
راجد پتر ۽ فلسفہ ایں سما

راجد پتر ۽ ہلاسی ۽ نگد

Philosophical Awareness of History

A Critique on The End of the History

امین ضامن بلوچ

بلوچی اکیڈمی کوئٹہ

عدالت روڈ، کوئٹہ

Copyrights: @Author 2020

کتاب ءدراہیں حق گوں نبشتہ کار ءداں حدے ءادارہ ءگورا انت۔
کتاب ءموادانی کجام ہم رنگے ء، برقی، میکائی، فوٹوکاپی، ریکارڈ
کنگ، عکس بند ءایدگہ کارے ءدوبر چھا پگ منع انت۔ اے
درگت ءنبشتہ کار ءرضا الی انت یا ادارہ ءرضا گوں نبشتہ کار ءرضاء
الی انت۔

راجد پتر ءفلسفہ ایں سما

Philosophical Awareness of History

اسین ضامن بلوچ

اضافہ شدہ

دومی ایڈیشن (2020)

ISBN 978-969-680-109-2

نہاد : =/200 کلدار

اے کتاب ءاولی چھاپ 2015 ءدومی چھاپ 2020 بلوچی اکیڈمی ءچہ
میراث پرنٹنگ پریس، کراچی ءچھاپ کنائنٹنگ ءشنگ کتگ۔

The Words

I Love words more than her, who inspires my words

---

to,

Dr. Mubarak Ali

لڑ

Contents

- 07 01- چہ کتاب ۽ پیش
08 01- پیش گال دومی ایڈیشن
11 02- پیش گال اولی ایڈیشن
14 03- ”راجد پتر ۽ فلسفہ ایس سما“ ۽ سراجمشانک
22 04- راجد پتر ۽ فلسفہ ایس سما
- اولی بہر
- 29 05- کتاب ۽ پجار
44 06- راجد پتر ۽ راجد پتر
76 07- راجد پتر ۽ فلسفہ
104 08- نوکیں ۽ ربیتی راجد پتر
112 09- نوکیں راجد پتر
146 10- رستگلیں راجد پتر
167 11- زبانی راجد پتر
179 12- زبانی راجد پتر نویسی ۽ ارزشت
197 13- زبانی ربیت ۽ بسات ۽ ارزشت
220 14- گزشت ۽ سما

232	15- زالبولانی راجد پتر
254	16- راجد پتری سما
260	17- پلانی ربیدگ
271	18- راجد پترء ارس
277	19- راجد پترء چکنند
281	20- راجد پترء آرکیالوجی
289	21- اولی بہرء آسراں

دومی بہر

295	22- راجد پتر بلاس انت
299	23- راجد پتر بلاس نہ انت
302	24- کتابء آسراں
303	25- کتابء سرشون
332	26- شونگر

چہ کتاب ء پیش

It precedes

اے کتاب ء دو بہر انت۔ اولی بہر راجد پتر ء فلسفہ ایں رتیج جی انت؛
 ء سمر انت۔ اے درگت ء ماچار ایں کہ چہ راجد پتر ء راجد پتر ء اے شون درکیت
 کہ راجد پتر ہلاس بوتگ۔ پدا ہے عمل ء رد ء راجد پتر ء فلسفہ ء زانگ ء جہد
 بیت۔ راجد پتر ء ہے فلسفہ ایں فکر ء پہمگ ء راجد پتر ء پیامدی بوتگ
 (Applied) ء کساس نوکیں ء ربیتی راجد پتر ء در ء بہ گرداں آرکیا لوجی ء در ء
 چارگ بیت۔ پدا اے راجد پتری رتیج ء آسرے کشگ بیت۔

دومی بہر ء تہار راجد پتر ء ہلاس بوتگ ء ہنگپ ء سمر اوسٹ ماڈرنزم ء رد
 ء تزان بیت۔ پدا راجد پتر ء ہلاس بوتگ ء گپ میرگیں مادی حال ء بنیاد ء
 فزکس ء فلسفہ ء رد ء چارگ بیت۔ چہ ایشی ء اے آسر کشگ بیت کہ راجد پتر
 ہلاس نہ انت۔

اگاں اولی ء دومی بہر ء گپ یک جاہ کنگ بہ بنت گڑا آئی ء یک کلبیں
 آسرے درکیت کہ ایشی ء رد ء راجد پتر یک 'عقلی فرضے' کہ منے زند ء الہی
 بہرے جوڑ بوتگ۔

پیش گال

Preface

دومی ایڈیشن

پہ راجد پتر ء الکا پ ء زانگ ء پھمگ ء المی انت کہ ہمودا چہ واقعہ ء لوٹے پیلو بوتگ، ہما واقعہ د پتر کنگ بیت۔ واقعہ ء لوٹ ء پیلو کنگ راجمانی بدلی ء عمل ء ظاہر کنت۔ بزاں ہر ہمک واقعہ راجد پتر نہ انت بلکیں ہما واقعہ راجد پتر بیت کہ راجمانی بدلی اش آورتگ یا راجمانی کیلو ء قدر اش برجاہ داشتگ انت۔ البتہ بدلی ء سما گیشتر انت ء برجاہی ء سما کمتر انت۔

اے دُراہیں گپ من راجد پتر ء ذات ء زانگ ء پد تجرید کتگ آں۔ بلے اے گپ ہم ہے کتاب ء موادانی حساب ء من بستگ آں۔ من اے نہ گوشاں کہ راجد پتر ء کلکیں صورت ہمیش انت۔

راجد پتر ء کمال تہنا (انسان ء) وتی زانگ ء عمل ء بنداتی مقدمہ (premise) ء سر بوتگ نہ انت۔ بلکیں راجد پتر راجمانی سفر ء زانگ ء ابید شری

۽ ٻيھمگ نہ بيت۔ اداراجماني سفر لبري سطح ۽ انسان ۽ راجمان ۽ گون بندوک نہ انت۔ بلکيس ابرمي سفر هم بدلي ۽ نشان ۽ دنت ۽ اے بدلي وتي سطح ۽ کجام نہ کجام وڙے ۽ لوٽ پيلو کنت۔

راجد پتر چونائي ۽ مابعد الطبعيائي بستارے دارايت ۽ بُرز ۽ بستگيس گپ راجد پتر ۽ مابعد الطبعيائي رنگ ۽ ظاهر کنگ ۽ انت کہ ايشي ۽ مول ۽ مراد چي انت؛ بزاں گواچن ۽ مول مراد چي انت۔ ما، راجد پتر ۽ گواچن سر پد بنيس ۽ اے هم گمان کنيس کہ اے گواچن مول مرادے دارايت؛ بزاں راجد پتر ۽ Teleology يے هست۔ راجد پتر ۽ گواچن بونگ ۽ مطلب انت کہ راجد پتر ۽ هست بونگ ۽ منگ۔ هم راجد پتر ۽ هست کنگ ۽ عمل ۽ گون راجد پتر نويس جھد کنت کہ وتي بيان کتگيس واقعهان هم هست بونگ ۽ گون ابرمي رنگ ۽ انچو ميکان ۽ پيوست بہ کنت کہ پھر دماں ابرمي وڙے ۽ هست سما بہ بيت۔ بلے المي نہ انت کہ واقعهاني اے وڙ بيان ۽ چه راجد پتر ۽ درو شم هم وڙ بوہان بہ بيت۔ هم جھد ۽ راجد پتر موضوعي ۽ معروضي ۽ تها بهر کنگ کہ کجام گپ راجد پتر ۽ تها هست؛ بزاں گپ گواچن ۽ گون بيدے مني رضا ۽ فکر ۽ دپ وارت، آ معروضي زانگ بيت ۽ اگاں من پھ وتي حياں ۽ فکر ۽ بنياد ۽ واقعہ ۽ حياي سطح ۽ گواچن ۽ گون وھد ۽ پھم ۽ بدل کنگ ۽ دپ بہ دياں، اے عمل موضوعي راجد پتر گونگ بيت۔ اے کتاب ۽ راجد پتر سفر چے رنگ ۽ جنت، مني فکر انت، البته گپ دگرانگ انت۔ راجد پتر ۽ سفر ۽ رنگ من کتاب ۽ آسرال ۽ بيان کنگ ۽ پھ دل ۽ توکل کنگ۔

پہلے کتاب ءِ دومی ایڈیشن ءِ من ہر ہمک آ دوست ءِ منّت واراں کہ
کتاب ءِ بابت ءِ وتی لیکہ اش منی گوشاں سرگتگ آنت۔
پہ دومی ایڈیشن ءِ فدا احمد، قدیر لقمان، حنیف دلراد ءِ رسول بخش بلوچ ءِ
منّت واراں۔

امین ضامن بلوچ
تربت، بلوچستان

☆ .. ☆ .. ☆ .. ☆

پیش گال

Preface

اولی ایڈیشن

راجد پتر، گزشتہ نمبرانی، حال، حیات بونگ ایشی، ارزشت، محکم کنت بلتے اے راجد پتر تہنا چہ واقعہانی بیان کنگ، حاصل نہ بیت، اگاں کسے اول تاک، بہ گرداں کتاب، سرشوندات، تاک، ساری شخصانی کسہاں بہ ساڑا ایت، آئی، ریس، پریس، ساعتے ہم دانشیں دانکے، مکشین ایت بزاں آ راجد پتر، نام، شخصی، نویسگ، انت۔ اے وڑا راجد پتر، بچار تہنا گزشتہ، بوتگیں واقعہانی، گواہی، دنت بلتے حال، آئی، برجم بونگ، ہیج موہ نہ رس ایت۔ اے وڑی، آراجمان، عملاں، چہ گوٹھے ماوراء حیاں بیت۔

اے کتاب، تہا من راجد پتر، فلسفہ، مواد، Content، پیکریں، بہر، ہر دو باوست، گوں بستگ آل۔ البتہ پیکریں بہر، مواد، گیشتر، مبارکتگ۔ اے درگت، وہدے من کتاب، نام، بابت، جیڑات، گڑا باریں نامے دامن، کپت، مواداں گوں دپ وراں بوت۔ کتاب، نام، رد، سما، لہز، دمانے، منا

گیر و شگ کتگ ات کہ سماء مطلب شعور یا Consciousness انت۔ بلئے اے
 یک گالبندی یا گال گنچی معنایے۔ چونائی ء زبان ء رتیج ء حساب ء سماء معنا
 سر پدی یا Awareness بوت کنت۔ بزاں من کتاب ء نام ء دگہ یک نبشتا نکے ء
 نام ء درگت ء سماء سر پدی ء معنآء گوں بستگ۔

کتاب ء تہا معنآء پارٹ آف اسپٹیج ء بابت ء ہم من وتی وڑا کار کتگ۔
 بازیں جاہ ء بلوچی ء لبر ء جنڈ صفتے بلئے آئی ء انگلش من اسم ء تب ء بستگ کہ معنآء
 عمویں وڑے ء گو شگ ء یک ٹہنٹنگیں رہندے۔

اے کتاب ء من راجد پتر ء گزشت ء نمیران ء حال ء حیات دارگ ء
 جہد ء گوں سر ء چیراں۔ چہ واقعہ ء رویداد Occurrence ء من انکاری ہیج وڑانیاں
 بلئے واقعہ ء علتانی درگیجگ ء وتی ناتوانیں کو پگ آں بہر ہم جتگ۔ اول سرا
 گپ ء گشینگ ء جہد کتگ پدا لہتے نادریں نبشتا نک چہ وتی استاد ء رضا ء
 رجانک کتگ آں کہ گپ ء داں حدے ء علمی باوست ء رد ء بیاراں۔

اے کتاب ء تہا راجد پتر ء کلاسیکل، ماڈرنسٹ Modernist ء پوسٹ
 ماڈرنسٹ Post-Modernist بنگپ ہم جتا نیں رنگ ء تہا انت ء لہتے جاہاں
 راجد پتر ء پوسٹ اسٹرکچرلزم Post-Structuralism نبشتا نکے ایں دروشم ء ہم
 گدارے درابیت۔ اے رنگ رجانک ء تب ء گوں بستگ انت۔ اے نیام ء
 ایرک ہابس باؤم ء کاراں من راجد پتر ء جدید فلسفہ گویشاں کہ آئی ء کمیونسٹک
 سساء رد ء راجد پتر ء راہ لے دات ء کمیونسٹک عمل ء ہوار سوشلزم ء سیاسی باج
 بری ء زوال ء پریس ء راجد پتر ء مواد ء بنگپ بخشات۔ البتہ پیٹر برک ہم
 راجد پتر ء شاہگانی ء حق ء انت۔ بلئے ایشی ء گوارا راجد پتر ء پریس ء عمل (منی

نزء) باؤم ء وڑانہ انت۔ سدء سد یک ایش انت کہ اے دُراہ منی استاد انت،
 اگاں گوں من گپے ناگیگ بیت، بزاں منی دپ ء ہاک۔ استاد ء استادی ہما انت
 کہ برجہ انت۔ قدرانی کیل کنگ ء ساری ضامن ء گوں پیڑے۔
 پہ کتاب ء سرجمی ء نوکاپ ء سنگتانی منت واراں کہ آہاں دائم ء وڑے نہ
 وڑے ء مناموادانی سرجم بونگ ء جست کتگ۔

امین ضامن بلوچ

ایم اے فلسفہ

☆ .. ☆ .. ☆ .. ☆

چہ نوکاپ ۽ دیوان ۽

”راجد پتر ۽ فلسفہ ایں سما“ ۽ سراجمشا تک

حنیف دلمراد

ایں ضامن ۽ کتاب ”راجد پتر ۽ فلسفہ ایں سما“ ۽ سراجمشا تک کنگ
۽ پیش اے گپ ۽ جیڑگ الی انت کہ کتاب ۽ سراجمشا تک دیوک فلسفہ ۽
راجد پتر ۽ سراجمشا دست رس دارایت۔ فلسفہ ہما مضمون انت کہ چاگرد ۽
سک باز کم مردم اے نیم گاحیال گور کن انت یا اے مضمون ۽ نیم گاحب ۽ واہگے دار
انت۔ پرچہ کہ فلسفہ زگریں علمی رویہ ۽ علمی روتگ لوٹ ایت ۽ راجد پتر کہ اگاں آئی
۽ کسہاں مردم بیارایت ۽ بہ لیک ایت گڑا کارانی دیما اڑان گندگ ۽ الم
کایت۔ بلئے جیڑگ ۽ گپ ایش انت کہ ہے کسہاں وانوک یا نوشتہ کنوک
چتور چارایت آئی ۽ جیڑگ ۽ کساس چنکس انت اگاں آکسہاں تنقیدی نقطہ
نگاہ ۽ مہ چارانت گڑا کسہ ایوکا کسہ بنت ۽ وہد ۽ گوازینگ انت۔ بلئے فلسفہ ۽ علم
۽ سراجمشا کنوک کسہاں کسہ سرپد نہ بیت بلکیں آہے کسہانی علمی ہنڈالاں سر

۱۔ اے نبشتا تک حنیف دلمراد ۽ ایں ضامن بلوچ ۽ کتاب ”راجد پتر ۽ فلسفہ ایں سما“ ۽ دیم درانی مسراجش ۽
ونتگ۔ اے دیوان نوکاپ لبرانی مجلس ۽ نیگا 14 جون 2015 ۽ ماں فقیر کالونی کراچی ۽ جم دارگ بوتگ۔
اے نبشتا تک ۽ تہا اول چھاپ ۽ حساب ۽ تاک نمبر دنیگ بوتگ انت۔

بونگ ۽ راہ سر پد بیت۔ کتاب راجد پتر ۽ فلسفہ ایں سما ۽ وانگ ۽ چہ ہے سما کہ
 گوشے یکے ۽ مئے دست گپتگ ۽ مارا مادیں راہ ۽ پد بینگ ۽ ایں، بزاں اے
 کتاب ۽ نوشتہ کاروتی وانوک ۽ میزماں میزماں علمی رویانی نیمگ ۽ گرینگ ۽ انت۔
 جو سٹن گارڈر ۽ درگت ۽ ہے گوشگ بیت اے ہما مردانت کہ ایشی ۽ اولی

زند ۽ فلسفہ ۽ را عام مردم ۽ داں رسیدگ ۽ جہد کرتگ۔ آئی ۽ وتی کتاب Sophi's
 world ۽ تہا ہے جہد کرتگ کہ ہشت سالی اسکول ۽ چکے ۽ ہشتاد سالی پیر مردم آئی ۽
 کتاب ۽ چون بہ وان انت۔ گڑا آئی ۽ یورپ ۽ راجد پتر ۽ تیوگیں فلسفیانہ چست ۽ ایر
 ناول ۽ رنگ ۽ نوشتہ کنان ۽ دیما آورت انت۔ آئی ۽ یک کسہ یے بنا کرتگ کہ
 وانوک ۽ انچوش سما کپ ایت کہ گوشے آہے کسہ ۽ ہمراہ انت۔ فلسفہ ۽ راہ یک
 مزین علمی چست ایریں معاملہ سر پد بیوکیں مردم ہے کتاب ۽ وانگ ۽ پد ہے جاہ ۽
 رس ایت کہ فلسفہ مئے عام زند ۽ یک بہرے۔ مئے جیڑگ ۽ جاک بن اصل ۽
 فلسفہ ۽ روتگان انت۔

این ضامن ۽ کتاب ۽ آہگ ۽ رندمن ہے سر پد باں کہ بلوچاں ہم یک
 جو سٹن گارڈر ۽ رس اتگ کہ آنوں اے مہلوک ۽ سر پد کنگ ۽ جہد ۽ انت کہ فلسفہ
 جی انت؟ راجد پتر ایو کا کسہانی لبجگ نہ انت، راجد پتر راجانی تب ۽ میل ۽
 شوہازگ ۽ مستریں راہ انت۔ ہے راہ ۽ شوہاز ۽ این ضامن ہم دراتنگ۔ ”راجد پتر
 ۽ فلسفہ ایں سما“ پہ بلوچی ۽ وانوکاں یک مستریں کمکے کہ آعلمی دنیا ۽ ہا علمی گپ کہ پہ
 آہانی سر پد کنگ ۽ زبان مزین ارزشتے دارایت۔ اے ارزشت ۽ این ضامن
 سر پد بوتگ ۽ آئی ۽ ہا علمی ٹرمیا لوجی کہ آہانی بلوچی ۽ بدل آرگ گوشے گز اینیں
 کارے، آئی ۽ اے ارزان کرتگ۔ فلسفہ ۽ راجد پتر ۽ سر پد کنگ ۽ اے کتاب یک

مز نہیں کمکے کنت۔ گوش انت کہ ستا حد اکرز ایت بلتے منی حیال ء قلم ء واجہ ستا
 کرز ایت بلتے بیات کہ حدوت ہم قلم ء سوگند ء وارت، ہمے وڑاے کتاب ء ایشی ء
 قلم ء واجہ ہم ستا کرز ایت۔ چہ کتاب ء وانگ ء ہمے سما کپ ایت کہ نوشتہ کار ء اے
 گپ کمار نہ کرتگ کہ کئے چے گوش ایت، کئے سر پد بیت ء کئے نہ بیت، انچوش
 سما کپ ایت کہ گوشے نوشتہ کار ء ایشی ء نویسگ ء پوت یک ڈبایے سر پد بوتگ ء
 آئی ء وتی ہمے کار سر جم کرتگ ء بلوچی لبرزانک چہ نوکیں سائنسی ء فلسفی تباہ گوں ہم
 دپ کرتگ ء اے گپ ڈروگے ثابت کرتگ کہ بلوچی چہ جدید بزاں نوکیں علمی دنیا ء
 ٹرمیا لوجی ء لکھوڑ ء پڑ ء سنٹ انت۔ لبرزندگ ہم بنت ء مر انت ہم۔ لبر وتی تب ء
 میلے دار انت۔ لبرزانی تہا ہماراج ء تب ہم زانگ بیت، اگاں کسہاں بہ چار ایں گڑا
 باز جاہ ء دنیا ء دگہ ملک ء کسہ ہم انچوش سما کپ ایت کہ گوشے اے منے یا منی گپ ء
 جنگ ء انت بلتے ادالبر یکیں راہ انت کہ اے کسہانی اصل مالک ء پد ر کنت کہ
 اے کئیگ انت۔

ارسطو ء کانٹ منے نہ انت ء نامار کس ء جدید سیاسی دنیا ء فلاسفر ء سائنس
 دان میگ انت، بلتے آہانی فکر ء فلسفہ انسانی چا گرد ء گپ ء جن انت ء ہمے چا گرد ء
 منے ہم سیادی ہست انت، اے سیادی ء محکمی ء سر پدی دیوک ہما انت کہ قلم ء واہند
 انت۔ انچوش کہ ”راجد پتر ء فلسفہ ایں سما“ انت۔ یونان ء ہومر ء کسہ منے نہ انت
 بلتے انچوش سما کپ ایت کہ ہومر گوشے ایلید ء اوڈیے ء تہا گوہر ء ہرانی کسہاں
 کارگ ء انت۔ علمی مڈی ء گاری یا علمی کارانی نہ بونگ راجاں گار کنت۔ بلتے اے
 کتاب ء وانگ ء رند انچوش سما کپ ایت کہ امین ضامن ہمے مڈی ء شوہاز ء
 در کپتگ ء اے کتاب اے مڈی ء پدگری انت۔ اے کتاب ء شوہاز ء در کپتگ ء

ایشی ء وانگ مردم ء وتی گوست ء حیال ء پریں ایت، اے کتاب چوز ہیروک ء دگہاں ء وڑا انت کہ وانوک وتی شوہاز ء درکپ ایت۔ اے یک انجیں آدینکے کہ آئی ء تہا مردم وتی عکس ء کچ ء گند ایت۔ کتاب ء تہا زالبولانی راجد پتر ء سراگپ کنان ء ہے دیما کیت کہ 1960 ء دہک ء امریکہ ء زالبولانی برابری ء درگت ء کمیشنے جوڑ بوتگ کہ زالبول ء کرد منگ بہ بیت بلتے ہے آدینک ء تہا ما گند ایں کہ چاکری دور ء باریگاں بلوچ جنین آدم سپاہ ء بوتگ انت۔ چاکر ء وتی گوہا ربانڑی ہندوستان ء نیمگا یک بٹالین یے ء سروکی کنت ء پدا چاکر اے گپ ء پھر بند ایت کہ بانڈی گوں ڈنڈاری شپیں دراں پیدا ک انت۔

راجد پتر ء ارس ء تہا نوشتہ انت کہ مردین آدم مچی ء تہا ارسانی شلینگ ء پہ وتا عیبے سر پد بیت اے راست انت کہ ارسانی ریچک ناتوانی ء شون ء دنت۔ بلتے بیات کہ بلوچ ء راجد پتر ء چار ایں کہ اودا بازیں چیز چپ انت۔ وہدے سمی وتی پنج قمبر ء ڈنگانی دیما دیم دنت گڑا آیک وشی یے درشان کنت آگوش ایت کہ تئی مرگ ء من چاپ ء نازینک کنان۔ ہے وڑا دودا ء مات ء سکین ہم ہمیش ات انت۔ باگاڑ ء جنگ ء کسہ ہم ہے وڑا انت۔ ادا ما گندیں کہ زالبول ء کرد ء پدا آئی ء ہمور وچی زند چون انت۔ اگاں پروفیسر مینڈیگا زہ ء بلوچ چاگرد بہ چارات انت گڑا آئی ء گپ ارسانی درگت ء دگہ بوتگ ات انت۔ آئی ء کدی ہم اے نہ گوشتگ ات کہ زالبول اوپار ء دعا حیر کنت ء زالبول پہ سگ ء اوپار ء ودی بوتگ۔ آئی ء آما اے گوشتگ ات کہ دنیا ء تہا یک انجیں راجے ہست کہ آئی ء راجد پتر ء ہمور وچی زند ء تہا زالبول مزنیں ارزشتے دار ایت ء مردین ء چیلنج کنت۔

راجد پتر ۽ راجد پتر ۽ تہا کتاب ہومر ۽ ہیرودوٹس ۽ کار ۽ کسہاں کار
 ایت۔ اے ہما کسہاں کہ ایشاں تیوگیں انسانی راجد پتر ۽ تہا جاگہ کرتگ۔
 بیدے ہیرودوٹس ۽ راجد پتر ۽ نوشتگ کنگ ۽ کسی نام اول سراگرگ نہ بیت۔
 بلے کامیلہ شمس وتی کتاب A God in every stone ۽ تہا نوشتہ کنت کہ ایرانی
 چہ یونانی ۽ ایشیا کوچک بزاں مروچیکیں ترکی ۽ مردماں چہ دیما تر بوتگ انت۔
 راجد پتر ۽ جغرافیہ ۽ سرفارس ۽ مزین دز سے بوتگ۔ وہدے داریوش وتی سپاہ ۽
 سروک سیلیکس ۽ گوش ایت کہ بہ روروبرکت ۽ نیمگا بہ چار ۽ بیا گڑا سیلیکس پسو
 دنت کہ روبرکت ۽ یک مزین دریائے تجگ ۽ انت کہ آئی ۽ سندھ گوش انت ۽
 آئی ۽ نشانی ایش انت کہ اودانہنگ بزاں مگر مجھ سک باز انت ۽ ہمیش انت کہ
 روبرکتی نیمگا دنیا ۽ گڈی سیمسرا چہ دیما ہچ نیست۔ کامیلہ شمس گوش ایت کہ
 ہیرودوٹس ۽ چہ فارس ۽ بازیں چیزے دربرتگ۔ بلے چوش کہ یونان ۽ تب ۽ بیل
 مدام علمی بوتگ انت۔ گڑا آبانی فکر ۽ خیالاں ہم ہے وڑدوم زرتگ۔

راجد پتر ۽ سراگپ کنان ۽ کتاب اے گپ ۽ ہم گیشین ایت کہ
 گزشت ۽ علم ۽ دنیا چتور چارات۔ بزاں راجد پتر مدام وتی رنگ ۽ بدل کنت۔ یا
 واقعات رنگ ۽ بدل کنان ۽ ہما وڑا پدا بنت کہ ہما علمی ۽ سائنسی رویہ کہ انسانی
 راجد پتر ۽ درگت زانگ بنت۔ آاے کتاب ۽ دیما آورتگ ۽ کوہنیں کسہانی
 کمک ۽ سرپد کنگ ۽ جہد کرتگ۔ تاکدیم 40 ۽ ہیگل ۽ خیال درشان کنان ۽
 کتاب گوش ایت کہ ”ہیگل ۽ رد ۽ انسان ۽ جہد، دیروی ۽ بلند پاسی ۽ پشدر ۽
 یک جذبہ یے ۽ آزاتی برجاہ انت۔ آزاتی ارواہ ۽ جوہر انت ۽ فلسفہ این راجد پتر
 ارواہ ۽ فلسفہ ۽ یک بہرے“۔ ہمانا زرکیں یا گز انیں گپ کہ دگہ زبانانی تہا ایشی ۽

سرپدی گزائیں کارے، اے کتاب ء ارزان کرتگ۔ اگاں یک ہشتمی ء نو در بر
یا ہفتاد سال ء پیر مرد ہے کہ فلسفہ ء گوں حُب ء واگے دار ایت آئی ء را اے کتاب
کمک کنت۔ انچوش سماکپ ایت کہ اے کتاب ء بلوچی ء تہا فلسفہ ء درگت ء
نوشتہ ء سنٹی کٹینتگ۔ گو شگ ء متاہ ہچ وڑا اے نہ انت کہ چہ ایشی ء پیش فلسفہ ء
درگت ء بلوچی ء ہچ نہ لیکیتگ۔ وجودیت ء سراقاسم فر از ء اے آرداد ء رد ء بند
داتگیں آدینک ء کتاب سیریز ء دگہ با زیں کتاب ہم ہست بلتے امین ضامن ء
نوک باہندیں ورنابانی تہا یک نوکیں میلے بندات کرتگ۔ مارکس ء ہیگل ء
سیاسی ء معاشی فکر ء فلسفہ ء بلوچ چا گرد اثر مند کرتگ بلتے بلوچ چا گرد ء تہا یا بلوچ
ورنہ تہا analytically فکرودی نہ کرتگ۔ اگاں کسے گوش ایت کہ کرتگ ء من
گوش آں کہ آسیائیں دروگ بند ایت۔ پرچہ کہ مارکسی فلسفہ بلوچ چا گرد ء تہا
کدی ہم apply کنگ نہ بوتگ ء نہ گیشگیوار کنگ بوتگ۔ مارکس سماجی
انصاف ء معاشی انصاف ء سراکپ جنت بلتے آئی ء تہا بلوچ چا گرد کجام کچ ء
کساس ء انت آئی ء را بلوچ فلسفی گیش ء گیوار کرت کنت۔ اے کتاب ء چارگ
ء رندا انچوش سماکپ ایت کہ اے گیش گیوار ہر کسی کارے نہ انت۔ پرچہ کہ فلسفی
انسان ء مجگ ء سرا جیڑ ایت، آئی ء راجد پتری سیادی ء بنز ہاں چاران ء آئی ء
ہستیں جیڑ ہاں ٹہین ایت۔ بلے البحیرین فرانسے فلسفی ژاک ڈریڈازبان ء
حساب ء نیار ایت ء گوش ایت کہ ”اگاں کسے زبان ء قدر داریں چیزے یا
آئید یا لوجیکل بستارے ء گوں دار ایت؛ بزاں آبن اصل ء بنداتی نکتہاں ڈالچار
کنگ ء انت۔“ بلتے اگاں زبان یکیں راہ مہ بوتین ات گڑا جانک ء کار بے
ارزش ات انت۔ فکر ء مٹینگ ء زبان ء سک بلائیں کردے۔

راجد پتر بزاں History علم ء زانت ء ہماچمگ انت کہ چہ ہما اے
 دگہ علمانی پدگیری بنا بیت ء اے کتاب ء وانگ ء پدگو شے مردم ء تہا گو ست ء
 وانگ ء یک جُہے بنا بیت۔ کسہ کہ رند ء راجد پتر ء بہرے بنت، وتی تہا ارزشت
 دار انت۔ ڈارون ہومر ء گیدی کسہانی سراگپ جنان ء گوش ایت کہ ایلید ء
 اوڈیسیہ ہما کسہ انت کہ اے مناچہ درائین ء پیش وانگ لوٹ اتگ اتاں۔ بلئے
 منارنج انت کہ من اے گڈ سراچار اتگ انت۔ عربانی الف لیلی ء کسہاں
 بادشاہ ء چم ء واب وبرت انت، بلئے آمروچی عرب لبرانک ء مزنیں بہر انت ء
 ہمیشانی کمک ء راجد پتر وتی گزشت ء چک جنت چار ایت۔ بلئے اجکہ نہ انت
 اے کتاب ہم کسہانی جیڑگی درگت ء یک جہدے۔

اے کتاب گوں پلانی ربیدگ ء چکنگ ء کسہاں سرجم بیت۔ درائیں
 تک ء پہناتاں چارگ ء پدہمے جاہ ء جبرنیم توام بیت کہ کسہ انگت ہلاں نہ
 انت۔ ٹن انگت نہ پزشتگ، چم انگت راہ ء انت کہ چہ ایشی ء پدچے پیداک
 انت، آدینک ء پیشدارینگ ء رندنوں چے جیڑگی انت، بلوچانی جو سٹن گارڈر
 نوں چے دنت ء وت چے جیڑگ ء انت؟ پرچہ کہ امین ضامن ء یک انجیں
 جا کے بنا کرتگ کہ ایشی ء گنگ دزوگے۔ راجد پتر ء فلسفہ علمانی مات انت۔
 بلئے علم ء دنیا ء تہا نوشتہ کار یک خاصیں متاہ ء لیکہ یے دار ایت۔ بزاں امین
 ضامن وت چے لوٹ ایت۔ آکئے ء پرچہ سرپدکنگ لوٹ ایت۔ یا امین
 ضامن ایوکا بوتگ ایں گپاں سرچیرکنان ء پدادیما آرگ لوٹ ایت یا چیر
 تراگ ایں چیزاں کشگ ء یک نوکیں جا کے بنا کنگ لوٹ ایت۔ بلئے من
 گوشاں کہ امین، بلوچ ء گاریں تا کاں شوہاز بہ کنت۔ جا کہ بہ جنت، پریات بہ

کننت ۽ پداں گران ۽ راستی ۽ شوہاز ۽ راجد پتر ۽ فلسفہ ۽ ڈالچاریں بہراں پدر بہ
کننت۔ پرچہ کہ دنیا ۽ ہیج وڑیں بہر بے جوہر نہ انت ۽ بلوچ ۽ آئی ۽ خطہ راستی ۽
جوہراں چہ سر رتیج انت۔ جوہر وتی مز نیں بستارے دار ایت بلتے اے بستارے
کسے بہ بیت کہ دیما بیار ایت۔ اے گپ کٹ اتگ کہ ”ودار یگ انت“
بلوچانی ابن خلدون، رشد ہیر وڈ وٹساں وتی کار کنگی انت۔

چہ نوکاپ ۽ دیوان ۽

راجد پتر ۽ فلسفہ ایس سما

رسول بخش بلوچ

امین ضامن ۽ کتاب راجد پتر ۽ فلسفہ ایس سما ۽ تہاد وازدہ نبشتا نک ہوار
انت۔ ہرچ نبشتا نک ۽ وانگ ۽ پیدوانوک اے گپ ۽ الہی سر پد بیت کہ واجہ ۽
اے کتاب نبشتہ کنگ ۽ مز نیں ہیدر پیچی ۽ زحمت کشی کنگ۔

کتاب ۽ تہا اول نبشتا نک، راجد پتر ۽ راجد پتر انت۔ اے نبشتا نک ۽
تہا وانوک ۽ سر پدی دیگ ۽ جہد کنگ پیتنگ کہ راجد پتر اول بے راجد پتر نہ
انت۔ وتی نبشتا نک ۽ تہا گوش ایت؛

”انسان ۽ نیم و کشی عہد (نیم وحشی دور) ۽ چہ وتی اجدادانی
ancestor کار ۽ کردار ۽ کسہانی پاپار شانی ۽ وتا ساعتے ہم مہتل
نہ داشت۔ کسہانی تہا ہما مردمانی بابت ۽ ہم گپ ۽ حال
ات کہ لس مہلوک ۽ چہ بدنی باٹیک ۽ سساء پڑا ہم پیش
گام بوتگ انت۔ راجمان ۽ ٹوہیں بستار دار ہم اے کسہانی

۱۔ اے نبشتا نک رسول بخش بلوچ ۽ امین ضامن بلوچ ۽ کتاب ”راجد پتر ۽ فلسفہ ایس سما“ ۽ دیم درانی مراگش ۽
وتنگ۔ اے دیوان نوکاپ لبر انکی مجلس ۽ نیمگا چہ 14 جون 2015 ۽ ماں فقیر کالونی کراچی ۽ جم دارگ
بوتگ۔ اے نبشتا نک ۽ تہا اول چھاپ ۽ حساب ۽ تاک نمبر دنیگ بوتگ انت۔

تہا ساڑی ات اُنت۔ تمننانانی سردار ہم اے کسہانی تہا
 حیات بوتگ اُنت۔ آؤکیں پدریچاں اے کسہ یات
 گپتگ اُنت ء پھ ایشاں اے کسہانی گیر دارگ گوٹھے
 فرض ات بلکیں اے دیوتا ہم حیاں کنگ بوتگ اُنت۔“

اے راجد پتر کسہی ء لیزانگی رنگ ء دیما آرگ بیتگ اُنت۔ آہاں
 اے گپ ء پروانہ بیتگ کہ اے کسہ راجد پتری لوٹاں پیلوکن انت یا نہ کن انت؟
 اے نبشتا نک تہا نامی نیں راجد پتر نویس ہیر وڑوٹس ء زند ء سرا گوٹڈیں
 چمشتا نک اول دیگ بیتگ۔ ہیر وڑوٹس راجد پتر ء تہا ٹوہیں راجد پتر نویسے ء بستار
 ء ارزشت دینگ بیتگ۔ پرچیکہ آئی ء راجد پتر یک علمے ء وڑاٹھنتگ ات۔ ہے
 نبشتا نک ء وانوک گول کانٹ ء ڈک وارت کہ آر راجد پتر ء 9 رہند گوش ایت ء آئی
 ء لیکہ ہمیش کہ اے ٹھیں رہندانی گرد ء انسانی راجد پتر چکر ایت۔ ہے تاکانی تہا
 وانوک، ہیگل ء مارکس ء راجد پتری لیکہانی تپاوت ء کت کنت۔

وانوک و ہدے کہ راجد پتر ء راجد پتر ء چہ چٹ ایت گڑادیے تاکاں
 آر راجد پتر ء فلسفہ ء گول گلائیش بیت۔ ادا آئی ء راجد پتر ء بازیں کو اس ء زانت
 کارانی لیکہ دست کپ انت۔ اے کو اسانی تہا نامداریں ولیم ڈل، اطالوی
 زانتکار گیمہم ہائسٹا ویچو، تھیوسیدس، سر جان سیلے، کارل مارکس، ہیگل۔ راجد پتر ء
 زانت کاروتی لیکہ ء مارشتاں درشان کنت۔ اے کو اس ء شہ زانت اے گپ ء
 جیڑہ ء سرا باوست کن انت کہ راجد پتر چی انت؟ راجد پتر ء معنا بیرگ ء چی
 انت؟ گالنج چی معنا پھ راجد پتر ء دار ایت۔ راجد پتر دیما سفر کنت یا گردش
 کنت؟ راجد پتر گزشت ء آدینک انت یا حال ء فلسفہ انت؟ راجد پتر ء ارزشت

ء بابت ء نپولین ء اے گپ چوبام ء وڑا ارزشت دار ایت کہ، آگوش ایت ”حد ایت کہ منی پسگ son راجد پتر ء بابت ء بہ زانت چیا کہ راجد پتر بیرگ ء راستیں فلسفہ ایت“۔

چریشی ء پدوانوک ء ٹن گیش بیان بیت ء آلٹ ایت کہ من گیشتر راجد پتری تک ء پہناتانی سر پد بینگ ء جہد ء بہ کنناں۔ پمیشا و ہدے کہ آوتی ٹن ء پروشگ ء بابت ء نبشتہ کار، پیٹر برگ Peter Burke ء نبشتانک The New History, its Past and Future کہ امین ء اے نوکیں راجد پتر ء گزشت ء باندات ء نام ء رجانک کتگ۔ ایشی ء وانگ ء باندات کنت گڑا آئی لہتے جست دیما کایت کہ نوکیں راجد پتر چی ایت؟ نوکیں راجد پتر ء میان ء شش 6 رک contrast کجام ایت؟ او کجام وڑا گوشے گیوار کنگ بیت؟ اے جستانی پسو ء زانگ ء استاوانوک المی گوں سنگینی ء کتاب ء تاکاں جوانی ء چمشانک بہ دنت۔ نبشتہ کار نوکیں راجد پتر ء راجد پتر ء بابت ء نویس ایت

”نوکیں راجد پتر ء لبر ء وت یک راجد پترے ہست۔
 اے لبر اولی رندا 1912 ء امریکی زانتکار جیمس ہاروے رابنس James Harvey Robinson ء کتاب ء سر حال ء چہ آشکار بوتگ۔ رابنس ء گوشگ اے راجد پتر ء تھا آڈرا ہیں کردار ہوار ایت کہ انسان ء دنیا ء آہگ ء بابت ء واقعہ ء نشان ٹھینتگ ایت ء آہانی سراپگر کتگ“۔

”منی واہگ ایت، غریب، ہنرمند، دست کار ء لوڈیگاں بے شرپی ء بے عزتی ء زندان ء چہ آجو بہ کنناں۔ کرنے

بیت راجد پتر ء اے پدرتچ بے عزتی ء ذلت ء گوں
نامنیتگ انت۔ بے آہانی ازم ء ربیت گچچلاں کپتنگ،
بے آپد منتگلیں جاورانی دیمپان آنت۔ بے مردماں پہ
آہاں ساچشتی لیکہ چہ وتا داشتگ۔ بے مردم آہانی سرکشی ء
بے عقلی لیک انت۔ بلتے ما بے حال ایں آہانی سرا
آشوب ء برانزگی ء دورگوستگ ء اے درگت ء آہانی لیکہ ء
سرپدی پہ مالمی ایں۔“

اے دو دانک ایڈورڈ ٹاسپن ء نویستگ آنت۔ بُرز ء اے دانک
رستگلیں راجد پتر ء تا کانی تہا وانوک ء دیما کاینٹ۔ اے سرحال
History from Below جم شارپ ء نبشتہ کتگ۔ ایشی اردور جانک مبارک علی ء بہر ء کپتنگ۔
اے تا کانی موادانی وانگ ء پد وانوک اے سرپد بیت کہ نوکیں راجد پتر ء تک ء
پہنات پراہ ء شاہگان انت۔ رستگلیں راجد پتر نویس آمید گس ء بیان، چرچ ء
ریکارڈ زمین گرگ ء بہا کنگ، کاگد، مردمانی لیکہ، آہانی عادت ء زند ء وڑادیم ء
زانگ و استاٹو ہیں ارزشت دارانت۔ چریشی ء چہ اے پہمگ بیت کہ نوکیں
راجد پتر ء ربیتی کشک لگتھمال کتگ ء راجد پتر پراہ ء شاہگانی ء نیمگا ربادگ
کتگ۔ گزشت ء راجد پتر ایوکا برزی ٹک ء مال متاع بوتگ بلتے نوکیں
راجد پتر ء جہلیں ٹک ء مردمانی تہا اے بیسہ ودی کتگ کہ راجد پتر لس مہلوک ء
ابید کامل نہ انت۔

وہدے وانوک کتاب ء نیم ء وان ایت گڑ ازبانی راجد پتر ء سرحال آئی
ء وش ا تک کنگ ء ساڑی بیت۔ رجانک ء رد ء بند دتگلیں نبشتانک وانوک ء

واستا جوانیں موادِ ارزشت دار انت۔ چرے موادانی وانگ ء وانوک اے سر پد بیت کہ زبانی راجد پتر ء خلاف ء اے دگہ لیکہ ء راجد پتر نو لیس چنکس حسد کینگ دار انت۔ اے موادانی تہا زبانی راجد پتر ء ارزشت بیان کنگ بیتگ ء آئی ء نزوریانی سرا کو اس ء زانتکارانی لیکہ در شان کنگ بیتگ انت۔ دومی اے گپ ء چکاس کنگ ء وانوک ء کمک رس ایت کہ مرو چیکیں دور ء باریگاں زبانی راجد پتر ء ارزشت چی انت؟

گزشت ء سما رجانک ء رد ء بند دا تگیں نبشتانکے۔ اے موادانی تہا گزشت ء سما ء بابت ء گپ ء رپ کنگ بیتگ کہ گزشت چے وڑا چارگ بیت۔ گزشت ء سما چی انت؟ وہدے گزشت ء سما محکم بیت گڑا حال ء آوکیں عہد ء پیش بندی آسان بیت۔ انچوش کہ کوہنیں عہد ء کیونزم ء راجد پتر دیما کتگ چار اتگ یا چشمشانک دیگ ء پد یوٹوپیائی کو اس ء زانتکاراں باندات ء بابت ء کمیونسٹ راجمان ء خیال ء لیکہ دیما آورتگ انت۔ اے گپ ء شاہدی ء دنت کہ گزشت حال ء باندات ء گوں ہم گزینچ انت۔

وانوک وتی حُب ء واہگ ء برجاہ دار ایت وہدے کہ تاکاں لیٹین ایت گڑزند ء مہروانیں ہستی زالبولانی راجد پتر ء گوں دوچار بیت، زالبول منے زند ء مہرانت بلتے ماوتی ادب، راجد پتر، لبرانک ء زند ء ایدگہ پڑاں آ، مان نیا ورتگ انت۔ اے تاکانی تہا زالبولانی راجد پتر ء سرا چشمشانک دیگ بیتگ ء ہاسیں زالبولانی جنزانی بابت ء گپ جنگ بیتگ آہاں وتی سیاسی، معاشی، ثقافتی، لبرانکی حق ء وستا چونیں جنزودی کتگ ء ہے جنز ء راجد پتر ء بہر جوڑ کتگ انت۔ اے ہمز دہیں تاک کہ پہ زالبولانی راجد پتر ء جنز ء بابت ء سیاہ کنگ

پیتنگ آنت۔ مزینیں ارزشتے دار آنت۔ ہمے زالبولانی جنزء ریس پر ریس کنگ ء
 پدو ہدے ماوتی راجمان ء تہا زالبولانی بابت ء جیڑیں گڑا یک مزینیں پگرے ء
 بُک ورایں۔ زالبولانی راجد پتر رجانک ء ردء بند داتگ ایں نبشتانکے۔

راجد پتری سماء تہا واجہ لک ایت۔ ”مئے راجمان ء راجد پتر ء وانگ
 بزاں پہ سیل ء رنگ ء گزشت (ماضی) ء زانگ انت۔ راجد پتری واقعہانی
 ریس پر ریس مئے گؤرا گواہ نہ کنت۔ پمیشا راجد پتر ء مئے راجمان ء ہاسیں ارزشت
 نیست، نئے مئے زند ء عملی درکارے حیال بیت ء نئے پہ راجمان ء جوڑشت ء
 ٹہینگ ء کار مز بیت۔

نبشتہ کار ء اے گپ راست انت کہ مئے راجمان ء تہا راجد پتری سامانہ
 گواہ ایت ء ایشی ء بتکی سبب راجد پتر ء راجمان لوٹانی پیلونہ کنگ انت۔ لہتے
 واقعات ء کز آنت کہ ردء بند داتگ آنت ء ہمے راجد پتر پہمگ بنت۔

اے موادانی تہا اے گپ گیش گیوار کنگ پیتنگ کہ راجد پتر ء ٹہشت ء
 راجمانی بدلی وسدلی بامرد ء (ہیرو) کو پکانی سر انت۔ بزاں راجد پتر ء بامرد جوڑ
 کنت۔ آہما جاورانی مطابق وتی کرد ء پیلو کنت کہ ہما کرد آئی ء راجد پتر ء داتگ۔

وانوک و ہدے گڈی تاکانی نیمگار ہادگ بیت گڑا آپلانی ربیدگ The
 Culture of Flowers راجد پتر ء ارس History of Tears راجد پتر ء بچکند
 اے سنیں ڈاکٹر مبارک علی نبشتانک انت کہ امین ضامن ء رجانک کنگ
 آنت۔ اے سنیں رجانک ء کتاب بڑ ہدار ء ڈولدار کنگ۔

گڈی سر حال راجد پتر ء آرکیالوجی History and Archeology
 انت۔ ایشی ء تہا آرکیالوجی ء ارزشت زانگ بیت کہ راجد پتری کاراں کجام وڑا

مکمل کنت، راجد پتری کارانی واستا چیلنجو ہژد ری انت۔

اے کتاب، وانگ، پدمن لوٹ آل کہ اے کتاب، دو برہ وانان۔
 پرچیکہ منی علمی زانت انگت انچو گیش نہ انت کہ اے کتاب، من یک رندے
 وانگ، پدسر پد بہ باں۔ منی نز، اے کتاب، بلوچی زبان، ٹوہیں ارزشتے
 ہست۔ پہ ہما مکتبی آل گیشتر کہ راجد پتر، فلسفہ، سیاست، پڑ، وانگ، انت۔
 اے کتاب، بلوچی زبان، بیش کیمستی ٹیکی یے۔ اے یک بنیادے کہ آدگہ نبشتہ
 کارانی واستا کہ آے گام گنج، دیما بہ بر انت۔ من کتاب، واجہ، چہ دز بندی
 کناں کہ آوتی گام، گیش ترند بہ دار ایت۔

☆..☆..☆..☆

کتاب ۽ پڄار

Introduction

پیش راجد پتر pre-history ۽ گالبند دائما گوں Mythical سما ۽ بستگ۔
 اے نیام ۽ مردماں راجد پتر ۽ یکشلیں سنچ نہ بوتگ ۽ نئے ایشاں راجد پتر واقعہ
 event ۽ وہد time ۽ تب ۽ پھمتگ۔ اگاں یک دمانے ۽ واقعہاں گوں راجد پتر ۽
 گمان کسے ۽ بستگ گڑا اے ہم شنگیبتگ ایں بیان ۽ دروشم ۽ بوتگ انت۔ بزاں
 ایشانی راجد پتر ۽ بنداتی نکتہ یے reference point نہ بوتگ ۽ ہے وڑیں
 راجد پتر Myth یا پیش راجد پتر حیاں کنگ بیت۔ مٹھاں نئے ما بیرگ ۽ رد
 کت کنیں ۽ نئے ایشاں بیرگ ۽ راجد پتر ۽ استیں بستار ۽ گوں بست کنیں بلئے ما
 ایشاں چہ لہتے کار پہ راجد پتر ۽ سینگارگ ۽ گپت کنیں۔

چونائی ۽ پیش راجد پتر عہدی راجمان ۽ یکجانیں سما collective
 consciousness زانگ بیت ۽ اے عہدی ایں راجد پتر ۽ زبانی ۽ چیدگ انت
 پرچہ کہ آہاں دائما ذات ۽ جیڑہ گوں وتا بستگ، آ، آجوںیں فکر independent
 thought ۽ پلہ مرز نہ بوتگ انت۔ آہانی ستک پیوست بوتگ ا۔

راجد پتر پیش ۽ دامن ۽ چہ یونان ۽ زانتکاراں کش ات۔ وہدے آہاں
 ابرم سینڈری secondary ۽ بستار ۽ گوں داشت ۽ انسان ۽ ذات ۽ سراحیاں گور

اے درگت ۽ چارلس پرز ۽ ستک ۽ پیوستی ۽ فلسفہ ۽ ما باوست ۽ تب ۽ ندرگا ہاں۔

کت۔ چہ اے وڑی ء فکر آجو بوت ء عقلی پلہ مرزی ء اوگام جس ات۔ اے بدلی ء راجد پتر ء تب بدل کت ء ہیر وڈ وٹس ء اے کار ء کاروانے بکشات۔

چونائی ء راجد پتر ء آجوائیں فکر جیڑہ ء زانگ ء شوہازگ ء پد راجد پتر ء آشکار کنگ ء عملے۔ اے کار چونائی ء یونان ء فلسفیاں داں حدے ء سرجم کتگ ات کہ چہ ایشاں ساری راجمان پہ حُدا ء رضا ء نارضا ء ترس ء شاد ء پریاتاں کپتگ ات انت۔ اے نیام ء یونان ء تھیلز Thales ء فکر ء شل بدل کت ء کسہ ء تب مٹ اینت۔ پداہے ہیر وڈ وٹس ء واقعہ یک کشیتگیں فکر ء راہ لے ء رد ء ٹپاس ات انت۔

چونائی ء یونان ء ہم زانکاراں مٹھانی بُند ء زورگ ء گوں وہد ء تصور کشینتگ ات۔ اے نیام ء آہاں راجد پتر ء تصور چہ وہد ء واقعہ ء رویداد Occurrence ء کمک ء پہم ات۔ اے پہمگ ء عمل ء آرکیٹائپل archytypal گوش انت۔ آجوائیں فکر ء شل ء اولی بنیاد لبرلزم liberalism انت۔ اے لبرلزم ء انسان سکین دات کہ انسان جیڑہ ء بذات بہ زانت ء بہ ٹپاس ایت۔

عہدی ایں یونان ء تہا راجد پتر ء تصور ء سے 3 رنگ ات انت۔ اولی۔ راجد پتر ء گردشیں تب circular nature of history، دومی۔ راجد پتر قسمت یا حد اوندانی ازم انت history as a art of fate/gods ء سیمی ردوم ء راہ principles of growth انت۔ اے سے ایں رنگ ارستوٹل (ارسطو) ء داتگیں انت ء اے سے ایں رنگ آجوائیں فکر ء منت ء برجاہ بوتگ انت۔ اے سے ایں راجد پتری تب چونائی ء عہدی ایں یونان ء راجد پتر ء فلسفہ ء ارزشتیں بہرہم سما بنت۔

مستھ چونائی ۽ گردش ۽ لیکہ ۽ شے (اساس) آنت۔ بزاں مستھ ۽ آجوتیں
 فکر ۽ مشاہدہ observation ۽ بُنپد ۽ گردش ۽ لیکہ ۽ ردوم زرتگ یا شے یے رستگ۔
 گردش ۽ لیکہ ۽ تہا و ہد ۽ شل ۽ الکا پیں ارزشتے رس ات۔ چہ اے وڑی ۽ و ہد ۽ بابت
 ۽ ہم آجوتیں فکرے سسا بوہان بوت بلتے و ہد ۽ تب گردش ات۔ گردش ۽ لیکہ ۽
 الکا پیں ارزشت ۽ دؤر مستھ ۽ ستا کرزیں دؤر golden age of mythology ات،
 پرچہ کہ ہما عہداں دیوتا ۽ مناک ۽ ثابت کنگ ۽ ہیچ وڑا جہد نہ بوتگ بلکیں ہے
 کسہانی مک ۽ آہاں راجد پتر ۽ گوں سرے داشتگ ات۔ و ہدے انسان زند ۽
 رہنداں گوں و تا ہم سنگ بہ کنت گڑا آ، آزاتی ۽ پھم ایت۔ و ہدے اے وڑا
 آزاتی حاصل بیت گڑا آ اے وڑیں آزاتی ۽ سراسوال گر نہ کنت۔ اے وڑی ۽ آ
 عہد ۽ مردمانی زندگی ابرم ۽ رہنداں گوں یکشلہ مل اتگ۔ و ہدے انسان تابان
 بوتگ گڑا اے تابانی باز براں آئی ۽ وتی قسمت ۽ بہرے گوشگ، بزاں ہما عمل
 ایشانی عقلی یکشلی ۽ تب ۽ رویداد نہ بوتگ آنت چہ ایشاں اے تاوان بار بوتگ
 آنت، ہے تابانی ۽ آہاں قسمت ۽ نام دات یا حداء دامن ۽ بست کہ انسان ۽ شمر ۽ حیر
 ۽ مالک انت۔ چہ اے عمل ۽ قسمت ۽ پجار چواے وڑا ٹہہ ات ۽ و ہدے زند ۽
 تابانی ۽ وشی یے کہ انسان ۽ زند ۽ رہنداں تب ۽ رویداد نہ بیت ۽ آچہ زند ۽ ہم سنگی ۽
 درنگی ۽ چیلنجے مان بہ بندیت۔۔۔ اے قسمت انت۔“ چہ اے عمل ۽ راجد پتر ۽
 یک از مے ۽ لیکہ ۽ جہ جت، بزاں راجد پتر یک از مے کہ انسان ۽ زند ۽ تہا
 آنا کہ رویداد بوتگ ایں جاوراں چن ایت ۽ نژ آرا ایت۔ ہر ہمک عمل ۽ یک
 مراسایے (منصوبہ) ہست (کانٹ ۽ داتگیں راجد پتر ۽ فلسفہ ۽ دروشم ہم ہمیش
 انت، بلتے تے بدل انت، بُن ز ہے جتا آنت)۔ اے مراساداء لوٹ ۽ تب ۽

پیلو بوبان بنت۔ راجد پتر ہر ہمک جاوے چن ایت ء نز آرایت پرچہ کہ اے جاوراں انسان پر چت ء نز آرت نہ کنت، پمیشا آایشاں قسمت ء نام ء دنت۔ بلئے راجد پتر ء ازم اے واقعہانی پر چنگ، نژ آرگ انت ء رد بند انت۔ چونائی ء مناراجد پتر ء اے تصور بعدیں راجد پتر meta-history سما بیت کہ اولی ء سرسری تب ء تہا انت۔ مناسما بیت کہ راجد پتر قسمت یاد یوتاء ء کیشگیواری ء ازم انت۔ اے لیکہ ہم عہدی ایں یونان ء زانکاراں گردش ء لیکہ ء دامن ء گوں مہر بستگ، چو اے وڑا انسان نہ زانت قسمت ء نز آرگ ء بلئے راجد پتر انت قسمت ء نژ آرایت۔“ مردم راجد پتر ء وسیلہ ء جاوراں دائما نژ آور تگیں دروشم ء پھم انت ء وتی قسمت ء نژ آرگ ء ساڑی بنت۔ اے عمل ہے وڑا گردش ء تڑان کنت ء کسہ جنزان بیت۔

انسان ء زانت ء نہ زانتی ء اے عمل ء چہ ردوم ء زوال rise and fall یا بام ء زوال ء لیکہ مشاہدہ بیت کہ انسان راجد پتر ء وان ایت ء جاورانی یکشلی ء پھم ایت۔ اے عمل انسان ء زانت ء ردوم ء بام انت۔ و ہدے آوتی زند ء تہا بوتگ ایں جاوراں پھم ات مہ کنت گڑا اے آئی ء زانت ء زوال انت۔ بلئے گردش برجاہ انت۔ انسان ء گردش ء لیکہ ء پلہ مرزی ء وتی ساہ دائما تازہ کتگ۔ بلکیں اے لیکہ آئی ء وتی زند ء ہم سنگ حیاں کتگ، پرچہ کہ انسان ء سما ء ابرم ء میان ء محکمیں رہوتے برجاہ انت، اے درگت ء انسان ء ابرمی پوزیشن position انسانی زند ء سر اپیامد (اطلاق) بنت ء ترپیل ہم۔

اے وڑا ارسٹوٹل ”ابرم“ ء لبر ء پہ بِن رومی تصور یا آئیڈیا ء تب ء
 زور ایت کہ ایشی ء معنا انت ”رُوم ء بام highly developed“ ۱۔ انچو کہ یک
 گونڈویے ء زندگی ء رُوم ء بام آئی ء جوانی انت۔ و ہدے زندگی رُوم ء بام ء
 سر بیت گڑا آئی ء روم اوشت ایت۔ اوشت ء پذیرندگی ء بن اصلی ultimate
 زوال بندات بیت۔ اے رُوم ء زوال ء عمل دائما روان بیت۔ اے عمل تہنا پہ
 یکے ء نہ بیت، بلکیں اے گردش کلیں انسانیت ء مشاہدہ ء گپ ء انت۔

مردم دائما گمان بند انت کہ عہدی ایں زمانگ ء انسان ایمنی ء
 دوران ات، وشی ء بہار گاہ ات، زندگی اول آسان ات۔ چونائی ء ہمے ستا کرزیں
 عہد ء مٹھ ء راجد پتر گوش انت۔ آے خیال کن انت کہ آدور انسان ء راجد پتر ء
 رُوم ء بام ات ء زندگی گوں ابرم ء ہم سنگ ات، چہ اے وڑی ء زندگی ایمن ات
 ء حیر ہر جاہ سرات۔

ستا کرزیں دُور golden age ء پدا ئما توسسپیں دُور silver age کیت
 کہ ستا کرزیں دُور ء زوال ء چیدگ انت۔ توسسپیں دُور ء ایمنی ء شکماں چہ
 جنگ باند کنت ء شورے ء آڑ اورے پنا بیت، پدا ابرم ء گوں انسان در سنگیں
 non- harmonious کردارے ء دیم پہ دیم بیت۔ پہ گردش ء رد ء زوال ہم ہل
 ایت ء پدا بام بیت۔

و ہدے ہم سنگیں نظام گپچال ء کپ ایت بزاں اے زوال ء تب بدیں
 ء ناسازیں رہندانی تہا چہ سر پتنگ انت۔ اے نیام ء عقلی شخص دائما زند ء تب ء

۱۔ رُوم ء بام ہما مقام انت کہ انسان چہ ایشی ء چد ء دیم ء نہ روت بزاں دیروی نہ کنت بلکیں چد ء آدیم زوال ء
 کپان بیت۔

آڑاؤر عقلی رنگ ۽ گوں ریس ۽ پریس کنت۔ چہ اے وڑا سما بیت انسان ۽ تب کل ۽ بدل نہ بیت پرچہ کہ آگردش ۽ لیکہ ۽ چہ ڈن ہج وڑ بوت نہ کنت۔ بقول ارستوٹل ”انسان نئے حد انت ۽ نئے شیطان انت“۔ بلکیں انسان ۽ دائما وتی ترس کنٹرول کنگی انت۔ ہے ترس ۽ کنٹرول ۽ پلیٹو (افلاطون) فلسفی ایں بادشاہ ۽ کارسر پد بیت۔

یونان ۽ فلسفیاں متھ راجد پتر ۽ دیروی ۽ دروشم ۽ جائز legitimize کت انت۔ اے عمل ۽ تب ۽ راجد پتر ۽ دیروی ۽ واستا یونان ۽ کردار زشت ۽ واہند انت۔ ایساں راجد پتر ۽ گمانیں speculative لیکہ یے دات کہ راجد پتر ۽ فلسفہ ۽ تہا گمانیں راجد پتر ۽ فلسفہ ۽ نام ۽ زانگ بیت۔

متھالوجی رد ۽ اگاں ماگردش ۽ لیکہ ۽ ماہہ چار ایں کڑا سما بیت کہ یونان ۽ فلسفیاں ہے لیکہ زرتگ ۽ راجد پتر ۽ دیروی ۽ گام بکشاتگ۔ متھالوجی رد ۽ بادشاہ حد انت۔ اے دائما چہ راج ۽ ذات ۽ شتر تر انت۔ شتر ذاتیں مردم دائما شتریں کار کنت۔ چہ اے وڑیں گمان بستگیں شریانی سبب ۽ آہاں بادشاہ ۽ ذات جائز ۽ پوتی رہشونی ۽ اوں جائز خیال کتگ، بلکیں آہاں بادشاہ ۽ پشت پد ۽ ہم شتر بونگ ۽ گمان گوں وتی زند ۽ ہم گزنج کتگ۔ آوہد ۽ بادشاہ ۽ ذات گوں ابرم ۽ بندوک ات کہ ابرم ۽ وڑا بادشاہ ہم دڑا ہی ۽ محکم ۽ نیت ۽ حیر انت۔ اگاں ملک ۽ حق ۽ انصاف نیست بزاں مہلوک حق ۽ لوٹوک نہ انت۔ ملامت مہلوک انت بادشاہ نہ انت۔ اے حق ۽ انصاف ۽ لیکہ چونائی ۽ زوال ۽ سفر ۽ ظاہر کنت، پرچہ کہ حق ۽ انصاف اخلاق شناسی ethics ۽ حیر ۽ شتر ۽ گمان ۽ آشکار کنت، شتر ۽ ہستی زوال ۽ چیدگ انت ۽ حیر ہستیں وہد ۽ کمال انت کہ گزشت ۽ شادان انت۔

وہدے گزشت پہ بام ۽ پھمگ ۽ زوال ۽ تب ۽ چارگ بہ بیت گڑا
 گردش ۽ لیکہ ۽ رد ۽ گزشت پہ سبق ۽ حاصل ۽ زورگ بیت۔ اے عمل ۽ رد ۽ اگاں
 گزشت بام ۽ بوتگ بزاں حال جنجال ۽ زد ۽ انت ۽ باندات ۽ وشی ۽ شبین انت۔
 پلیٹو Plato ۽ متھ ۽ مشاہدہ ایں ساچشت ۽ عقلی چکا سے چک دات۔ آ
 بادشاہ ۽ حیر good ۽ تب ۽ چہ اخلاق شناسی ۽ لیکہ یے دارایت ۽ ہمے لیکہ ۽ تب ۽ آ
 ڈولدار، گیگ ordered ۽ انصاف ۽ لیکہ ۽ بندایت۔ اے سے ایں راجد پتر ۽
 دیروی ۽ پیکر انت۔ اے سہینانی شبین بدن ۽ حساب ۽ سر، سینہ ۽ لاپ۔ استان
 (ریاست) ۽ رد ۽ بادشاہ، سپاہی ۽ دہقان۔ فلسفہ ۽ تب ۽ عقل، جذبہ ۽ سرشت۔
 وہدے چہ ایشاں ہریک بہرے وتی کار ۽ الکاپ ۽ پیلو بہ کنت گڑا سے ایں پدا
 یکجاہ بنت ۽ زندگی ۽ دروشم ۽ یکشل ۽ گیگ کن انت۔ اے سہینانی یکجائی پیکر
 form انت۔

انگتہ ماہمنچوگپ باوست ۽ بستگ ذراہ راجد پتر ۽ گمانیں فلسفہ ۽ دامن
 ۽ جاہ کن انت۔ راجد پتر ۽ گمانیں فلسفہ ۽ موادیں content راجد پتر یا راجد پتر ۽
 مواد داریں تب ہم گوش انت۔ راجد پتر ۽ اے بہر ۽ رد ۽ راجد پتر دائما گزشت
 ۽ مواداں کما ایت ۽ کسہ یے اڑدنت۔ اے کسہ معروضی objective بوت کنت ۽
 موضوعی subjective ہم۔ البتہ گردش ۽ لیکہ کہ یونان ۽ دؤر ۽ عہداں شان ات۔
 اے گردش ۽ لیکہ ۽ تہا پمیشا جاہ دنیگ بیت کہ آہاں گردش ۽ لیکہ ۽ نام ۽ یا پے آئی ۽ محکمی
 ۽ بازیں کسہ یے ساز اتگ۔ بلتے ایشاں راجد پتر ۽ لوجکیں زبان ۽ گوں ہچ کار نہ
 داشتگ۔ راجد پتر ۽ لوجکیں وانشت ۽ تہا راجد پتر ۽ سلہی ۽ کار پیلو کنگ بیت ۽
 تضاد ۽ اڑکشگ ۽ چگل دنیگ بنت۔ پداراجد پتر ۽ بیان ۽ زبان جی بہ بیت ۽ سرا

حیال گورکنگ بیت۔ اے باوست ء تب ء راجد پتر ء فلسفہ دو بہراں دارگ
 بیت۔ یکے راجد پتر ء گمانیں فلسفہ یا گمانیں راجد پتر یا موادیں راجد پتر انت کہ
 اے لوجک ء باوست ء چہ بے چاڑ انت۔ دومی راجد پتر ء پریسیں فلسفہ یا
 پریسیں راجد پتر یا پیکریں راجد پتر انت کہ اے باوست ء ردء انسان ء سما ء تب
 nature ء حساب ء پسواں گپان کنت ء دلیلاں کشان بیت۔

چونائی ء پہ چیز ء پہمگ ء مواد content ء پیکر form ء ہواری ہزدری
 ایں کردے بنا کنت۔ ہمیشا راجد پتر ء فلسفہ ء تہا ہم اے دوئیں ارزشتیں کردے
 دار انت۔ گمانیں راجد پتر ء فلسفہ مواد ء کاراں ٹہین ایت ء پریسیں راجد پتر پیکر
 ء لوٹاں ودی ء پیلو کنت۔ راست انت کہ راجد پتر گزشت ء واقعہانی کما تگیں
 بارے کہ راجمان ء گورا انت بلتے چُش بوت کنت کہ ما گزشت ء بہ زانیں؟
 گزشت حال ء تہانہ انت بلتے گزشت ء مواد و ہست کہ کیشگیوار بہ بنت۔ بلتے
 کجام ء چونیں کیشگیواری محکم valid بوت کنت ا۔

پیکر راجد پتر ء ہما و ہدء معنایے دنت و ہدے اول سر مواد آئی ء گزشت ء
 واقعہی بہ دنت۔ بیدے مواد ء پیکر تہنار راجد پتر ء پجار ء ریس ء پریس کنت، بلتے
 گپ ء باوست ء نہ بارت۔ واقعہ دانما انسان ء سما ء تب ء گوں سیادی دار انت۔
 اگاں واقعہ ء انسان ء سما ء تب ء گوں کارمہ داشت انت گڑا راجد پتر ء معروضی
 ڈروگے ات، پرچہ کہ سما ہر ساعت چکاس انت بزاں بدل بوہان انت۔

۱۔ اے جست ہم راجد پتر ء پریسیں فلسفہ ء دامن ء جاگہ کنت کہ لوجکیں زبان logico-linguistic ء
 بگپ انت۔

راجد پتر معنائ سفرء موادء ڈگارء مان دنتء معنا ہما و ہدء پھمگ بنت
و ہدے لوجکء تبء کار پیلو بہ بنت، پرچہ کہ اے علمیات epistemologyء جیڑہء
زبانء مان گشیٹنگ ایں جیڑہاں توجیل کنت۔ راجد پتر نویس گمانیں راجد پترء ردء
راجد پترء مشاہدہء کنت یا کسہ لے بند ایت۔ اے نیامء چونائیء ہم راجد پترء
فلسفیء میانء تپاوتے بنا بیت۔ راجد پتر نویسء حال اے درگتء چوسا نسدان
ء انت۔ آدائما تہشونیں وزم induction methodء ردء کار کنت۔ آو ہدے یک
لیکے لے بند ایت گڑا لے لیکہء بندگء و ہدء کار تچیں عملء گوستگس مشاہدہاں
چہ چن ایتء نژکار ایت، جیڑہء پھم ایتء فکرء یک وزمء فارمولہ لےء ردء سلہ
کنگء جہدء کنت۔ البتہ اے دمانا فلسفہ دائم نگدء گوں بندات بیتء اولی نگد
ذاتء سمر self-critique بیت۔

و ہدے کسے ذاتء سمر جستے بند ایت گڑا وزمء فارمولہء محکمی ہم جست
ء زدء، چہ ایشیء آئیء سلہء پلگاری clear and distinct تباہ بیت، پرچہ کہ فلسفیء
نگد دائم ڈنء کیت metaء فارمولہء اندرء حسابء نیار ایت، اگاں اندری
نگدے بہ دار ایت گڑا آسانس جوڑ بیت پدا گمان کنت کہ جیڑہء توجیل ہے
فارمولہء تہا انت۔

بن اصلء گزشتء زانت زبانء تہا انت۔ اے نیامء ظاہر appearء
ظاہرء بیان state of appearء میانء جتائی یک دو بہر نئے dichotomy ودی
کنت۔ اے ذاتء نگدء سرکشیء اولی گام انت کہ دو بہر نئے شکاف کنت۔ چہ
اے وڑی گمان بیت کہ راجد پترء فلسفہء معنائی پھمگ راجد پترء پرسیس فلسفہء
کار انت۔

راجد پتر چونائی ء تھنا واقعہانی کما ہگ ء واحدیں علم نہ انت بلکیں فکر ء
 کاررتیج ء سفر انت ہم۔ انگت ہم راجد پتر واقعہانی کما ہگ ء علم ء بستار ء گوں
 شان انت بلتے اے واقعہ دائما مادنی نہ بنت بلکیں فکر ء گو م ہم ساڑی انت۔ فکر
 انسان کنت ء انسان تھنا و ہد ء پڑا ہگ ء حد ء دراں فکر ء تاج ایت۔ و ہد ء پڑا ہگ
 ء اندر ء کار دائما واقعہ ودی کنت ہمیشا راجد پتر ہرچی بہ دار ایت ء بہ کمائیت آ
 یک ردے ء واقعہ ء رنگ ء رنج انت۔ البتہ راجد پتر ء تہا پدرا ء ارزشت ہست
 آ معروضی بوت کنت ء موضوعی ہم۔ اگاں راجد پتر واقعہ ء یکشلیں دڑے چے گڑا
 نئے اے جنزے ء گوں بندوک انت، نئے پے ایشی ء پیش بندیں مراسا ٹھینگ
 بوتگ، بلکیں اے یک کسہ یے ء چہ سر ء چست کنت ء درکارے ء حساب ء
 روان بیت۔ کسہ آ دؤر ء مردمانی و شکامی ء وسیلہ یے ات، میزاں میزاں
 اثر دادانی یات کنگ ء سکینے جوڑ بوت۔ سکین و ہدے سک بازگمانی کسہاں گوں
 مل ات گڑا دیوتا بانی ہستی ء بشارت ء بوت۔ اے بشارت ء بندات ء گوشے
 دنیا داں حدے ء یک گلوبل ولج یے جوڑ کتگ ات۔ یکیں دیوتا یا دیوی ء
 عبادت یک سرزمینے ء دگہ نامے ء بوت ء دگہ سرزمینے ء گوں دگہ نامے۔ ایشانی
 حیاں ء دپ ورگ ء سسانی پڑ ء مردمانی نزکی ء ہم گام بُرات ء پے جنگ ء
 سگار حونین ہم بوت انت۔ بلتے ایشانی حیاں ء روانی ء سبب ابرم ء ترس ء لپرزگ
 ات۔ ہے آ زمان ء گزندانی تو ار ء ہندوستان ء مردماں یک زور اوریں ہستی
 یے ء سکین دات ء ہے ترس ء مصر، کنعان ء عراق ء نہ دیدیں ہستی یے ء ناراضی ء
 شبین ممکن کت۔ ایشاں ابرم ء ہرہما عمل ء دیوتا یا دیوی ء نامے بست کہ ایشانی
 سساء توجیل ء بدن ء ہائیرگاں چہ کنٹرول نہ بوتگ ء ات انت۔

انسان ء سرپدی ء کسہانی یکجہای ء نامے بکشات۔ ہیرودوٹس ء نادریں مقامے پہ وتی ہے کسہانی یک ردی ء کماہگ ء رس ات۔ پلیٹو ء طبعیات ء تہا اولی رند ء ہسٹوریال Historial ء لہزگوں پٹ ء پول ء معناہاں کارمرز کت۔ بلئے واقعہانی یکجہای ء دروشم ء ہیرودوٹس Herodotus، تھوسیدڈس Thucydides ء پولی بیس Polybius ء نام زانگ بنت، اے درگت ء ایشاں ارزشت رس ات۔ کسہانی اے یکجہای ء عمل ء نام راجد پتر بوت۔ گالنج ء رد ء ایشانی ریشہ شناسی ایں etymological معنا شوہازگ بوت انت ء راجد پتر ء پہمگ ء جہد دانش ء عقل ء تب ء بوت انت۔ چار دہمی کرن ء چہ راجد پتر ء لیکہ گشٹان بوت انت، اولی گام اے درگت ء الکاپیں وڑے ء ابن خلدون ء چست کت۔ گردش ء لیکہ ء دمان ء نام کش ات پرچہ کہ اے لیکہ ارزانی ء گوں ابرم ء عمل ء شبین دنیگ بوت۔ ویچو ء ایشی ء تہا فلسفہ ء رنگ آورت بلئے آسر ہما کوہنیں دپگال ات، البتہ اے لیکہ ء پلہ مرزی ء بازینے ء اوگام جت۔ راجد پتر ء ارزشت ء گیشی ء اے لیکہ ء تہا ہم دگہ سے لیکہ (پرگ، ہرگ، پنڈولم) جاگہ دنیگ بوت بلئے ایشانی آسر ہم گردش ء لیکہ اولی پیکر ء ہم شبین ات انت۔

ماں راجد پتر ء دیمروی ء لیکہ ء باز ارزشت رس ات، اے نیام ء ہیگل ء مارکس ء کاراں دنیا ء تہا راجد پتر ء جتائیں ریس ء پرہسی ارزشتے جوڑ کت، ایشاں راجد پتر گردش ء لیکہ ء چہ سست ء ایشی ء عقلی رنگے تازگ کت۔ بلئے کانٹ ء اے کار ء وتی فلسفہ ء وڑانوکیں پیکرے دات، آئی ء راجد پتر یک سرجمیں مراسایے گوشت ء انسان ایشی ء پیلوی ء جہد کار۔ ایشانی رد ء وہدے چیز گردش ء تہا بیت گڑا آزانٹ دات نہ کنت بلکیں گوستگیناں، ہستینان گوں شبین دیان بیت یا کنت۔

البتہ ول ڈورانٹ جیوگرافی ء راجد پتر ء مات گوش ایت، و ہدے
 جیوگرافی کل آتڑاپ سرد بنت انسان ء میل چونیں وڑے ء گوں مل ایت ء
 و ہدے موسم گرم بیت گڑا بدن سستی ء تاباں کپ ایت، بلتے موسم ء پیامد ء اطلاق
 انسان ء بنداتی موسم ء وڑا بیت۔ بزاں سردیں ملک ء مردماں گرمی تاباں کنت ء
 گریں موسم ء مردماں سردی گزان ء کپ ایت۔ واقعہ راجمان ء لوٹانی تب ء
 بدل بوہان بنت، بلتے گوات ء حرارت شخص ء آسرا نہ بنت، بلکیں انسان ء فیصلہ
 آئی ء آتڑاپ ء چا گرد ء بیت ء فیصلہ ء واقعہ راجد پتر ء تہا جاہ کنت البتہ راجد پتر
 فیصلہ ء مان نیار ایت بلتے واقعہ ایثی ء بونگ ء علت انت۔

و ہدے انسان ء فیصلہ ء یک کردے جیوگرافی ء معیار بیت گڑا دومی نیمگا
 شخص ء ذات ہم کردے ساز ایت۔ ذاتی کرد سائیکولوجیکل راجد پتر ء تہا ٹپاسگ
 بنت ء گزشت ء واقعہ ہانی بیان ء کسہ گوشدارگ بنت بلتے اے واقعہ ء سبب حیال
 کنگ نہ بنت، بلکیں آفیصلہ ء با پشت ء شخص ء لیکہ ہانی ٹپاسگ ء جہد بیت۔ چونائی
 ء سائیکوراجد پتر دائم گزشت ء انسان ء تب ء انوگیں حال ء گوں گیشگیوار کنت،
 اے نگد چہ ہیگل یا مارکس ء مکتبی ہانی نیمگا بیت کہ انسان دائما عقلی رنگ ء دیروی
 کنان انت، گوستگیں انسان ء عقل ء کساس ء انوگیں مردم شری ء کت نہ کنت۔

راجد پتر ء اے وڑا کارمرزی یک حدے ء مروچاں کے کوہن انت،
 پرچہ کہ نوکیں راجد پتر ء ردوم زرتگ ء آئی ء دامن ء انسان ء سیاسی، معاشی ء
 راجمانی واقعہاں ابید لہتے بے مادیں واقعہ ہم ظاہر بونگ انت۔ مروچاں
 راجد پتر ء دامن ساری ء چہ گیشتر شاہگان تر انت، ایثی ء تہا وشبو، کنگ،
 گزیوگ، ہاموشی، کسانی ء دگہ ہم اے وڑیں باز راجد پتر اں جاگہ کنگ۔ البتہ

ایشانی تھا ہم واقعہ ساڑی آنت۔ اگاں وشبوء دپتر رندگ بیت گڑا شخص ء وشبوء بابت ء آسریں واقعہ بندگ بنت کہ چون انسان ء وشبو کارمرز کتگ ء کجام مرداں گوں آسرے ء آؤرتگ۔ البتہ اے درگت ء ایشانی بززہ ء ہم گپ بیت کہ کجام ء چونیں بززہ کارمرز بہ بنت، یا رانک Ranke ء ملکتب ء رندگیری بہ بیت، یا آنالز annales ملکتب ء گپ زورگ بہ بنت؟ زبانی کسہانی ریس ء پریس بہ بیت یا کیشیں additional لیکہ منگ بہ بنت؟۔ نوکیں راجد پتر ء دامن ء جوڑشتی راجد پتر، گلکیں راجد پتر یادگہ ہم بازیں راجد پتراں جاگہ کتگ کہ ایشی ء نوکی ء شاہد حیال بنت۔

راجد پتر ء نویسگ ء سراہم حیال گور کنگ بوت، رستگیں راجد پتر ء گپ مارکس ء نہ انت بلکیں لہتے راجد پتر نویس ء لہزا نکاراں اے گپ دیما آؤرت۔ بلکیں اے جہد ء بریخت ء لچہ، رچرڈ ہوگارٹ ء کتاب ء ایڈورڈ ٹامپسن ء ٹائمز لٹریری سپلیمنٹ ء شنگ بوتگ این نبشتا نک ہم ارزشت دار آنت، البتہ جیکو بززہ jacobinism ء ہم اے راجد پتر ء ردوم زورگ ء دست مان آنت۔ رستگیں راجد پتر ء لیکہ راجد پتر ء بُن ء ٹپاس ایت، کاتیاں ء گیشتر سپاہی ء ارزشت دنت۔ چونائی ء اے وڑا راجد پتر ء ٹپاسگ ء مردم دائما مارکس ء دامن ء بند آنت بلتے اے کاریک وزمے ء رنگ ء ایڈورڈ ٹامپسن ء گیشینت، البتہ اے بوت کنت کہ اے وڑا راجد پتر ء کارمرزی ء سکین ایشاں چہ مارکس ء فلسفہ ء رستگ بلتے اے گپ یک احتمالے۔

راجد پتر ء زبانی بہرانی ڈالچاری چونائی ء صنعتی راجمان ء داتگین آنت ء آہاں راجد پتر ء بززہ ہم سرکاری کسب ء کاگد گوشنگ آنت۔ زبانی راجد پتر ء

ارزشت ۽ بابت ۽ انسان دائما شڪاڻي زد ۽ بوت کنت بلڻے چُش هم نه انت كه ايشي ۽ چٽ ڏاڳا ربه کنت، پر چه كه راجد پتر ۽ راجد پتر زباني انت ۽ ايشي ۽ بئزه سرڪاري كا گد هما وهد ۽ الكاپ گوشگ بنت وهد ۽ سرڪار ۽ كارگس ۽ رپورٹ غير جانبداري ۽ نويسگ به بنت، چونائي اے وڙ بوت نه کنت، چيا كه سرڪار ۽ گورالزم مجرم انت، آشر انت ۽ قانون شر۔ اگا زباني راجد پتر نوکيس راجد پتر ۽ مه چنڊا تيس ۽ جاگه مه دات انت گڙا احتمال ات كه مادود ماناني بابت ۽ انچو علم بکجاه نه کتگ ات، انچو كه مروچا اسٽوراٽ هال ۽ فرناڊ بروڊل ۽ مارا کما تگ ۽ داتگ۔ زباني راجد پتر انسان ۽ گزشت ۽ سما انت۔

زالبولا نوزدهي کرن ۽ چه علم ۽ پڙ ۽ الكاپ ۽ گام کش ات ۽ ديما جنزان بوت انت۔ البته علم ۽ پڙ ۽ ايشاني گام کشي انوکيس عملے نه انت بلڻے مروچا آيڪ رده ۽ کار ۽ انت۔ چونائي ۽ اگا زالبولاني كسه آرگ به بنت گڙا يونان ۽ اسپاشيا (سُڪر يٽيز Socrates) ۽ پريڪلز ۽ هميشي ۽ ديواناں چه بازيں چيزے در برتگ)، ڏيوشيا (سُڪر يٽيز ۽ تيوگيس جماليات هميشي ۽ چه پههم اتگ)، ايبيشيا (آسٽرولوجيڪل ليپ په مانشول ۽ عمل ۽ پيمائش ۽ اڙداتگ) ۽ نام زبان ۽ كاينت۔ نوزدهي کرن ۽ زالبول راجد پتر نويساں وتي كرد پيشداشت ۽ ورجينا وولف ۽ زالبولا راجد پتر ۽ تهاساڙي کنگ ۽ واستاگيشين راجد پتر ۽ ليڪه دات۔ مروچا ايشاني كار په راجد پتر ۽ مزنيں كرد پيلوکنان انت۔

چونائي ۽ انسان اے ڏرائين کاراں هما وهد ۽ سر پد بيت وهد ۽ آ راجد پتر سما دارايت، راجد پتر ۽ ٿهشت ۽ بزانت، راجد پتر قداراں هما گزشت ۽ دامن ۽ به چار ايت، هر چيز ۽ وتي تب ۽ ميل ۽ گونگيشگيوار مه

کنت۔ چہ اے وڑی ء آرس ء ہم راجدپتر ء عزتیں نگاہ یے ء گوں چار
 ایت، بچکند ء راجدپتر ء ہم کمار کنت۔ بلئے کسہ ایش انت کہ اگاں زبانی
 راجدپتر وتی سیمسر ء پدکنزگ ء پدہاموش بہ بیت گڑار راجدپتر ء بنزہ آرکیالوجی
 Archeology بیت۔ آرکیالوجی راج ء ہما و ہد ء دپتر دنت و ہدے اود ء راجدپتر
 گنگ بیت۔

☆ .. ☆ .. ☆ .. ☆

راجد پتر ۽ راجد پتر

History of History

انسان ۽ نيم وڪشي ايس عہد (نيم وحشي دور) ۽ ڇهه وٽي اجداداني ancestor ڪار ۽ ڪردار ۽ ڪسهياني آڙرتگ انت ۽ ڇهه اے ڪار ۽ آباں وٽا ساعته هم مهتل نه داشت۔ ڪسهياني تهها مردماني بابت ۽ هم گپ ۽ حال ات ڪه لس مهلوڪ ۽ ڇهه بدني باٽيگ ۽ سساء پڙ ۽ هم پيش گام بوتگ انت۔ راجمان ۽ ٽوئيس بستاردار هم اے ڪسهياني تهها ساڙي ات انت، تمناني سردار هم اے ڪسهياني تهها حيات بوتگ انت، آڙڪين پدريچاں اے ڪسه يات گپتگ ات انت ۽ په ايشاں اے ڪسهياني گيردارگ گوڙشے فرضے ات بلڪيس اے ديوتا هم حيال ڪنگ بوتگ انت۔ چوٽي ۽ آڙتي اڙداداني راستين ۽ ڪسهي ڪرداراں ڇهه هم آشنا بوتگ انت۔ وهد ۽ سفر ۽ گوں اے اڙداداني اصل دروشم ربيتاني دروشم ۽ بدل بوہان بوت۔ ميزاں ميزاں اے ڪسه انچوسرگڙيس گپاني زده ڪپت انت ڪه حقيقيگيس مردم ۽ ڪردار گوڙشے گمسار بوت انت ۽ مردماں اے ڪسهي شخصاں ديوتاء بستار دات ۽ ايشاني عبادت ۽ هم گون ڪپت انت۔ اگاں يڪ شخصے ۽ ڪردتمن ۽ حداں هست ات انت گڙا آتمن ۽ حدا جوڙ بوت انت، اگاں ڪسے ۽ ڪردراج ۽ تهها شرپ دار ات گڙا آراج ۽ حدا منگ بوت ۽ اگاں ڪسے ۽ ڪرداراں تيوگيس ملڪ ۽ مردم وٽي سحر ۽ زرتگ ات انت گڙا آتيوگيس ملڪ ۽ حدا ۽ بستار ۽ شان ۽ شان ڪنگ بوت۔ هے وڙابازنام

دارایں بادشاہ ء بامرداں ہم مرگ ء پد حداء بستار رستگ۔ انچو کہ رگ وید ء
مستریں دیوتا اندر، چونائی ء آریائی تمن ء بامردے ات ء ایشی ء سندھ ء دو دمان
دزگان دزگان کتگ ات، ہے وڑا رام چندر ء کرشن مہاراج گنگا جمنا ء بامرد
بو تگ انت۔

اے کسہانی حیات کنگ ء واستاے سوت ء شعرانی دروشم ء پر بندگ
بو تگ انت، چہ اے وڑی ء مردماں اے گیشتریات بو تگ انت ء دزاجیں
مدتے ء ایشانی دامن ء گوں بندوک بو تگ انت۔ اے عمل ء یک لبزانکی رنگے
سازات ء یونان ء تہا اے لبزانک ایپس epos گو شگ بو تگ، راجد پتر ء
گو شگ ء پہم ہزاراں سالان گام بُران ء سفر کشان بوت۔

اے وڑیں کسہ ء داستانانی بابت ء راجد پتر نویس ایت شاعر وتی
ساچکاری ء گو شے آجوات انت۔ آچہ اے گپ ء بے کمار ات کہ اے کسہ
راجد پتر ء لوٹانی پیلوی ء بروبر انت یا نہ انت۔ آئی ء بس ساچکاریں کسہ گو شگ
ء مہلوک ء چہ دادزرتگ۔ اے لبزانک چونائی ء درائیں مردمانی کلئیں ملکیت
ات، اے دزاج کش ایں سوت یکے ء ساچشت نہ ات انت بلکئیں ہر کس ء
سوت گو شگ، نازینک یا موتک پر بستگ۔ آاے درگت ء چٹ آزات
بو تگ انت۔ سما بیت ہر کس ء اے کسہ گو شگ ء دپ گال کتگ انت ہم۔

ہے دؤر ء نوبت ہومر ء نمیرانیں لچہانی تہا ہست انت ا۔ راجد پتر ء

۱۔ ہومر ء لچہانی سرا آرکیا لوجی ء زانتکاراں کار کتگ ء آہاں ہومر ء ایلیڈ ء ٹرائے جنگ ء بابت ء پر بستگیں لچہ
راجد پتری گو شگ انت، ایشی ء آثار ترکی ء ہسار لک ء کوچگ بِنار باسی Bunarbasi ء چہ زمین ء
شش سرا کڈ جنگ ء پد دست کپتگ انت۔

اے لبرانک ء لیکہ بیرگ ء سادہ انت ء اے لیکہ ء ردء آدور ء نامداریں انسان
آہانی نر ء چود یوتاء بوتگ انت ء اے انسان ء محسنیں کردار ء گوشے ضامن
بوتگ انت۔ چہ اے لیکہ ء پیش گامی ء انسانی زند ء بابت ء اے ستک پیوست
بوت کہ انسان ء میزماں میزماں بدنی ء ارواہ ء بلند پاسی ء چہ زوال ء نیمگا سفر
کتگ۔ آدور ء جہان یک اندیمیں حاکم ء کردانی گوشے ظاہر کنگ ء
آت، انسان پوتی ہر عمل ء آئی ء در ء جوابی انت ء آحاکم نیکی ء مزر ء بدی ء سزاء
دنت۔

ہے لبرانک ء ربیت ء برکت ء کونہن ء نوکیں پدر یچانی وت ماوتا یک
رہوتے (رابطہ) برجم ء اخلاقی قدرانی یک درچے ودی بوتگ۔ اے درگت ء
راجمان ء راجد پتر نو یسیں شاعر سمانی ء دودانی لوٹوک ء پاسبان بوتگ انت۔
راجد پتر ء ٹھینگ ء اے عمل ء پد بازیں جاہاں یک وڑیں لک وڑے
ایجاد بوت ء آئیڈیوگرام ایشی ء بنداتی پیکرات۔ اے وڑیں نمونہ درستاں پیش
مصر ء بابل ء چہ دست کپتگ انت۔ چونائی ء اے معاش ء گیشی ء دورات ء ٹکی بہر
گیری ء نوکی گام بڑا تگ ات، چہ اے وڑی ء تمن ء نام داراں سردارانی جاہ ء
سول civil سرکار ء ایشی ء ہم تبیں دین ء ادارہ جوڑ بوت انت۔ وت واجہی ء حاکم ء
دپ تاین کتگ ات، ایشاں دائم میراث ء حق ء راہ بندانی پاسداری ء سرا حیاں
گور کتگ ات، اے درگت ء دینی ء سول سرکار ء کارندہاں ایشانی حکم ء
پرمان نبشتہ کتگ ات انت، ایشانی راجی ربیت دائمہاں زند ء چہ جتا کتگ ء

1- ideogram، آئیڈیوگرام یک گرافک کردارے کہ چیز ء معناہاں نشان کنت یا گوش ات، بزاں
ہمانشان کہ چیزے ء آئیڈیاء پیش کنت بلتے آئی ء آواز ء نہ گشین ایت۔

ایشاں دینی رنگ بکشا تک ات۔ البتہ، سما بیت کہ مہلوک ء فکر ء حیا لانی رد ء بند
 دنیگ ء واستا یک نادریں ء ہاسیں گرو پے دارگ بوتگ ء اے مردم وانندہ ء
 نوکیں لکھوڑ ء چہ آشنا بوتگ انت۔ چہ ایشی ء لس مہلوک ء بستار چو غلام نیگ ء
 بوت۔ سما بیت آدور ء راجد پتری لبرانک ء تہا یک تپاوتے بنا بوتگ ات۔
 البتہ، رند ء مردماں نئے دیوتا پہ وتا جوڑ کت نے سوت پر بست بلئے کوہنیں
 ربیت ء لچہ دائما الہان اش کت انت۔ بلئے نی اے سوتانی تہا توسیپ گوشی ء
 بہرے مان ات کہ بادشاہ ء کردار ء باج بری ء کسہ الہان کنگ بوتگ انت۔
 اے ذراہ بیانیں راجد پتر Descriptive History ء بنداتی نمونہانی تہا شمار
 بنت۔ اے درگت ء مصر ء بادشاہ رمیسس ا بادشاہ مران پٹاک Mer-en-Ptak
 (چارده کرن پیش مسیح) ء عہد ہاں پہ درور ء زوریں۔ رمیسس ء توسیپ گوش
 پین ٹنگ Pen Tang وتی باج بری ء دپتر ء جنگ ء کسہ ء چو اے وڑا پیش کنت۔

۱۔ Ramessess، منپٹیئر رمیسس Menpehtyre Ramessess اول، عہدی مصر ء نوزدہمی
 شاہیں سلطنت dynasty ء فرعون Pharaoh بوتگ بلکیں ایشی ء نام بنداتی فرعونانی سزپ ء شمار
 بیت۔ ایشی ء حاکمی ء دور کس اس 1290 ء بگرداں 1292 پیش مسیح بوتگ۔ نوزدہمی سلطنت dynasty ء
 بنپدر رمیسس اول ء ایر کنگ انت۔ رمیسس دوئم، رمیسس دہ گریٹ ء نام ء زانگ بیت۔ ایشی ء باج بری
 ء کسہ باز انت۔ رمیسس سوئم ء نام ہسیمر رمیسس Usimare Ramessess ات۔ ایشی ء حاکمی ء دور
 کس اس 1156 ء بگرداں 1187 پیش مسیح حیاں بیت۔ رمیسس چہارم ء نام حیقما ترے رمیسس ات۔
 اے چاریں مصر ء نوکیں کنگڈم (New Knigdom 1549-1069BC) ء تہا شمار بنت۔

”پدا مونٹوا ۽ وڑا بادشاہ (رمیسس) چست بوت ۽ وتی کمان ۽
تیراش زرت اُنت، اے جنگی تب ۽ گوں بال ۽ وڑا ات۔
وہدے آئی ۽ پشت ۽ چارات، کہ جنگی رتھوں chariot
راہ انگہر کتگ، ۽ کاسک kask ۽ ارواڑاں arvad
ہزارانی کساس ۽ چہر نیمگادر بند کتگ اُنت۔“

آ، رمیسس ۽ زبان ۽ پد ۽ نویس ایت:

”منی پریاتاں گوں حدامنی کمک ۽ ہما دمانا تک، منی دست
اش وتی دست ۽ دلاں کت اُنت، منازور ۽ طاقت بکشات
ے، منی طاقت گوٹھے لک مردم ۽ طاقت ۽ کساس ۽
بوت، پدا چوآس نیگ ۽ من جمبور بوتوں ۽ ذرا ہیں دژمن
یک یک ۽ دژگاں دژگان کت اُنت، انچو کہ
جنگانی رم ۽ شائینے شکار بہ کنت، من بس جت ۽ جنان
بوتوں۔ آچہ بے سی ۽ تنک اُنت ۽ ماں کور ۽ دپ ۽ سر بوت
اُنت۔ آہاں نہنگ ۽ وڑا کور ۽ جہلائکیں اوژناگ بست۔
وہدے آہاں منی طاقت ۽ کساس بوت گڑا آٹرس ۽ لپرزات
اُنت ۽ بہکڑی ۽ چہ کوکار اش کت اُے انسانے نہ اُنت

۱۔ Montu، مونٹو Montu جنگ ۽ شکرہ دیوتا falcon-god اُت۔ اے مینتھو Menthu،
مونٹ Mont، مونٹھو Monthu ہونچو Montju ۽ نام ۽ ہم زانگ بیت۔ ایشی ۽ سر شکرہ ۽ بدن انسان
نیگ اُنت۔

بلکیں بال Baal 'انت'۔

میسس ۽ جانشین مران پٹاک ۽ گمنائیں توسیپ گوش ۽ بہ چار کہ
آوارجن ۽ ارش کنوکانی پڑوش ۽ پد ملک ۽ نقشہ ۽ (ایمینی ۽ بابت ۽) اے وڑا پیش
کنت:

”مروچاں مصر وشیانی بنجاہ انت ۽ ٹامری Ta-mery ۽ میتگ ۽
سرا، گل ۽ ایمینی ۽ منگیر ۽ ساہگ انت۔ ہر لوگ ۽ مران
پٹاک ۽ باج بری ۽ گپ جار انت کہ آئی ۽ ماں ٹکانو
Tekanu ۽ دشمن پڑوش داتگ انت۔ مئے باج بری
بامردمار ادلاں دوست انت، ۽ دیوتاہانی سرپ ۽ ہم ایشی ۽
درجہ ۽ بستار سک بلند پاس انت۔“

فونی شین Phoenician (فنیقی) پیپار trade ۽ پڑ ۽ جوان، ۽ لک وڑ ۽

۱۔ Baal، بال اے گوریچانیں روبرکتی سیمینک نام ۽ خطا بے۔ ایشی ۽ معنا انت ”حدا یا زانیکار“۔ اے لبز
بازرند ۽ حدا ۽ استا ۽ بازرند ۽ پتن ۽ پشت پناہ ۽ دنیگ ہوتگ۔

الکاپیں رنگ ء کارمرزی ء شیوار بوتگ انت ۱۔ چونائی ء رد ء بندیں لکھوڑے ء ہمیشانی گوراچہ ارزشت رستگ ء چہ ایشی ء بیان بندیں narrative راجد پتر ء گام بُرات۔ ایشاں راجد پتر ء اے وزم ء بندات بکشات، ایشانی منت ء اے لکھوڑ فلسطین، یونان ء بابل ء پہ کارمرزی ء شنگ ات بلتے یہودیوں اے الکاپ ء پہم ات، چہ ایشاں گامے دیماجزرات انت ء ”روحانی کتاب Books of Days“ نویس ات۔ اے یک رد (مرتب) ء نویستگیں راجد پتر ء اولی مثال ات۔ البتہ آئی ء تہارمس ء سال گشینگ نہ بوتگ انت۔ بلتے ہے دور ء جہانیں راجد پتر Universal History ء راجد پتر ء ردوم زرت ء سمیر یا Sumerial ء بادشاہانی ہمالٹ کہ 200 پم ء یک رد ء نویسگ بوتگ ات، آئی ء تہا واجہ نوح ء توپان ء رد ء دنیا ء ودی بوتگ ء توپان ء ساری ء رند ء بادشاہانی جتانیں حال نبشتہ ات انت۔

بلتے ہیروڈوٹس اولی مردم ات کہ آئی ء راجد پتر ء شنگ اتگیں پارہ

۱۔ سمیر یاں لکیر ء میخ nail ء نشاناں چہ نبشتہی وزمے ٹہینتگ۔ لکیر ء میخ ایشانی نبشتہی چیدگ گوشگ بنت۔ ہے میخ ء نشانانی سبب ء ایشانی لکھوڑ میخی گوشگ بیت۔ اے لکھوڑ بندات ء بگرداں گڈسراچیدگاں گوں بندوک انت پرچہ کہ ایشانی گورا حرف تہجی نہ بوتگ۔ چونائی ء بنداتی لک وڑ ء حساب ء فنیقیوں ٹوئیں ارزشتے حاصل انت پرچہ کہ حرف تہجی ہماہانی ایجاد انت۔ سمیر یاں لکھوڑ راستیں نیمگاچہ چیں نیمگانویسگ بیت۔ چونائی ء سمیر یاں ذاتی ملکیت ء حساب دارگ ء واستاے لکھوڑ ٹہنتگ۔ سمیری شہر ء مزینیں در ء بابانی دپ ء کاتب دائما ساڑی بوتگ انت ء ایشاں مہلوک ء بیپاری کسب ء کاگد نویسگ انت۔ میزاں میزاں اے میخی چیدگ ہروڑیں علم ء ازم ء نویسگ ء واستا کارمرز بوت۔ ایشانی گیگانی ء بابلی ء اشوریوں میخی چیدگ وتی زبانوں گوں ربیت دات انت بلتے وہد ء ہمرائی ء میخی چیدگ تہناپہ دین ء قانونی چست ء ایرانی واستا کارمرز بوت انت ء زند ء اے دگد ڈگاروں فنیقی زبان کارمرز بوہان بوت۔ مصریاں ہم لکھوڑے سے ہزار پیش مسج ء ٹہینتگ ات کہ راستیں نیمگاچہ چیں نیمگانویسگ بوتگ۔

کلمات ءِ آیک رِ دءِ بندیں وڑے ءِ پیش کُت اُنْت۔ آئی ءِ ہم اے دگہ ہمسرا نی
 وڑا (ایشی ءِ چہ ساری ءِ مردماں ہم اے کار کتگ بلتے اے وڑا الکاپ ءِ نہ کتگ ا)
 لوگوس logos بزاں لبرز یا کسہ وتی کتاب ءِ یکجاہ کتگ ءِ یک رِ دءِ ٹہننگ ات
 اُنْت، بلتے آئی ءِ راجد پتر ءِ لبرز کار مرزنہ کتگ ات۔ 1511 ءِ آئی ءِ کتاب ءِ ”راجد پتر“ ءِ
 نام دنیگ، ءِ آئی ءِ کتاب نُہہ 9 دَرانی chapter تہا بہر کنگ بوت ءِ اے کار، الٹس
 Aldus نامی مردے ءِ کتگ ات۔ اے کتاب ءِ ہر دَر ءِ باب دیووندے ءِ نام ءِ گوں
 بستگ۔ اے کار چونائی ءِ 1608 ءِ چنگر مین Jungermen ءِ گیشتر گشینت اُنْت۔

ہیروڈوٹس ءِ زانت ءِ کارانی آشکاری ءِ ساری آئی ءِ زند ءِ راجد پتر ءِ
 شو نیں وڑے ءِ بیان کنیں۔ ہیروڈوٹس کساس 484 پیش مسیح (پ م) ءِ
 ہالیکارناسس Halicarnasses ءِ ودی بوتگ (اے جاہ مروچاں ترکی ءِ انجینیا
 تیاب بوڈرم Bodrum گوٹگ بیت)، آئی ءِ پت ءِ نام کیریائی ات۔ حال
 اُنْت کہ آئی ءِ وتی کتاب پیلوپونیشیائی Peloponnesian جنگ 431-404 پ م ءِ
 نیام ءِ نویستگ ءِ اے کار 430-421 پ م ءِ نیام ءِ چھاپ ءِ شنگ بوتگ اُنْت۔
 ایشی ءِ کتاب ءِ دو بہر اُنْت، اولی بہر مصر، کارین، بابل، اٹلی، یوکر اُن ءِ
 یوزاُن (Euxine اسودءِ دریا) ءِ بگر داں گوریچانی انجینیا ءِ سفر ءِ کسہاں کار
 ایت۔ البتہ دومی بہر فارس ءِ یونانیانی میان ءِ ایونیا Ionia ءِ سرکشی (499 پ م) ءِ

۱۔ ڈیونیسس Dionysius ءِ رِ دءِ ہیروڈوٹس ءِ چہ ساری کسے ءِ ہم یک کتابے ءِ تہا ایشیا ءِ یورپ ءِ جتا نیں
 واقعہ ءِ اود ءِ مردم ءِ جا گہانی بابت ءِ انچوزانت ءِ سر پدی یکجاہ نہ کتگ۔
 Peloponnesian جنگ 404 بگر داں 431 پیش مسیح ءِ ایٹنز ءِ Peloponnesian لیگ ءِ میان ءِ
 بوتگ۔ اے جنگ ءِ Peloponnesian آئی سروکی اسپارٹاں کتگ۔

بہ گرداں زر کیسز (479 پم) ء فوجی بے سوہنی ء نیام ء چست ء ایری واقعہانی
 کسہاں کارایت۔ ہے ڈرچ ء اے چست ایر ء اڑ کڑ ء فارس ء بادشاہی،
 ایتھنز ء اسپارٹا ء یونانی استانی بابت ء ہم گپ روان کنت۔

ہیروڈوٹس ء کتاب ء بنات ء نبشتہ ء مول ء مراد بیان بنت، اول سرا آ
 ٹچک ء لیٹریا ء راجد پتر ء فارس ء باج بری ء کسہاں بیان کنت۔ ایشی ء تہالیٹریا ء
 بادشاہ کروسس ء پڑوش ء جنگ ء سبب ء بادشاہ کینڈولس ء کوش گوش ایت۔
 کینڈولس ء کشندہ کروسس ء ہاسین کاردار، گانجس ات۔ ہے ڈرچ ء آفارس ء
 حاکم سائرس ء زند ء جاوراں ہم بیان کنت۔ آ اسکیمیڈیا ء پڑوش ء پاکتیاں ء سر
 کشی ء پدایونیا ء دومی رند ء باج بری ء مساقیتی ء گوں جنگ ء کسہاں کمانیت۔
 کتاب ء دومی در ء سائرس ء پسگ کیمبائس ء حاکمی ء دور ء مصر ء سرا آئی ء ارش ء
 مراسا (منصوبہ)، ہے درچ ء مصر ء جغرافیہ ء پداریچی گروپانی group کسہ ہوار
 انت۔ سیمی در ء آ کیمبائس ء مصر ء باج بری ء زربار (ایتھوپیا) ء روبرکت ء
 کتگیں ارشانی بے سوہنی، آئی ء گنوکی ء مرگ ء کسہاں گوں بندوک انت۔
 کیمبائس ء مرگ ء پد آئی ء جانشین ء واستا مزینیں اڑ ء کڑے اڑ اور بوت،
 وہدے داریوش، تاج ء واجہ بزاں بادشاہ بوت گڑا اے اڑ ء کڑا ہم ایمن بوت۔
 سیمی در ء دومی بہر ء داریوش ء فارس ء شہنشاہی ء حاصلی ء اے استان ء دوریں
 درانی بند ء پچی ء گپ جاگہ دنیگ بوت انت۔ چارمی در ء تہا فارس ء مصر ء لیبیا ء
 سرا، ارش ء بیان ء اے ملک ء راجد پتر ء جغرافیہ ء گپ ہم گشینگ بوت انت۔
 اے ڈرائیں کسہانی سرجمیں بیان جنگانی تناظر ء گوں بندگ بوتگ انت۔ پنچی
 در ء یونیا ء سرکشی ء سبب فارس ء یونان ء میان ء جنگ ء گوش ایت۔ البتہ یونیا ء

سرکشی ۽ پلپانچی ۽ کسه ششمی درء اولی بہرء بیان کنگ بوتگ، انچو کہ کلیمو مینس ۽ لیوتی چائیڈز ۽ حاکمی ۽ دورء ایٹھنز ۽ اسپارٹا ۽ میان ۽ سیادی ۽ دور شم ظاہر کنگ بوتگ آنت۔ ششمی درء دومی بہرء میراتھن ۽ معرکہ ۽ کسہاں کارایت، اے نیام ۽ داریوش پڑوش وارت ۽ چیزے روچاں پدمرگ ۽ ارجان بیت ۽ ایشی ۽ جانشین زرکیسر۔ جنگ ۽ آسرانی بدل کنگ ۽ سوگند ۽ وارت۔ ہفتی، ہشتی ۽ نہمی دراں فارس ۽ یونانیانی جنگی تیاری، تھر موپائلے ۽ ہند ۽ زمینی جنگ، پلیٹیا ۽ مانیسل ۽ ارمیسیم ۽ سلا مس ۽ ہند ۽ دریائی جنگ ۽ فارس ۽ پڑوش ۽ کسه آرگ بوتگ آنت۔ لہتے راجد پتر نویسانی خیال آنت کہ ”راجد پتر“ ۽ گال بند اولی رند ۽ پلیٹو ۽ طبیعیات ۽ درج ۽ کارمرز کنگ بلتے ہیروڈوٹس ۽ گورا واقعہ یک ردی ۽ گوں یکجاہ آنت ہمیشہ کالیشی ۽ کار ”راجد پتر“ گو شگ بوتگ آنت۔

ہیروڈوٹس ۽ علمی کار ہر ہما جاہ ۽ پشکپنگ آنت یا کم بوتگ آنت گڑا اے کارانی پیلوی ۽ تھوسیڈیڈس ۽ وتی سسا کار بستگ آت۔ تھوسیڈیڈس ۽ وتی کار پیلو پونیشیائی جنگ ۽ راجد پتر ۽ نویسگ ۽ گوں بندات کت کہ ہیروڈوٹس ۽ نیم ۽ شنگیننگ ات آنت۔ بلتے تھوسیڈیڈس لوگو گرافی Logography بزاں کسه بندگ ۽ کامل ۽ ایرجنت ۽ وتی راجد پتری وزم ۽ پیش کنان ۽ جار جنت کہ ایشی ۽ تہا کسہی رنگ نیست چہ ایشی ۽ بوت کنت اے کتاب مردماں آوڑا دوست نہ بیت بلتے ایشی ۽ وانگ ۽ علمی فائدہ الما حاصل بیت ۽ ایشی ۽ وسیلہ ۽ اگاں کسے گزشت ۽ بزانت گڑا آبادات ۽ ریس ۽ پرلیسی ۽ کساس ۽ کت کنت بزاں پھم ۽

۱۔ سلا مس salamis عہدی ایں یونان ۽ شہری استانے آت۔ اے شہرداں یازدہ می کرن پیش مسیح ۴۰۰ آباد آت۔

تبء گزشتء چہ بانداتء راہاں گشین ایت۔ البتہ تھوسیدٹس ء راجد پتری
 راہبند کیشگیواری ء گوں پیوست نہ کتگ ات انت، بلئے وہدے آایتھنز ء
 اسپارٹا ء جنگ ء واقعہاں بیان کنت گڑا ایشاں سرمچارانی (سورما) کرد ء
 دیوتابانی واہش ء رنگ ء نرور ایت بلکیں آراجمانی زندء ریس پریس، چست
 ایری ء یونان ء کوہن ء نوکیں گزشت ء ٹپاسگ ء گوں جنگ ء بیان کنت۔
 تھوسیدٹس ء دائم راجد پتر ء جہانیں رہبند universal laws ء ایشی ء بابت ء
 راجد پتری عمل ء باوست دامن ء بستگ ء درس داتگ۔ آئی ء نر ء اے رہبند ہر
 ملک ء سرا یک وڑا پیامد apply بنت ء راجمان ء چاگرد (ماحول) ہر دمان بدل
 بوہان بیت۔

تھوسیدٹس ء پدداں دومی کرن century پیش مسیح ء بازیں آشولے
 سرچست کنت، یونان ء شہری استان گمسار بنت، مقدونہ بام ء دراں ٹک
 ایت، روم ہم ردوم زوریت، کوہن ء دودائیں دنیا ء یکجاہی ء داستا ”شہریت“ ء
 آئیڈیاودی بیت، چہ ایشی ء کوہنیں آئیڈیا گیشتر شاہگان ء پراہ بنت، پمیشا
 انسان راج دوستی ء محدودیں آئیڈیا ء راجمانی بستار ء منصبانی قید ء چہ آجوبیت۔
 ہے دور ء اسٹوہک فلسفہ اء ”ابرم ء رہبند“ ء لیکہ رواج گرا ایت ء میزماں میزماں

۱۔ ”گوں ابرم ء یک شلیں زند ء گوازینگ to live consistently with nature زندء مول ء
 مراد انت۔ اسٹوہک ابرم ء تنکیں معناہاں گوں کارمز نہ کن انت ایشانی گورا ابرم ہما شاہگانیں عقل انت کہ
 اے جہان ء ہر گورار اس ایت ء است۔ آبانی فکر ء رہبنداں فکر، روح ء بدن یکیں گواچن Reality ء سے ۳
 رنگ انت۔ جہان بدن ء وڑا انت ء شاہگان یا کلبیں عقل جہان ء تہاروح ء وڑا ساڑی انت۔ چونائی ء
 انسان ء عقل کلبیں عقل ء بہرے۔ آاے پیم انت، اگاں درائیں مردم ابرم ء وڑ ء پیم ء زندء بہ گوازیں انت
 گڑا یک رنگیں راجمانے ودی بیت ء اے راجمان ء تہارنگ، پدرتچ ء راج ء جنگ نہ بنت۔

اے حیاں پہ استان ء ہم دارگ بوت کہ انسان ء وڑا استان ہم ابرم ء رہبندانی زد ء
انت ء انسانی بدن ء وڑا استان ہم روچے زوال بیت۔

پولی بیس اے دؤر ء راجد پتری فکری مکتب ء واجہ ات، ایشی ء لیکہ
تھوسیڈیڈس ء چہ بازساپ ء گشیتگ ات انت۔ ایشی ء پریگمیٹک راجد پتر ء
گپ جت ء بیان بندیں راجد پتر ہیچ کمار نہ کت۔ ایشی ء نر ء پریگمہ pragma ء
مطلب راستی ء واقعہ ء ایشانی ابرمی سبب انت، بزاں راجد پتر نویس الما
واقعیہانی سبباں بیان بہ کنت۔ پولی بیس ء رد ء دیوتاہاں راجد پتر ء تہا ہیچ وڑا جاگہ
دنیگ مہ بنت پرچہ کہ راجد پتر نویس ء کار انت کہ بہ چارایت چیا، چون ء کجام
سببانی رد ء واقعہ رویداد بنت یا واقعہ ء سبب، اثر ء آسر ء شوہازگ راجد پتر نویس
ء کار انت۔

چونائی ء کلاسیکل راجد پتر وتی دومی کرن پیش مسیح ء گوٹھے وتی شباب ء
پیپ ات ء نوکیں راجد پتر نویساں اے بکشا تگیں راہ ء سفر کت، یا راجد پتر ء
معیار گمسار کت ء مواد ء رنگینی ء سراحیاں گوڑ کت۔ روم ء ذرائیں راجد پتر نویس
یونان ء نام ء چہ گوٹھے در ہتگ انت۔ اے دؤر ء البتہ ٹیسٹو Tacitno ء وڑیں
راجد پتر نویساں ہم وتی کردار ظاہر کتگ ات ء نوکیں وزم ء چہ راجد پتر ء تہا شہمی
چم ات بلنئے دانشیں راجد پتر ء گشیتنگ ء سوب مند نہ بوت۔ چونائی ء انگمو ہو
Angmoho ء دؤر ء ڈیڈورس Didorus ء وڑا راجد پتر نویسے ء دنیا ء یکجا ہی ء بنگپ ء
سکین داتگ ات بلکیں تیوگیں دنیا ایشی ء منزلداریں شہرے گشتگ، بلنئے ایشی
ء راجانی ہم بندی ء بنگپ چٹ ڈالچا رکتگ ات۔ روم ء بازیں راجد پتر سرکار ء
نظام ء رد ء بدل، محنت ء بہر گیری، زمین ء ناحقیں بہر بانگی ء سان ء اثر، زر

بدلی (زر مبادلہ) ء دولت ء سراسان ء اثر ء دگر را جمانی جیڑہ پہ وانگ ء دست کپنت۔ بلتے اے شنگ اٹگیں واقعہ یک فارمولہ یے ء ردء کما ہگ نہ بوتگ انت ء نئے ایشانی کمک ء وسیلہ ء را جمانی راجد پتر ء بابت ء یک رہندے دارگ بوتگ۔ بلتے رومی دور ء چہ رمس شناسی chronological راجد پتر ء رواجے رستگ ات۔

راجد پتر نویسی ء دومی دور اسلام ء چہ بندات بیت، مسلمان، ازم art ء راجد پتر ء بودناک ء رمس شناسی ء راجد پتر ء بلد بوتگ انت، بلکیں اے رواج ء ربیت راجد پتر ء ہمیشاں بکشاتگ ات، چہ ایشی ء راجد پتر ء علم گیشتر شاہگان بوت۔ چونائی ء مسلمانی فکر یونانی فلسفہ ء رنگ داتگ ات ء نوکیں دنیا ء یونانی فلسفہ عربی زبان ء رجانک کتگ ء داتگ۔ یک حیا لے ہمیش انت کہ آدور ء اسلامی زائنگاراں عبرانی زبان زائنگ ات ء اے یونانی زبان ء بلد نہ بوتگ انت۔ مسلماناں یونانی فکر عبرانی ء چہ عربی ء آورتگ انت؛ بزاں یونانی فلسفہ ء فکر عبرانی زبان ء تہا ساری ء چہ ر جیتگیں شکل ء ہست بوتگ۔ اسلام ء تہا ازم ء راجد پتر ء بندات اسلام ء پیغمبر ء آئی ء صحابہانی جنگ ء بیان ء چہ بوت ء ایشی ء پد ء ابن ہشام، ابن سعد ء الواقدی ء سیرة ء ازم ء محکمیں بُنپدے بکشات۔

چار دہمی کرن ء عبدالرحمن ابن خلدون ء دانشیں ء فکری راجد پتر گوشے پدازنگ کتگ (چونائی ء گردش ء لیکہ عہدی ایں یونان ء داتگ ایں ہما داد انت کہ رند ء زائنگاراں وتی وڑا گیشگیو ارکتگ اگاں ایشانی میان ء گردش ء لیکہ ء بابت ء جیڑہ یے بوتگ گڑا آ گردش ء لیکہ ء گیشگیواری hermeneutics ء جیڑہ ات) ء اے نوکیں علم ء میراث ء بستار ء ٹہیننگ، آئی ء وتی کتاب ”مقدمہ“ ء

تہا سرکارِ نظامِ بدلی و راجمانی راجد پتر و دور پیوست کتگ انت، ایشانی بون
 ردومی تبک و کیفیت ہم بیان اش کتگ انت و دگہ بازیں رہند ہم کشینتگ
 انت و ذرائیں چیزانی یکجا ہی و بززہ آئی و عصبيت و دینی جذبہ گوشنگ انت۔
 ابن خلدون و سمرانوی (خانہ بدوشی) و منزل و بگرداں کشاری زند، شہری و ہلک یا
 کلگی معیشت، علم و ازم، دین و عصبيت و علت راجمانی تک و پہناتانی سرا
 الکاپیں باوستے بناداتگ، بلتے اسلامی راجد پتر و سرا ابن خلدون و لیکہ و ہچ سان و
 اثر جگکش نہ بوت۔

یورپ و راجد پتر و نوکیں دور ہژدہ می کرن و گوں بندات بوت، اے
 دور و آیونان و گیگانی و در کپتنگ ات انت، بلتے ذرک و یورپی راجد پتر نویس و
 زانتکار یونان و چہ باز دیماشت انت پمیشا صنعت و مشینانی کارمرزی و قرون
 وسطی و زگرنگ ایں یا جامدیں چاگرد گوشے چچال انت و عمل و زد و دات۔ آ
 دور و راجد پتر نویساں چاگرد و تب و فکر و گوشے ارزشت دات، و پٹ پول و پہ
 عمل و رپتار و گام کشی و مول و مرادے دات۔ بقول سرہنری میران Sir Henry
 Marine ڈارون و بون ردومی (ارتقائی) و لیکہ و پدا انچوسما بوت کہ حال و چہ گزشت و
 ردوم زرتگ۔ ہر ہمک ادارہ و ہر چیز و تہا ردوم و عمل مدان مدان و برجہ انت
 پمیشا حال و زانگ و واستا گزشت الماوانگ بیت۔ مروچاں اگاں کسے راجد پتر
 و راستی و چیزے سر پد بیت یا منیت گرا آ زانت اے راستی و چہ جتا نہ انت و
 بیدے راستی و بوت ہم نہ کنت۔ چونائی و اے راستی و مارشت ساری و ہم بوتگ
 بلتے مروچاں دپ و پڑ و اے گپ و درا نگازی بیت۔ اگاں راجد پتر عقل و منت
 و محکم انت گرا آئی و ہم سائنس و راہ و گام کشگی انت۔ بلتے طبیعات و وڑا

راجد پتر نوپس ء بنگپ جامد ء سا کم نہ آنت۔ چونائی ء سماء ارواہ داریں انسان ء
 واستا اے رہندت ء نت ء کارمرز ہم کنگ نہ بنت کہ چہ ایشاں مکین ء سائنس وتی
 کاراں کش ایت۔ چونائی ء نہ تپا کی ء در ء بام ہے تپاوت ء چہ بندات بنت۔
 اول سرا مکین ء لوجک ء چہ مادنی (مادی) راجد پتر دستاں زورگ بوتگ ء مادنی
 راجد پتر ء لیکہ ء منگ ء ابید ہم انسان راجمانی جیڑہ ء سسائی سماء جیڑہ ء
 پدرا phenomenon ء الکاپیں وڑے ء توجیل نہ بوت۔ البتہ طبعیات کہ بن رُدومی
 عمل ء زد ء روان انت، آہم کوہنیں تہشونی inductive لوجک ء بنید ء پھمگ
 نہ بیت۔ اے درگت ء اے حرکت داریں جہان ء گشادر پتاریں انسانی راجمان
 ء پھمگ ء زانگ ء واستا نوکیں وزمے، نوکیں فکری ء نوکیں لوجک ٹہینگ بہ
 بیت۔ نوزدہ می کرن ء اے لوٹ پیلو ء اے کار سو بین بوت۔

نوکیں راجد پتر ء سزپ (صف) ء ویچو Vico، نیبوہر Niebuhr،
 رانک Ranke ء کومٹ Comte ء نام شمار بنت۔ چہ ایشانی فکر ء زانت ء راجد پتر ء
 علم نوکیں بنیدی یے ء گوں سینگار بوت۔ کومٹ چہ ایشاں گوشے دستے دیما تر
 انت کہ آئی ء انسانی راجمان ء ٹپاسگ ء واستا نوکیں سوسیولوجیکل لیکہ یے دا تگ
 ات۔ بلکیں سوسیولوجی sociology لبر ء اے ساچکار ء خالق انت ہم۔

اگاں فکر ء عمل ء تہا بنداتی دروشمانی میان ء اڑ ء کڑ یا ناپا کی یے جہ بہ
 جنت گڑا المار راجد پتر ء حد ء در ہم اثر مند بنت، اے درگت ء لیکہ داراں مکتبانی
 سراچمشانکے دیگ بیت۔

اولی گروپ یا مکتب جیوگرافیائی ء زانتکارانی نیگ انت، ایشی ء تہا
 ٹوئیں ارزشت بکل Buckle ء کاراں حاصل انت۔ ظاہر ء اے محکمئی ء مادن matter ء

گوں بندوکِ انت، بزاں اے ماڈن شناسے البتہ ایشی ءِ حصر داری تیوگیں
 جیوگرافیائی چا گرد ءِ تب ءِ انت ءِ انسانی عمل ءِ فکر ءِ سانچہ راجمانی ادارہ، دود ءِ ربیت،
 اے ذراہ جیوگرافیکل چا گرد ءِ چہ سربنت ءِ درکابنت۔ انسانی سماءِ بستار ایشانی گؤرا
 دومیگ (سکلینڈری) انت ءِ رندنیگ ءِ وڑا انت۔ اے حد ءِ یک نیمگے اے
 راستی ءِ حق ءِ انت بزاں راست انت کہ انسان وتی مادنی چا گرد ءِ چہ اثر زور
 ایت۔ دومی نیمگا انسان ہے مادنی چا گرد ءِ بدل کنگ ءِ گیشتر سینگارگ ءِ عمل ءِ رد ءِ
 انت ءِ اے چا گرد ءِ سراوتی کنٹرول ءِ پورا ءِ سرجم کنگ ءِ عمل ءِ درگٹ انت۔

دومی گروپ یا مکتب ایجابی راجد پتر نویسانی نیگ Positivist
 Historian انت۔ ایشانی رد ءِ راستی ءِ علم حسانی حد ءِ در ءِ انت بزاں حس علم ءِ ہنزہ
 انت ءِ ماچونائی ءِ چیز ءِ اصلیں تب ءِ زانت نہ کنیں پرچہ کہ بے سمارتیں چیزانی
 unperceived thing زانگ ءِ مئے گؤرا ہنزہ نیست۔ اے درگت ءِ اے
 راجد پتر نویس راجد پتر ءِ علمے نہ گوش انت۔ ایشانی نڑ ءِ راجد پتر نویس ءِ کار
 یکتائیں واقعہانی یکجاہ کنگ انت ءِ ایشانی بُنپد ءِ گوں جزم ءِ واقعہ ءِ راستی ادعا
 کنگ بہ بیت چہ ایشی ءِ راجد پتر پٹ ءِ پول ءِ ہم معنابیت۔

دومی گروپ ءِ پد ءِ سیمی گروپ / گروہ ءِ ساری من دلماٹگاں کہ ایمانویل
 کانٹ ءِ راجد پتری پیلوی ءِ دلیلانی نکتہاں بہ گشیناں پرچہ کہ سیمی گروہ ءِ فلسفی
 ہے واجہ ءِ سکین دانگین انت۔ کانٹ ءِ رد ءِ راجد پتر ءِ بنگپ ابرم ءِ مراسا انت۔
 راجد پتر رہندانی تہا عمل کنت ءِ انسان اے رہندانی رد ءِ ابرم ءِ بستگیں مراسایے
 ءِ پیلوی کنگ ءِ انت بلتے انسان چہ اے عمل ءِ بے سما انت۔ راجد پتر ءِ اے
 رہندانی پشدر ءِ ابرم وتی کلکیں زور ءِ کاراں گوں ساڑی انت ءِ انسان ءِ ہر

ساعت ۽ دمان دیماجزینگ ۽ انت، انسان لے سمائی ابرم ۽ سرجمیں مراساہاں
پیلوکنگ ۽ انت۔

وہدے راجدپترنویس ابرم ۽ مراساہانی گپ ۽ جنت گڑاایشی ۽ مطلب
انت راجدپتری عمل ابرم ۽ مراساہانی رد ۽ عمل کنت ۽ انچیں وڑے ۽ کنت گوٹشے
سساء رد ۽ کار ۽ انت۔ کانٹ ۽ چونائی ۽ راجدپتری سما ۽ نوکیں فکرے بکشاگ
پمیشا، اے درگت ۽ آ راجدپتر ۽ ابرم ۽ سیادی ۽ محکم کنت یا دارایت۔ آاے
گپ ۽ ہیچ پیم ۽ نہ جنت کہ انسان گزشت ۽ مراساہانی پیلوی ۽ دزگٹ انت ۽ یک
ازبالے ۽ بستار ۽ دارایت، آیک ٹوئیں استی ۽ رہشونی ۽ وتی کار ۽ بارت آسر
کنت ۽ آ، ذات ۽ مول ۽ مراداں پیلوکنت۔ کانٹ ۽ نز ۽ مخلوق ۽ جوڑکنگ ۽
مول ۽ مراد پہ ابرم ۽ آئی ۽ وجود ۽ برجم دارگ انت ۽ آئی بود ۽ جوہرانی پیلوی
انت۔ اے درگت ۽ ابرم ۽ بدلی اندری بیت۔

عقل ۽ فہم ۽ سمارت انسان ۽ عقل ۽ جوہر انت۔ اے چیز انسان ۽ تیوگیں
زندگی ۽ آسر نہ بنت ۽ انسان ۽ عقل ۽ فہم ۽ ردوم راجدپتری عمل ۽ تہا بیت۔ انسان
چونائی ۽ عقل ۽ پھم ۽ واجہ انت پمیشا پہ آئی ۽ بود ۽ کارمرزی ۽ راجدپتری عمل ۽
بونگ ہژدری انت۔ اے راجدپتری عمل عقل ۽ پھمگ ۽ ردوم بکش ایت پمیشا
انسانی راجدپتر عقل، پھم ۽ پھمگ ۽ راجدپتر انت۔ راجدپتر ۽ ابرم ۽ اے سیادی
۽ راجدپتری عمل ۽ تہا ابرمی زور ۽ سان ۽ کانٹ پھم ایت ۽ ہمیشانی رد ۽ کانٹ کلبیں
راجدپتر ۹ نہہ ۹ رہند گشیں ایت ۽ اے ٹھیں رہندانی گرد ۽ انسانی راجدپتر
چکر ایت۔

اولی: ابرم ء وتی ساچست ء تہا ہرچ بودے ودی کتگ باسند انت ظاہر بہ بنت۔ انسان ء ہما بند ء اعضا پہ ہما مول مراد ء اڑ دینگ بوتگ انت، اگاں ہے ہستیں عمل ء رد ء کار مرز مہ بنت گڑا اے ابرم ء مخالف بنت۔ اگاں کسے اے گپ ء چہ انکار یگ بہ بیت گڑا ابرم انجیں چیزے ء بستار ء یا ڈرا ظاہر بیت بزاں بیدے مول ء مراد ء عمل ء تہا انت یا عمل پذیر انت ء ایشی ء تہا ہرچ بود ء ہاٹیک نیست کہ آ رہندے اڑ بہ دنت ء ایشی ء سر عمل بہ کنائین ایت۔ اے درگت ء ابرم ء تہا عقل ء پہم ء رژن نہ شہمیت بلکیں ناگت ء جگہی chance ء چپا موری بیت۔

دومی: انسان ء تہا ابرمی بود ء ہاٹیک ٹجیں رنگے ء ودی بنت پرچہ کہ آ عقل ء فہم ء واجہ انت۔ عقل ء پہمگ جد بہانی رد ء ودی نہ بنت۔ اے تجربہ، سر سوجی ء علمی رد ء چہ اندری گوم ء سفر کنان ء دو برودی بنت۔ ابرم ء پہ انسان ء زند ء کم و ہداتگ ہمیشا عقل ء پہمگ ء ایشی ء دیروی ء واستا پدر بیچانی پدر تیج کار کن انت چہ ایشی ء اے وتی زانت ء زانٹاں یک دومی ء میار کنان بنت۔

سیمی: ابرم ء انسان ء تہا سرشت ودی کنگ ء ہوار عقل ہم کار بستگ کہ انسان ایشانی وسیلہ ء وتی واہش ء شادانیاں پیلوی بہ کنت۔ ابرم وتی نیمگا ہرچ وڑا زوال ایں کار نہ کنت ء وتی مول ء مرادانی پیلوی کنگ ء واستا بنزہ ہم دریافت کنت۔ و ہدے انسان ء عقل ء ایشی ء کار مرزی ء واک رس ات گڑا آ وتی واہشانی ایردستی ء چہ آجو بوت چہ ایشی ء آئی ء ابرمی علماں چہ رہشونی نہ زرت۔ آہر چیز ء وت ساچیت ء ہے چیزاں وتی رکینگ ء تباہی ء واستا کار مرز کنت۔ آئی ء پہم، دورسی ء نیکی آئی ء وتی واہشانی تب ء ساہگ بوتگ انت۔ ابرم ء اے درگت ء صبر ء سرا وتی کار پردار کتگ کہ انسان ء بنداتی زند ء بگرداں زند ء گڈسر

ء، پہم ۽ عقل ۽ پیلوی ۽ وتی درائیں زور ۽ بود کار مرز کتگ انت۔ انگتہ انسان ۽ ہممنچو دیروی کتگ ہے بود ۽ زورانی برکت ۽ کتگ۔ ابرم ۽ انسان ۽ گہبود ۽ گیشتر آئی ۽ عقل ۽ ارزشت داتگ۔ پمیشا اے زندگی ۽ تہادرد بکشیں جہداں گوں سر ۽ چیر انت۔ پرچہ کہ ابرم ۽ ایمنی ۽ گوں کار نیست ۽ ایمنی ابرم نہ انت۔ ابرم دائما انسانی دیروی ۽ سکین ۽ دنت ۽ اے درگت ۽ یک پدریچے سر جمیں عمر ۽ پہ کار ۽ ببادنت کہ آو کیں پدریچہ ایشاں وتی کاراں بہ کش ایت بلئے آو کیں پدریچہ اے کارانی وسیلہ ۽ ابرم ۽ مراساہاں انگت گامے دیما بارت۔ گڈی پدریچہ وہدے کیت گڑا آو گوستگیں پدریچانی بستگ ایں ماڑی ۽ تہا شوکت بیت۔ اے ماڑی ۽ اڑ دنیگ ۽ گو سنگ ایں پدریچہ ۽ ہما جذبہ ۽ مارشت ہست کہ آوت چہ ایشاں سیر لاپ یا فاندہ مند نہ بوتگ ات انت۔ اے درگت ۽ سما بیت کہ انسان شخصی رنگ ۽ میران انت بلئے یکجائیں رنگ ۽ نمیران انت ۽ ابرم ۽ آئی ۽ اے موہ داتگ کہ یکجا ہی رنگ ۽ وتی بود ۽ زانتاں کار بہ بند ایت۔

چاری: ابرم انسان ۽ ساکن بوتگ ۽ رضانہ دنت، آ انسان ۽ وت ماوتی ۽ ناتپاکی ۽ چہ انسان ۽ بود ۽ برانز دنت ۽ آہانی ردوم ۽ عمل ۽ پہ دیم ۽ برگ ۽ سکین دنت۔ اے ناتپاکی ۽ مطلب ہما ڈنی بے راجمانیں کردار ۽ ناشری انت کہ اے دائما پہ انسان ۽ راجمان ۽ چیلنج ۽ وڑا بنت۔ انسان راجمانی زند ۽ گوازینگ ۽ عمل ۽ تہا ذاتی فاندہانی سرا حیاں ۽ گور کنت۔ ذاتی واہش ۽ پیلوی ۽ واستا آئی ۽ چہ وتاچہ ناتپاکیں ہستیاں ہم دیمپانی کنگی انت۔ انسان دائما ناتپاکی ۽ پسو ۽ ناتپاکی ۽ گوں دنت اے گہگیری ۽ دیمپانی انسان ۽ بوداں بیدار کنت ۽ آئی ۽ عزت، بستار، دولت ۽ طاقت ۽ سکین ۽ دنت بلکیں آئی ۽ پہ اے کار ۽ مجبور کنت۔ چونائی ۽

اے کلیں عمل ۽ سبب ۽ دودمان ۽ ربیدگ سا چگ بنت، ہے عمل ۽ رد ۽ فکر محکم
بیت ۽ ربیت ۽ قدرودی بنت۔

پنچی: انسانی پدرتیج ۽ جیڑہ کلیں قدر ۽ رہبندانی رد ۽ انجیں راجمانے ۽
ٹھینگ انت کہ آراجمان ۽ تہا الکا پیں یار استیں آزاتی بہ بیت، شخص دگر ۽ ہستی ۽
کور دیکھی ۽ ساڑی مہ بنت ۽ ابرم ہما بود ۽ زوراں لوٹ ایت کہ آئی ۽ ڈنی ردوم ازلی
بہ بنت ۽ انسانی پدرتیج وتی اے بودانی برکت ۽ کمک ۽ ابرم ۽ لوٹاں پیلو بہ
کنت۔ اے وڑیں راجمان ۽ واستا ابرم دائما انسان ۽ سکین دنت ۽ مجبور کنت۔
ابرم انسان ۽ بیرگیں آجوتی نہ دنت۔ وہدے انسان راجمان ۽ تہا بیت آبرگ ۽
چونائی ۽ ہم آزات نہ بیت بلتے دگر ۽ آزاتی ۽ تہا دزما نچی ۽ جذبہ ۽ گوں دائما سر بار
بیت۔ بلتے اے درائیں کاراں گوں راجمان ۽ تہا الکا پیں زندے بنا بیت۔

ششمی: وہدے انسان یکجائیں زندے گوازین ایت گڑا ایشاں یک
سرکماشے ہم پکار بیت۔ کہ آہر شخص ۽ کرداراں بہ چار ایت ۽ آہاں دگر ۽ آزاتی ۽ تہا
دزما نچی ۽ چہ مکن بہ کنت۔ اے مول ۽ مراد ۽ واستا رہبند درکار بنت۔ بلتے شخص
اے درائیں پابندیانی سنکلاں دائما سنگ لوٹ ایت۔ اے درگت ۽ سرکماش
آئی ۽ دائم ۽ لگام کنت کہ آوتی ذاتی واہشاں کلیں واہش ۽ تب ۽ بیار ایت۔
چونائی ۽ سرکماش ہم انسانے ۽ آہم کارے نہ گیگ کت کنت گڑا اے درگت ۽
آئی ۽ ہم دگر ٹوئیں ہستی یے لگام ۽ بہ دار ایت ۽ آہستی ۽ ٹرس ۽ چہ حق ۽ انصاف ۽
کاراں گوں کار بہ دار ایت۔

ہفتمی: دنیا ۽ تہا امن ۽ ایمنی ۽ واستا استانانی میان ۽ رہبندی سیادی المی
انت۔ چہ اے وڑی ۽ اے یک دومی ۽ رکینگ ۽ جہد کار بنت۔ بلتے ایشاں ابید

ہم ہر استان یک بے آسمریں جنگے ۽ تیاری ۽ دائما ساڑی بیت ۽ ایمنی ۽ دور ۽ ہم
 آوتی جہد ۽ تب ۽ بیت۔ تباہی، آشوب ۽ اندری نہ گئیگی ۽ سبب ۽ چہ یک استانے
 دائما دومی ۽ وتی کنٹرول ۽ کنت۔ پمیشا پہ کسانیں استانانی رکینگ ۽ میان
 استمانی فیڈریشن بنت۔

درائیں جنگ انسان ۽ ارادہ ۽ تب ۽ نہ بنت بلکیں اے ابرم ۽ مول ۽
 مراد ۽ پورا کنگ ۽ واستا بنت کہ راجانی میان ۽ نوکیں سیادی ودی بہ بنت ۽ اے
 تباہی ۽ بربادی ۽ چہ نوکیں سیاسی نظام بہ ٹہمین آنت۔ ہر سیاسی نظام و ہد ۽ شل ۽
 تب ۽ آشوب ۽ گوں الماڈ چار بیت۔ اے چست ۽ ایری داں ہما و ہد ۽ روان کنت
 کہ یک بیرگیں نظامے ودی مہ بیت۔

ہشتمی: انسان ۽ پدربچ آئی ۽ ابرم ۽ مول مرادانی پیلوی ۽ گواہی ۽ دنت۔
 انسان سیاسی دستور ۽ ریاست ۽ ساچشت ۽ ابرم ۽ تب ۽ کنت کہ اود ۽ آبرم ۽
 داتگ این بود ۽ زوراں کارمرز کت بہ کنت ۽ ایشاں ردوم ہم بہ دنت۔ استان
 یک دومی ۽ گوں ہوار آنت۔ صنعتی ۽ بیپاری سیادی ایشاں گیشتر نر یک کارایت۔
 اگاں اے سیادیانی میان ۽ ڈکے بہ ات گڑ درائیں استان حدے ۽ درگان درگان
 بنت۔ جنگ ۽ سبب ۽ اے استان گوٹے سکرآت ۽ سر بنت ۽ اے جیر پانی توجیل
 کنگ ۽ واستا آقانون چہ اول سراچ کار نہ گرا آنت بلکیں وت ما و تا صلاح ۽ جہد ۽
 کن انت۔ اے جہد گلکیں دنیا ۽ راجاں یکجاہ ۽ ایمن کنگ ۽ گپ ۽ ساز کنت۔
 سیاسی آشوب ۽ بدلیانی رنگ ۽ ابرم وتی کاراں پیلو کنان بیت ۽ انسان ہے گلکیں
 ادارہ یے ۽ سرکماشی ۽ گوں وتی بود ۽ زانٹاں کارمرز کنان بیت داں آدیروی ۽
 صراط ۽ سر نہ بیت۔

نہمی: راجد پتر ابرم ء مراساء پیلوی ء نیمگا کشان انت۔ انچو کہ یونانی علم رومیاں وتی گوراجاہ دات۔ ایشاں چہ اے علم بے دودائیں تمنناں حاصل کت ء چہ آہاں اے یورپ ء ہستیں راجانی گوراسر بنت ء رس انت۔ اے درگت ء اگاں دگہ استانی راجد پتر چارگ ء ٹپاسگ بہ بیت، آہانی قانون وانگ بہ بنت ء آہانی دری کارانی یاسیادیانی سراچمشانکے دیگ بہ بیت گڑاسما بیت، ایشانی تہا ہما بود ء شری بنت آیک نادریں و ہدے ء راج ء دیروی ء آزماناں سرکن انت، و ہدے ایشانی راج و ہدے ہمراہی ء رُدان بنت گڑا اے نظام ء تل دینت، ہلاس کن انت۔ بلتے اے تباہی ء تہا ہم دیروی ء المان ہست پمیشاہر آشوب بدلی، تباہی ء دیروی ء چیدگ حیاں بیت۔

سیمی گروپ یا مکتب فکر شناسی نیگ انت (idealism تصوریت)۔ اے درگت ء ما، ہیگل ء راجد پتر ء فلسفہ ء شون ء دئیں۔ راجد پتر ء تہا واقعہ زانت ء یک وسیلہ ء ہزہ یے بوت کنت بلتے واقعہ نئے مارشتاں بڑانزین ایت نئے سمایے ودی کنت۔ پہ سما ء مارشت ء ودی کنگ ء واقعہانی سبب ء علتانی ٹپاسگ درکار انت ء پہ اے سببانی اصلی ارواہ ء پہمگ ء ایشانی نگد ء عقلی جائزہ الما کنگی انت۔ اے عمل ء پداگاں واقعہ یک درچے ء ٹپاسگ ء چارگ بہ بنت، بزاں واقعہ یک درچے ء کما ہگ ء پداٹپاسگ بہ بنت گڑا راجد پتر ارزشتے پھوتا محکم کنت۔

اصلی راجد پتر original history ء وزم ء رد ء راجد پتر نویس ہرچی راجمان ء تہا گندیت ء پھم ایت۔ آہانی کردار، واقعہ ء راجمانی جاوراں قلم بند کنت ء تہنا ہما پدراں راجد پتر ء تہا جاگہ دیان کنت کہ آئی ء آتزاب ء بونگ ء انت، اے وڑی ء

یک ڈنی external ء عمویں واقعے عقلی رنگ ء تہارنگین بیت۔

اے راجدپتر نویس جاو رال، کردار ء راجمان ء بازیں چست ء ایراں
 یک عقلی بودے ء تب ء کار آنت۔ اے راجدپتر نویس چونائی ء ہما دور ء ہم سر بنت
 ء اے درگت ء آوت ہم ہے دور ء تہا ساڑی بنت بلکیں ہے دور ء بہرے بنت
 پمیشا آدور ء پہمگ ء آئی ء ریس پر ریس کنگ ء حدے ء ساڑی نہ بنت بزاں آ
 بیرگ ء آدور ء زانت نہ کن آنت۔ آہانی کرد چو واقعہ نویس ء بیت ء ایشاں چہ
 گامے دیمانہ روانت، بلتے ایشانی ذاتی مشاہدہ آوکیں پدر یچانی واستا سر شوندات
 گشیں ایت۔ راجدپتر ء مول ء مراد واقعہانی پیوست کنگ ء نادریں دورانی
 بیان کنگ نہ انت بلکیں آئی ء اولی کار واقعہانی ودی بونگ ء آماج بونگ ء
 علتانی شوہازگ ء آہانی بابت ء دلیل ایں ردان گشینگ انت، پمیشا فلسفہ ایں
 راجدپتر انسانی راجدپتر ء پہمگ ء مزنیں کردے پیلو کنت ء چہ ایشی ء وسیلہ ء
 بندات ء بہ گرداں ہم سریں contemporary دور ء انسانی راجدپتر پہمگ بیت۔

ہیگل ء راجدپتر ء یک کاملیں لیکہ یے۔ لیکہ ء نژ آرگ ء واستا آئی ء
 یک نوکیں دلیلی وزمے داگ۔ اے وزم ء جدلیاتی لوجک گوش انت۔ اے
 وزم ء رد ء انسان داعماد بیروی کنان بیت۔ ایشی ء رد ء یک نھشتے thesis بیت کہ
 ایشی ء حق ء دلیلاں دار ایت، ایشی ء ہلاپ ء یک با د نھشت anti-thesis بیت کہ
 ایشی ء نزوریاں مان چن ایت، و ہدے نھشت ء با د نھشت ء لہتے اثباتیں نکتہ
 زورگ بنت گڑا ہم نھشت synthesis جوڑ بیت۔ پدا ہم نھشت ہم نھشتے جوڑ
 بیت ء ایشی ء ہم با د نھشت ء ہم نھشت۔ اے وڑا دلیل روان کنت۔ اے عمل ء
 تب گردش ء رنگ ء انت بلتے ایشی ء تہا کرد بدل بوہان بنت پمیشا اے عمل

دیروی ء لیکہ ء گول بندوک انت۔

ہیگل ء رد ء انسان ء جہد، دیروی ء بلند پاسی ء پشدر ء یک جذبہ یے
 ”آزاتی“ برجاہ انت۔ آزاتی freedom ارواہ spirit ء جوہر انت ء فلسفہ ایں
 راجد پتر ارواہ ء فلسفہ ء یک بہرے۔ انسانی آزاتی ء آزاتی ء مارشت یک
 چیزے اے درگت ء آزاتی ء ردوم سساء ردوم انت۔ راجد پتر ء بنگپ چونائی
 ء آزاتی ء دیروی ء بئز ہانی پہمگ ء شو ہازگ انت۔ ارواہ ء آزاتی جوہر انت ء
 اے آزاتی ارواہ ء بیرگیں گواچن انت۔ ارواہ ء المان ء خصوصیت بازانت ء چہ
 ایشاں یکے آزاتی انت بلکیں اے دگہ درائیں خصوصیت ارواہ ء آزاتی ء مک ء
 چہ حاصل بنت۔ آزاتی ارواہ ء یک ء واحدیں گواچن انت، ارواہ ء بجاہ آئی ء
 ذات انت ء ہے چیز ایشی ء آزاتی انت۔ وت ہستی ء دومی نام ارواہ ء سرائنت
 ء ارواہ ء امکانی زانتانی بابت ء عمل جہانیں راجد پتر universal history انت۔

چونائی ء نھشت، باندھشت ء ہم نھشت ء نادریں گورا آئی ء لوجکی عمل
 حرکت ء انت، جہانیں جوہرے ء تب ء شکل بدل کنان انت ء وتی پیش دارگ
 ء عمل ء گول سر ء چیر انت۔ اے جدلیاتی لوجک ء تب ء گواچن دائمی نہ بنت۔
 ہیگل گوش ایت حرکت، رد ء بدل، آشوب، سرمدیں بدلی، اے دُرستانی علت
 فکر انت، فکر ایشاں عمل پر مائیت۔

چارمی مکتب یا گروپ مادیت انت۔ کارل مارکس ء نز ء معاشی پکار
 need راجد پتری عمل، انسان ء کردار ء دودمان ء دیروی ء واستابنداتی کاراں پیلو
 کن انت۔ بزراں راجد پتری عمل، انسان ء کردار ء دودمان ء دیروی معاشی

ا۔ انجیں بدلی یے کہ آئی ء حد نیست انت۔ infinite change

پکارانی سان آنت ء معاشی پکار علت آنت۔ انسان ء بنداتی معاشی لوٹانی پیلو آئی ء راجد پتری ردوم ء رازر انت۔ زند ء یک عہدے ء آئی ء سلاہ جوڑ کتگ پہ شکار ء ء وتی معاشی پکار پیلو کتگ آنت۔ دومی عہدے آئی ء کشار کاری ء گوں وتا ملمہ کتگ۔ انسان ء اے عہد پہ عہد ء دیمروی ء سبب معاشی درکاری ء بدلی انت، چہ اے بدلی ء سبب ء راجد پتریک شلے (مرحلہ) ء چہ دگہ شلے ء تہاروان بیت۔ پیداوار ء عمل ء سبب ء ایجاد بنت ء ہے عمل راجمان ء ٹہشت ء پدا قانون ء سیاست، اخلاق ء دین، فلسفہ ء فکر ء ساچشت ء سبب جوڑ بنت۔

مارکس، ہیگل ء راجد پتری لیکہ ء سرانگد گرایت کہ اے مجرد ء آزاد، بیرگیس ارواہ ء معناہاں پلہ مرز ایت بلکیس ایشاں ودی کنت۔ ہیگل تجربہ ء عام پہم ایں جوڑشت ء تہا گمان بند ء اسراریں راجد پترے پیش کنت چہ اے وڑی ء انسانیت ء راجد پتر، انسانیت ء آزاتیں ارواہ ء راجد پتر جوڑ بیت ء ارواہ چہ انسانی دسترس ء باز دُور روت۔

مارکس، ہیگل ء حیاں ء بیرگ ء چپ ء وتی حیاں ء پیش کنت۔ آ راجد پتری عمل ء انسان، آئی ء حقیگیس زند، آئی ء کرد ء کردار ء آئی ء مادنی درکاراں ٹپاس ایت۔ راجد پتر انسان ء کلیس راجد پتر ء وتی دامن ء زور ایت ہمیشکا راجد پتر ء تہا انسان ء لوٹ ء گزر ٹپاسگ بنت۔ راجد پتر ء بندات باند انت ابرمی بنپدانی رد ء بہ بیت پرچہ انسان ایشاں عملی رنگ ء ٹہمین ایت۔ وہدے انسان وتی وجود ء محکم ء برجاہ دارگ ء واستا جہد کنت گڑا اے درگت ء آوتاد لوٹاں چہ جتا حیاں کنت۔ اے عمل ء آبدنی زور ء ہاٹیک ء رد ء کنت ہمیشا پیداوار ء مطلب انسان ء وتی مادنیں زند ء سامان دنیگ انت بزاں مادنیں زند ء سامان ء مادنیں علت

دنیگ پیداوار گوشگ بیت۔ پیداوار عمل و زرم و ٹپاسگ راجد پتر و راستیں
معناہانی کارمرزی انت پرچہ کہ اے بنید انسانی زندہ تہابدلی جاہ کن انت و ہے
بدلیانی منت و راجمان و دروم پہمگ بیت۔

مارکس گوش ایت، سما بیت کہ ہیگل و راجد پتری عمل و سر جہل کتگ
و پاد بڑزاد کتگ انت۔ بلئے اے درگت و دگہ یکے و گوشگ کہ مارکس اے
گپ و الما بہ زانت کہ راجد پتر سرا، چے پہمگ بیت، پاداں چے نہ بیت۔

وہدے افروزیں اہد enlightenment و رد و فلسفہ و سفر و کساس و تب و
پہمگ و جہد بہ بیت، گڑا اے نیام و ہیگل و مارکس و جدلیاتی فلسفہ گوشے پہ قیل و
قال discourse و جوڑ بونگ و باج بارت و ایشانی کار راجد پتر و فلسفہ و شان حیال
بیت۔ اگاں اے درگت و مار راجد پتر و فلسفہ و ہے دوئیں فلسفیانہ دانگیں لیکہ و رد
و بہ و انیں گڑا سما بیت کہ راجد پتر و فلسفہ و راجد پتر و واقعہانی بابت و لہتے انجیں
سوال چہ راجد پتری سفر و پُرس اتگ، اے سوالانی دروشم دورنگ و انت۔

اول راجد پتری واقعہات چون بنا بونگ انت، چے پیم بنا بونگ
انت؟ اے واقعہانی پیکر و تب چون انت؟ یک واقعہ یے چہ دومی واقعہ و
چون و چے پیم جتا انت؟ اے عمل راجد پتری واقعہانی بنا بونگ و تب و ظاہر
کنت گوشے راجد پتر و یک رسم و پیکرے بکشا تگ و پیمیشا اے عمل و راجد پتر
و رسمی دروشم یا تب گوش انت۔ راجد پتر و اے تب و رد و مار راجد پتر و ڈنی سورت
و پہم ات کنیں و چہ ایشی و راجد پتر و تب و نوعیت و زانگ و موہ رس ایت پرچہ
کہ اے عمل بزاں راجد پتر و رسمی دروشم یا رسمی راجد پتر و رد و راجد پتر و علت و آئی
و اندری تب بزاں فکر و سفر، آئی و مادیں سورت و بندگ ممکن بیت۔

وہدے راجد پتر ء واقعہانی بنا بوتگ ء رنگ ء عمل علتی، اندری یا مادنی
 بیت گڑاچہ اے وڑی ء راجد پتر ء واقعہانی سببانی زانگ ء جہد بیت کہ اے
 واقعہ پرچہ بوتگ، ایشی ء علت جی آنت، سبب جی آنت ء اے سببانی بنپدی
 شے (اساس) جی آنت؟۔

سما بیت اے ہر دو سوالانی سیادی گوں انسان ء بُن ردوم ء لیکہ ء گوں
 بستگ ء اے سوال (افروزیں عہد ء رد ء) راجد پتر ء سورت ء سازگ ء ارزشٹین
 کردے پیلوکن آنت۔ چونائی ء اے سوالانی رد ء انسانی زندگی ء بابت ء مفروضہ
 بندگ بنت کہ انسانی زند ء مول مراد ہست، اے بے معنائیں چیزے نہ آنت،
 بلکیں معنادار آنت ء ایشی ء ہر ہمک واقعہ رہندی یے ء گوں بندوک آنت،
 اے رہند ء شے ء بنپد اندری ء ظاہری ہر دو نیں بوت کن آنت۔

راجد پتر ء اے سفر ء راجد پتر ء فلسفہ ء گنجیں بیان meta-narrative
 بست آنت، بزاں اے گمان بست کہ راجد پتر جہانی آنت ء اے پہ ہر ہمک شخص
 ء راجے ء یک وڑ ء د پتر بیت۔ گنجیں بیان ء و اے سورت افروزیں عہد ء بندات
 ء گوں پلگارگ بوتگ بلتے گنجیں بیان ء محکم کنگ ء ایجا بیٹی زبان ء غیر جانبداری ء
 جارنگ بوتگ کہ زبان ء جوڑشت (ساخت) یک آنت، انسان ء تب چہ دگہ
 یکے ء ستر جتا بہ بیت بلتے زبان ء جوڑشت ء یک ء یکین same بوتگ ء چہ بیان ء
 اصل سورت پہ ہر یکے ء یک وڑ آنت ء یک وڑ بیت۔ گمان بیت اے فلسفہ پہ
 گنجیں بیان ء، کانٹ ء سساء تبک بندی categories of mind ء چہ در بُرتگ،
 کہ وہدے کانٹ اے جارے پڑین آیت کہ انسان ء سساء دوازدہ (۱۲) تبک
 بند category آنت، اے تبک بند انسان ء زبان ء کارمرزی ء چہ زانگ بوتگ

انت پرچہ انسان دوازده وڑیں رِدان proposition گوشت کنت۔ افروزیں
 عہدہ (19 نوزدہمی کرن، اے نیام ء افروزیں عہدوتی بام ء ات) زبان ء غیر
 جانبداری neutrality ء گمان بست۔ ایشاں غیر جانبدار تیں زبانے ء ٹھینگ ء راہ
 یے کش ات ء لیکہ ء جہانی ء سبق دات، بلکیں علم ء جہانی ء یک راہ یے پیوست
 کت، چہ اے وڑی ء راجد پتر ء عالمگیری ء بنزہ چہ راجد پتر ء فلسفہ ء تہادرا تک
 deduce بوت انت۔

وہدے پوسٹ ماڈرنزم post-modernism ء سفر بندات بوت گڑا اولی
 ارش زبان ء غیر جانبداری ء سرا بوت، پرچہ کہ پوسٹ ماڈرنزم فلسفیانہ گورا
 گنجیں بیان یک وت ساچ ایں عملے کہ علم یا راجد پتر ء جہانی بوتگ ء نیمونے۔
 اگاں گنجیں بیان ء سرا نگدگرگی انت گڑا آئی ء بنیاد ء سرا ارش کنگ بہ بیت ء گنجیں
 بیان ء بنیاد زبان ء غیر جانبداری انت۔

اے درگت ء الجیرین فرانسیسی فلسفی ژاک ڈریڈا Algerian-French
 Philosopher Jacques Derrida زبان ء غیر جانبداری ء راز ء آشکار کنت کہ
 زبان جانبدار non-neutral انت۔ زبان ء کارمرزی ء شل پہ آئی ء غیر جانبداری ء
 شاماتے ء زبان ء تب ء بنپدر بیدگ انت، ء ر بیدگ ء تب گوٹگوٹگوٹیں بیانانی
 رد ء وتی سفر ء دار انت۔ ڈریڈا ء رد ء اگاں کسے زبان ء قدر داریں چیزے ء یا
 آسیدیا لوجیکل بستارے ء گوں دار ایت، بزاں آبن اصل ء بنداتی نکتہاں ڈالچار
 کنگا انت۔ چونائی ء زبان ء بنزہ سما حیاں بیت ء سما تچک ء یک انسانی میلے
 بزاں شخص ء گوں بندوک انت، ء سما چہ انسان ء مشاہدہاں کیت، اے مشاہدہ وہد
 ء پڑا ہگ ء تہا بنت۔ چونہ انت انسان تہنا معروضی زانت بہ بند ایت، بلکیں

اے چہ وتا با زیں موضوعی زانت ہم اڑدنت ۽ پھمگ ۽ سفر ۽ جنزین ایت۔
 وہدے اے گیاں گمان کننے گڑا سما بیت کہ گواچن بیرگ ۽ معروضی نہ
 انت، بلکیں اے سرجمیں عمل ۽ تہا ز بان ۽ فنکش ہست انت ۽ اے زبان ۽ فنکش
 منے راستی ۽ تجربہ ۽ منے سما ۽ تہا کار انت، پداما ایشاں زانیں۔ وہدے کسے سما ۽ سفر ۽
 سلہ ۽ پلگار بہ گوش ایت بز اے اے گپ چہ وتا پڑوش وارت۔ اے نیام ۽ اگاں
 کسے راجد پتر ۽ جہانی بونگ ۽ گپ ۽ جنت بز اے آردی ۽ ہار ۽ گوں ملان انت ۽
 روان انت۔ پہ راجد پتر ۽ اے سفر ۽ شر کنگا ۽ راجد پتر ۽ گنجیں بیان ۽ زداں چہ
 کشگ ۽ واستا رڈہشتے De-construction درکار انت۔

ایدگہ فرانسسی فلسفی نوکو Foucault راجد پتر ۽ تہا موادی سرباری ۽ چار
 ایت، آئی ۽ رد ۽ راجد پتر با زیں گار ۽ گمساریں واقعہانی میان ۽ منے ہست ۽
 موجود ۽ پکہ کنت ۽ راجد پتر وتی ہستیں سیمسرانی تہا وتی لیکہ ۽ وژن ۽ سرا حیاں ۽
 گور کنت۔ نوکو ۽ رد ۽ وہدے ما گوش ایں کہ اے دنیا ۽ منے پچار ہر دوئیں منے
 سما ۽ تہا انت گڑا اے بیان ۽ تیوگیں تب دنیا ۽ تہا ہست بونگ ۽ لیکہ ۽ گوں
 بندوک بیت۔ البتہ افروزیں عہد ۽ بام ۽ بستگیں لیکہانی رد ۽ اے دنیا ۽ انسان ۽
 پچار انسان ۽ سما ۽ تہا انت ۽ اے عمل یک پیش ہستیں لوجکے priori-logic ۽ گوں
 بندوک انت ۽ انسان ۽ تجربہ چہ ہے لوجک ۽ اندر ۽ چہ رستگ۔ نوکو ۽ رد ۽
 افروزیں عہد ۽ اے لیکہ ۽ تہا ز بان ۽ پیش جوڑشتی لیکہ ۽ فکر ہست ۽ مان انت کہ
 ایشی ۽ رد ۽ ز بان ۽ جوڑشت ساری ۽ چہ بستگ ۽ تیار انت ۽ اے انسان ۽ زندگی ۽
 معناہانی سفر ۽ تب ۽ رہشونی انت۔ بلتے نوکو اے عمل ۽ ڈروہا پے illusion لیک
 ایت پرچہ کہ نئے تجربہ پیوست بنت ۽ نئے پیوستی مابعد الطبعیات

meta-physics ء بنید ء گواہ کنت۔ چونائی چیزانی معناء پجار identity ء پیوستی زند ء
 ذروہا پ انت۔ اگاں ہے وڑ انت گراماوتا، گوں و تا انچو بندگ ء ایں گوشے
 کاردار ء نفر subject & agent۔ چہ اے وڑی ء سما بیت کہ راجد پتر ء بن ردوم ء
 سفر اصلی نہ انت ء نے راجد پتر عموم دار انت بلکیں راجد پتر لہتے واقعہانی آسر
 انت پرچہ کہ راجد پتر ء تھا یک شلی نیست، آڑا وڑ انت، شنگ اتگ ء ناگتی
 وئیل ہست۔ راجد پتر دائم واقعہ یے بیان کنت ء پے اے سفر ء دپ دنیگ ء لہتے
 واقعہاں ڈالچا ر کنت، چہ اے وڑی ء سما بیت کہ راجد پتر ء تھا معروضیں راستی ء
 وجود ہم نیست۔

فرانسیسی فلسفی ژین فرانسوس لیوٹارڈ Jean-François Lyotard ہم
 افروزیں عہد ء بام ء و ہداں بستگیں گنجیں بیان ء فلسفہ ایں ردی یے سر پد بیت،
 پرچہ کہ انسان ء زند چونہ انت کہ اے وڑا افروزیں فلسفہ ء بیان کتگ۔ لیوٹارڈ
 ہم زبان ء غیر جانبداری ء راست سر پد نہ بیت۔ آپہ زبان ء غیر جانبداری ء رد
 کنگ ء وٹکن اسٹائن ء زبان گوازی language game ء وزم ء کارمرز کنت کہ
 زبان جانبدار انت۔ زبان ء غیر جانبداری ء کوریں بیان ء گنجیں بیان ء لیکہ محکم
 کتگ۔ گنجیں بیان ہیج وڑا بیرگیں راستی یے دات نہ کنت پرچہ کہ زند بازیں
 کارگل ء فیلڈانی تھا بہر انت۔ ہر کارگل ء وتی بستگیں راستی یے ہست ء اے
 راستی ء گنجیں بیان بوت نہ کنت پرچہ کہ یک کارگلے ء راستی، بوت کنت، ایدگہ
 کارگلانی راستیاں گوں دپ مہ وارت۔ اگاں یک کارگلے ء راستی ء زانگ
 لوٹے گڑا ہما کارگل ء تھا بے رو ء راستی ء زانگ ء جہد ء بہ کن، پے راستی ء زانگ ء آئی
 ء کسانیں بیان micro-narrative ء بہ ٹپاس، پرچہ کہ کارگل ء وتی لہتے رہند ء رسم

ہست آنت کہ ہے رہندہٗ رسانی زانگ ء ابید آ کارگل ء راستی پہمگ نہ بیت۔
 اگاں آ کارگل ء راستی ء نہ زانگ ء گوں اود ء زند ء بہ گوازیں نے بزاں تر سے ء
 ارجان بے، چہ ایشی ء یک بے سڈیں سکتے ء گمان ء گوں گیمران بے۔ اگاں
 یکے ء زبان گوازی ء دگرے ء سمر اپیامد بہ کن نے گڑا ایشی ء آسر پدا تر سناک
 بیت ء ستک ء نہ پہمی ء چہ زندویران بیت۔ لیوٹارڈ ء رد ء راستی اگاں جہانی انت
 گڑا اے ہیچ وڑا نیابت نہ بیت، بلکیں راستی ء نیابت کسانیں بیان ء ہر حساب ء
 ڈروگے گوشتگ، پرچہ کہ انسان ء زانت ء پہم جانبدار انت ء ہے زانت ء پہم ء
 رد ء کسے راستی یے اگاں ساچ ایت گڑا راستی ہم جانبدار بیت۔

ژین بوڈریلا رڈ Jean Baudrillard (اے ہم فرانسیسی فلسفی یے) ء رد
 ء اگاں مالیوٹارڈ ء نکتہ ”راستی ہیچ وڑا نیابت نہ بیت“ ء بہ چار ایں گڑا سما بیت کہ
 گپ (کساس) ہے وڑا انت۔ آئی ء رد ء ما انچیں زندے گوازیںگ ء ایں
 کہ اود ء گراک consumer ء مچی ء چہ معیشت ء حاکمی الکا پ ء بر جاہ انت۔ ما
 راجد پتر ء تہا انچیں جاہ یے ء سر بوتگ ایں کہ اود ء راجمان ء بنید ء نئے کہ مطمئن
 ایں معروضے ہست ء نئے معیشت ء درکاریں واہشت گواہ کن انت، بلکیں
 ما بعد جدید کپیٹلزم ء چیز انچو پیش کتگ انت گوشتے نادریں زندگی ء رواج ء
 چیدگ انت ء ادا چیز ء بہا بوتگ ء با پشت ء انسان ء بستار ء پجار بندوک انت۔
 راستی ء نیابت پمیشادروگے کہ راستی ء جاگہ ٹیکنالوجی ء زرتگ۔ وہدے ٹیکنالوجی
 ء شان بام ء شت گڑا پ راستی ء ہیچ پشت نہ کپت، اے نیام ء راستی ء گوں چیز ء
 وفات کتگ۔

ثرین بوڈریلارڈ ۽ پڊامریکی فلسفی فریڈرک جیمسن Fredric Jameson

هم هے کیپیٹلزم ۽ نکتہ ۽ گون گپ جنت۔ جیمسن ۽ رد ۽ دومی دنیائی جنگ ۽ پڊ روبرکتی کیپیٹلزم یک نوکیں راه ۽ جاہ یے ۽ گون کپت، پرچہ کہ اے ملٹی نیشنل multi-national، پڊ صنعتی post-industrial ۽ گراک پسند consumerist جوڑ بوت، چہ ایشی ۽ راجمانی زند ۽ ربیدگ اثرمند بوت انت، بلکیں زندگی نوکیں الیکٹرونک ٹیکنالوجی ۽ گون ہم سفر بوت ۽ ٹیکنالوجی ۽ زانت ۽ سراوتی حاکمی برجاہ داشت، چہ ایشی ۽ ٹیکنالوجی ۽ بستار رسا ننگ ۽ چہ دستے دیماشت ۽ کلوه ۽ وسیلہ یے جوڑ بوت۔ وڊے ربیدگ وت چہ ٹیکنالوجی ۽ اثرمند انت گڑاچون اے راستی ۽ نیابت ۽ سوب مند بیت۔ اے وڑیں حال ۽ تہا ذات، پجار، زانش ۽ گواچن ڈراہ بے بون بوت انت، چہ ایشی ۽ مارا (نی) دنیا ۽ تہا گواچن ۽ نیابت کنگ ۽ سکت نیست۔

اگاں اچو مارا گواچن پیش دارگ بونگ ۽ انت ۽ ہے وڑاما ایشی ۽ نیابت ۽ کت نہ کنیں گڑاچون ماگزشت (ماضی) ۽ معروضی ۽ گون نیابت کت کنیں؟ اگاں سبجکٹ ۽ او سبجکٹ ۽ ربیتی دو بہری نامحکم انت گڑاچون اے گمان بنگ ۽ انت کہ سبجکٹ گزشت ۽ گون چواو سبجکٹ ۽ دیم پدیم انت۔

اگاں اے ڈراہ جیڑہ اے وڑا ہست انت گڑاچون اے راجد پتر راستی دات کنت، سما بیت نی راجد پتر ۽ بستگیں سفر بلاس بوتگ، راجد پتر نی پچ وڑا کار آمد نہ انت ۽ اے بے کاری راجد پتر ۽ بلاسی انت۔

☆..☆..☆..☆

راجد پترء فلسفہ

Philosophy of History

ما، راجد پترء راجد پترء سیلء عکشانیں راجد پترء Reflect history ء
 تہا کت کنیں، بلئے اے عمل ہما دمانا بندات بیت کہ ایشی ء راجد پترء گوں ہچ
 وڈیں سیادی یار ہوت نہ بیت، گڑا گوش انت کہ اے راجد پترء راجد پتر بوت۔
 وہدے ما، راجد پترء د پترء شو ہازء در کپ ایں گڑا یک حدے ء گمان بیت کہ ہر
 چیزء راجد پتر ہست ء لیکہ یک تہشونیں دلیلے deductive reasoning ء پھمے۔
 البتہ راجد پترء زمانگاں چہ ارزشت ہست، گمان بیت ہمے ارزشت ء ردء فلپ ء
 گشتگ، گزشت past تہنا زندگیں مردمانی کردارء مول مرادانی سرا، اثر کنت ء
 ہمے گزشت ء ارزشت انت۔ راجد پتر history حال present ء راہاں رژنا کنت
 ء باندا ء ماہکان ایت چہ اے کردء راجد پتر ء ارزشت برجم انت۔ نپولن ء
 گشتگ کہ من لوٹاں منی پسگ son راجد پتر ء بابت ء بزانت چیا کہ راجد پتر
 بیرگ ء راستیں فلسفہ انت۔

راجد پتر ۽ معنا بيرگ ۽ جی انت ۽ گالنج جی معنا پتر ۽ راجد پتر ۽ دار ایت،
 راجد پتر ۽ یما سفر کنت یا گردش کنت، راجد پتر گزشت ۽ آدینک انت یا حال ۽
 فلسفہ انت۔ اے گپ من نبشتا نک ۽ دامن ۽ بستگاں۔

راجد پتر جی انت؟ گزشت ۽ انسان ۽ ہرچ کارے گتگ البتہ آسرجم
 انت یا ناسرجم انت، راجد پتر گو شگ بیت۔ بلئے آئی ۽ کتگیں کردشنگ ات
 انت ۽ اے شنگ اتگیں کسہ ۽ واقعہ راجد پتر نویساں (مورخ) یک لڑے ۽ تہا
 یک پہ یک ۽ کما تگ ۽ راجد پتر ۽ معنائے بکشا تگ۔

گال گنج dictionary راجد پتر ۽ پجارج ۽ اے وڑا آشکار کنت ”وہد ۽ نشان
 کنگ، وہد گو شگ، وہد گو شگ ۽ احوال کنگ“۔ بلئے زاننکاراں راجد پتر ۽ وڑ
 وڑیں معناداتگ۔ پہ انسان ۽ راجد پتر ۽ وانگ دل کشیں کارے، ایشی ۽ چہ آئی ۽
 سسا آسودگ بیت۔ بلکیں ہمیشی ۽ ہمرائی ۽ آوتی کوہنیں ر بیدگانی سیل ۽ کنت
 ۽ کیت۔ چونائی ۽ لبز ہسٹری History یونانی لبز ہسٹوریا Historial ۽ چہ وڑ اتلگ ۽
 ایشی ۽ معنائت پٹ ۽ پول۔

راجد پتر ۽ ہاسیں نکتہ انسان ۽ ذات انت۔ ولیم ڈل اے نکتہ ۽
 گیشگیوار کنت ۽ گوش ایت کہ انسان ۽ گو راجچ نیست اگاں ایشی ۽ گو راجچیرے
 ہست، آ راجد پتر انت، راجد پتر انسان ۽ فکر ۽ چہ راجمان (معاشرہ) ۽ گندیت ۽
 ایشی ۽ وانیت کہ گزشت ۽ چون انسان گوں ابرم nature ۽ بند ۽ گلانش بوتگ؟
 سیاسی، معاشی ۽ راجمانی گل چہ پیم ۽ جوڑ کنگ بوتگ انت؟ بدلی یا دیروی ۽

رپتار چون اتلگ یا بوتگ؟ چیا کہ راجد پتر ء تہا انسان ء وتا بدل نہ کتگ بلکس
 آگوں راجمان ء بدل بوہان بوتگ۔ چونائی ء انسان ء عقل مان پمیشکا وتی
 گزشت ء زانت ء آئی ء گشان انت، ایشی ء ابید آدگہ ہم حدائی مخلوقاں وتی نکتہ ء
 نگاہ ء چار ایت پمیشا ابرم ء جناورانی گزشت ء راجد پتر ہم انسان ء راجد پتر ء تہا
 جا کہ کنت۔

فلسفی جارج ولہلم فریڈرک ہیگل ء نر ء انسان ء راجد پتر عقل ء آگائی ء
 دپتر انت پمیشا انسان ء راجد پتر ء ابید دگہ ہچ چیز ء راجد پتر نیست۔ عقل
 راجد پتر ء عمل ء رپتار ء گیش کنت، ہرچی راجد پتر ء بیت چہ انسان ء ارادہ ء
 بیت ء ہمیشی ء سبب ء عمل ودی بنت۔ پمیشا گلئیں انسان ء دپتر فکر ء عقل ء دپتر
 انت۔ راجد پتر ء سر پد بوتگ ء داستا لمی انت تہا اے مارگ ء چارگ مہ بیت
 کہ مردماں چے کتگ بلکس اے ہم حیال کنگ بہ بیت، آہانی فکر چی بوتگ۔

اطالوی زانتکار گیمہم باٹسا و پچوہے دڑچی ء رد ء گوش ایت کہ انسان
 ابرم ء سر پد نہ انت چیا کہ ابرم آئی ء جوڑ نہ کتگ بلتے آ راجد پتر ء سر پد بوت
 کنت چیا کہ ایشی ء جند ء کار سازی ء ساچشت انت۔ ایشی ء تہا آئی ء فکر،
 کردار ء عمل چیر ء اندیم انت ء آ ایشی ء تہ ء رازاں پہ ارزانی گیشگیوارکت
 کنت۔ آچہ عقل ء وسیلہ ء اے چیز ء شرتر پمہم ایت ء اے درگت ء راجد پتر ء
 سیادی تہنادنیاء گوں ہست یا بیت۔

تھوسیڈ یڈس گوش ایت کہ راجد پترؔ تہا انسانؔ راجمانؔ ارزشت ہست
 ء اے ہستی ء سبب آئی ء تجر بہانی ہستی انت۔ انسان ء چہ راجد پترؔ فاندہ اول
 حاصل انت، پرچہ کہ یک وڑیں واقعہ دم پہ سہت بنت۔ پولی بیس ء گوشتگ،
 مارار راجد پترؔ ہرچی دست کپ ایت آمنے فیصلہ کنگ ء زور ء ودین ایت ء انگت ما
 جہد بہ کنیں مارا شریں راہ یے ہم دست کپت کنت۔ اگاں راجد پترؔ چہ اے رہشونی
 ء عمل در کنگ بہ بیت بزاں راجد پترؔ تہا چ پش نہ کپ ایت۔

سرجان سیلے راجد پترؔ بابت ء گوش ایت ”راجد پتر گزشت ء سیاست
 انت“۔ اے بنگپ ء گوں وڈرو، ولسن ہم تپاک کنت۔ ہیگل ہم اے حیال ء
 بابت ء گوش ایت کہ راجد پترؔ تہا سیاست ء ارزشت ہست۔ راجمان ء معاش
 ہمیشی ء آتراپ ء چکر انت بلتے نی راجد پتر سیاست ء ڈن در اتلگ۔ آمعاشیات،
 عمرانیات، دود ء ربیدگ، ازم ء سائنس ء علماں سر انت۔ کارل مارکس ء
 راجد پتر ء یک نوکیں آشوبی رنگے داتگ۔ کارل مارکس گوش ایت ”راجد پترؔ
 ہاسیں نکتہ سیاست نہ انت بلکیں راجد پترؔ مستریں بہر معیشت ء گون انت۔
 والٹیر اول سرجان سیلے ء حیال ء زور ایت ء دامن ء جاگہ دنت۔ سرجان سیلے ء
 اے حیال ء راجد پترؔ پجار تنک کتگ بلتے والٹیر ء اے پجار ء حیال ء پہمگ ء
 ابید راجد پتر ء یک نوکیں رنگے ہم داتگ۔ آئی ء راجد پتر ء فلسفہ دیما پجارینتگ۔
 آئی ء اے پہم اتگ کہ راجد پتر نویس تہا کسہاں مہ گوش انت آگپ ء ریس ء
 پریس (تجزیہ) بہ کن انت ء یک آسرے بہ ٹہین انت۔

ہیگل ء راجد پتر سے رنگانی تھا بہر کتگ۔ اول، ہمسریں راجد پتر
(ہمعصر تاریخ) ء تھا راجد پتر نویس ہما واقعہ ء کسہاں نبشتہ کن آنت کہ وتی عہد ء
وہد ء راجد پتر نویساں پہم اتگ ء دیستگ آنت۔ اے ہما کسہ ء واقعہاں المی
حیال کن انت گڑا ایشاں کا گد ء میار کن انت پمیشکا اے وڑیں راجد پتر
Mythos ء عہدی رنگاں چہ آرات آنت۔ بلتے ایشی ء تھا کسہاںی ارزشت
سرجم ء گوشگ نہ بیت۔ چیا کہ راجد پتر نویس ہم اے راجمان ء بہرے ء پہ
بہرے ء بستار ء واقعہاںی مشاہدہ ء کت نہ کنت۔ بلتے آمشاہدہاںی سرافکر نہ کنت
ء نئے آہانی ریس ء پریس ء کنت۔ راجد پتر ء اے وڑیں کارمرزی ء ہیگل اصلی
راجد پتر Original History گوش ایت۔ اے رد ء راجد پتر نویس تہنا ہما
واقعہاں راجد پتر ء تھا جا گہ دیان کنت کہ آئی ء آتراپ ء بوتگ ء آنت، اے
وڑی ء آیک ڈنی external واقعہ یے ء عقلی رنگ ء گوں رنگین کنت۔ بزاں ڈنی
واقعہاں اندری سما بکش ایت۔ راجد پتر نویس جا وراں، کردار ء راجمان ء بازیں
چست ء ایراں یک عقلی بودے ء تب کار آنت۔ چونائی ء اے وڑیں راجد پتر
نویسانی کرد چو واقعہ نویس نیگ ء بیت ء اے بستار ء چہ گامے ہم اے دیمانہ جنز
آنت بلتے ایشانی ذاتی مشاہدہ آوکیں پد ریچانی واستابا ز سرشوندات ایر کن انت۔
بلتے ہیگل ء گورار راجد پتر نویس تہنا واقعہاں بیان نہ کن انت۔ بلکیں آواقعہاںی
ودی بوتگ ء علت ء سرا حیاں ء گور کنت۔ آئی ء رد ء راجد پتر نویس ء کار واقعہاںی
کما ہگ نہ انت بلکیں، واقعہ چون ودی بوتگ آنت، ایشانی علت ء شوہازگ ء

پریس انت۔

دومی، گمان بندیں راجد پتر (تخیلاتی تاریخ) و ہدء قیدء چہ در انت
 اے حالء ارواہء پدر کنت، پہ راجد پتر نویسء المی انت آساریء راجء ملکء
 راجد پترء سر پد بہ بیتء ایشیء جہانی راجد پترء نگاہاں گوں بہ چار ایت۔ ایشیء
 تہا راجد پتر نویس حالء گزشتء گوں ہم گزنج کنتء گزشتء ہمے وڑا
 گیشگیو ار کنت کہ آحالء پدر بہ کنت۔ چونائیء گمان بندیں راجد پتر عہدء پیش
 کپتگیس واقعہاں چن ایت یکجاہ کنتء گزشتء ہمے واقعہاں حالء ربیتء
 گوں ہو ار کنت بزاں ایشاں نوکیں ساہء ارزشت بکش ایت۔ پہ اے واقعہانی
 بز اہداریء ایشانی تہا اخلاقی درس ہم جاہ دنت۔ اے راجد پتر ہر دورء ہمک و ہدء
 بدل بوہان بیت۔ چہ اے عملء آگزشتء بدل بوٹگیس ربیتانی تہا جاہ دنت۔
 چونائیء گمان بندیں راجد پتر، راجد پترء را، احیا بکش ایتء آئیء سینگار ایت،
 دروشمء یے بدل کنت پداہر ہمک پدر تیچء جذبہء مارشتاں جاہ دنت۔ چونائی
 گمان بندیں راجد پتر ہمسریں راجد پتر نویسانی گالء گیاں چہ راجد پترء ہنز ہانی
 ردء واقعہانی ریسء پریسء کنان آہانی نگدء چہ آہانی جائزہء گرا ایتء راجد پترء
 بازیں مفروضہاں راستیء دروشم بکش ایت چیا کہ و ہدء ہمراہیء راجد پتر نویس
 واقعہاں چہ جذبہی مارشتاں یک کر کنان کنتء آہانی گزشتء ریس پریس
 کنان راستء دروگء کسہء آشکار کنت۔

گمان بندیں راجد پتر بازیں دروشماں گوں سیل ء انت، ایشی ء دامن ء ازم، قانون، دین ء دگہ ہم بازیں چیز گواہ کن انت۔ راجد پتر ء دامن ء شنک اٹگیں دراہیں چیزاں چہ راجد پتر جتا جتا ء ٹھینگ بیت ء اے عمل ء پد راجد پتر الکا پیں وڑے ء وانگ ء زانگ بیت، اے وانگ ء زانگ راجمان ء ہر ہمک بہر ء زانگ ء وسیلہ جوڑ بیت۔ چونائی ء گمان بندیں راجد پتر تچک ء ودی نہ بوتگ آ اول سر ء منزلاں گوزان بیت ء ادا رس ابیت۔ گمان بندیں راجد پتر ہم ہیگل ء داٹگیں دادے۔ وہدے ہیگل اصلی راجد پتر ء (ہیگل ء رد ء اصلی یا ہمسریں راجد پتر بنداتی راجد پتر انت) بیان کنت گڑا اے ہمسریں راجد پتر ء پد عکس شانیں راجد پتر Reflective History ء کسہاں کارایت، عکس شانیں راجد پتر ء سے بہر انت ء اے یکشلہ وتی کاراں کشین انت۔ چونائی ء بُرز ء سطر اں ایشانی جوہر مانگشبیننگ انت بلتے ایشانی وزم ء گونڈیں اشارہ یے ادا بیان کناں۔ عکس شانیں راجد پتر ء اولی بہر جہانی راجد پتر انت، دومی عمل شناسیں راجد پتر (نتائجی تاریخ) ء سیمی نگدی راجد پتر انت ء گمان بندیں راجد پتر نگدی راجد پتر ء تہا جاہ کنت۔

راجد پتر ء سیمی بہر فلسفیانہ راجد پتر ء میار انت۔ اے راجد پتر ء عقل ء دانش ء شاہیم ء کنت کہ کل جہان ء ارواہ یک ء یکتاہ انت بزاں اے پہ ہر یکے ء ہمیش انت۔ جتا جتا نیں چا گرداے کل جہان ء ارواہ ء اظہار ء کنت ء ایشی ء حاصل کنگ ء وسیلہ راجد پتر ء فلسفیانہ پہمگ ء ثمر ء انت۔ بلتے اے درگت ء

کارل مارکس ء گپ دگہ لیکہ یے دار آنت۔ آ گوش ایت کہ راجد پتر جنگ نہ کنت ہمیشکا بزگ ء بے مال انت، اے چونائی ء انسان انت بلکین حقیگیں انسان انت کہ پھوتا کار کنت ء ہر عمل ء ہد ابند انت۔

راجد پتر نویساں گزشت ء واقعہانی علت ء سبب ء جائزہ ء پد فکر ء راہ یے انسانی دودمان ء راجد پتر ء وسیلہ ء پیوست کتگ۔ آہاں لہتے سوالانی پہمگ ء جہد کتگ انچو کہ راجد پتر ء وانگ ء پد انسان چیزے دربارت ء چیزے پہم ایت اگاں نہ پہم ایت؟ راجد پتر راستی ء شوہاز ء سوب مند بیت یا نہ بیت؟ راجد پتر ء سفر ء رہند ہست یا نیست؟ راجد پتر دیروی ء سفر ء جزان انت! اگاں جزان انت گڑا اے درگت ء اڑنجاہانی دیمپان انت! یا مشکلاں چہ آجو انت ء وتی سفر ء پہوشی کنان انت، روان انت؟ انسان بحت ء تیلان گوں بند یگ انت یا وتی بحت ء ساچکار انت؟

فلسفیانہ راجد پتر، راجد پتر ء واقعہانی چُچی ء تہا انسانی سسا، سما ء فکر ء دیروی ء باوست ء بنا کنت۔ واقعہانی با پشت ء ہستیں بنز ہاں پد ر کنت چہ ایشی ء انسانی سسا ء چیریں چیزاں گوں وت زیر ایت ء ایشاں آشکار کنت، چہ اے عمل ء آسر ء راجد پتری واقعہ گوں راست ء گواچن ایں پیکر ء پد ر بنت، ہمیشکا راجد پتر ء وانگ ء واستا فلسفیانہ راجد پتر ء وانگ ء پہمگ الی انت۔ راجد پتر ء اے بہر ء وسیلہ ء انسان ء راجد پتر ء سرانگد (تنقید) کنگ بیت ء جتا جتا ئیں زمانگاں عمل بوتگیں لیکہ ء ستکانی سرانویس اتگیں راجد پتر ء بنگپانی جوہراں ہم ما

پہم ات کنیں ۽ بنگپانی مول ۽ مراداں ہم سر پد بنیں۔

فلسفیانہ راجد پتر بزاں راجد پتر ۽ سرافکر کنگ۔ ایشی ۽ تہا راجد پتر ۽ عقل ۽ گوں پہم انت ۽ ایشی ۽ سرافکر ہم کن انت، ریس ۽ پریس کن انت گڈ سر ۽ آسرے (نتیجہ) کارمرز کن انت۔ فلسفیانہ راجد پتر ۽ بابت ۽ فلپ گوش ایت کہ فلسفیانہ راجد پتر ۽ ارزشت مروچاں گمسار انت نی اے حراہیں نگاہانی زد ۽ انت انچو کہ منے سیاست ۽ تہا بینشیں نگاہ (دورانیشی یا ہما نگاہ کہ دور بہ چار ایت ۽ بہ پہم ایت) ۽ کمی انت ہے وڑا راجد پتر ۽ تہا گبن ۽ والٹیر ۽ فلسفیانہ دروشم ساڑی نہ انت ۽ مروچاں اے حُب ہم نیست۔

بلتے بیدے فلسفہ ۽ راجد پتر تہنا واقعہانی لڑ انت ۽ اے وڑا راجد پتر گوں گزشت ۽ وتی پسند ۽ واستا سیادی دار ایت۔ فلسفہ ہم بیدے راجد پتر ۽ ڈولدار نہ بیت، بیدے راجد پتر ۽ اے گوات ۽ چرے خیال کنگ بیت۔ اے درگت ۽ گڑا فلسفہ ۽ سیادی گوں ساچشتی زوراں پچ وڑانہ بوتگ ات۔ راجد پتر ہما بُن ہشت انت کہ ایشی ۽ سرافکر فلسفہ محکم بیت ۽ ہے بنپد ۽ گنجی ۽ فلسفہ درائیں علماں یکجاہ کنت پہ انسان ۽ زند ۽ رثانی ۽۔

راجد پتر ۽ لیکہ

وہدے مارا راجد پتر ۽ وانیں مارا لہتے لیکہ گندگ ۽ کیت ۽ راجد پتر ہے لیکہانی چپ ۽ چاگرد ۽ چکر ایت۔ لیکہانی لڑ چندیں رنگاں گوں سینگار انت۔

گردش ء لیکہ : وہدے انسان ء راجد پتری جنجال یات کت اُنت گڑا آئی ء مارات لہتے واقعہ ء کزا (حادثہ) دم پہ سہت بنت اُنچو کہ راج ء سرکار کا بیت ء روائت۔ ہمیشا آئی ء راجد پتر ء تہا گردش ء لیکہ جاگہ دات ء ہمے لیکہ ء وڑا راجد پتر چارات۔ گردش ء لیکہ ء تہا سے ۳ دگہ لیکہ ہوار گج اُنت۔

اول، ہرگ ء لیکہ theory of seesaw ء تہا وہدے راجد پتر روان بیت ایشی ء مطلب اُنت کہ یک دودمانے civilization وتی معیار ء کردارانی یک ہاسیں مدتے جنت ء پداہلاس بیت۔ ہلاسی ء پدایشی ء تہا معیار ء کردارانی گوستگیں رنگ و اتر نہ کنت۔ راجد پتر نویس، راجانی بام ء زوال، دودمانانی مرگ ء زند ء سبب ء ہمے لیکہ ء چہ ظاہر کن اُنت۔

دومی، پرگ ء لیکہ theory of wheel ء تہا راجد پتر گردش ء چکر ایت یا گردش کنت ء ایشی ء چہ ڈن ء نہ روت۔ راجد پتر ء اے عمل ء کردہمے نکتہ ء ظاہر کنت کہ راجد پتر روت ء و اتر کنت۔ بزاں یک وڑیں کردار دم پہ سہت بوہان بنت۔

سیمی، پنڈولم ء لیکہ theory of pendulam ء تہا، یک نظامے وہدے برجم بیت ء پدا حراب بیت۔ مردم اے وڑیں نظام ء چہ بدل بنت ء ایشی ء جاگہ ء دگہ نوکیں نظامے برجم کن اُنت۔ اُنچو یکے ء پد دومی نظام سرجم بوہان بیت۔

گردش ء لیکہ راجد پتر ء کوہنیں لیکہ اُنت۔ انسان ء ابرم ء گول جہلیں ہم گر نچی یے ہست ء ہمے ہم گر نچی ء چہ انسان ء ابرم ء بازیں چیز در برتگ اُنچو کہ موسم ء بدل بونگ، ماہ ء میزاں میزاں سرجم بونگ ء پدانڑ آہگ۔ انسان ء

جند و ودی بونگ ء مرگ۔ اے دراپیں ابرمی کرداں گردش ء لیکہ دیما آؤرتگ۔

گردش ء لیکہ درستاں ساری عبدالرحمن ابن خلدون ء پیش کتگ بلنے
ایشی ء علم گردش ء لیکہ ء بابت ء تہنا پہ راج ء سرکار ء نامداری ء زوال ء چپ ء چاگرد
ء چکر اتگ۔

البتہ ہستیں دؤر ء ما ابن خلدون ء لیکہ ء اے وڑ ہم پہم ات کنیں ابن
خلدون ء خیال انت کہ، عصبیت و ہدے حراب بہ بیت گڑا دودمان زوال ء
آماج بیت۔ اے لیکہ ء رد ء و ہدے عصبیت حراب مہ بیت بزاں ایشی ء تہادگہ
نسلے ء مردم ہوار مہ بنت گڑا دودمان بام ء سر بیت۔ خلدون ء رد ء عصبیت ء تہا
دگہ نسلے ء ہوار بونگ ء سبب انت۔ اول ایش کہ دگہ نسل ء عصب ء مردے دومی
عصب ء تہا پمیشکا ہوار بیت کہ آدیم ء عصب ء گوں ہمدردیں واہگے دار ایت۔
دومی۔ آدیم ء عصب ء ماسٹر الانس (بزاں الکا پیں وڑے ء یک مُشتی) ء
گند ایت ء وتا ہمیشانی تہا پناہ دنت کہ وتا چہ ایدگہ تُرساں بہ رین ایت۔ سیمی: آ
وتی عصب ء نسل ء تہا بدیں کارے کنت ء دیم ء عصب ء گوں (اے بنیاد ء)
ہوار بیت کہ اود ء ایشی ء راز ء مردم سہی نہ انت۔

خلدون لیکہ عصب ء حراب ء محکم بونگ ء بنیاد ء گردش ء لیکہ ء درس ء
دنت۔ خلدون ء راجد پتری گردش لیکہ ء پہمگ ء سے شرط ہست۔ اول: ہما چیز
ء بابت ء زانگ بونگ ء انت اول سرا چارگ بہ بیت کہ آچیز ء تہا (بام ء
زوال) بونگ ء نیچر ء جوہر ہست۔ دومی۔ آئی ء (زمانی بدلی) گزرا ہست یا

نیست۔ عیبی: ہما چیز ایشی ء تہا جاہ دینگ مہ بنت کہ اے وڑا رویدا نہ بنت
بزاں بوت نہ کنت انت۔

خلدون ء ردء ما گردش ء لیکہ ء اے وڑا زانیں کہ اول سرما را اے زانگی
انت کہ بام raise ء زوال fall بیت۔ اگاں ما آئی ء گردش ء لیکہ ء کارمرز کنگ ء
ایں گڑا مارا اے زانگی انت کہ مئے بنگپ ء سبجکٹ انچینے بہ بیت کہ آئی ء نیچر ء
تہا بام ء زوال ء جوہر ہست بہ بیت۔ آئی ء زمانی رنگ چوظا ہر بہ بیت کہ ما ایشی ء
ماضی ء گوں یک رنگ بوتگ ء بنیاد ء بست بہ کنیں۔

اگاں ما اے بام ء زوال ء دو دمان ء نگاہ ء بہ چار ایں گڑا اول سرما را
اے زانگی انت کہ آیا دو دمان ء بام ء زوال ممکن انت؟ ایشی ء تہا بام ء زوال ء جوہر
ہست یا نیست۔ دو دمان ء بام ء زوال ء نیچر ء ماچہ عصیت ء حراب (کنفیوز)
بوتگ ء بنیاد ء زانیں۔ و ہدے عصیت کنفیوز بیت گڑا زوال بیت و ہدے زگر بیت
گڑا بام بیت۔ ہے گپ ء ردء ما مہر گڑھ ء دو دمان ء ہم چارات کنیں۔

خلدون ء وانگ ء چہ مردم ہے سر پد بیت کہ مہر گڑھ ء بام پمیشکا بوتگ
کہ اے سر زمین ء یکیں عصب (آریائی) انشتگ انت۔ و ہدے ایشانی عصب
ء تہا دگہ نسلے ء جاہ گتگ گڑا اے دو دمان زوال بوتگ۔ خلدون ء گردش ء لیکہ ء رد
ء اے بام ء زوال دائما روان کنت۔ بلتے ایشی ء مطلب اے نہ انت کہ پدا مہر
گڑھ ء بام بیت۔ پرچہ کہ بنگپ ء سبجکٹ مہر گڑھ نہ انت بلکیں دو دمان

۱۔ ادا خلدون ء لیکہ ء بہمگ ء واستا مہر گڑھ ء عصیت و انشت ء آریا بوگ ء پے مثال ء زورا گایں۔

انت۔ وہدے مہر گڑھ ۽ دودمان زوال بوت گڑا ہڑپہ ۽ دودمان رُست۔ ہڑپہ
 زوال بوت مؤن جو داڑو ۽ بام رس ات۔ ہستیں دَوْر ۽ مئے سر زمین ۽ سر انیشنل
 ازم یک دودمانی شکلے کہ اے انسان ۽ یک مخصوصیں تصور ۽ مقامے دارایت،
 ہے بنیاد ۽ راجمانی ساختے گوں ہم سنگی ۽ برجاہ کنگ لوٹ ایت۔ بلتے مروچاں
 نیشنل ازم ہم زوال ۽ کپان انت ۽ ایشی ۽ جاگہ پوسٹ ماڈرن سرمایہ دارایت
 یک دودمانے ۽ رد ۽ گران انت کہ ایشی ۽ گورا انسان ۽ مخصوصیں تصور ہمیش
 انت کہ آگر اکے ۽ ہے بنیاد ۽ ایشی ۽ مقام بندگ بیت۔

خلدون ۽ لیکہ ۽ رد ۽ ما ہسریں اہد ۽ یا ایشی ۽ دودمان ۽ اے وڑزانت کنیں
 کہ مادودمان ۽ نیچر چارات، ایشی ۽ آفاتی بوتگ کہ اے انسان ۽ مخصوصیں تصور ۽
 مقامے دارایت، زانت ۽ پدا ۽ ہم مارات کہ پوسٹ ماڈرن سرمایہ دارایت
 انسان ۽ ضرورت انت۔ بلتے اے سیمی نکتہ ماوتی راجمان ۽ نگاہ ۽ چاراتگ۔ مئے
 راجمان یادودمان (ربیت) کہ ساری ۽ نسلیت ۽ بنیاد ۽ محکم بوتگ۔ پد انیشنل ازم
 ۽ کیٹا گوریکل امپیریٹورنگ ۽ اتلگ (کہ ہما زمانگ ۽ سرمایہ دارانہ بیان
 ات)۔ چو کہ نی سرمایہ دارایت ۽ ہم وتی بیان (ٹونی بلیئر) ۽ زبان ۽ بدل گتگ
 ۽ انسان ہما مخصوصیں تصور ۽ مقام چیلنج گتگ انت چہ ایشی ۽ آئی ۽ زوال بوتگ ۽
 یک نوکیں دودمانے (بوڈریلا رڈ) ۽ زبان ۽ اے وڑابام ۽ اتلگ۔

اگاں نیشنل ازم ۽ دودمان ۽ بنیاد ۽ چار ایں گڑ انیشنل ازم ۽ دودمان ۽
 زوال ۽ سبب ساخت ۽ گورا نیشنل ازم ۽ پچار ۽ بوتگ انت۔ آ نیشنل ازم ۽

انچیس پجارے اڑکنت کہ ایدگہ مچی ء شکل ء ہستیں وجوداں ایشی ء ہمراہی وتی
 پجارے ہلاسی سمابیت۔ پجارے ہلاسی بونگ یک جیڑہ یے کہ ایشی ء پادا آگ نیچرل
 انت۔ نیشنل ازم بُن اصل ء پجارے جنگ انت۔ ایدگہ مچیانی تہا ہلاسی ء تُرس
 بونگ نیشنل ازم ء زوال ء نام انت ء اے بنیاد ء زمانی بدلی یا گز اپمیشکا بیت کہ
 نیشنل ازم ہرژدہمی ونوزدہمی کرن ء چیزے بلتے ما ایشی ء بنیاد ء وتی کلئیں راجد پترے
 بیان کنیں کہ مئے ہست بونگ ء ما ڈرن دنیا ء جتا ہیں وڑے ء دلہڈی دینگ ء
 مئے حق ء ہم گپے بہ بیت۔

ابن خلدون ء پدا اطالوی زانت کارگہم ہاٹسٹا و پچوروس ء علم شناس نکولائی
 دینی لوسکی ایشاں پد، پارے ٹو، بروکس ایڈمسن، اوسوالڈ اسپینگلر، آرنلڈ جوزف
 ٹائن بی ء پی تی رم سوروئے کن ء گردش ء لیکہ ء دامن گپتگ ء وتی فکر درشان
 کتگ انت۔

راجد پترے دینی لیکہ

وہدے انسان ء مارا ت کہ جاورانی ء جنجالانی سرا آئی ء ہیج کنٹرول
 نیست ء آلبے وس انت وہدے دست ء مجبور انت۔ آوہدے انسان ء عقلی بابت ء
 دیروی نہ کتگ ات ء نے ابرم ء بابت ء آئی ء زانش الکاپ ات پمیشکا آئی ء
 گردش ء لیکہ ء تہا پناہ زرت ء ہے لیکہ ء تہا وتی واستارہ یے درگیتک۔ یہودیانی
 میان ء حد ء تصور ودی بوت۔ حد اظاہر نہ بیت بلتے ہر جاہ موجود انت۔ انسان ء
 نیکی ء مُز ء بدی ء سزا دنت۔ اے گپ ء چے انسان ء ہے باور کت کہ حد اہر چیزے

سرا قادر انت۔ آکلیں جہان ء مالک انت ہمیشکا ابرم ہم حداء جوڑ کتگین انت
 ء اے نظام حداء لوٹ ء پابند انت۔ راجد پتری کرد ہم حداء جوڑ کتگیں رہندے ء
 سراروان انت اے جہان ء گوزگ ء پُشد رء حداء مراد چیر انت ء راجد پتر اے
 مول ء مراد ء سرجم کنگ ء انت۔ اے پہمگ ء پد انسان ء تہا نوکیں فکرے ودی
 بوت کہ کوہنیں دینی راجد پتر ء تہا راجد پتر ابرم ء بہرے گو شگ بوتگ بلنے نی
 ابرم راجد پتر ء یک بہرے۔ ہمیشکا ابرمی کزاء وئیل بزاں کہ توپان، زمین چنڈ ء
 آدگے چیز کہ انسان ء عقل ء گستا بوتگ انت اے دراہیں جستانی پسودین ء اے
 وڑادات انت کہ کز حداء نیمگا چہ انسان ء بدیں کردانی سزا انت۔ اے
 پہمگ ء چہ انسان ء تو میں ابرمی داں سیاسی بدلی سگ ات انت کہ اے دراہیں
 عذاب چہ حداء نیمگا چہ انسان ء چکاس انت ء ایشانی تہا ہم چہ انسان ء سیتے اندیم
 انت۔ اگاں انسان اے عذابانی سگ ء سوب مند بیت ایشی ء مُز آئی ء اے جہان
 ء آجہان ء رس انت۔

نامداریں عیسائی دین ء راہشون سینٹ آگسٹائن ء گردش ء لیکہ ء چہ
 دینی لیکہ ء نوکیں رنگے بکشا تگ۔ آئی ء وتی کتاب ”حداء شہر“ ء تہا ہمے نبشتہ کتگ
 کہ حداء دوشہر جوڑ کتگ یکے نیکی ء ء دومی بدی ء۔ ہر دوئیں شہر ء زندگیں وڑا
 انت بلنے ایشانی تہا رواہی تپاوت ہست۔ انسان ء زندگوں نیکی ء بدی ء میان ء
 اڑ ء جنجالاں گوزر ایت ء ہمے انسان ء سرجمیں راجد پتر انت۔ اے اڑ ء جنجالانی
 تہا اگاں انسان نیکیں کردار ساز ایت آئی ء زند چہ ایمنی گوزر ایت اگاں بدیں

کردار ساز ایت گڑا عذابانی تہا بیت۔ بلئے گڈسرا آگسٹائن گوش ایت نیکی ء
 بدی ء جنگ ء المانیکی باج بارت۔ راجد پتر ء دینی لیکہ گردش نہ کنت بلکیں یک
 تچکیں راہیے ء سفر کنت چیا کہ دینی راجد پتر ء بنگیج، میان ء آسر (نتیجہ) ہست۔
 بو سے ء نزع راجد پتر حداء لوٹ ء واہش ء شبین انت ء واقعہ سبق یے ء
 ارزشت ء دار انت ء اے حداء نیمگا چہ پہ انسان ء رژنا ء نازل بنت۔ چونائی ء حداء
 ء رضائے پہم ء عقل ء چہ پرے ء ماوراء انت بلئے مئے باند انت پہ حداء وتی
 ایمان ء محکم بہ دارایں۔

انا ٹول گوش ایت بو سے ء راجد پتر حداء رضاء تہا جل اینتگ بلئے وتی
 طالبان اے درس اش ہم داتگ کہ حداء رضا برمی قضا ء عملانی وسیلہ ء کارکن انت
 ء دو دمانانی بام ء زوال ء سببانی زانگ ء داستا آئی ء دگہ بنزہ شو ہازگ ء کارمرز
 کنگی انت۔

دیروی ء لیکہ

وہدے راجد پتر نویساں کوہنیں د مہاں چہ جنجال پٹ ء پول کت
 انت، آہاں انسان ء راجد پتری سفر ء گپ جت، آہانی رد ء گزشت ء بہ گرداں
 حال ء انسان ء میزاں میزاں دیروی کتگ۔ راجد پتری واقعہ یک سانکلے ء وڑا
 انت ہر کڑی دومی کڑی ء گوں لڑے وڑا ہم گزنج انت۔

دیروی ء لیکہ ء تہا تیر ء لیکہ Theory of Arrow ء ہم یک بہرے گوں
 انت۔ دیروی ء لیکہ ء تیر ء شبین ء گوں ہم ظاہر کن انت۔ تیر ء لیکہ ء مطلب انت

کہ انسانی دودمان دیرومی کنگ ء انت۔ دیرومی ء لیکہ ء چہ انسان ء اے
 مارت کہ آسخت ء دستاں قید نہ انت بلکیں میزماں میزماں دیما سفر کنان انت ء
 ربیدگ ہم دیرومی ء پڑ ء سفر کنگ ء انت۔ دیرومی ء لیکہ ء لہتے بخجائی نکتہ
 ہست انت کہ لیکہ ء گیشتر شاہگان کن انت:

1۔ راجمان ء بدل بوتگ آئی ء جوہر انت ء پہ دیرومی ء بدلی المی انت۔ وہدے ما
 حال ء چار ایں گڑا حال ء گزشت ء میان ء تپاوتے درابیت چیا کہ حال ء تپاوت
 گزشت ء بدل بوتگ ء سبب انت۔

2۔ بدلی راجمان ء یک ابرمی عملے اگاں یک راجمانے ساکت بیت بزاں ایشی
 ء سبب کز اء دگہ جا وراں انت۔

3۔ راجمان ء دیرومی ء تہا انسان ء زانت ء طاقت ء معیار ء کردارے ہست۔
 دیرومی ء واہگ نہ تہنا انسان ء ہست بلکیں تنظیمانی organisation ہم
 واہش انت۔

4۔ ہما بدلی ء دیرومی کہ راجمان ء دُر وشم ء بدل کنت آمیزماں میزماں کیت یا بیت۔

5۔ انسان ء راجمان ء تہا دیرومی یک مول ء مرادے دار ایت۔ مول ء مرادے
 گچین انسان ء باتن ء چیر انت۔

6۔ راجمان ء دیرومی ارزان ء چہ مشکل ء نیمگا سفر کنت ء ایشی ء پہنات مستر
 بوہان بنت۔

7۔ دیرومی ء قانون ہر زمانگ ء یک وڑے ء عمل کنت پمیشکا ہر چا گردے
 دیرومی ء عمل سساء جاگہ دینگ بیت ء چہ ایشی ء راجد پتر ء دگہ مراسا (منصوبہ)

گیشگیوارکنگ بنت۔

دیروی ء لیکہ ہزده می کرن یورپ ء زانتکاراں پیش کتنگ۔ اے یورپی
راجمان ء معاشی ء سائنسی و ہدآت۔ اے و ہد ء یورپ، افریقہ ء ایشیا ء ہنداں و تی
نوکیں آبادی colonial جوڑ کنگ ء بوتنگ۔

مادنی (مادی) ء معاشی لیکہ

کارل مارکس ء راجد پتر ء تہا مادنی لیکہ آورتگ۔ مارکس گوش ایت
چونہ انت کہ سما انسان ء ہستی ء بند ایت، بلکیں اے راجمانی ہستی (انسان)
انت کہ سما ء شبند کنت۔ یا، انسان ء زند سما (شعور) ء چے شبند نہ بیت بلکیں سما
زند ء چہ بندگ بیت۔ راجمان ء دود ء ربیدگ ء گلانی بنگیج ء راز حیا لانی تہا در
گیجگ نہ بیت۔ چیا کہ راجمان ء دیروی مادنی دیروی ء سان یا علت انت۔
گزشت ء راجد پتر اے وڑازانگ بیت کہ آئی ء گوشتگیں مادنی چیزانی بابت ء
بران۔ مادنیں چیزانی بدل بوتنگ ء چہ انسان ء راجمانی سیادی ہم بدل بنت ا۔

مارکس گوش ایت زمین چا گرد (ماحول) ء جاوراں چہ ہما و ہد ء اثر
زور ایت و ہدے نوشتی (پیداوری) گواجن ء ہنزہ عمل پذیر بنت پمیشکا زمین ء
زرخیزی ء ابید نوشتی ء وڑ ء پیم، آہانی میان ء جخال، موسمانی بدل بوتنگ ء چا گرد ء
ابرمی بدلی ارزشت دار انت ہمے کرد انسان ء سکین دنت کہ گیشتر چیز پیداگ بہ

۱۔ مارکس ء اے تب سائنسی فلسفہ ء لوجک ء تہا معروضی objectivism ء ٹوئیں دلیلے زانگ بیت کہ اے
دلیلانی مکم ء موضوعی ء لیکہ رد کنگ بنت، اے نیام ء مارکس ء وڑیں تے لیکٹوس Lakatos ء پوپر
Popper ہم دار انت۔

کنت ءِ وتی گوا جنیں از باباں (ذرائع آلات) بدل بہ کنت۔ چہ اے وڑی ءِ انسان راجد پتر ءِ تہا جو انیں کرد ءِ سازگ ءِ مجبور بوت۔ انسان ءِ دودمان ءِ ربیدگ ءِ دیروی ءِ نکتہاں ماہے لیکہ ءِ چہ پھم ات کنیں۔

راجد پتر ءِ مادنی لیکہ اے گپ ءِ گشین ایت کہ اگاں راجمان ءِ تہا معاشی حق برابری ءِ گوں دنیگ بہ بنت گڑ انسان دیروی ءِ پڑ ءِ ظاہر بیت۔ ایشی ءِ آسرہے بیت کہ اخلاقی معیار بُرز رونت، وت گلانی ءِ بیرگری ءِ وڑیں جذبہ ہلاس بنت۔ انسان ءِ کردار ہما و ہد ءِ اخلاق ءِ راہاں سفر کنت و ہدے آ آجو بیت۔

کارل مارکس ءِ نژ ءِ معاشی دروشم راجد پتر ءِ بنداتی ءِ بُن ہشتی دروشم انت۔ پیداوار ءِ بہرگیری (تقسیم) ءِ وزم (طریقہ)، دولت ءِ بہرگیری ءِ ایشی ءِ خرچ ءِ وزم، واجہ ءِ غلام ءِ سیادی، امیر ءِ غریب ءِ ٹکی (طبقاتی) اڑ ءِ کڑ، اے دراہیں سبب انسانی زند ءِ توامیں دروشمانی دانگاں بندایت ءِ چہ پیداوار ءِ ودی بوتگیں سیادی ءِ درگت ءِ یکجائیں دروشم ءِ سبب ءِ معاشی رہبنداں ٹہین انت۔

مارکس راجد پتر ءِ شکار، کشت کشاری، دستکاری، صنعت ءِ مشین ءِ عہدانی تہا بہر کنت ءِ آئی ءِ نژ ءِ راجد پتر ءِ ٹوئیں واقعہ معاشی انت۔ مارکس ءِ گورا ٹوئیں واقعہ کشاری ایں آشوب (زرعی انقلاب) ءِ صنعتی آشوب انت۔ چیا کہ اولی آشوب ءِ انسان کشت ءِ کشاری ءِ نیمگار ہادگ کتگ ءِ دومی ءِ لوگی صنعتانی جاگہ ءِ کار جاہ factory ٹہینتگ۔ آئی ءِ نژ ءِ تہنادولت ءِ غریبی ءِ دروشمانی بدل بوتگ زند ءِ ہاسیں گوا چن نہ انت بلکیں معاشی جاورانی چست ءِ ایری ہم

ایشی ۽ سبب بنت۔ سیاسی، اخلاقی ۽ یکجائیں جاوراں گوں ایشاں پچ سیادی
 نیست۔ بد اخلاقی، عیاشی، نفس پسندی اے دڑاہ سبب نہ انت بلکیں آسرا انت۔
 ہر چیز ۽ ہنپال ۽ زمینی تپاوت ہست ۽ ایشی ۽ نوعیت وتی کار ۽ کنت۔

زمین باز کار ٹھہین ایت یک ہاسیں زمینے ۽ سرا کشت ۽ کشاری بوت
 کنت یا آتہنا پہ شکار ۽ دوتانی چارینگ ۽ شرا انت یا ایشی ۽ تہا فاسدہ داریں
 معدنیات ہست۔ مصرتی آسن ۽ بروردہ، کوہنیں انگلینڈ ٹین ۽ بروردہ، نوکیں
 انگلینڈ آسن ۽ کونلہ ۽ بروردہ آباد بوت۔ وہدے ایتھنز ۽ پوپل ۽ چات کوردیم ۽
 بلاس بوت انت چہ ایشی ۽ ایتھنز ۽ زور ہم ہلت ۽ بلاس بوت۔ مقدونیہ ۽ تلاہاں
 فلپ ۽ الیگزندر ۽ کوپک محکم کت انت۔ ہسپانیہ ۽ پوپل ۽ حاصلی ۽ درگت ۽
 گوں کار تھج ۽ جنگ کت ۽ وہدے زمین ۽ مال ہتم بوت انت گڑا اے دیم پہ
 زوال ۽ شت انت۔

مارکس ۽ نژ ۽ فرانس ۽ آشوب ۽ سبب ہم معاشی جیڑ ہانی کسہ ۽ گوں
 ہمدپ انت۔ فرانس ۽ آشوب ۽ سبب بوربون کہول ۽ بدی یا موسیو و الطیر ۽ تڑنیں
 لبرانک نہ انت۔ چونائی ۽ آئی ۽ ہاسیں سبب معاشی ۽ بیپاری ٹک ۽ رئیسوں
 گوں ہمسربونگ ۽ جہدات۔

مارکس ۽ لیکہ انت کہ ہرا ایجاد ۽ پشت ۽ ہم معاشی سبب ساڑی
 انت۔ ایشی ۽ گپ ۽ پڑوشگ ۽ واستا ناٹول گوش ایت لہتے ایجاد ۽ راجد پتر مہر ۽
 محبت ۽ اندر ۽ چہ ودی بنت ۽ اے ایجادانی بنید معاشی نہ بیت۔ وہدے مہر ۽ محبت

معاش ۽ گونند ۽ نیا دکنٹ گڑا مہر ۽ مرگ الہی انت ۽ زیمیل اے گپانی درور
انت۔ بلتے مارکس اے وٹریں ایجاداں کزایے یانا گتے خیال کنت۔

راجد پتر ۽ جیوگرانی

بکل ۽ خیال انت راجد پتر ۽ بنجاہ آزمان داں زمین، بادشاہ داں
انسانیت ۽ جنگل داں دودمان ۽ بدل کنگ ۽ رندر راجد پتر ۽ فیصلہ داریں سبب ۽
سوال جہہ جنت۔ راجد پتر ۽ فیصلہ داریں سبب جی انت؟ زاناں ٹوئیں مردمانی
بتار ایشی ۽ فیصلہ داریں سبب انت؟ یا علم ۽ زور، سائنسدانانی ایجاد، گران
بہائیں پد ریچانی خون، معاشی پیداوار ۽ بہر گیری ۽ رہبند، آب ۽ ہوا، زمین ۽
جیوگرانی جاورانی لڑ راجد پتر ۽ فیصلہ داریں سبب انت؟ چونائی ۽ راجد پتر ۽ تہا
ٹوئیں مردماں ہیج ارزشت نیست ۽ ہاسیں واقعہ راج ۽ بام ۽ زوال ۽ سبب بوت نہ
کن انت اے ہر دوئیں ہاسیں واقعہ الکا پیں زورانی آسر انت ۽ ایشانی تہا باز
انچیں زور ہست مردمی نہ انت ۽ مردمی نہ بنت انچو کہ ملک ۽ آب ۽ ہوا ۽
گرمائشت temperature۔

مونٹسکو گوش ایت کہ ہیو کریٹس ۴۰۰ پ م ۽ کتاب ”گوات، آپ ۽
جاگہ“ ۽ تہا مردمانی بدنی جوڑشت ۽ استانانی راہ ۽ رہبندانی جیوگرانی چا گرد ۽ بابت
۽ نویستگ انت۔ راجانی واستا فیصلہ داریں سبب جتا جتا انت، پہ وکشاں آب ہوا
۽ جیوگرانی جاور فیصلہ دار بوتگ انت، پہ چین ۽ مہلوک ۽ دود فیصلہ دار بوتگ
انت، پہ اسپارٹا ۽ مہلوک ۽ اخلاق ۽ پہ روم ۽ جاہ مننداں سرکار (حکومت) ۽ رہبند
۽ دودانی شپاری فیصلہ دار ات۔

مونٹسکو ۽ حیال ۽ کردار ۽ تب (مزاج) ۽ جتا رنگی راجانی تہا ہست
 انت اے چو نائی ۽ آب ۽ ہوا ۽ اثر ۽ چہ ہم آجونہ انت۔ سردیں جا گہاں مردمانی
 جان سلامت انت بلتے گر میں جاہاں ملامت انت اے یک گونڈیں گپے بلتے
 ایشی ۽ آسرا زشت دار انت۔ ہندوہانی حیال انت ایمنی ۽ وجود ۽ چہ آجوتی یا بے
 وجودی تو امیں چیزانی بنیاد انت۔ پمیشکا آ بے عملی ۽ درائیں جاوراں چہ شتر تر ۽
 تو امیں امیتانی بنجاہ حیال کن انت۔ بے عملی پہ آہاں ٹوئیں شری ۽ بہشت ۽ زندہ
 حاصل انت ۽ گرمی دوزہ ۽ یک بنداتی المانے (عنصر)۔ بے عملی کوہنیں حیلانی
 بروردی چیدگ انت، ہما مردم کار نہ کنت آوتا کار کنوکیں مردمانی واجہ حیال
 کنت۔ باز انچیں جاہ ہست اود ۽ مردم ناخناں نہ چن انت کہ مردم بزان انت ما
 کار نہ کنیں۔ گوریچان (شمال) ۽ آب ۽ ہوا ۽ تہا انسان ۽ جان سلامت انت ۽
 زربار (جنوب) ۽ آب ۽ ہوا ۽ تہا انسان ۽ جان ملامت انت بزاں نا سلامت
 انت۔ اے درگت ۽ زربار (جنوب) ۽ جہان ۽ رادائم غلام داگ ۽ گوریچان ۽
 واجہ۔ راجد پتر شاید انت ایشی ۽ یازدہ رند ۽ چہ و کشیاں پزوش وارتگ۔

جیوگرانی ۽ اثر ۽ بابت ۽ بکل ۽ حیال انت آب ۽ ہوا، زمین، وردن ۽
 ابرم ۽ عام الماناں ہر پد رتیچ ۽ سراسر گتگ۔ ہندوستان ۽ ٹوئیں ابرمی ندرگاں ہندو
 وانی حیال، گمان ۽ ہمت جہل جتگ ۽ آپہ عبادت ۽ پرستش ۽ لاچار کتگ انت۔
 یورپ ۽ سادگیں ندرگاں انسان ۽ ہمت بڑداشتگ ۽ ایشانی تب ۽ تہا ابرم ۽ دیم پہ
 دیخی ۽ کنٹرول ۽ زور پنا کتگ۔ میزاں میزاں و ہدے انسان چاگرد ۽ کنٹرول

کنت چه ایشی ء واقعہانی اڑ دنیگ ء معروضی ء مادی ندرگانی ارزشت تنک
بوہان بیت۔

ریٹرل ء حیال انت گرمیں ملکاں زندگی گرمی ء سبب ء ابید، زمین چنڈ،
بیماری ء کڑوکانی سبب ء ہم تابان بیت۔ نیم گرمیں ملکاں گرمی ء کم بونگ، پہ اود ء
مہلوک ء گنج انت، چه ایشی ء آزند ء ڈنی کارانی تہا ہم گیروشگ بنت۔ سردیں
گورپچان ء صنعت ء بیپار ء نیمگا و حیال جل ایت اود ء سائنس ء دولت ء دیروی
ء ہم موہ رس ایت۔ آب ء ہوا ء وسیلہ ء چه قدر ء جوڑشت ہم رنگے گر آنت۔ چونائی ء
ہو رrain ء بونگ ء چه راجانی دروشم بندگ بنت۔ ہشکیں باہ مونانی (جھیل) بن
ء پال ہزار داستان ء کسہ کار آنت۔ و ہدے ایشی ء تہا ہو رانی گوارگ کم بوہان
بوت چه ایشی ء بازیں دودمان ہلاس بوت آنت۔ راجد پتر ء تہا اگاں تیاب
(ساحل) ء ارزشتاں بہ چار ایں گڑاسما بیت روم ء ساوٹ ocean ء بازیں دودمانے
وتی آپاں کتگ آنت ء پداوقیانوس ء یورپ گوں امریکہ ء ڈک دات ء پہ بیپار ء
بازیں راہ کشینت۔ یک شریں تیابے ء آتراپ ء ہزاریں زرواناں Island
یونان ء سمرایران ء رودراتک ء درپچ کت آنت ء روم ء ساوٹ بیپار ء بنجاہ جوڑ
کت۔ تیاب ء رقبہ ء نزوریں ہستی ء ایشی ء تہا دولت ء دیروی دوداشت ء
ہے حال مروچاں افریقہ نیگ انت۔ چونائی ء امریکہ ہم پشت ء کپتنگ ات
بلنے ایشی ء ریل گاڑیاں اے ہر جاگہ بُرت ء تیاباں گوں ڈک دات آنت۔

انا ٹول اے درگت ء ریٹرمل ء لیکہ ء سرگڈ کنت ء گوش ایت، دنیا ء
 اولی جنگ ء نیام ء روس ء پہ بالٹک ء بندرگاہ ء، جرمنی ء پہ رائین ء راستیں نیمگا،
 فرانس ء پہ سرجمیں رائین ء، آسٹریا ء پہ لڑی اسٹ ء فیوم ء، انگلستان ء پہ سرجمیں
 جہان ء کنٹرول ء ء امریکہ ء پہ جمہوریت ء جنگ کتگ ات۔ ول ڈورانٹ ء رد ء
 اے درگت ء ریٹرمل جیوگرافی ء اثر ء کسہ ء ڈروگیں ارزشت دنیگ ء انت
 ایشی ء گزشت ء ہتے نکتہ گوں جیوگرافی ایں تناظر ء بہر کتگ انت۔

بکل ء خیال انت جیوگرافی ء جاوازا لی certain انت بلتے فیصلہ دار نہ انت
 آنچیں سیمسر دار انت کہ ہمیشانی اندر ء چہ دگہ زور راج ء بام ء زوال ء نیمگا بر انت۔
 خلیج ء ہار ء ملک ء چہ انگلینڈ تباہ بوت کنت بلتے خلیج ء ہار ء انگلینڈ ء بستار نہ بخش ات۔
 درائیں ٹوئیں دو دمانی تہا فیصلہ داریں سبب معاشی یا سسانی بنت۔

راجد پتر ء نفسیات

ہیگل ء خیال انت حد ابیرگ ء راستی انت گواچن انت ء جہان ء
 درائیں چیزانی تہا راست گواہ کنت ء تو امیں چیز ردوم زور انت۔ حد عقل انت
 ء عقل اے ابرمی جہان ء ہست ء نیست انت۔ ہے عقل ء تہا درائیں ہستیں چیز
 رُ دانت ء مزن بنت۔ حد ارواہ انت ء ارواہ زندگی انت۔ راجد پتر ارواہ ء ردوم
 انت ء اے راجد پتر ارواہ ء ردوم ء زندگی ء رُ دگ ء مزن بونگ ء کرد انت۔
 راجد پتری عمل ارواہ یا زندگی ء وت سمانی ء حاصل کنگ ء نام انت ء کرد انت۔
 آجونی زندگی ء جان انت۔ راجد پتر آجونی ء ردوم انت ء ایشی ء مراد ارواہ ء سرجمی

رنگ ء آجوتی انت۔

ہیگل ء راجد پتر سے ۳ دورانی تھا بہر گیر کنگ۔ اولی دور، رودراتگی دور انت اے دور ء تھا مردم آجوتہ انت۔ دومی دور، یونان ء روم ء دور انت، اے دور ء تھا مردم آجوتہ انت۔ سیمی نوکیں دور انت اے دور ء ارواہ وتی آجوتی ء سما ء حاصل کنت ء ایشی ء استان ء تھا محکم کنت کہ ہر مردم آجوتہ بیت۔

دلیل argument رداناں گوں جوڑ بیت گڑ راست حیال کنگ بیت۔ چونائی ء لسان ء تب ء بازیں ردان proposition لوجک logic ء درشونیں وزم ء تھا اڑ دیگ بنت بلتے ہزدری نہ انت کہ ہر ہمک دلیل درشونیں وزم ء تھا جاگہ بہ کنت ء بندگ بہ بیت۔ چونائی ء زانت ء ماہما و ہد ء راست سر پد بتیں و ہدے آ فکر اں چہ گام بہ بڑ ایت بزاں بندات بہ بیت، اگاں ما گواچن ء راستی ء گمان ء دامن ء بند ایں گڑ اے دمانا تہشون induction ء وزم ء تب ء فکر کنیں۔

منے عمویں actual دلیل reasoning ذرائیں تہشونیں وزم ء تھا حیات انت، راست ء اڑ دیگ ء واستا عقل ء کار بندگ لوجک ء بنجا ہیں تب انت، اے درگت ء مارا جمان ء یا ابرم ء یادگہ چیزے ء گواچنائی زانگ ء واستا تہشون ء وزم ء رند گیری ء گوں گپ ء کشینگ ء جہد ء کنیں۔ درشون deduction دائما مارا ازل certain ء یک زانتگ ایں ردانے ء چہ دگہ ردانے ء نیمگا پد کنزگ ء سکین ء دنت، و ہدے مادگہ ردان بندان بہ ایں اے ذرائیں ردان اولی

ء رنگ ء بنت، بلئے راستی ء شوہازگ ء اے وزم method بیرگ ء سلامت نہ انت بلکیں ادا پد امارا عقل ہکل کنگی ایں کہ کار ء دیما بہ بارت۔

چونائی ء تہشون ء درشون ء میان ء ٹوئیں تپاوتے ہست، اے تپاوت آسر کشگ ء نیام ء الکاپ ء بنا بیت۔ درشون ء وزم ء تہا و ہدے ردا ناں چہ آسرے درکیت، ایشانی میان ء لوجکیں ہژدری یے بیت، اگاں یک درشونیں دلیے ء تہا دزا ہیں رداں محکم انت گڑا آئی ء آسر ہم الما محکم بیت۔ تہشون ء وزم ء ردء رداں ء آسر ء میان ء ہچ وڑیں لوجیکل ہژدری necessary گواہ نہ کنت، نئے وزم ء ردء آسر ازل بوت کنت، نئے محکم valid ء نا محکم invalid ء گال بند پہ ایشاں کار مرز بوت کنت، بلئے چش ہم نہ انت تہشون ء آسر conclusion دائما نزور انت، اے وتی وزم ء تب راست بنت بلئے اے راستی بیرگ ء کامل نہ بنت۔ سائنس بیرگ ء تہشون ء وزم ء تب ء انت ء ایشی ء بیرگ ء رند گیری ء کنت۔ بلئے دنیا ء بابت ء وتی راستی ء زانت ء اگاں ماو دینگ لوٹ ایں گڑا الما تہشون ء تب ء فکر کنگی انت۔ اے ردء مئے شک ء پشت ء ہچ گواہ نہ کنت، ماتہنا کاروتی دلیلاں گوں بہ دار انت کہ ردا نانی ردء بہ بنت بزاں ہماہانی بنیدء بندگ بہ بنت گڑا اے دلیلی یک ردء راست [probable] بوت کنت۔

چونائی ء دلیل دائما شبین ء بنیدء بندگ بنت، اے وڑ پمیشکا کنگ بیت کہ نادریں آسرے اڑ دینگ بہ بیت، و ہدے دلیل نادری particular ء آدم بہ روت بزاں ردیں چیزے دارگ لوٹ ایت ء چہ اے وڑی ء علتیں قانون

causal law پیامد apply بنت۔ بندات ۽ سطران زائکار راجد پتر ۽ پجار ۽ تہشون
 ۽ دامن ۽ دارگ ۽ انت ۽ پدا آئی ۽ آسر ہے گپ ۽ اشارہ کنگ ۽ انت ۽ اے وتی
 اشارہاں اول سر اردانے ۽ دروشم ۽ دینت گوشے آسری ردانے ۽ رنگ ۽ رند ۽
 میزاں میزاں اے گپ رد ۽ کشینان بنت۔ راجد پتر ۽ ابید ہم تہشون ۽ وزم
 راجمان ۽ کسہاں بگرداں سائنس ۽ پٹ ۽ پولواں ہر گوارا ظاہر بنت، اے درگت ۽
 برز ۽ سطران دلیل ۽ رنگ ۽ شین ہم دنیگ بوتگ۔

راجد پتر ۽ پجار ۽ کاروان راجد پتر ۽ بنداتی معنا ہاں گوں جنز ات،
 زائکارانی لیکہ ۽ فلسفہ ۽ دامن ۽ چہ ماہتے زانت زرت ۽ پدا سیل ۽ لیکہانی زر ۽
 مان دات۔ گردش ۽ لیکہ ۽ گوں سے ایں بہراں مارا سادات کہ راجد پتر ابرم ۽ ہم
 رنگ انت روچ ۽ وڑا راجد پتر ہم گردش کنت برے ظاہر بیت برے اندیم، وہد
 ۽ زمان ۽ ہے گردش ۽ واقعہ ہمرنگیں کرداں گوں مارا باز رند ۽ دلگوش کنت ۽
 گزشت ۽ ترانگاں پرین انت۔ من زاناں اے راجد پتر انت گردش کنت یا
 راجد پتر نویساں کہ واقعہانی ہم رنگی ۽ شوہازگ ۽ انت ۽ راجد پتر ۽ گردش ۽ نام ۽
 دنیگ ۽ انت۔ دین ۽ لیکہ ۽ انسان ۽ لیکہ نہ انت بلتے انگت اے لیکہ ۽ گیش گیوار
 کنوک ہے انسان انت۔ ہیگل ۽ چپ دستیں نگد گرمار کس ۽ لیکہ ہم اے کاروان
 ۽ ساربان انت۔ مار کس ہر واقعہ ۽ پشت ۽ معاشی جیڑہاں شوہاز ایت۔ اے
 خیال دار ایت کہ ایجاد ۽ پشدر ۽ ہم معاش میلانک انت ۽ واجہ معاش ۽
 واقعہانی آسر لیک ایت، اخلاق ۽ دین ۽ وڑیں چیزاں سبب نہ گوش ایت بلتے

آسٹریٹوش ایت۔ اگاں بہ چار ایت اے پٹک قدح ء سبزائیں مردء جہان وتی نیمگا
سک باز دلگوش کتگ ء سیاسی راجد پتر تاوان بار کتگ بلئے انا ٹول فرانس ء بچار
گوش ایت ہر ایجاد ء پشدر ء معاش ایت اے گپ لوجک ء رسمی formal دروشم ء
گوں ہمدپ ایت بلئے لوجک ء بے رسمیں Informal دروشم گوش ایت ساز ء
زیمیل ہم ایجاد ء، اے مہر ء ایجاد ایت ء مہر وہدے معاش ء بچک ایت بزاں
مرگ ء آماچ بیت۔ کاروان ء سفر سائیکو راجد پتر ء کوہاں شب ء جل ایت اود ء
ہیگل ء فلسفہ ایں نفسیات ساڑی ایت گوں ارواہ ء شاہگانیں جیڑہ ء پدا سگمنڈ ہم
گندوکی ء کیت لہتے دگہ آمد ء درآمدیں مردمانی ہمائی ء۔ اے واقعہانی سائیکو
ریس ء پریسی ء گپ ء کن ایت ء ہمیشانی تھا چہ پیٹر برک گوش ایت سائیکو
راجد پتر ء جیڑہ اش ایت کہ گزشت ء بوتگیں واقعہ انوگیں دور ء حساب ء ریس ء
پریس بنت اے ریس ء پریس اثبات نہ ایت۔ سگمنڈ گوش ایت اے خیال من
نہ داشتگ۔ من واوڈ پیس ء کسہ ء وتی سائیکو ریس پریس ء ڈک دیاں اے کارو
امریکہ ء لہتے سنگتاں منی لیکہ ء تھا چہ وت ٹہینتگ بزاں منی راستیں دست ء طالب
ء سنگتاں۔

☆..☆..☆..☆

نوکیں ء ربیتی راجد پتر

New and Traditional History

اے درء تہا راجد پتر ء نوک ء ربیتی تب (New and Tradition) ء
 زانگ ء جہد آنالز ء رانکین مکتب فکر ء تقابلی وانشت ء گوں راجد پتر نویسی ء ردء
 گیوار کنگ بیت۔ اے درگت ء آنالز نوکیں راجد پتر نویسی ء پلہ مرز انت ء
 رانکین ربیتی بزن ہانی کارمرز کنگ ء دیما انت۔ چونائی ء راجد پتر ء نوکی ء ربیتی
 بونگ ء لیکہ راجد پتر ء بزنہ ء باوست ء گوں بستگ۔ نوکیں یا جدید راجد پتر ہما انت
 کہ انسان ء عقلی آزاتی ء نیمگ بارت۔ پرچہ کہ جدیدیت ء عقلی آزاتی گارٹی کنگ۔
 بلئے راجد پتر ء تہا چونہ انت کہ کسے وتی لوٹ ء مرضی ء یا آزاتی ء چہ راجد پتر ء بہ
 لک ایت۔ بلکیں راجد پتر ء تہا آزاتی ء مطلب انت کہ راجد پتر نویسی آزات
 انت کہ ہروڑیں عقلی بزنہ یے کارمرز کنگ لوٹ ایت، بہ کنت۔ پہ راجد پتر نویسی
 ء گوں آزاتی ء عقلی بزنہ ہانی کارمرز کنگ راجد پتر ء نوکیں راجد پتر ء تہا شمار کنت۔
 نوکیں راجد پتر ء ردء راجد پتر نویسی نہ تہنا آزاتیں عقلی بزنہ ہانی کارمرز کنگ ء
 آزات انت بلکیں آاے بزنہ ہانی ٹپاسگ ء ہم آزات انت۔ البتہ ربیتی راجد پتر
 اے درگت ء بزنہ ہانی گوں آزاتی ء کارمرزی ء حق ء نہ انت، بلکیں ربیتی راجد پتر ء
 گور بزنہ ہانی لڑ ساری ء چہ بستگ ء تیار انت۔

آناز مکتب فکر راجد پتری بُنز ۵۰ء کارمرزی

فرانس ۽ آناز مکتب فکر Annals School of Thought راجد پتر ۽ پڑ ۽ راجد پتر نویسی ۽ آشوبے ۽ بستار ۽ دارایت۔ راجد پتر نویسی ۽ وزم ۽ طریقہ احتمالی بُنیاد ۽ راجد پتری مواد ۽ بُنز ہانی Sources کارمرزی ۽ درگت ۽ ارزشت دار آنت۔ اے بُن اصل ۽ رانکین راجد پتر Rankein History (راجد پتر ۽ بُنز ہانی کارمرزی ۽ ہما وزم کہ رانک Ranke ۽ پہ راجد پتر ۽ ٹہشت ۽ کارمرز گنگ) یا رانکین راجد پتر نویسی ۽ خلاف آنت۔

رانکین وزم راجد پتر ۽ دائما دز تگگیں راجد پتر History from Above ۽ بستار ۽ گوں ٹپاسگ ۽ اصلی یا بُنز ہی راجد پتر گوش آیت کہ نبشتا ہیں بُنز ہاں گوں نویسگ بیت۔ رانکین وزم ۽ رد ۽ نبشتا ہیں بُنز ہانی ہم کیلو ۽ معیار گشینگ بوتگ آنت۔ ایشانی رد ۽ راجد پتر سیاسی واقعبانی بُنز ہاں کارمرز بہ کنت پرچہ کہ راجد پتر سیاسی آنت۔ پدا ایشاں سیاسی واقعبانی نبشتہ گنگ ۽ بُنز ہانی ہم راہ گشینتگ کہ پہ سیاسی واقعبانی راجد پتر ۽ نبشتہ گنگ ۽ سرکاری بُنز ہاں بنداتی مواد primary contents ۽ درجہ ۽ حاصل بہ بیت۔

آناز مکتب راجد پتر نویسی ۽ رانکین وزم ۽ کارمرز گنگ ۽ حق ۽ نہ آنت ۽ نے سرکاری بُنز ہانی معیاری گوشگ ۽ عمل ۽ علمی سر پد بیت۔ پرچہ کہ راجد پتر ۽ سیاسی واقعبانی رد ۽ ٹپاسگ ۽ چہ راجد پتر ۽ شاہگانی ۽ جیڑہ توجیل بہ بیت۔ اے حساب ۽ راجد پتر تہنا پہ سیاسی واقعباں بیت۔ اگاں یک دمانے ۽ ما سیاست ۽ انچیں چیزے شمار بہ کنیں کہ زند ۽ ہر ہمک ندرگ ۽ تہا افروز آنت، پدا

ہم رانکینن وزم راجد پتر ء جیڑہاں توجیل نہ کنت بلکین جانبداریں موادانی مچی
یے ودی کنت کہ راجد پتر ء مان کشین ایت، آچو اے وڑا کہ سرکار دامنماتی
حدانی تھا پہ ملزم ء تعصب دار ایت، سرکاروتی اخلاق شناسی ء رد ء وتا راست ء
برحق گوش ایت۔ اے وڑی ء سرکاری بزن ہانی کارمرزی ہم راجد پتر ء جانبدار
کنت، انچو کہ سیاسی واقعہ نویسی راجد پتر ء جانبداری ء عملے۔ ہر دو ہیں عملماں چہ
راجد پتر ہیج وڑا شاہگان نہ بیت۔

آنالز مکتب رانکینن مکتب ء راجد پتری وزم ء بزن ہانی کارمرزی ء
جانبداریں راجد پترے ء بزنہ سرپد بیت بلتے آنالز رانکینن مکتب ء گمٹمنٹ ء
گپ ء چو اے وڑا جنت ”انچو سیاسی راجد پتر رانکینن معیار ء گوں برجاہ دارگ
بوٹگ ہے وڑا اجمانی social، ر بیدگی cultural ء معاشی economical راجد پتر ہم
معیاریں رنگے ء نبشتہ کنگ بہ بنت۔“

آنالز مکتب راجد پتر ء نوکیں راجد پتری وزمے ء کارمرزی ء پلہ مرزات
کہ راجد پتر ء شاہگان بہ کنت۔ بیستمی کرن ء آنالز مکتب، اول سرانوزدہمی کرن ء
رانکینن مکتب ء سرانگد گر ایت کہ ایشی (رانکینن مکتب) ء داٹگیں وزم ء رد ء
راجد پتر ء شاہگانی ء جیڑہ توجیل نہ بیت۔ راجد پتر ء تھا جہل ء مردماں نئے بستار
ہست ء نئے ایدگہ علماں راجد پتری عمل ء تھا کردے ہست، بلکین راجد پتر
سیاسی واقعہانی بنیاد ء سرکاری بزن ہاں گوں ٹپاسگ ء ریس پریس analysis
بوٹگ ء ات۔

آنالزء پھ راجد پترء شاہگانی ء گزشت past ء بابت ء انچیس رنگے ء مواد
یکجاہ کت انت کہ واقعہ ء پدراہیں سورت phenomenal mode ء ودی بہ کنت۔
وہدے اے مکتب ء ”ذہنیت“ ریس پریس کت گڑا پھ راجد پترء شاہگانی ء ایشاں
اے موہ ہم رس ات کہ جہلیں ٹک ء سسانی دنیا ء بابت ء راجد پترء بنز ہاں بہ
شوہازایت۔ وہدے ایشاں جہلیں ٹک ء راجد پتری بنز ہانی پد جنگ ء عمل
بندات کت ایشاں راجد پترء یک فریم ور کے ہم دات۔

آنالزء واقعہانی راجد پتر ہم کارمرز کتگ ات بلنے اے واقعہاتی
راجد پتر سیاسی رنگ ء گول بیرگ ء نہ بستگ ات۔ اے پھ راجد پتر نویسی ء راجمانی،
ربیدگی ء معاشی بنز ہانی ہم شریں وڑے ء کارمرز کتگ ء حق ء ات انت۔

راجد پتر ء شاہگان کتگ بستگیں بنز ہانی ردء مواد ء یکجاہ کتگ ء چہ ممکن
ء احتمال نہ بیت بلکیں راجد پتر ء بنز ہانی شاہگانی ء چہ راجد پتر ء پڑ شاہگان بیت۔
اے درگت ماگندیں کہ نوکیں راجد پتر ء اڑ دنیگ ء آنالز مکتب ء کاراں ٹوہیں
ارزشت حاصل انت پرچہ کہ بیستمی کرن ء بندات ء اے مکتب ء لیکہ ء فکر ء
راجد پتر ودی کت۔ ایشی ء انچیس نکتہانی سراپٹ پول ء منزل کشک کتگ
انت کہ چد ء پیش گوشے اے سفر ء کشک نیست ات۔ انچو کہ کسانی، مرگ،
آب ء ہوا، وشبو ء بدبو، گیشگیواری، گندگی، اشارہ، بدن، جنین، وانگ ء
زانگ، گپ ء تزان ء ہاموشی ء ہم راجد پتری بنز ہ پدراہی phenomenal تب ء
نوعیت ء ردء شوہاز ات انت کہ پڑا ہگ space ء تہا جاگہ کن انت۔

آنالز مکتب ۽ رد ۽ راجد پتر ۽ بنزہ ۽ جیڑہ ۽ توجیل راجد پتر ۽ شاہگانی ۽ کشکاں
زندایت۔ رانکیئن راجد پتر ۽ وڑا آنالز بنزہ ہانی نوعیت ۽ بیرگ ۽ پیوست نہ کنت
بلکیں آزانت کہ بنزہ ہانی نوعیت متضادمہ بنت، پدر phenomenal ۽ تب ۽ بہ بنت،
بزاں و ہد ۽ پڑا ہگ time and space ۽ تہا بہ بنت۔ انچو کہ و ہدے چکندگ ۽
راجد پتر جوڑ بیت گڑا گد رانی novels تہا چہ ہم بنزہ زورگ بنت۔ بلئے اے بنزہ
راجد پتر نہ بنت ۽ نہ انت بلکیں اے بنزہ ۽ کارمرزی ۽ چہ حاصل بوتگیں پدر ہیں واقعہ
phenomenal event ۽ کما ہگ راجد پتر ۽ شاہگانی ۽ یک پدانکے۔

رانکیئن راجد پتر نویسی

رانکیئن راجد پتر وتی لوٹانی رد ۽ ربیتی راجد پتر ۽ تہا جاگہ کنت بلئے دور
۽ رد ۽ نوکیں راجد پتر ۽ تہا شمار کنگ بیت۔ رانکیئن راجد پتر پمیشا ربیتی یا کسی
راجد پتر Professional History ۽ تہا شمار بیت کہ اے راجد پتر ۽ نبشتا ہیں تب ۽
گپ ۽ جنت ۽ ایشی ۽ معروضی Objectivity ۽ کیلو ۽ برجاہ دارگ ۽ حق ۽ انت۔
بلئے نبشتا ہیں راجد پتر ۽ معروضی ۽ کیلو جیڑہ نہ انت بلکیں جیڑہ نبشتا ہیں راجد پتر ۽
بنزہ بیگ انت ۽ ہمے نگاہ ۽ گوں نبشتا ہیں راجد پتر ۽ ابیدایدگہ راجد پتر اں (زبانی
راجد پتر) راجد پتر نہ لیک ایت۔ بلکیں بے نبشتہ یا زبانی راجد پتر ۽ راجد پتر ۽
چہ ساری ۽ دور، گوش ایت ۽ ایشاں رد کنت۔ و ہدے نامداریں جرمن
راجد پتر نویسی لیو پولڈ اون رانک Leopold von Ranke ۽ جوڑ کتگیں رہند ۽ رد ۽
راجد پتر نویسی ۽ رواج زرت گڑا افریقہ بے راجد پتریں برا عظم گوشگ بوت
انت۔

رانکیٹن فکر، راجد پتری فلسفہ ہمیشہ انت کہ پہ راجد پتر، نویسگ، سرکاری کسب، کاگد پہ راجد پتر، ہنزہ، زورگ بہ بنت۔ اگاں سرکاری کسب، کاگد نیست گڑا ایدگہ ہنزہ ہانی پد جنگ بہ بیت۔ بلئے اے ہنزہ ہانی بستار بنداتی نہ بیت بلکیں دومیگ secondary بیت۔ اے وڑی، زانگ بیت کہ رانکیٹن راجد پتر نویسی، رد، تہنا سیاسی واقعہاں راجد پتر ہست۔

رانکیٹن و ہدے سرکاری کسب، کاگد، گپ، جن انت گڑا اول سرا آزبانی راجد پتر، رد کن انت۔ رانکیٹن فکر، نبشتا ہیں موادی سرا یقین، ہے ہنزہ پد، نبشتا ہیں موادی بنداتی، دومیگ ہونگ، توجیل۔ اے دُرا ہیں نگتہاں چہ نوکیں راجد پتر، ہچ نہ رستگ۔ بلکیں ماں نوکیں دُور، ربتی پیرا ڈائم، یک مزنیں پلہ مرزے رستگ۔ نبشتا ہیں کسبی راجد پتر، سرارانک، راجد پتر نویسی، وزم، ہمنچو اثر ہست کہ ربتی پیرا ڈائم، راجد پتر نویساں گوشے اے توجیل (رانکیٹن وزم) اے ابیدگہ ہچ راہ نہ دیستگ۔ انچو کہ گین پرنس ہے نکتہ، بابت، گوش، ایت کہ رانک، دا تگیں وزم، ابید راجد پتر، جوڑشت، پھمگ، دگہ راہ، رہند ہست۔

رانکیٹن راجد پتر نویسی، ربتی پیرا ڈائم، پلہ مرزیں راہ یے بکشتاگ۔ چوں کہ کمپیوٹر، ایجاد، چہ ہم ایشی، نبشتا ہیں راجد پتری ہنزہ، ہنزہ گپ، پلہ مرزے سپورٹے رس، ات کہ ہستیں دُور، شماریات مروچاں کمپیوٹر، مک، کار بندگ ہونگ، انت، اے کار، گوں آرکائیو archive، کار مرزی پہ رانکیٹن راجد پتر، یک پناہ گاہ یے یا بقایے جوڑ بوت۔

نوکیں راجد پتر ء تہارا نکین راجد پتر ء بستار ء دگہ یک سببے سائنسی پلہ
 مرزی انت۔ پرچہ کہ سائنس کسائی quantitative ورم ء کار مرز کنت۔ دانکہ
 سائنس ء نادریں تجربہ نبشتہ مہ بنت، گڑاپہ جہانی دعویٰ universal assertion ء کار
 سرجم نہ بنت۔ پرچہ کہ سائنس تہشون induction ء ورم ء رد ء کار کنت۔

ہے وڑا رانکین ء نبشتا ہیں راجد پتر ء بیرگ ء پلہ مرزی یا سپورٹ
 complete / full support ء عمل پہ راجد پتر نویسی ء کسائی پٹ پلہ quantitative
 research ء راہاں پتچ کنت۔ اگاں رانک ء راجد پتری ورم راجد پتر ء پڑ ء ہنزہ ء
 درگت ء شاہگان نہ کنت۔ بلتے مواد ء گچین ء مٹی ء درگت ء راجد پتر ء سائنسی
 دروشم ء دیمپانی defence ء محکم انت۔

اے درگت ء رانک ء راجد پتری ورم ء چارگ ء چہ سما بیت کہ اے ورم ء
 کوہنیں راجد پتر ء جاہ ء نوکیں وزمے و آورتگ بلتے ورم ء پیرا ڈائم بدل نہ کتگ۔
 رانکین راجد پتری ورم ء چہ زانگ بیت کہ آئی ء تہنا سیاسی واقعہانی
 کما ہگ ء گپ جتگ۔ پدا ہے سیاسی واقعہانی ہنزہ ء جیڑہ کشینتگ انت۔
 چونائی ء رانک ء راجد پتر کسی کتگ۔ وہدے راجد پتر کسی جوڑ بیت گڑا آئی ء گل ء
 ادارہ ہم جوڑ بنت، وہدے گل جوڑ بنت گڑا گلانی نیمگا چہ تاک، کتاب ء جرنل ہم
 شنگ بنت۔ لہذا اے درگت ء راجد پتر ء معیاری qualitative کنگ ء گپ
 بیت۔ چہ اے دڑا ہیں گیاں ظاہر بیت کہ رانکین ورم ء چہ راجد پتر سیاسی واقعہانی
 راجد پتری ٹہشت ء، مواد ء ہنزہ ء زنگ ء نہ جنت، بلکیں جت نہ کنت۔

رہتی پیراڈائیم راجدپترہء ابدمان گنگہء راجدپترہء معروضی جوڑ گنگہ
 لوٹیت، پرچہ کہ افروزیں عہد Enlightenmentء علمء غیر جانبداریء فلسفہء ردوم
 زرتہء یوٹیلائزبوت۔ بزاں علم ہمانت کہ غیر جانبدارانہ۔ چونائیء ہمالیکہ کہ
 راجدپترہء رہتی پیراڈائیمء تہا ہوار کنت آچوائے وڑانہ:

رہتی پیراڈائیمء ردہء ایشیء سیادی گوں سیاستء انہ، بزاں راجدپترہ
 گزشت pastء سیاست انہء سیاست حال presentء راجدپترہ انہ (سرجان
 سیلے)۔ اے وڑیء راجدپترہ واقعبانی بیان narration انہ کہ اے راجدپترہء
 جوڑشت (ساخت)ء بابتء ریس پریس نہ کنت۔ اے وڑیں نگاہ راجدپترہء تہا
 تہنا مزینیں ٹک high classء کسہاں کارایتہء واقعباں بیان کنت پرچہ کہ
 راجدپترہء تہا جہلیں ٹک lower classء گوں سیاستء کار نہ داشتگہء جہلیں
 ٹکء سیاسی موادہء نیستی ہم راجدپترہء مزینیں ٹکء نیمگبارتہء مزین یا بڑزین
 ٹکء نیمگار راجدپترہء ہمیشہ کا گام کشایت کہ اے ٹکء کسبہء کا گدہست۔
 اگاں کسےء کسبہء کا گدہست بزاں زبانی انہ۔ اگاں زبانی انہ بزاں ایشی
 ء راجدپترہ نیست۔ اگاں اے گیاں ماڈالچارہ بہ کنیں گڑا راجدپترہ وت گڈیں
 گیاں کسہاں بززہ یے جوڑ کنت، چہ اے وڑیء راجدپترہ معروضی نہ بیت۔
 بے معروضیں علمء مطلب انہ ہما علم کہ تصدیق نہ بیت۔

نوکیں راجدپتر ء گزشت ء باندات ا

The New History, its Past and its Future

گوستگیں پدرتج ء عہد ء تہا راجدپتر نویسانی جہان یک حیرانیں
شمارے rate ء گوں شاہگان بوتگ ات ا۔ راجی راجدپتر National History، کہ
حاکمیں وڑے ء شاہگان ات، مروچاں ہندی راجدپتر ء دنیا ء راجدپتر ء مقابل ء
گوں دیم پہ دیم انت، بلئے اے مروچاں دمب شناسی ء زانتکار ء شوقیانی دست ء
کپتگ۔ یک دورے انجیں ہم گوستگ کہ راجدپتر عہدی چیزانی کارگل
بوتگ بلئے نی راجدپتر پراہ ء نوکیں کارگلانی تہا بہر بوہان انت۔ انچو کہ مروچاں
راجمانی social راجدپتر چہ معاشی راجدپتر ء آجو انت۔ ایشاں ابید دہکان ء
راجدپتر، شہرانی راجدپتر ء ہلکانی village راجدپتر، راجدپتر ء شاہگانی ء شاہد انت۔
معاشی راجدپتر کوہن ء نوکیں رنگانی تہا بہر انت۔ 1950 ء 60 ء
نوکیں معاشی راجدپتر (مروچاں میان ء دور ء تہا انت، اگل اے کوہن نہ
انت) ء مردم الکاپ ء سر پد انت، یا، اے نامدار انت۔ ادا ایشی ء سراگپ

۱۔ اے نبشتا نک ء نبشتہ کار پیٹر برک Peter Burke انت۔ نبشتا نک من رجانک کتگ ء رد ء بند
داتگ (نبشتہ کار)۔

کنگ المی انت ۲۔ معاشی راجد پتر ۽ چہ معاشی راجد پتر نویسانی فکر ۽ دیروی
 ۽ بدلی ۽ سما بیت۔ آپید اوار ۽ چہ خرچ ۽ شتر ترین نگاہ یے ۽ گوں چارگ ۽
 انت۔ اے وڑی ۽ معاشی راجد پتر ۽ راجمانی ۽ ربیدگی راجد پتر ۽ چہ جتا کنگ
 گرائیں کارے۔ بند ۽ بست management ۽ راجد پتر ہم نوکیں راجد پتر
 ے، اگاں کسے اے لیکہ ۽ شتر نہ پہم ایت گڑا آ بند ۽ بست ۽ راجد پتر ۽ معاشی
 راجد پتر ۽ میان ۽ سیمسرانی توجیل ۽ کت نہ کنت۔ دگہ یک اسپشلا تزیلش یے
 جار advertisement ۽ راجد پتر انت کہ اے معاشی راجد پتر ۽ رسانک
 در communication ۽ راجد پتر ۽ میان ۽ یک اڑے سما بیت۔ مروچاں معاشی
 راجد پتر ۽ پجار ہم مشکلاں کپتگ، پرچہ کہ ایشی ۽ جاگہ ۽ نوجوانانی نیمگاچہ چا گردی
 راجد پتر ایر کنگ بوتگ، بلئے اے کار یک مول مُرادے دار ایت۔ بلئے لہتے
 وہاں ہے چا گردی راجد پتر معاشی راجد پتر ۽ بہرے حیاں کنگ بوتگ۔

مروچاں سیاسی راجد پتر ہم بہرانی تہا انت۔ اے نہ تہنا نام نہادیں بُرز
 high ۽ جہلیں low مکتب school ۽ تہا بہر انت بلکیں اے نیام ۽ راجد پتر نویس ہم
 بہر ۽ بانگ انت۔ ایشی ۽ تہا ہما راجد پتر نویساں ہم جاگہ کنگ کہ سرکار ۽ بنجاہ ۽
 ایشی ۽ راجد پتر ۽ پلہ مرز انت ۽ آ راجد پتر نویس ہم ہوار انت کہ رستگیں سیاست ۽
 سر اقم ۽ کار بند انت۔ مروچاں سیاست ۽ زمین ہم شاہگان انت۔ اے درگت ۽
 راجد پتر نویس (انچو کہ مشل فو کو Michel Foucault ۽ لیکہ ۽ رند گیری ۽) فیکٹری،
 اسکول، کہول ۽ رد ۽ طاقت ۽ جہد ۽ بابت ۽ گیشتر گپ جنگ ۽ انت ۽ اے شاہگان
 ۽ قیمت ۽ ایشاں پجار ۽ بحر انے identity crisis رستگ کہ اگاں سیاست ۽ ہر جاہ

ہستی ء گپ منگ بہ بیت گڑاسیاسی راجد پتر ء جتا نیں پجارے ء جی حاجت انت؟ ۳۔ اے وڑیں جیڑھاں چہر بیدگی راجد پتر ہم دوچار انت کہ اے تنک دامنی ء چہر ڈور گوستگ ء شتگ، بلتے ر بیدگ ء پجار ازم، لبز انک، زیمیل ء ایدگہ چیزانی تہا بشریات ء وسیلہ ء ستاء دامن ء بندگ بوتگ ء اے سفر ہم اے کارگل ء یک پجارے جوڑ بوتگ۔ چہ اے سبب ء ر بیدگ ء پجار ہم مشکلاں کپتگ۔

جہان ء رنگ بدل بوہان انت۔ ایشی ء پوتی راہ ء گشینگ ء بازیں چیزے درکار انت۔ چہ اے وڑی ء اے سوال جہہ جن انت کہ اے نام نہادیں نوکیں راجد پتر جی انت؟ ء اے چچونوک انت؟ پہ اے سوالانی پسو ء دنیگ ء اے نبشتا نک نیسگ بوتگ ء یونیورسٹیاں یک ہم گیریں وانشتے ء درگت ء ہم سریں راجد پتر ء سطحی ڈسکور سے ء واستاچ وڑیں جاہیل نہ داتگ۔ چہ اے سبب ء ڈراہیں فیصلہ پہ ترندیں دلگوشی یے ء حاصل ء زورگ بوتگ انت بلتے اے نیام ء لہتے دلگوشی ایشاں ہستیں جزانی بُنپد ء زرتگ ء دپ داتگ انت ۴۔ البتہ اے جزانی سرا بستگیں نبشتا نک لہتے بنداتی جیڑھاں گوں سیادی دار انت ء داں حدے ء اے کامل انت ہم۔

نوکیں راجد پتر جی انت؟

نوکیں راجد پتر ء لبز ء آواز فرانس ء درآمد نہ انت چیا کہ اودا قرون وسطی دور ء نامداریں راجد پتر نویس ژاک لی گوف Jacques Le Goff ء اے وڑیں کاریک کتابے ء رنگ ء کتگ ء دیما آورتگ ات انت، اے کتاب ء نام La nouvelle histoire انت۔ پہ نوکیں راجد پتر ء پہمگ ء زانگ ء آئی ء

دگہ سے (3) لڑانی تہا نوکیں جیڑہ، نوکیں اپروچز approaches ء نوکیں مول مراد ء
 سراہم کتاب نژ آؤرتگ انت ۵۔ اے درگت ء اے گپ گشینگ بوتگ کہ
 نوکیں راجد پتر جی انت: اے انچیں راجد پترے کہ فرانس ء اڑ بوتگ یا جوڑ
 بوتگ۔ فرانس یک انچیں ملکہ نوکیں رواج (la nouvelle vague fashion)،
 نوکیں آشکی (La nouvelle roman) ء نوکیں ورگاں (La nouvelle cuisine)
 گوں نامدار انت۔ اے آنالز ء فکر ء گوں ہم گز انچیں راجد پتر انت۔ آئی ء
 معیشت، راجمان ء دو دمان (تہذیب) ء وڑیں بُن گپانی سرا کتاب ء جنرل
 شنگ کتگ انت۔

ماپدا نوکیں راجد پتر (Nouvelle Histoire) جی انت؟ ء کسہ ء کار
 ایں۔ چونائی ء ایشی ء اثباتیں positive پسو ء دنیگ ارزان نہ انت۔ نوکیں
 راجد پتر ء جنز داں ہما و ہد ء یک جاہ انت و ہدے ایشی ء خلاف ء چیزے ہست
 بیت۔ چونائی ء ہم اے نبشتا نک ء تہا ہمے تا کانی رند گیری بوتگ ء انت کہ اے
 نوکیں اپروچزانی تہراں ظاہر کنت۔ ہمیشکا اے گو شنگ راجد پتر نویس ء مشکلائی
 دیپان کنت کہ رواج گپتگیں اے بیان ء بزاں نوکیں راجد پتر ء سر جمیں
 راجد پتر ء تہا بہر ء بہ گشین ایت یا جوڑشتی راجد پتر ء تہا۔ بلتے پہ سر پدی ء ما
 گوشت کنیں کہ نوکیں راجد پتر سر جمیں راجد پتر Total History یا جوڑشتی
 راجد پتر Structural History انت۔ اے جیڑہ ء دیپانی گران انت۔ بلکیں
 اے ہما چہ زورگ بہ بیت کہ نوکیں راجد پتر جی انت ء ایشی ء پلہ مرز کئے انت ء
 کئے نہ انت۔ چونائی ء ادا ہم چشیں چیزے بوت کنت کہ میانیں زمانگ

medieval دین شناسی theology ء تہا حداء بیان کنگ ء جیڑہ ات ء اے نیام ء نفی
 ایں negative راہ گچین کنگ بوت کہ وہدے ایدگہ لبرانی تہا نوکیں راجد پتر ء
 گالبند ء بیان کنئے، گڑاہہ گوش کہ اے جی نہ انت ا۔

نوکیں راجد پتر چونائی ء ربیتی پیرا ڈائم paradigm ء پد کرد انت ء ربیتی
 راجد پتر ء برجم داشتگیں فریم ورک ء پڑوش یا خلاف ء نبشتہ کنگ بوتگ انت۔
 نوکیں راجد پتر ء لبر ء آواز امریکی، سائنسی راجد پتر نویس ٹامس گھن Thomas
 Kuhn ء ظاہر کنگ انت ۶۔ ربیتی راجد پتر ء اگاں ماجر منی ء نامداریں لیوپولڈ
 فون رانک Leopold von Ranke ء نام ء پد ء رانک ء راجد پتر Rankean
 History“ بہ لیک ایں؛ بزاں منے گپ راست انت۔ بوت کنت رانک ء
 اے گپ دوست مہ بیت انچو کارل مارکس ء لبر مارکسٹ وتی واستاد دوست نہ
 بوتگ۔ ما اے پیرا ڈائم ء راجد پتر ء ریدیں سنج common sense ء نکتہ یے
 گوشت کنیں۔ ما ایشی ء ساڑا ء نہ کنیں بلئے اے گوشیں کہ اے تہنا راجد پتر
 ء نہ پہم ایت بلکیں ایشی ء سراکار ہم کنت ء گزشت ء بازیں ممکنیں اپروچزاں چہ
 اے تہنا ہم زانگ بیت۔ نوکیں راجد پتر ء پہمگ ء واستار ربیتی ء نوکیں راجد پتر ء
 میان ء شش (6) رک contrast انت۔ ایشانی گیشگیواری المی انت۔

۱۔ ربیتی پیرا ڈائم ء رید ء ایشی ء سیادی گوں سیاست ء انت۔ کمبرج

۱۔ میان زمانگ ء دین شناسی ء رید ء اگاں حداء پجار ء مثبت رنگ ء بیان کنئے گڑا ایشی ء آسر شرک ء تب ء
 بنت، اگاں منفی انداز ء شر بیان بہ بنت گڑا نے منفی ایں بیان شرک دار بیت ء نے آئی ء آسر، انچو کہ حداء
 کسی سرازہر نہ ایت۔ رجانکار

یونیورسٹی ء راجد پتر ء پروفیسر سر جان سیلے Sir John Seeley گوش ایت
 ”راجد پتر گزشت ء سیاست انت ء سیاست حال ء راجد پتر انت“۔ سیاست ء
 سیادی گوں ریاست ء انت، اے ہندی local ء چہ گیشتر راجی national ء میان
 استمانی Inter national انت۔ البتہ (اے نیام ء) اے چرچ ء راجد پتر ء ہم
 چو ادارہ نیگ ء یا ادارہ ء بستار ء ہوار کنت ء ہمے نکتہ ء ملٹری تھیورسٹ کارل اون
 کلاؤتزرے Karl von Clausewitz چو اے وڑا بیان کنت کہ پالیسی جاڑی
 بونگ ء چہ دگہ معنا ہم داشت کنت ء ہمے وڑا جنگ ہم یک شلہ بر جاہ بہ بیت گڑا
 ایشی ء معنابانی تھا ہم بدلی کیت۔ پرچہ کہ اے اصل راجد پتر نویسانی لوٹ ء گوں
 مارجنالائزڈ انت۔

نوکیں راجد پتر انسان ء دراہیں کرداراں زور ایت ء کمائیت۔
 سائنسدان جے بی ایس ہالڈن J.B.S Haldane ء رد ء ہر چیز ء راجد پتر ہست،
 اے نیام ء ہر چیز ء گزشت ہست کہ ایشی ء ٹھین ایت ء راجد پتر ء بہراش
 جوڑ کنت۔ اے وڑیں کردسر جمیں راجد پتر ء دامن ء سر پنت ے۔ بیستمی
 کرن ء بندات ء لیکہ ء فکر ء راجد پتر ودی بوت کہ آنالز راجد پتر نویسانی دانگیں
 اوگام انت۔ گوستگیں چیزے سالان چہ آنچیں نکتہبانی سراپٹ ء پول بونگ ء
 انت کہ ساری ء اے راجد پتر ء تھا حیاں کنگ نہ بوتگ انت، آنچو کہ کسانی،
 مرگ، آب ء ہوا، وشبو ء بدبو، گیشگیواری، گندگی، اشارہ، بدن، جنین، وانگ،
 گپ ء تران ء ہاموشی ۸۔ ہما کہ ساری ء بے بدل حیاں بوتگ انت مروچاں
 اے ربیدگی ٹھہشت cultural construction ء بستار ء زانگ بنت ء اے بدلی ء تھا

انت دانکہ اے پڑا ہگ ء تہا انت۔

ادا ریدگی ریلٹیو ازم relativism سچک ء بیان کنگ کرز ایت۔
 نوکیں راجد پتر ء فلسفہ ایں بُنپد فکر انت کہ گواچن راجمانی یا ریدگی رنگ ء
 ٹہینگ بیت یا بندگ بیت۔ اگاں راجمانی راجد پتر نویس یا بشر شناسانی وسیلہ ء
 اے فکر یا گمان بہر کنگ بہ بنت گڑا اے رے گیرانی میان ء ہستیں میلان ء بیان
 کن انت کہ ایشانی اصل سفر بنجاہ یا مرکز ء نیمگا انت۔ دو چیزانی میان ء تپاوت ء
 ریلٹیو ازم تباہ کنت۔ چہ ایشاں اول چیز ”راجد پتر ء بنجاہ چی انت“ انت ء دومی
 ”راجد پتر ء سیمسر چی انت“ انت۔

۲۔ ربیتی راجد پتر نویس راجد پتر ء واقعہانی بیان لیک انت ء نوکیں
 راجد پتر نویس جوڑشت ء ریس ء پریس ء ہاسیں ارزشتے دینت۔ نامداریں
 راجد پتر نویس فرنانڈ بروڈل Fernand Braudel ء میڈیٹیرنین Mediterranean
 (روم ء دریا یا بحر روم) ء نام ء کتابے نبشتہ کت، آئی ء کتاب ء تہا واقعہانی
 راجد پتر گواہ نہ کنت ۹۔ بروڈل گوش ایت معاش ء راجمان ء بدل بونگ ء
 وہد درکار انت۔ جیوگرافیکل Geographical ء راجد پتری بدلی وہد ء مزنیں بہر ء
 لیب ء انت۔ اے المانانی elements سرافکر باند انت بہ بیت۔ بلتے مروچاں
 اے بُن گپ ء گوں تپاکی بونگ ء انت۔ واقعہ پہ ارزانی سنگ ء دور دیگ نہ
 بنت بلتے بازیں ربیت ء گلانی جوڑشت گوں فکرے ء زورگ بنت۔

۳۔ ربیتی راجد پتر حاکمانی ٹک community یا برزیں ٹک ء راجد پتر
 انت۔ آدائما ٹوئیں مردم ء ٹوئیں کاراں ظاہر کنت، اُنچو کہ حاکم، جنزل، پادری ء
 کاراں۔ ایشاں ابیدگہ مردماں راجد پتر ء کسمانکے تہا سگ نزوریں ء گونڈیں

بہر گون انت۔ ایشی ء کساس اے پد کرد ء چہ ہم ظاہر بیت، و ہدے نامداریں
 روسی نبشتہ کار، الکذند رپشکن Alexander Pushkin دہقانانی آشوب Peasant
 Revolution ء ء ایشی ء رہشون پگاچوف Pugachev ء بابت ء نبشتہ کنگ ء بوتگ
 گرازا رنکولس Tsar Nicholas ء زہر ء گوشتگ ء اے وڑیں مردماں راجد پتر
 نیست۔“ 1950 ء د ہک ء یک برطانوی راجد پتر نویسے ء فرانس ء آشوب ء سرا
 وتی تھیسس thesis نبشتہ کت گرا آئی چہ ایگزامنر examiner ء پُرس ات ء تو اے
 ڈنگانی bandit زانگ ء واستا انچو پریشان ء چیا؟ ۱۰۔

چشیں اوں راجد پتر نویس چ انت کہ راجد پتر ء جہلانگی ء چار انت یا
 راجد پتر ء چہ جہل ء چار انت۔ بزاں لس مہلوک ء بن گپ ء پہم انت ء ایشانی
 تجربہاں چہ راجمانی دیروی یابدلی ء ریس ء پُرس ء کن انت۔ اے دلکشی ء سبب
 ء چہ ربیدگ ء ایشی ء راجد پتر ء سرا راجد پتر نویسانی فکر مروچاں گام بُران انت۔
 نی اگاں راجد پتر نویس نبشتہ کن انت، آدوئیں نیمگاچماں شانک دینت۔ و ہدے
 آچرچ ء راجد پتر ء نویس ایت آ راجد پتر ء چہ بُرز ء گرا ایت ء چہ جہل ء ہم ٹپاس
 ایت ء، ۱۱۔ ہمارا راجد پتر نویس ساری ء وتی دانشوری یے ء گوں راجد پتر ء قلم
 بندی ء دزگٹ بوتگ مروچاں ہم حیالی، زبان ء سہل ء تران ء دامنناں چنڈگ ء
 انت۔ زبان ء بابت کار کنگ ء مراد انت لس مہلوک داں دانشور ہردوئیں
 چارگ بہ بنت ۱۲۔

۴۔ ربیتی پیرا ڈائم کسب ء کاگداں documents ارزشت دنت۔
 رانک ء راجد پتر ء نزوری ء بابت ء سرکاری کسب ء کاگدانی سرا باور کنگ ء راہ
 پیش داشتگ۔ ایشی ء چہ اے بوت کہ دگہ شاہد ء گواہ رد کنگ بوت انت۔

نبشتائیں راجد پتر Written History ء چه پیسری دؤر راجد پتر ء چه ساری ء دؤر گوشت ء ردکت۔ جہلیں ٹک ء یالس مہلوک ء راجد پتر نویساں اے وڑیں کسب ء کاگدانی نزوری مان نیا ورت آنت۔ اگاں سرکاری کسب ء کاگدانی سرا باور محکم کنگ بہ بیت گڑ اتہنا سرکاری نکتہ جنزان بنت ء دیمروی کنت۔ اگاں کسے آشویانی revolutionist ء دژ منانی راجد پتر ء قلم ء میار کنگ لوٹ ایت گڑا آما آئی ء سرکاری کسب ء کاگدانی آتراپ ء چه ڈن در آہگ لوٹ ایت۔

اگاں مرچگیں راجد پتر نویساں انسان ء بازیں کردانی بابت ء پٹ ء پول کنگی انت گڑا آئی ء گوستگیں راجد پتر نویساں چه گیشتر ء باز چیز پہ راجد پتر ء ٹہشت ء کارمرز کنگی انت۔ اے وڑیں ثبوت evidence لہتے نبشتائیں ء لہتے زبانی oral بنت ء چه اعداد ء شمار ء ہم آسر پد کنگ بنت۔ 1950 ء 1960 ء میان ء کچ ء ماپی Quantitative History راجد پتر ودی بوت۔ بزاں چیز ء کساس چه کچ ء ماپ ء بہ بیت۔ اے فکر ء راجد پتر نویساں اے نوکیں لیکہ ء پلہ مرزی کت کہ راجد پتر ہمے کچ ء ماپ ء نبشتہ بہ بیت۔ بلتے ایشی ء خلاف ء دمانا پد کردے آڑا ورت بوت۔ بلتے انگتہ اے یک نہ یک وڑے ء راجد پتر ء تہا ظاہر بیت۔ ہسٹری اینڈ کمپیوٹنگ ء نام ء ماں برطانیہ ء ایسوسی ایشن 1987 ء جوڑ بوت، اے ہمے کچ ء ماپی راجد پتر ء درورے ات۔

۵۔ آر، جی، کولنگ و وڈ R G Collingwood ء ربیتی پیرا ڈائم ء فریم ورک ء چے وتی فکر ء حیال پہ جہان ء یات گار کت آنت۔ چواے وڑا وہدے یک راجد پتر نویسے ء پرس ات کہ بروٹس ء سیزر چیا کشت؟ ایشی ء مراد انت Brutus ء حیال جی بوتگ؟ آئی ء جی جیٹرات ء سیزر Caesar ء خنجرے گورچ اش

دات؟ ۱۳۔ راجدپتری گیشگیواری ء اے ماڈل راجدپتر نویساں بازیریں سبب ء چیلنج Challenge کت چیا کہ ایشی ء تہا راجدپتر نویساں بازیریں سوالانی پسو دست نہ کپت انت ہما کہ یکجا ہیں جنز collective movement، ذاتی عمل ء واقعہانی بابت ء انت۔

انچو کہ اے سوال انت، شانزدہمی کرن ء اسپین ء چیزانی قیمت پرچہ برز شتگ؟ معاشی راجدپتر نویس اے سوال ء جواب ء کولنگ ووڈ ء ماڈل ء تہا شوہازات نہ کن انت بلکیں آیشی ء پسویا جواب ء دگہ لہتے معاشی جخالانی تہا درگج انت۔ بروڈل ء وتی کتاب ”میڈیٹیرنین“ ء سیمی ء گڈی بہر ء راجدپتری واقعہانی بابت ء نبشتہ کتگ ء لہتے سوال دیما آورتگ انت۔ آسوال کولنگ ووڈ ء نکتہ ء بُن گپ ء چہ گسر بوتگ انت بلتے ادا ہم نبشتہ کاراں وڑ وڑیں پسو داتگ ء ایشانی تہا اول آئی ء وتی واجہ کارفلپ دوئم Philip II ء ہما مشکلائی بابت ء گپ کتگ ء چہ اے سبب ء آئی ء وتی دور ء راجدپتری روانک دلگوش نہ کت ۱۴۔

۶۔ ربیتی پیراڈائم ء تہا راجدپتر معروضی انت۔ راجدپتر نویس ء کار، وانوک ء حال ء زانت دیگ انت۔ بقول رانک، راستی چونائی ودی چون بوت؟ بزاں راجدپتر نویس وتی پدرتچ ء بیدے پسند ء ناپسند راستیں حالاں بہ دنت۔ لارڈ ایکٹن Lord Acton ء وہدے کمبرج نوکیں راجدپتر Cambridge Modern History ء نبشتہ کاراں نمدی لک اتگ ء اے حیال پیش بست کہ وہدے ماواٹرلو Waterloo ء بابت ء چیزے نبشتہ کنیں اگاں ما فرانسسیسی، انگریز، جرمن ء ڈچ درستاں یک وڑادل جم بہ کنیں گڑاچہ ایشی ء وانوک نے نبشتا نک ء ہلاسی ء شری ء پہم ایرت ء نے دومی نبشتا نک ء بندات ء شری ء پہم ات کنت ۱۵۔

مروچاں اے وڑیں بُن گپ راست حیاں کنگ یا گوٹگ نہ بنت
 بزائ unrealistic گوٹگ بنت۔ راجد پتر نویس چونائی ء جہد کنت رنگ، نسل،
 دین ء جنسی تعصباں چہ آجوبہ بیت بلئے گزشت ء ہاسیں رنگے ء تہا چارگ ء لاچار
 بیت بزائ بند یگ انت۔ راجد پتری نبشتہ موادانی تہا ربیدگ ء ایشی ء بازیں
 بہر ہم جاگہ کن انت۔ منے سسارستی ء بیدے واستاء سببے ء نہ من ایت، بزائ
 راستی علت ء سان ء تب ء انت۔ ما اے جہان ء ربیت ء مراسا ہانی planning
 نیٹ ورک ء چہ سر پد بنیں کہ ادا یک ربیدگے دومی ء چہ چون جتا انت پمیشا
 یک جنگ ء شدتے ء ما، دمانا بہم ات کنیں، اگاں مخالف ء نکتہ ہم منے دیما بیا
 انت گڑا ایکٹن ء فارمولہ ء وڑا کہ تہنا تپا کیں گشتا موادی سرا انت۔ مارا راجد پتر ء
 آئیڈیل تصور ء چہ انجیں دنیا لے ء انت کہ اود ء یک دومی ء گپانی سرا ضدیں
 نگد کاری بوتگ ء انت ۱۶۔

رانک ء راجد پتر کسی professional راجد پتر نویسانی سر زمین انت۔
 نوزد ہی کرن ء راجد پتر کسی رنگ ء ٹہینگ بوتگ انت۔ زانش جاہاں گل جوڑ
 کنگ بوتگ، ایشی ء ہاسیں جرنل بوتگ انت۔ انچو کہ جرمنی ء ہسٹاریکل جرنل
 Historische Zeitschrift ء برطانیہ ء انگلش ہسٹاریکل جرنل۔ آدور ء مزینیں
 راجد پتر نویس ہم کسی بوتگ انت کہ ایشاں راجد پتر ء رہشونی کنگ۔ بیدے
 فلپ آریز Philippe Aries ء کہ دودمانی بابت ء بازیں چیزے نویستگ اش، آوتا
 سنڈے راجد پتر نویس Sunday Historian گوش ایت ء لوٹ ایت کہ مردم
 ہم ایشی ء ہے وڑا بہ زان انت۔ آنالز مکتب ء فکر ء راجد پتر نویساں اے اوگام
 پڑینت کہ انچو سیاسی راجد پتر رانک ء معیار ء برجم دارگ بوت ہے وڑا اجمانی،

ربیدگی ء معاشی راجد پتر ہم معیاری رنگے ء نبشته بوت کنت۔

اے ڈرچی ء آہاں انسان ء کرد ء کارانی شاہگانی چار اتگ ء دگہ علماں
 چہ ہمکاری ء سیت زرتگ انچو کہ بشریات، معاشیات، لسانیات، نفسیات،
 عمرانیات، ازم، لبرانک ء سائنس ء راجد پتر نویس کہ ساری ء چہ ایشاں جتا بوتگ
 أنت نی ایشانی میان ء ہم کاری ہست۔ لس مہلوک ء بُن گیاں نوکیں راجد پتر ء
 جاگہ ہست ء نوکیں راجد پتر نویساں اے شریں رنگے ء گیر کتگ أنت چہ
 گوشتگیں راجد پتر نویساں ۷۱۔ اے راستی زبانی راجد پتر ء داستا ہم ہے وڑا
 أنت، اے وڑی heteroglossia پھ نوکیں راجد پتر ء یک بنداتی چیزے۔
 نوکیں راجد پتر چنچونوک انت؟

نوکیں راجد پتر کئے ء درگیتلگ یا جوڑے کتگ؟ نوکیں راجد پتر 1970 ء
 1980 ء دوراں ظاہر بوتگ و ہدے ربیتی پیرا ڈائم ء ایشی ء فریم ورک ء خلاف ء کلیں
 جہان ء یک آشوبے بنا بوت۔ ایشی ء آسر ء جاپان، ہندوستان، لاطینی امریکہ ء دگہ
 بازیں ملکانی راجد پتر نویساں نوکیں بُن گیاں سرافکرستادت۔ بلتے اے ہم مارا
 بے حال کنگی نہ انت کہ اے یک دراجیں مدتے ء چہ ردوم زوران انت۔

بازیں مردم گوش انت کہ نوکیں راجد پتر ء ہدا بند لوسین فیبر Lucien
 Febvre ء مارک بلوکھ Marc Bloch أنت۔ ایشاں 1929 آنالز جرنل ء بُن پدے
 بکشات ء وقتی فکر ء دیروی ء سفر جنز، اینت کہ چہ ایشی ء وقتی نوکیں فکر ء رژنا بہ کن
 أنت۔ ایشاں پد بروڈل ء اے کاروان جنزینتگ۔ ایشاں راجد پتر ء نوکیں رنگے
 ء بکشا ہگ ء داستا گوشے یک نوکیں جنزے زرمب ات انت۔ بلتے رانک ء
 جوڑ کتگیں راجد پتر ء خلاف ء آشوب ء برانزینگ ء اے ایوک نہ بوتگ انت۔

1930ء لیوس نامیر Lewis Namier ء آراتیج ٹونی ء R J Tawney واقعہانی بیان ء
 گوشگ ردکتگ ء ایشی ء جاگہ راجدپتر ء نوکیں جوڑشتے ء ٹہینگ ء بابت ء جیڑ
 اتگ کہ 1900ء جرمنی ء کارل لامپر یکھت Karl Lamprecht ء اوں ربیتی
 راجدپتر ء چہ وتا آجوکتگ۔ آدوراں آنالز مکتب ء سرکماشاں چہ ساری ”واقعہانی
 راجدپتر“ histoire evenmantielle بے قیمتیں معناہاں گوں کارمرز بوتگ،
 بروڈل، بلوکھ ء فیبر ء ساری ۱۸ء۔ ایماٹل ڈرکھائے عملی جنزل ء عالمانی نیمگا
 کنزیٹنگ۔ اے جنزل ء آنالز عمرانیات Annee Sociologique ء فکر داریں مردم
 دلگوش کتگ انت۔

نوکیں راجدپتر ء لہز ء وت یک راجدپتر ء ہست۔ اے لہز اولی رندا
 1912ء امریکی زائیکار جیمس ہاروے رابنس James Harvey Robinson ء کتاب
 ء سر حال ء چہ آشکار بوتگ۔ رابنس ء گوشگ اے راجدپتر ء تھا آڈراہیں کردار
 ہوار انت کہ انسان ء دنیا ء آہگ ء بابت ء واقعہ ء نشان ٹہینگ انت، ء آہانی
 سرافکر کتگ، بزاں ہاروے رابنس ء سرجمیں راجدپتر ء سرایقین انت۔ ایشی ء
 ازمی نژیکیانی ہم دامن پراہ کتگ چہ ایشی ء بشریات، معاشیات، نفسیات ء دگہ
 راجمانی علم اے نوکیں راجدپتر ء تھا ہوار انت ۱۹ء۔ نوکیں راجدپتر ء جنز
 movement آدور ء امریکہ ء سوب مند نہ بوتگ بلتے نی آنالز مکتب ء برزیں
 شانے گون انت۔

اگاں ما ایشی ء بن ء در بہ گیچ ایں ء 1912ء یا 1900ء ایشی ء مرز بوم بہ گوش
 ایں بلتے چو ہم شر نہ انت۔ بلتے ایشی ء بابت ء گوشگ بوت بلکیں مردماں اے
 دلیل ہم داشت کہ کوہنیں راجدپتر ء جاگہ ء نوکیں راجدپتر ء آرگ چونائی ء

راجد پتر نویسیء کو نہیں فکرے ۲۰۔ انچو کہ نوزدہمی کرنء رانکء آئیء ہم
 حیلانی ہے دعویٰ ات۔ ہے گپ ژین مابی لونء لیس داتء دیما برت چہ ایشی
 ء ابدہمی 17th کرنء شرگردارانی رہند رژنا بوت ائت۔ انچو کہ پولی بیس
 Polybius ء وتی ہم سبق آئی ہمراہ ہے وڑیں راجد پتری گپ یک خطیبے ء رنگ ء
 150 پم (پیش مسیح) ء جنگ ات۔ اگاں اے درگت ء کسے ایشی ء نوکی ء گپ ء
 انگت بہ جنت بزاں اے نوکی ء دعویٰ بذات سما self-conscious انت۔ 1867ء
 نامداریں ڈچ راجد پتر نویس روبرٹ فروئن Robert Fruin ء نبشتانک ”نوکیں
 راجد پتر نویسی New Historiography“ ء تہا رانک ء ایشی ء راجد پتر نویسی ء
 سائنسی رنگ ء دیمپانی کتگ ۲۱۔

سیاسی واقعہاں ابید شاہگانیں بُن گیاں گوں راجد پتر ء نویسگ نوکیں
 رنگے نہ انت۔ نوزدہمی کرن ء پدجرمنی، برطانیہ ء دگہ ملکانی تہا معاشی راجد پتر
 استان state ء راجد پتر ء تہا جاگہ دیگ بوتگ انت۔ 1860ء سوتزر لینڈ ء راجد پتر
 نویس جیکب بارک ہارڈٹ Jacob Barckhardt ء کتاب ”دی سویزیلانی زلیشن
 آف دی رینے سنس ان اٹلی“ شنگ کتگ۔ ایشی ء تہا آئی راجد پتر ء ربیدگی
 بہرانی سرافکر درانگاز ات ء واقعہ ء جاگہ ء میل attitude ء سرازور دات۔
 عمرانیات ء زانتکار آگسٹ کومٹ Auguste Comte، ہربرٹ اسپنسر Herbert
 Spencer ء کارل مارکس Karl Marx اوں راجد پتر دوست بوتگ انت بلے
 کسپہانی بابت ء ایشانی میل تزند بوتگ ء اظہار اش ہم کتگ۔ ایشاں
 واقعہاں چہ گیشتر جوڑشت ء سرازور پرداتگ۔ نوکیں راجد پتر ء چہ ایشاں بازیں
 چیزے دست کپتگ بلے ایشاں اے گپ سرظاہر ء نہ من اتگ۔

ایشاں چہ سنگتاں اول بازیں چیز در برتگ بلئے نہ من اتگ اش۔
 والٹیر، گیبسن، روبرٹسن، ویکو، موئزر، Moser،
 افروزیں عہد enlightenment، مردم آنت، اے توسیپ، حقدار آنت۔ ہژدہمی
 کرن، یک میان استمانی جنزے در اتگ کہ راجد پتر تہنا فوج، سیاسی واقعہانی
 کسہاں گوں تنگ مہ بیت بلکیں ایشی، تہا قانون، بیچار، چا گرد، خیال،
 لبر انک، دود، ریدگ ہم ہوار کنگ بہ بنت، اے شاہگان کنگ بہ بیت۔
 آدور، جرمنی جہان، راجد پتر، مزین، حب، واہگے، گوں دلگوش
 بوتگ ۲۲۔ گوٹن گن، Gottingen، دوروفیسر ولیم الکزنڈر، William Alexander
 کرسٹوف مینرز، Christoph Meiners، زالبولانی راجد پتر، سرا کتابے شنگ
 کتگ ات ۲۳۔

نوکیں راجد پتر یا سیاسی راجد پتر، جاگہ بدل، دگہ راجد پترے، لیکہ
 چونائی، نوکیں بنگپ، نکتہ یے نہ انت۔ چونائی، ہماہاں اے بندات کتگ
 مرچی آپراموش کنگ بوتگ آنت بلئے مروچگیں نوکیں راجد پتر نوک نہ
 انت۔ مرچی ایشی، طلب گارانی شمار باز انت، آوتا گمسار کنگ، حق، نہ
 انت۔ اے یک تپاوتے کہ مروچاں ہست، حیات انت۔

پجارجہ جیٹھ Problems of Definition

اے نبشتانک، مول مراد نوکیں راجد پتر، شات کام celebration، نہ انت
 بلکیں نوکیں راجد پتر، نزوری، پڑ رویانی نشان کنگ، آبانی گورا سر بوتگ
 انت۔ چونائی، بدلی، اے جنز شاہگانیں ربتی پیراڈائم، نزوریاں، چہ رستگ، در
 اتگ۔ انچو کہ نوک آبادیں عہد، ول گونج، زالبولانی جنز، ردوم، دو مزینیں جنز

بوتگ انت ء ایشاں نوکیں راجد پتر ء سراسان چگل داتگ۔ انچوسما بیت دیمترا
چاگردی راجد پتر نوکیں راجد پتر ء کیشتر وتی نیمگا دلگوش کنت۔ بلکیں اے بُن
گپ ء سرحال ء بازیں راجد پتر وتی نیمگا آورتگ انت۔

1949ء بروڈل ء کتاب ”میڈ پیٹرین“ شنگ بوتگ۔ اے کتاب ء
زمین، دریا، کوہ ء جبلانی بابت ء بازیں زانت مان۔ بلتے بروڈل ء حیاں چاگرد
ء بدلی ء لیکہ ء ہم سفر نہ انت بلکیں یک جاگہ یے ء اوشتاگ چیا کہ آئی ء اے
سرحال نہ کشینتگ کہ وہدے انسان جنگل ء جہلاں تباہ کنت گڑ ایشی ء چہ چاگرد ء
سراچے وڑیں جخال کابنت ء ارش بند انت۔ آتہنادار ء ڈنگرانی گیاں کنت ء
لانچانی جوڑ کنگ ء بُن گپ ء کمنکے ء ظاہر کنت بلتے پداباموش بیت۔

چاگرد ء بابت ء بازیں راجد پتر نویساں چیزے نبشتہ کتگ۔ ولیم
کرونون William Cronon ء انگلینڈ ء نوک آبادیں دؤر ء راجد پتر نویستگ۔ آئی
ء اے بُن گپ ء سرازور داتگ، یورپ ء نوک آبادانی آہگ ء چہ آجاگہ ء
دڑچک ء جناورگار بوتگ انت ء وہدے یورپ ء چہ جناور آرگ بوت انت گڑا
اے جناورانی چرگ ء چہ جی بدلی بوتگ؟ الفرڈ کروزبی Alfred Crosby نبشتہ
کنت کہ 900ء بگرداں 1900ء، اے دوراں یورپی بیماریانی کیش بوتگ ء چہ مرگ
ء آماج بوتگ انت۔ چہ ایشی آئیو انگلینڈ ء نیوزی لینڈ ء وتی آبادی ء جوڑ کنگ ء
سوب مند بوت انت ۲۴۔

مارہتی راجد پتر ء جیڑہ کشینتاں۔ بلتے نوکیں راجد پتر ہم جیڑہاں چہ آجو
نہ انت، ایشی ء پجارچی انت؟ ایشی ء ہنزہ کجام انت ء کجام بنت؟ اے چون
نویسگ بہ بیت؟ جی پیم اے کیشگیوار بہ بیت؟

اے یک نوکیں کارگلے ء سبب ء مشکلاں کپتنگ ء راجد پتر نویس
 اُنچیں ڈگاری ء مان دنیگ ء انت کہ دنیا انگت اے ڈگار ء کارگل ء شری ء نہ
 زانت۔ اُنچو کہ نوکیں پولکار در آمدیں ربیدگے ء بابت ء شریں تے نہ دار انت
 ہے حال نوکیں راجد پتر نویسانیک انت ہم۔ آسرحال ء گچین ء گرانیں جنجالانی
 آماج بنت، اُنچو کہ رودراتک east ء راجد پتر پہ روبرکت west ء زانتکاراں۔

راجد پتر نویس میان رودراتک middle east، چین ء جاپان ء میان ء
 پچ تپاوت نہ گند انت ء ایشاں یک وڑاپہم انت ۲۵۔ اُنچو کہ جہل ء برزیں
 ٹکانی راجد پتر ء ایشانی ربیدگ ء جیڑہ ء ہم آ یک وڑاپہم انت۔

نی اگاں ہمگانی Popular ربیدگے مردمانی بابت ء انت گڑا اے
 پرسگ بیت کہ اے پہ کجام مردمان انت؟ ایشی ء تہالس مہلوک ء غریب ہم
 ہوار انت؟ ایشی ء تہا بے وانندہاں جاگہ ہست؟ اے گوشگ سک گران انت
 کہ کجام راجمان ء معاش ء ربیدگ یکیں راہ ء سفر کنگ ء انت۔ گڑا اے
 پرسگ بیت، زانش education چی انت؟ المی انت اے سرکاری گلاں چے
 سیادی بہ دارایت؟ لس مہلوک بے وانندہ یے؟ یا ایشاں برزیں ٹک ء دیم پہ
 دیمی ء یادگے ربیدگے ء چے دگے وڑیں زانش زرتگ؟۔

وہدے جہلیں ٹک ء راجد پتر کارمرز کنگ بیت گڑا مشکلاں پہمگ ء
 جہد بیت بلتے ایشی ء اوں لہتے جیڑہ ہست انت بازیں سبقاں گوں ایشی ء معنا
 بدل بنت۔ اے باند انت گمان بندگ مہ بیت کہ ہریک انسانے ء (تجر بہ)
 یک رنگ انت۔ اے دنیا ء لہتے جاہاں، اُنچو کہ اٹلی ء بہ گرداں برازیل ء لس
 مہلوک ء راجد پتر (کساس) نیست انت، اے نیام ء اے مردمانی اگاں

راجد پتر سازگ بہ بیت ایشی ء vanished history نیستیں راجد پتر گوش انت۔
ہمارا جمانی تنبک کہ لگتہ مال انت، اے تنبک ء تجربہ ء روبرکتی ملکانی تہا نوک
آبادی ء زد ء آتکگیں مردمانی تجربہ ء گوں یکجاہ کنگ ۲۶۔ شریں منیلے نہ
انت۔ اے درگت ء تجربہانی میان ء تپاوت نشان کنگ بنت ء پدا ایشانی سرا
گپ ء حال بیت۔ انچو کہ جہلیں ٹک ء چہ سیاسی راجد پتر ء کٹنگ ء تہنا ہما مردم
وت واجہی (اقتدار) ء دور ء بوتگ انت، ہماہانی حیال جاگہ دنیگ بیت؟ ہندی
ٹک ء راجد پتر ء گوں سیادی ظاہر کنگ بیت؟ اگاں دین ء راجد پتر نویسگ
بیت گڑا عبادت کنوکانی حیال ء ایشانی راجمانی بستارہم حیال کنگ بنت؟ اگاں
طب ء راجد پتر نویسگ بہ بیت گڑا آئی ء تہا وید ء حکیم ہوار کنگ بنت ء ایشی ء چہ
کسی ڈاکٹر در کنگ بنت؟ ۲۷۔ یا نا ذراہانی نیمون ء بیماری پٹگ ء گوٹنگ
بنت؟ اگاں اُرد یا فوج ء راجد پتر ء جہلیں ٹک ء تب ء بہ چار ایں گڑا اے
راجد پتر ہر اُرد ء بیت۔ پرچہ کہ جنگ ء ہوار ایں سپاہانی، یا تہنا جنگ ء بابت ء
مہلوک ء گپ ء ریس پر یس جاگہ دیگ بہ بنت؟ ۲۸۔ زانش ء راجد پتر ء تہا
تہنا استاد بنت یا دگہ ادیب ء زانتکار یا مکتب ء طالبانی گیاں چہ نویسگ
بیت؟ ۲۹۔ بیپار ء راجد پتر بیپارانی سرا نویسگ بیت یا گراکانی؟
ہمگانی ربیدگ ء پجار ء چہ ہے حیڑہ ظاہر بنت کہ ربیدگ ء ہمگانی
(ہمگانی) چون گشینگ بہ بنت؟ برزیں ٹک ء چہ ربیدگ ء پجار تنک بیت
بلتے سرجم ہم۔ نوکیں راجد پتر ء تہا ربیدگ ء دراہیں شاہگانی چارگ بنت ۳۰۔
اگاں ما ایشی ء شاہگانیں معناہاں گوں کارمرز بہ کنیں گڑا اے سوال پُرسگ بیت،
ربیدگ ء تہا چی نیست؟

مدامی زندہء راجد پتر History of Everyday Life ء پجار ء ہم جیڑہ
ہست کہ جرمنی ء ایشی ء Alltagsgeschichte گوش انت۔ چونا ئی ء مدامی زندہ
راجد پتر ہم نوک نہ انت۔ 1930 ء یک فرانسیسی شنگ کارے ء ہے سرحال ء
گوں کتابی سیریزے چھاپ کتگ، ایشی ء سرحال La via Quotidienne ات۔
مروچاں راجد پتر نویس مدامیں راجد پتر ء ارزشت دیگ ء انت۔ بروڈل ء
کتاب مادیں دودمان Material Civilization ء اے بُن گپ ء ہاسیں ارزشتے
بکشا تگ ۳۱۔ یک دُورے ء اے بیکار گو شگ بوتگ ء رد کنگ بوتگ
انت بلے لہتے راجد پتر نویساں اے المی حیاں کت ء پھم ات کہ اے واقعہانی
بُجاہ انت۔ مروچاں عمرانیات ء فلسفہ ء ہم اے پھم اتگ ء شتریں بستارے
داتگ اش۔ اے وڑیں عمرانیات مشل دی سرٹو Michel de Certeau ء بہ گرداں
ارونگ گوفمین Erving Goffman ء فکراں چہ پھمگ بوتگ ء فلسفہ مارکسزم ء
پدرا شناسی Phenomenology ء چہ زورگ بوتگ ۳۲۔

لس مہلوک ء تجربہ چارگ بہ بنت، اے حیاں مروچاں دراہیں
راجد پتر نویسانی تہا گنگ ء کیت یا ظاہر انت۔ بشر شناسی ء علم ہم مدامیں
راجد پتر ء گوں سیادی کنت۔ آہر روچی این زندگی ء آدراہیں قانوناں ظاہر کنت
کہ آہاں ہاسیں ارزشت نیست۔ آگوش انت ربیدگ ء تہا پت، جنک،
حاکم، پیر ء ولیاں چون بونگ لوٹ ایت ۳۳۔ اے بُن گپ ء گردش ء چہ
راجد پتر نویسانی دوگل ظاہر بنت۔ لہتے وتانویں راجد پتر نویس گوش انت ء لہتے
وتارا جمانی ء ربیدگی راجد پتر نویس حیاں کن انت ۳۴۔ بلے اے راست
انت راجد پتر ء سرار ربیدگ ء اثر المابنت۔

سوسیولوجسٹ نوبرٹ ایلیاس Nobert Elias گوشِ ایت ”مدام“ ء
 گالبنڈ گیشگیوارنہ انت ء با زمان گیشیتنگ بلئے گندگ ء چونہ انت۔ اے ذاتی
 زندگی ء بہ گرداں لس مہلوک ء زندگی ء بازیں بہرانی سراگران ء کپتنگ ۳۵۔
 مدامیں راجد پتر ء کردار ہم ہوار انت بلئے بروڈل اے بُن گپ ء گوں وش نہ
 انت۔ ایشی ء تہا سسانی میل ہم ہست، ایشی ء تہا دود ء ریدگ ہم ہوار بوت
 کن انت چیا کہ اے مردم ء راجمانیں زند ء ہاسیں کردار ساز ایت۔ بلئے ہتے
 دود ء ریدگ ہر روچی ء ضد ہم گوشگ بنت۔ چونائی ء میان استمانی راجد پتر
 نویس کجام ہم راجمانے ء مدام دود ء ریدگانی تہا شرچار انت۔ ایشی ء تہا نان
 ورگ ء ادب ء دگہ آنچیں چیز کہ آہاں ہندی مردم دود ء ریدگ حیاں ہم نہ کن
 انت ء نئے ارزشت بکش انت۔

مدامی ایں جوڑشت ء بدل ء میان ء سیادی ء پریس یا بیان۔ چونائی ء
 اے ہر دوئیں یک وڑا گزان انت، پرچہ مدامی everyday دائم بے وہد
 timeless سما بیت۔ پہ راجمانی راجد پتر نویس ء جیڑہ راجد پتر ء تہا راستی ء چنچو ء چون
 ء کساس ہست، داں حدے ء اے گپ گیشیتنگی انت۔ مدامی ایں زند ء گوں
 ٹوہیں واقعہ ء بزاں اصلاح ء آشوب ء گوں ہم بند کنگ انچو گزان انت کہ
 گوشے یک دراج مدتیں رجمانے ء گوں وسٹرانائزیشن westranisation یا
 سرمایہ داریت ء سرردوم ء گوں ہم بند کنگ۔ اے درگت ء ماس ویر Max
 Weber ء روٹینائزیشن Routinization ء گالبنڈ ساچ اتنگ۔ اگاں کسے پہ راجمانی
 راجد پتر نویس ء سرا حیاں گور کنت، اے نیام ء بوت کنت آ ہم بندی
 interaction ء یک کاررچے دار ایت، چہ اے وڑی ء آ یک نیمگے ٹوہیں واقعہ

بندایت ءدگہ یک نیمگے لہتے رجحان دارایت۔ چہ ایشی ءسما بیت کہ یک دستے ء
 ٹوہیں واقعہ ایرانت ءایدگہ دست ءمدامی زند ءجوڑشت ایرانت۔ پداچار ء
 ٹپاس بیت کہ ٹوہیں واقعہ چون مدامی زند ءتہاگون کپتگ انت ءچونیں سوب
 مندی یے ءگون ایشانی گہگیری بوتگ، بزاں ٹوئیں واقعہ ءگون مدامی زند ءتہا
 دارگ ءزہر شانی ءکئے سوہین بوتگ۔

بنزہ ءجیڑہ Problems of Sources

نوکیں راجد پتر ءبنزہ ءوزم راجد پتر نویسانی واستاسک مزنیں جیڑہ
 یے۔ اے ساری ءچہ اے سوج ءدنت کہ وہدے راجد پتر گزشت ءبابت ءنوکیں
 سوالانی پُرسگ ءبنگیج کنت گڑا آپہ پٹ پول ءنوکیں معروضیت شوہازایت۔
 اے نیام ءایشاں سرکاری کسب ءکاگداں ابیدگہ ہم بنزہ درگیجگی انت۔ لہتے
 راجد پتر نویس زبانی راجد پتر ءامن ءگیپت، لہتے ازم ءبت تراشی ءنشاناں چہ
 وتی کار ءدیما بارت ءلہتے اعداد ءشمار ءسرا یقین کنت۔ لہتے سرکاری کسب ء
 کاگدانی اصلی بہر ءچہ اثر نوکی ءوان ایت ءہمگانی ربیدگ ءراجد پتر نویس ء
 آمیدگسی ریکارڈاں کارمرز کنگ، پنادری ءآمیدگس ءملزم ءجست ءپرس ءچہ
 شریں بنزہ ہم دست کپ انت۔ رستگلیں راجد پتر ءدونامداریں وانشت
 انکویشن ءریکارڈ ءسرا منحصر انت۔ اے نیام ءلے روے لادوری Le Roy
 Ladurie ءمونٹائیلو Montaillo ءگینز برگ Ginzburg ءکتاب پنیر ءکرم the
 Cheese and the Worm الکا پیں ارزشت دارانت۔

بلئے دراہیں بنزہ گرانیں سوال پرس انت۔ ہمگانی ربیدگ ء
 راجد پتر نویسانی جہد انت آعام زندگی ءایشی ءکار ءکرداراں چہ ہما بنزہ ء

ریکارڈاں بہ ٹہین انت کہ ملزمانی زندگیء ہاسیں واقعہانی extraordinary event
 رنگء ظاہر بنت۔ آے حیاں کنگء جہدء کنت کہ وہدے یک انسانے ملزم
 بیت، آوتی ملزم بوتگء بابتء جی جیٹرایت، اے دمانء آیک ہاسیں حالےء
 تہا بیت، چہ ایشیء آوتا یک گروہ یےء تہا ہم شمار نہ کنت۔ اے نیامء ہژدوری
 انت کہ اے سطرانی میانء کاگد وانگ بہ بنت، ء اے نیامء پش کپتگیں کسہ
 زانگ بہ بنت، چونائیء اے زانگ یک شریں منیلے بلتے اے زانگء جہد
 یک راجد پترنویسےء وسیلہء بہ بیت۔ لادوری ء گینز برگء اے جاورانی تہا
 سسانی اظہارء وانگء راہ گششین ایت۔

اے وڑیں کسبء کاگد دائما راست ہم نہ بنت۔ اے نیامء بہتر تہنا
 اے بیت کہ ہما مردم راجمانی رنگء گار انت (انچو کہ کار کنوکیں زالبول)،
 ایشانی بابتء گپے بہ بیت ء لیکہ ہم دارگ بہ بیت کہ ہما چیز کہ اش کنگء باز
 گچپال انت آپدا گوشدارگ بہ بنت۔ ہاموشیں بہر مرتگیلانی نیگ انت (المی
 انت کہ سرجمیں راجد پترء بہرے بہ بیت) ایشانی کار زانگ بہ بنت، گڑا اے
 یک شریں ارزشت داریں کارے بیت ء ربیتی راجد پترء عمویں کاراں چہ شر
 تر حیاں بیت۔ بلتے دائما چش ہم نہ بیت۔ شانزدہمی کرن ء چار لیمنگن
 Charlemagne ء عہدء سیاسی راجد پتر چو ہمگانی ربیدگء بنز ہانی سرا ایر کنگ
 بوتگ ۳۶۔ راجد پتر نویساں مروچاں زبانی شاہدانی سرا ہم دلگوشی کتگ۔ ہما
 راجد پتر نویساں افریقہء راجد پترء بابتء کار کتگ آہاں زبانی شاہدانی سرا
 الکا پء حیاں گور کتگ۔ انچو کہ جان وانسینا Jan Vansian ء تیوگیں بیستمی
 کرن ء تہا زبانی راجد پترء بیسہ داریء جار جنگ۔ ہے وڑاپال ٹامپسن Paul

Thompson کہ آئی، ایڈوارڈین Edwardian Era، تہا زندگی، تجربہ، ٹھینتگ
 انت۔ وہدے راجد پتر نویس مردماں گوں گند، نند کنت گڑا شاہدانی گیاں کئے
 پگا کنت؟ ۳۷۔ اے بُن گپ، سرانگدے آڑاؤر بوتگ ات۔ اے گپ
 آدینک، ساپ، انت، کسب، کاگد پٹ پول، پد، پگا گوشگ بنت بلئے زبانی
 نئے پگا گوشگ بنت، نئے کنگ بنت۔ دگہ لہتے انجییں سوال ہست انت چہ
 ایشاں راجد پتر نویس غمانی دیمپان بنت انچو کہ، حیال کرن، چارکیں بہر سفر
 کنت، چون ایشانی دیم، راہ پہ منزل، زورگ بیت؟ ۳۸۔

فوٹو گرافی، نکشوی، ریدگ ہم ہے ججالانی تہا انت انچو اے دگہ۔
 عکس چونائی، مادیں ریدگ، تہا شاہد، ثبوت سینگ، ارزشت دارایت۔
 انوگ، فوٹو گرافی، اے گپ پد رکتگ کہ کیمہ راستیں حالان دنت، مُد تے، پد
 فوٹو گرافی، اے بُن گپ ردکتگ ات۔ اے گوشگ بوت، فوٹو گرافروتی کار،
 وہد، تہناوتی شوک، پسند، ناپسند، سٹک، دود، ریدگ، تعصباں ابید نکشوی،
 ریتاں سمائی یا بے سمائی، یلہ دنت۔ وکٹورین عہد، لہتے فوٹو گرافر ہبہ ہی 17th
 کرن، ڈچ نکشوی، میٹگی رنگ، گوں سیادی کنت۔ اے وڑ پمیشکا بیت
 بزاں فوٹو گرافر دومی عہد، سر پد انت۔ انچو ٹامس ہرڈی Thomas Hardy وتی
 سبزیں دڑ چکے، ڈچ مکتب school، نام داتگ۔ چو راجد پتر نویسی، وڑا
 فوٹو گرافک عکس، بنزہ یا نگد، واستا لہتے گام کشگ بوت، بلئے اے راہ، انگتہ ہم
 باز پند بڑگی انت ۳۹۔ راجد پتر نویس، وڑا فوٹو گرافراں راستی، پیش نہ کنت
 بلکیں آئی، نیابت representation، کنت۔ نکشوی عکس، بابت، آیوان
 گاسکل Ivan Gaskell، کار حساب، آرگ بنت۔ بیستمی کرن، اے کارسک

جوش ۽ نوش ۽ گوں بونگ ۽ آت۔ اے عہد ۽ ارون پانوفسکائے Erwin Panofsky ۽ اڑگر ونڈ Edgar Wind گوں شکلیں مکتب skepticism ۽ برقیں ساعتیں سک باز نامدار ات آنت۔ اے نمونہ پہ عکس ۽ اندیمیں گیشگیواری ۽ سک باز گزان آت کہ رہ بندے ۽ تہادارگ بوت انت ۴۰۔

آئیکنونوگرافی Iconography ۽ جیڑہ گیشتر جیڑہ دار بوت، وہدے ایدگہ راجد پتر نویساں پہ وتی جند ۽ مول مراد ۽ عکس ۽ اڑکنگ ۽ جہد کت ۽ اے نیام ۽ پہ ثبوت ۽ دینی یا سیاسی رجحان زورگ بوت آنت۔ پرچہ کہ ایشانی گردش ۽ تہادلیل سک آسان بیت کہ اگاں کسے ابریخت ڈورر Abrecht Durer ۽ وسیلہ ۽ عکسے چو ارواہ ۽ بحر ان ۽ چیدگ ۽ بے وانیت ۽ پدا یک عکسے چو بحر ان ۽ ہستی ۽ دلیل ۽ سورت ۽ پیش کنگ بہ بیت ۴۱۔

مادیں ریدگ بے شک آرکیالوجی ۽ ربیتی بہرے، بلئے ہما وہد ۽ اگاں پہ وانگ ۽ زانگ ۽ نبشتائیں ریکارڈ مہ بیت۔ البتہ اے شریں رویہ یے نہ انت کہ آرکیالوجی ۽ وزم چہ پیشیں راجد پتر ۽ سرابندگ ۽ گہگیری بہ بیت۔ البتہ اے نیام ۽ آرکیالوجی ۽ گورا راستی ہست کہ آئی ۽ میانیں زمانگ ۽ وانشتے داشتگ ات، نی آمیانیں زمانگ ۽ صنعتی آشوب ۽ راجد پتر ۽ بازیں عہد ۽ دورانی زانگ ۽ گوں دزگٹ انت ۴۲۔ بلئے مروچاں آرکیالوجی ۽ زانتکار راجد پتر ۽ چہ ساری ۽ عہداں بیان کنگ لوٹ آنت ۽ راجد پتر ایشانی رند گیری ۽ کنت۔ راجد پتر گوں آہاں کنڈ یا گڈ نہ جنت بلکیں ڈوریتگیں جا گہانی جوڑشت ۽ ٹہشت ۽ بابت ۽ فکر الما کنت، انچو کہ وہدے یکتائی (انفرادیت) ۽ بندات ۽ آئی ۽ بام (عروج) ۽ بابت ۽ پٹ ۽ پول بوت کہ انوگیں دور ۽ ذاتی زندگی ۽ آئیڈیا

چون ظاہر بیت گڑا راجد پتر نویس ایشانی شاہداں ذاتی رود پتر (ڈائری) ء ابید ایشانی رویہ ء چہ ہم چیزے پہم ایت ء زور ایت ۴۳۔

مادنیں ربیدگ ء کار بندگ گزان نہ انت کہ اے ہما مفروضہاں پکا بہ کنت، آولی رند ء چہ لہز انکی ثبوتاں شوہازگ بوتگ انت۔ اے نیام ء زاناں چو بوت کنت کہ آرکیالوجی ء داں 1500 ء راجد پتری ء عہد دگہ ہم لہتے چیز بہ شوہاز ایت ء منے مکم ء بہ کنت؟ سرموزیز فنلے Sir Moses Finley گوش ایت، و ہدے ہاسیں شاہد دست بہ کپ انت گڑا آرکیالوجی ء ارزشت کم بوہان بیت۔

تیوگیں صنعتی آرکیالوجی ء یک گچلیں پاتے ء تہا مان کنگ چونائی ء یک ردا نے ء آسرا انت ۴۴۔ اے چیلنج پسوے ء حقدار انت، بلتے مادنیں ربیدگ ء ثبوت ء کیلو ء تشخص ء وسیلہ ء پدمیانیں راجد پتر جوڑ کنگ بوتگ۔ مادنیں ربیدگ ء راجد پتر یک آہنیں راہ یے یا پڑے کہ گوستگیں لہتے سالان چہ ایشی ء مردمانی دلچسپی ء گوں سرے داشتگ، ایشی ء بُنید ء لہز انکی بنزہ چہ وت ساچیں راستالاں باز ترا انت۔ اے نیام ء راجد پتر نویس چیز ء گوں راجمانی زند ء کاردارگ ء انت یا بیرگ ء گروہ ء راجمانی زند ء سرافکر ء گور کنگ ء انت، کہ راجد پتر نویسی ء سرا چیز ء کارمرزی ء چہ درا نگاز بوتگ انت۔ انچو کہ ثبوت چو بیانانی شکل ء آئی ء جہان گولی ء چہ رستگ انت یاداشتتانی ایجاد inventories of possession ء چہ رستگ انت، بلتے نی ایشانی پریس کچ ماپی ایں راجد پتر ء وسیلہ ء بہ بنت ۴۵۔

مروچاں راجد پتر نویساں کمیت mass ء وسیلہ ء راجد پتری عمل ء چارگ ء کار بندات کتگ۔ اے وزم شماریات، آبادی ء زانکارانی گوراساری ء چہ

کارمرز بوتگ۔ بلئے 1960, 1970ء دہکاں اے راجد پتر دگہ ہم لہتے کارگلانی تہا
کارمرز بوتگ انت انچو کہ امریکہ ء نوکیں سیاسی راجد پتر ء نبشتہ کاراں ووٹانی
حساب ء کتاباں چہ جاورانی نیمگا چار اتگ ۴۶۔ فرانس ء تہا نام نہادیں درچی
ایں راجد پتر Serial History بندات ء قیمتانی چست ء ایر ء ایر ء پیریس ء پیریس ء،
پدا آباد کاری ء واستا کارمرز بوتگ ء مروچاں پہ دینی ء سیکولر حیا لانی ریس ء پیریس ء
کارمرز بوتگ ء انت ۴۷۔ دگہ یک نامداریں وانشتے نام نہادیں ڈی
کر سچنا تزییشن Dechristianisation انت۔ نوکیں فرانس ء وتی ثبوتانی مزینیں
کسا سے چہ روبرکتی راز ء نیاز ء ایر کپتگیں اعداداں گوں ہم رنگ کتگ۔ دگہ
یکے ایش انت کہ ہژد ہی کرن ء پرونس Provençe ء سرا حیا ل گور کنگ
بوتگ ء مردمانی مرگ ء بابت ء بدل بوتگیں لیکہ ء کساس چہ سی ہزار وصیتانی چہ
پول ات۔ ایشی ء تہا نے سزا ء جزا ء عاقبت ء حساب ء کتاب ہست ات، نے
پُرس ء فاتحہ ء رسم ہست ات ء نے مہلوک ء مرگ ء حال ہست ات ۴۸۔
ہستیں دور ء شماریات مروچاں کمپیوٹر ء کمک ء کار بندگ بوتگ ء
انت ء اے کار ء گوں آرکائیو ء کارمرزی ء رانک ء راجد پتر ء واستا یک پناہ جاہ
یے بستگ۔ انچو کہ امریکن نیشنل آرکائیو ء گورامشین ء ریڈ ایبل ڈیٹا ڈویژن
ہست، بلئے اے نیام ء آرکائیوسٹ کنزرویشن، پنخڈ ٹیپ ء اسٹوریج ء مینو
اسکرپٹ ء بابت ء سک پریشان انت۔ آسر ء راجد پتر نویساں وتی سفر دیم پہ
بنداتی آرکائیواں بست۔ انچو کہ انکویشن ء آرکائیو چوڈیٹا بینک ء پہ کچ ماپی ایس
راجد پتر ء ٹوئیں کارے پیلوکنت ۴۹۔

۱۔ اے میری ٹائم فرانس ء زرباری روبرکتی دنگے کہ ایشی ء سیمسر اٹلی ء سک انت۔

بلئے اعداد و شمار، نوکیں کردار، وتی واستا مخالف opposite خیال، مردم ہم ودی کتگ۔ لہتے مردم ایشی، خلاف، لہتے ایشی، حق، دلیلاں کار بند انت۔ عدد و شمار دروگ ہم بوت کن انت، کسب، کا گد ہم۔ عدد و شمار، چہ مردم رد دیگ بنت، ہے وڑا کسب، کا گداں چہ ہم۔ مشین، وسیلہ، و نتگیں ڈیٹا ہانی تہا جذبہ ظاہر نہ بنت، اگاں کا گداں حرا ہیں، بے وڑیں ہتے writting، بہ بنت چہ ایشی، ہم جذبہ گمسار بوت کن انت۔ نی ما با بند ایں یک انچیں راہ یے بہ شو باز ایں کہ دوئیں کار مرز بہ بنت۔

اے لبزانی کار مرز کنگ، واستا نوکیں حکمت عملی الی انت۔ اے لبزین موبی لان، ہبہ ہی کرن، گد سر، کار مرز کتگ۔ ایشی، وتی ہم سریں راجد پتر نویساں گوں جوڑ کتگیں چار کالب، معاہدہ بنزہ، واستا کار مرز کتگ انت ۵۰۔ بلئے سوال اش انت، آکئے انت، موبی لان، وڑا بوتگ، تیار انت یا آئی، وڑا کار کنگ، تیار انت۔

گیشگیواری، جیڑہ Problems of Explanation

راجد پتر نویساں نوکیں راجد پتر، پھمگ، واستا محکمیں رہند درکار انت، رہند ایشانی عمل، گیشتر بہ کنت۔ راجمانی ریدگ، راجمانی تب چو سیاسی واقعہ نیگ، پریس نہ بنت، پہ ایشی، یک دگہ جوڑشتی گیشگیواری یے درکار انت۔ البتہ اے چیز ایشاں دوست بیت یا نہ بیت بلئے راجد پتر نویس وتی جھتاں ہے چیزاں گوں کارے بہ دارایت کہ سوسیولوجی، راجمانی سائنس، تہا ارزشت دار انت۔ آکئے انت کہ راجد پتر، تہا ہستیں یا اصل نفر انت، ایک مردے یا گروپے؟ اے سوب مندی، گوں راجمانی، سیاسی یا ریدگی جوڑشت

۽ پرداتگين زور ۽ گهگيري ۽ کت کن انت؟ اے جوڙشت عمل ۽ آزاتي ۽ تهاتهننا
 قيد بوت کن انت ايشاني گورا انچوسکت هست که په نفرے ۽ بستار ۽ گچينے جوڙ
 کن انت؟ ۵۱۔

1950 ۽ 60 دهرکاں معاشي ۽ راجماني راجد پتر نويس راجد پتر ۽ گيشگيواري
 ۽ يک بستگين ماڙلے ۽ گوڻ دلگوش ات انت۔ اے نيام ۽ ايشاں معاشي،
 جيوگرافيکل ۽ آبادي ۽ جنزاں بنداتي ارزشت دات ۽ په معاشي کاراني رد ۽ کارل
 مارکس ۽ ليکه، په جيوگرافيکل کاراني درگت ۽ بروڙل ۽ ليکه ۽ په آبادي ۽ کاراني
 درگت ۽ مالتھوسن ماڙل Malthusian Mode په همگ ۽ زورگ بوت۔ اے
 درگت ۽ مروچاں گيواني ليوي Giovanni Levi مائیکرو هسٹري ۽ سوج ۽
 دنت۔ بلتے چه ايشاں شتر ترين ماڙل هها گؤشگ بيت که يک عام انسانے ۽ گچين
 ۽ آزاتي ۽ بيان کنت۔ لس مهلوک آجوانت، اے مروچاں ارزشتي ماڙل انت۔
 چيا که لس مهلوک وتي واهش ۽ نسر پُر کنت، عمل کنت، گپ ۽ تزان کنت ۽ په
 سیت ۽ محکميس دود ۽ ربيدگاں چه انکار کنت کنت چه ايشي ۽ آوتی سيتاں ۽ وتی سلامتی
 ۽ واستا جاوراني ديمپاني ۽ کنت۔

راجد پتر نويسي ۽ شاهگاني ۽ سياسي راجد پتر ۽ گيشگيواري هم بدل کنتگ۔
 مروچاں سياسي واقعه هم گؤشگ بونگ ۽ انت۔ وهدے راجد پتر په جهلميس ٹک ۽
 چارگ بوت چه ايشي ۽ پد سياسي واقعهاني ارزشت هم بدل بوت انت۔ اگاں اے
 نيام ۽ راجد پتر نويس فرانس ۽ آشوب ۽ وانشته به دار انت که ايشي ۽ رستگين دروشم ۽
 به چار انت ۽ اے وڙي ۽ جهلم ۽ چه اتلگين راجد پتر ۽ به ٻياس انت، گڙ ايشاني نگاه
 چه آ راجد پتر نويساں چٽ جتابيت که واقعه ۽ باپشت ۽ رهشوني کرد، آهاني کرد ۽ پد

کردہٗ ارزشت بکش انت۔ بلتے مروچاں اے راجد پتر نویساں اے گپ من
 اتگ کہ ایشاں راجد پتر ۽ سطرانی تہا بازیں دڑوگ ساز اتگ۔ انچو کہ نام
 نہادیں سائیکو ہسٹورن کہ اے گیشتر امریکی انت، ایشاں دائما جہد کتگ کہ
 سگمنڈ فرائڈ ۽ لیکہ ۽ راجد پتر ۽ سراپا مد بہ کن انت ۽ اے راجد پتر ۽ یک نفسیاتی
 عملے بہ بیت۔

سائیکو راجد پتر سگمنڈ فرائڈ ۽ لیکہ ۽ چہ امریکی راجد پتر نویسانی گروپے ۽
 آورتگ ۽ واقعہانی ریس ۽ پریس ۽ نوکیں رنگے بکشا تگ۔ ایرک ایرکسن Eric
 Erikson ہے گروپ ۽ راجد پتر نویسے۔ ایشی ۽ پجار ۽ جیڑہ ۽ سراپٹ پول ۽ نوکیں در
 پچ کتگ انت۔ سائیکو راجد پتر ۽ سرا اے جا ر پرات کہ اے راجد پتر ۽ تنک
 کنگ ۽ انت چیا کہ مردم ۽ شخصیت ۽ کم کنگ ۽ انت ۵۲۔

راجد پتر ۽ گیشگیواری ۽ واستا ماہٹلر Hitler ۽ مثال ۽ بہ زوریں، شترتر
 انت۔ چونائی ۽ ایچ آر ٹریور، روپر H R Trevor Roper ۽ اے جی پی ٹیلر A J P
 Taylor ۽ ہٹلر ۽ بابت ۽ تران کتگ ۽ اے سوال دیما آورتگ کہ ہٹلر ۽ انوگیں ۽
 باندات ۽ مراسپا جی انت؟ ربیتی ماڈل ۽ دامن ۽ چہ اے چہ پیم در کنگ بوتگ
 کہ آئی ۽ تہا مردم ۽ سمائی ارادہ یاسمائی مراسپا چارگ بوتگ انت۔ بلتے نی گپ
 ربیتی ماڈل ۽ دامن چہ در اتلگ ۽ شاہگانیں رنگے ۽ بوتگ ۽ انت۔ انچو کہ
 راجد پتر نویس روبرٹ ویٹ Robert Waite گوش ایت کہ ہٹلر ۽ مراسپا بے سمائی
 ۽ نفسیاتی اڑ ۽ جنجالانی سبب ۽ بوتگ انت۔ ایشی ۽ دلیل ۽ آہٹلر ۽ بازیں جنسی
 واہش، آئی ۽ مات ۽ مرگ ۽ غم ۽ ہمے وڑادگہ جنجالاں چہ بستگ ۵۳۔

راجد پتر نویسانی یک گروپے ارادیت Intentionalism ء تصور ء رد
 کنت۔ جوڑشتی راجد پتر نویس Structural Historian اے بُن گپ ء سمراد لگوش
 آنت کہ ہٹلر سیبی ریپبلک Third Republic ء پُشت ء چارگ بہ بیت کہ ہٹلر ء کش
 ء گو را بوتگ آنت؟ سرکاری بند ء بست چارگ بہ بیت ء اے ہم چارگ بہ بیت
 فیصلہ چو نیس ء کجام و ہد ء کنگ بوتگ آنت؟ ایشانی تہا کئے ء کئے ہوار بوتگ؟ ء
 نازی ازم ء سیاسی جنز چارگ بہ بیت ۵۴۔ راجد پتر نویسانی دگہ یک گروپے
 جوڑشتی ء سائیکو راجد پتر دو بیناں ہوار کنت ء راجد پتر ء گیش گیوار کنگ لوٹ
 ایت، آ کجام سبب بوتگ آنت مردماں ہٹلر ء شخصیت سک دوست بوتگ ء
 ایشی ء آ تراپ ء اوشتاگ آنت، ایشی ء لوٹوک بوتگ آنت ۵۵۔
 بلئے ہٹلر ء دلکش ء سمر آ سیگی confusion باوست ء چی بوت؟ ایشی ء حال
 ہما بوت اے دگہ راجد پتری باوست فراموش کنگ بوت آنت۔ بلئے نوکیں
 راجد پتر ء کیشگیواری ء ربیتی وزم پز وشت۔ ربیتی وزم ء پز وشت ء اے سوال ظاہر
 کت کہ ایشی ء جاگہ ء کئے دار ایت؟ یا ہما وڑا راجد پتری باوست بوہان بنت۔
 اگاں راجد پتر ء نوکیں کیشگیواری ء دراہیں تپاک بوٹین آنت گڑا
 سائیکو راجد پتر ء پہ گیش گیواری ء ہاسیں کارے کنگ ات۔ راجد پتری عمل ء تہا
 مردم یا ٹک ء چی سمائی ء بے سمائی ارادہ بنت؟ اے دڑاہ سائیکو راجد پتر ء کشینتنگ
 ات آنت۔ چونائی ء مروچاں سائیکو راجد پتر دیروی کنان انت۔ مروچاں
 واہش، زہر، ترس، گناہ ء مارشت، دوتل ء دوپوستی، محبت، غرور، سلامتی ء دگہ ہم
 بازیں مارشت ء جذبہانی بابت ء کتاب نویسگ بوتگ ء انت ۵۶۔

چہ ماساریء مردماں سالاں پیش ہم مئے وڑا فکر کتگ، آہانی مارشت ہم مئے وڑا بوتگ انت۔ اے پیمء گزشتء حال ہر دوئیں یک وڑا گندگء کابنتء ایشانی پہمگ گران انت۔ اے سائیکورا جڈ پترء مزنیں جیڑہ انت۔ اے وہدء راجد پتر نویس جنجالاں کپ ایت اگاں آبازیں دؤرء راجمانی رویہ آل یک وڑا بہ چار ایت گڑا ایشیء تہا ظاہری بہر پدربیت اگاں آہر دؤرء مردمء ٹکء راجمانء ریبیدگانی تہا بہ چار ایت گڑا آہانی کردارء عملء آجوتیء ہما زمانگ قید کنت۔

چرے حالء در آہگء واستا پیر بورڈیو Pierre Bourdieuء یک راہ یے شوہاز اتگ۔ آگوش ایت، یک گروپےء آئیء ہاسیں چا گردء بچارء آئیء آتزابء ہما چیلنج بوتگ انت آہاں ایشانی آسودگیء توجیل چی داتگ، ایشیء تہا گروپء آجوتیء ریسء پریس بوت کنت ۷۷۔

چونائیء مشکل باز انت بلئے نوکیں راجد پتر نویساں ربیتی راجد پترء نگداریء چہ مردمء گروپء واستا وانگء زانگء نوکیں در پیچ کتگ انت ۵۸ء ایشاں طبعی چا گرد، ایشیء ہنزہ ہوار نہ کتگ انت ءنی المی انت ایشانی سرا دلگوشی بہ بیت۔

ہممنہشتیء جیڑہ Problems of Synthesis

راجد پتر نویسانی دامن پڑاہ بوہان انت، چہ ایشیء راجد پترء دگہ علماں گوں سیادی بوتگ۔ اے رویہ یک وشیں رویہ یے بلئے باند انت اے بے حال کنگ مہ بیت چیا کہ ایشیء اوں قیمتے ہست۔ مروچاں راجد پتر بازیں ٹکرانی تہا انت، ساریء انچونہ بوتگ انت۔ مروچاں راجد پتر بازیں

زبانوں گوں گپ ء انت بلتے ہر کس وتی کارگل ء زبان ء گوں ہمگر نچ انت
 ہمیشکا آہانی واستاے الہی انت آدمی ء گوں گپ بہ کن انت۔ بلکیں ما، لاچار
 ایں اے رنگ ء حال ء برداش بہ کنیں؟ اے امیت ہست ماوت ماوت
 ہمگر نچ بہ بنیں؟

اے ڈرچی ء پسو دنیگ گران انت۔ بلتے اے دو جتا نیں ء ضد یں
 بنگپ بیان بوت کن انت۔ انچو کہ راجد پتر ء علم ء بہر بونگ الہی ات۔ راجد پتر ء
 سیمسر ء ابید دگہ ہم علم گوں ایشی ء دلگوش بوتگ انت، انچو کہ صنعت راجمان ء تہا
 وڑ وڑیں رنگانی تہا بہر انت۔ اے وڑیں بہر راجد پتر ء نپ گو شگ بنت چیا کہ
 ایشی ء انسانی تب ء پھمگ ء واستا علم ء دگہ نوکیں راہ شو ہاز اتگ ء ایشی ء الکاپیں
 علمے جوڑ کنگ ء واستا پٹ پول گزان ء محکم کنگ۔

اگاں نپ رس ایت بزاں قیمت اوں دیگی انت بلتے ما اے دانشوری
 ء قیمت ء کم بہ کنیں۔ علم ء ایشی ء شاہانی میان ء سیادی الہی انت، مارا اے بنگپ
 پر اموش کنگی نہ انت۔ راجد پتر ء علم اگاں دگہ علماں گوں ہمگر نچ نہ انت بلتے
 ایشانی میان ء سیادی ہست۔

وہدے جوڑشتی راجد پتر بندات بوت گڑا واقعہانی راجد پتر پکا شمو شگ
 بوت، اے گپ یک گزان تمبیں راستی یے۔ ہے وڑا سیاسی راجد پتر اوں راجمانی
 راجد پتر ء دیما بے ارزشت بوت ء ربیتی سیاسی راجد پتر نویسانی خلاف ء تعصبیں
 منیل ظاہر بوت۔ زالبولانی ء ہمگانی ربیدگ راجد پتر ء انچو آجو نیں کارگل ء وڑا
 زرتگ ات انت گوشے اے چہ لس مہلوک ء راجمان ء ربیدگاں جتا انت۔
 مدامیں راجد پتر چونائی ء ہے راجد پتر نویسی ء پد کرد انت ء ایشی ء تہا راجمانی رویہ

شاہگانیں رنگے ء وانگ بنت۔ چہ ایشی ء انسان ء مارشت ہم دیما کابنت۔

اے حال ء اے پد کرد ء خلاف ء ہم پد کردے ہست۔ بزاں انچیں
 بجاہ یے شو ہازگ بہ بیت اود ء دراہیں یکجاہ بہ بنت۔ گڑا ظاہر بیت کہ ہمگانی
 ربیدگ ء راجد پتر نویس جہلیں ء برزیز ٹک ء ربیدگانی میان ء سیادی ء سرا
 الکا پیں رنگے ء ریس ء پریس کنگ ء انت ۵۹۔ زالبول راجد پتر نویس جنسی
 تپاوت ء ایشانی سیادی ء پھمگ ء انت ء زالبول ء مردین آدم دوینانی راجد پتر ء
 ٹھینگ ء انت ۶۰۔ ایشانی میان ء واقعہ ء جوڑشت ایشانی سیادی ء تہا جاگہ
 کنگ ء انت۔

سیاسی بے سیاسی راجد پتر نویسانی میان ء یک ہاسیں رنگے ء سیادی
 دران انت۔ جی ایم ٹریولن G M Trevelin گوش ایت، راجمانی راجد پتر سیاسی
 راجد پتر ء گاریں بہرے۔ بلتے اے خیال مروچاں رد کنگ بوتگ۔ مروچاں
 سیاسی راجد پتر ء تہا راجمانی، ء راجمان ء تہا سیاسی المان کار آمد بنت بلکیں کارگرگ
 بوتگ ء انت ء سیاسی راجد پتر نویساں اوں وتی راہ شاہگان کنگ۔ مروچاں آ
 برزیز ٹک ء راجد پتر نویس نہ انت بلکیں مروچاں آ گچین کاری ء ایشی ء راجمانی ء
 جیوگرانی رنگاں اوں چارگ ء انت ء ہلکانی village جمہوریت ء اوں پر اموش نہ
 انت ۶۱۔ آسیاسی ربیدگ ء ہم ریس ء پریس کنگ ء انت۔ سیاست مدامی ء
 بہر انت بلتے اے ہر ہند ء جتا جتا انت۔ راجد پتر نویس اے مفروضہ ء گوں سفر
 کنان انت۔ مروچاں راجمان ء ربیدگ اے وڑ پھمگ بوتگ ء انت کہ ادا
 فیصلہ اوں بنت، ہمیشکا کہول ء سیاست ء زبان ء سیاست پہ راجد پتر نویساں نوکیں
 سر حال جوڑ بوتگ ء انت ۶۲۔ امریکی راجد پتر نویس مائیکل کامن Michael

Kammen گوش ایت بشرشناسی ء تہار بیدگ ہما کارگل انت کہ راجد پتر ء دراہیں
 بنگپ آل یک بنجاہی ء کار ایت ء یک جاہ کنت ۶۳۔
 برڈول ہما سرجمیں راجد پتر ء حق بوتگ ، ماچہ ایشی ء انگتہ سک باز
 دُوراوشتا تگیں ، یقین انت کہ اے حیال پہ مارا راست نہ بیت کہ بروڈل ء مراسا
 ء مقصد ء الکا پ پیلو بہ کنیں ، بلتے گمان انت کہ اے مراسا ء نیمگا لہتے گام دیما
 شت کنیں۔

☆..☆..☆..☆

رُستگیاں راجد پتر ا

History from Below

واٹر لو جنگ 18 جون 1815ء بیلجیم ۽ کلگے ۽ نرک ۽ بوتگ ۽ اے جنگ ۽ ٹوئیس راجد پترے ہم ساز اتگ۔ اے جنگ ۽ انگریز جنرل ویلنگٹن ۽ پروشیا ۽ جنرل بلوشر ۽ کمک ۽ چہ فرانس ۽ بادشاہ نپولین ۽ باج بُرتگ ۽ راجد پتر ۽ نوکیں درے بندات کتگ۔ اے در ۽ یورپ ۽ باندات وتی دلگوشی ۽ سحر ۽ زرتگ۔ جنگ ۽ پد انگریز فوجی ولیم ویلر ۽ وتی لوگ بانک ۽ نمدی یے نویس اتگ:

”سے 3 روچ ۽ پد جنگ ہلاس بوتگ، من اے نیام ۽ سلامت بوتگ انت۔ ہرچی من اے جنگ ۽ دیستگ آہاں پہ الکا پ ۽ ترا گوشگ لوٹاں۔ 18 جون ۽ سہب ۽ گوات ۽ ژپ ژپ ۽ کشگ ۽ ہوور ۽ گوارگ ۽ موسم باز سردات۔ ہوور ۽ منا مسیننگ ات ۽ سردی ۽ سبب ۽ بدن گوشے واب ات۔ گوشگیاں سال ۽ وہدے من لوگ ۽ ات انت گڑا پہ اے سردی ۽ پڑوش دیگ ۽ تمباک کش اتگ ۽ دے بالا کتگ ۽ تو منا ہکل کتگ بلتے پہ ستک گوشاں اگاں

۱۔ اے نبشتا نک جم شارپ نیگ انت کہ من ڈاکٹر مبارک علی ۽ چہ اردو ۽ زرتگ ۽ رجانک کتگ۔ نبشتہ کار

اے روچی (جنگ ۽ روچ) منی گؤرا تمباک مہ بوت
انت بزاں منی زندگ بوتگ دزوگے ات (۱)۔

ایشی ۽ پدویلروتی جنین ۽ واٹرلو جنگ ۽ حالاں دنت ۽ نوئیس ایت؛
فرانسی توپ خانہ ۽ بم گؤاری، آئی ۽ رجمنٹ ۽ اُرشاں چہ
ڈرمن ۽ فوج ۽ مزنیں بہرے تباہ بوتگ۔ ماں یوگونٹ ۽
حویلی ۽ انگلستانی فوج ۽ جونانی امبار بوتگ، مرتگیں فرانسیسی
فوج ۽ کیسگ ۽ چہ زرڈزی بوتگ انت۔

راجد پتر اے جنگ ۽ ویلنگٹن ۽ باج بری ۽ نام ۽ آشکار کنت۔ اگاں
شتریں وڑے ۽ بہ چارے اے جنگ ۽ بنداتی باج بر، ولیم ۽ آئی ۽ وڑیں دگہ فوجی
انت۔ گوستگیں دودہکاں چہ راجد پتر نوئیس گزشت ۽ ہمے رنگ ۽ چارگ ۽ ٹپاسگ
۽ انت۔ آہانی خیال انت راجد پتری واقعہانی بیان کنگ ۽ نیام ۽ راجد پتر ۽ بنداتی
واقعہ ڈالچار کنگ مہ بنت۔ چونائی ۽ راستی ہمے بنداتی واقعہانی اندر ۽ چیر انت۔
آہانی خیال انت راجد پتر لس مہلوک ۽ تناظر ۽ گوں چارگ ۽ ٹپاسگ بہ بیت۔ چیا
کہ اے کسانیں فوجی جنرل ۽ کرنلاں چہ گیشتر جنگ ۽ بہر زور انت۔

انگتہ راجد پتر ٹوئیں مردمانی کرداں گوں سینگارگ بوتگ۔ چونائی ۽
نوزدہمی کرن ۽ چہ راجد پتر معاشی ۽ راجمانی دروشم ۽ ہم ظاہر بوہان بوت بلے اے
ہم برزیں ٹک ۽ کسہاں چہ آجونہ بوتگ انت۔ راجد پتر نویسی ۽ اے درچ ۽ چہ
بازیں راجد پتر نوئیس گوٹشے دل رنج بوتگ انت۔ لس مہلوک ۽ پلہ مرزی ۽
اظہار 1936ء برٹالٹ بریخت Bertolt Brecht ۽ یک لچے یے ۽ چہ بوتگ۔ آلچہ ۽
نام ات ”دہکان ۽ راجد پتر ۽ چہ پرس انگلیں سوا لے“۔ اے لچہ پہ ”برز ۽ چہ آؤکیں“

بُنگپ داریں نبشتا نکاں چیلنجے حیاں بوت (۲)۔ بلتے راجد پتر نویسی ء اے
 بنگپ ایڈورڈ پی ٹامپسن Edward P Thompson ء نبشتا نک ”رستگیاں راجد پتر“ ء
 شنگ بوتگ ء پد نامدار بوت کہ اے 1966 ء ٹائمز لٹریچر سپلیمنٹ ء شنگ بوتگ
 (۳)۔ ء اے لیکہ ء پھمگ ء راجد پتر نویساں دیر نہ کت۔ 1985 ء یک کتا بے
 ”جہل ء چہ رستگیاں راجد پتر“ شنگ بوت (۴)۔ 1989 ء یک دگہ کتا بے ہمے نام
 ء شنگ بوتگ۔ اے کتاب ء انگلستان ء خانہ جنگی ء بابت ء ہم درے Chapter مان
 ات۔ اے در ء لس مہلوک ء کرد ظاہر کنگ بوتگ۔ چونائی ء اے در ء ہواری ء
 اے بنگپ ء گو شے پلہ مرزاں ساہ یے بکشات (۵)۔ اے وڑی ء گو شتگیاں دو
 دہکانی تہا راجد پتر ء ہمے لیکہ رُدان بوت کہ واٹر لو ء بابت ء ویلر ء گو شتگ ات۔
 اے نوکیں بنگپ ء پھمگ ء، راجد پتر نویساں وتا ساعتے ہم مہتل نہ
 داشت چیا کہ اے بنگپ ء چہ راجد پتر ء دامن شاہگان بوت، پھ پٹ ء پول ء
 نوکیں کشک بندات بوت انت ء راجد پتر نویساں راجد پتر ء سینگارگ ء راجد پتر ء
 ڈالچاری ء کسہ ء ہلاس کنگ ء موہ رس ات۔ بلتے انگلستان ء بکچہ وانی راجد پتر
 (نصابی تاریخ) انگتہ ہم کو ہنیں پیکر ء دیوان انت ء لس مہلوک انگتہ ہم ایشانی
 گورا ساڑی نہ انت (۶)۔ ایشی ء بابت ء ایڈورڈ ٹامپسن وتی کتاب ”انگلستان
 ء راجد پتر“ تہا گوش ایت:

”منی واہگ انت، غریب ہنر مند، دست کار ء لوڈیگاں
 بے شرپی ء بے عزتی ء زندان ء چہ آجوبہ کناں۔ کرنے
 بیت راجد پتر ء اے پد رتچ بے عزتی ء ذلت ء گوں
 نامینتگ انت۔ بلے آہانی ازم ء ربیت گچالاں کپتگ،

بلے آہد مننتگیں جاورانی دیمپان انت۔ بلے مردماں پہ
 آہاں ساچشتی لیکہ پہ وتا داشتگ۔ بلے مردم آہانی سرکشی ء
 بے عقلی لیک انت۔ بلتے ما بے حال ایں (ے)۔ آہانی
 سرا آشوب ء بزانزگی ء دور گو سنگ ء اے درگت ء آہانی
 لیکہ ء سر پدی پہ مالمی انت۔“

ٹامپسن ء اے نبشتا نک ء چہ گمان بیت آئی ء گزشت ء مردمانی مدامی
 ء جیڑہ پدر کتنگ انت بلکیں لس مہلوک چون راجد پتر ء جاہ دنیگ بیت۔ اے
 نبشتا نک ء مارا اے ساد اتگ۔ اے نوکیں بنگپ ء وسیلہ ء راجد پتر نویس وتی دور
 ء جاور ء تخر بہاں چہ گزشت ء جیڑہانی توجیل ء جہد کت کنت۔

اے نبشتا نک ء تہا ہمے بنگپ ء سر اشنگ بوتگیں کتابانی ریس ء پریس ء
 جہد بیت۔ پہ اے کار ء دو جتا نیں مشکلائی دیمپانی الما کنگی انت۔ اولی جیڑہ اے
 بنگپ ء رنگا رنگی انت بزاں اے بنگپ اندر ء شنک اتگ۔ ایشی ء تہا پائے
 رینیر ء شپا موادی زند ء بگر، داں صنعتی لیکہ، ذراہ جاہ کن انت ء اے ذرائیں لیکہ
 جتا کنگی انت۔ چونائی ء راجد پتر ء اے رنگ ء وانگ ء ایشی ء پٹ ء پول گو شے
 عجیبیں رنگے۔ چونائی ء مارا گزشت ء مان گشگی ء بابت ء ہم سما بہ بیت ء پہ ایشی ء
 شاہگانیں نگاہ یے درکار انت؛ بزاں اول سراما اے بزاں کہ جہل ء چہ گزشت
 ء چارگ ء عمل چنچو مان گشیتنگ بلتے پہ اے مان گشنگ ء بابت ء ہم مارا
 مزنیں نگاہ یے درکار ایں۔ لس مہلوک ء تخر بہاں گوں راجد پتر ء سینگارگ پہ
 نوکیں راجد پتر ء وشیں عملے بلتے اے بنگپ ء رد ء قلم ء روادنیگ ارزان نہ انت۔
 ایشی ء تہا اولی جیڑہ گواہ ء شایدنیگ انت ء اے ہر تخر بہ ء بون پدی ربالکار انت۔

ایشی ۽ درور، ای پی ٹامپسن ۽ کتاب انت۔ اے کتاب پہ انگلستان ۽ ورکنگ کلاس ۽ جوڑشت ۽ نویسگ بوتگ۔ اے کتاب نگدکاراں وتی دناناں کت ۽ ایراد ۽ زد ۽ داشت بلئے اے ڈراہیں جیڑہانی یک کڑاے کتاب پہ راجد پتری گواہی ۽ الکاہیں وڑے ۽ ٹہینگ بوتگ۔ بلئے ٹامپسن ۽ چہ ساری ۽ راجد پتر نویس پہ لس مہلوک ۽ راجد پتر ۽ نویسگ ۽ وہد ۽ گز انیں ججالانی زد ۽ بوتگ انت چیا کہ آہاں گورالس مہلوک ۽ بابت ۽ الکاہیں وڑے ۽ نے neither زانت بوتگ نے nor مواد۔ چیا کہ ہژدہمی کرن ۽ ساری وت نبشت، رود پترانی کساس سک کم بوتگ۔ البتہ اے بنگپ ۽ دومی جیڑہاے راجد پتر ۽ بنداتی ۽ پچار definition ۽ بندگ انت۔

اے سیمسر ۽ حد ۽ ہستیں راجد پتر نویساں بنداتی (ابتدائی) نوکیں یورپ ۽ راجد پتر نویس اتگ ۽ اے گپ شنگ کنگ ۽ جہد کتگ کہ راجمان ۽ کجام ٹکانی (طبقہ) ہمگانی کلچر چہ جہل ۽ دراتنگ بلئے ہمگانی کلچر ۽ واستاے گپ جہہ جنت گزشت ۽ کجام کلچر ہمگانی گوشگ بوتگ؟ (۸)۔ چیا کہ نوکیں دؤر ۽ بگرداں شانزدہمی کرن ۽ راجمان ۽ تہالس مہلوک جتا جتائیں ٹکانی تہا بہر ۽ بانگ بوتگ انت۔ ہمیشکا اے درگت ۽ اے سوال چہہ جنت، آنگی راجمان ۽ ما راجد پتری رد ۽ ”رستگیں راجد پتر“ ۽ گالبند ۽ کجام معناہاں گوں کارمرز کنیں (۹)۔

راست انت کہ اے لیکہ ۽ بن پد ۽ راجد پتر ۽ نویسگ پہ مالمی انت کہ ارزشت دارایت، بلئے اے درگت ۽ ہمے جیڑہ کہ دیما اتنگ انت، اے جیڑہانی کساس چہ اے راجد پتر نویسانی نبشتا نکاں چہ بیت کہ ہما راجد پتر نویساں مارکسی ربیت ۽ برطانوی لیبر ۽ راجد پتر ۽ لیکہ راجد پتری رد ۽ چار ۽ ٹپاس کتگ۔

ایشانی نبشتا نکاں چہ ہستیں جیڑہانی کساس بیت۔ مارکسی راجد پتر نویسانی راجد پتر نویسی ء چہ کس ء نئے گلگ ہست نئے زنگ۔ اے درگت ء دائما ہے گو شگ بیت ہما راجد پتر نویس ء راجد پتر جہل ء چہ کچ ء کیل (جائزہ) کتگ آہانی سرا مارکسی لیکہ ء اثر ہست (۱۰)۔ بلتے چونائی ء اے وڑیں دعویٰ بیرگ ء راست نہ انت، ء اے گپ ء مراد آئی ء ایر جنگ نہ انت۔ چونائی ء مارکسی راجد پتر نویساں راجمانی تہرانی ہما و ہد ء نشان کنگ بنا کتگ و ہدے آہاں شمریں ارزشتے دیگ بوتگ۔ ہما سیاسی ء معاشی جنز ء زرمبشاں لس مہلوک ء بہر زرتگ ء راجد پتر ء سرا اثر کتگ مارکسٹ راجد پتر نویساں ہے سیاسی ء معاشی جنز دیما آورتگ انت۔ اے درگت ء اگاں ٹامپسن ء 1966 ء نویستگیں نبشتا موادی کچ ء کیل بہ بیت گڑا آئی ء کار رستگیں راجد پتر ء بندت ء ہنگیج خیال بیت۔ اے وڑیں سنج ء خیال ایرک ہو بس باؤم ء وتی نبشتا نکے ء تہا بیان کتگ انت۔ ایشی ء رد ء ”گراس روٹس ہسٹری“ ء تصور یا آئیڈیا 1789 ء چہ ساری بیگ انت۔ لس مہلوک ء راجد پتر ہژدہمی کرن ء لس مہلوک ء جنزاں چہ ہنگیج بوت۔ مارکسی راجد پتر نویس یا ایشاں چہ اثر مندیں راجد پتر نویس ہما و ہد ء گراس روٹس ہسٹری ء نیمگا دلگوش بوت انت و ہدے یورپ ء پوریا گرانی جنزاں پاداتک انت ء راجمانی راجد پتر نویساں اے لیکہ ء گوں و تا حدے ء داشت (۱۱)۔

اے وڑیں محدود بوتگ ء درورے رچرڈ ہوگارٹ R Hogart ء کتاب ”انگلستان ء ورکنگ کلاس ء زوالی“ انت۔ اے کتاب 1957 ء شنگ بوتگ۔ رچرڈ ورکنگ کلاس ء راجد پتر ء بیان کنان ء وانوکاں چیلنج دنت کہ پوریا گر ء جنز ء بابت ء جلدی ء دمانا پوت آسرمہ کشے۔ آوتی پٹ ء پول ء پد پہ پوریا گر جنز ء راجد پتر ء

بابت ء گوش ایت کہ پوریا گرانی بابت ء بازیں جا گہاں راستی گمسار کنگ بوتگ ء
آہانی اصل زند ء اصل جنز ء حیڑہ گوشے ڈالچا رکنگ بوتگ (۱۲)۔

ٹامپسن ء ۱۹۶۶ ء اے گپ نشان کنگ ات کہ لیبر ء راجد پتر ء بابت ء
قلمکاراں ادارہ، رہشون ء آہانی لیکہاں بازار زشت بکشات۔ آ گوش ایت اے
وڑا راجد پتر ء نویسگ ء چہ لیبر ء راجد پتر وتی ہم آہنگی ء ہمسنگی ء گار کنت ء جتا
جتائیں رنگاں گوں بہر ء بانگ بیت (۱۳)۔

ہوبس باؤم گوش ایت مار کسی یا اے دگہ راجد پتر نویساں ہر و ہد ء لیبر ء
راجد پتر نویس اتگ گڑا آہاں ٹریڈ یونین ء رہشونانی یا پوریا گرانی سیاسی باسکانی
راجد پتر نویس اتگ پمیشکا لیبر جنز ء راجد پتر مہلوک ء راجد پتر نہ انت۔ چونائی
لیبر جنز یک ہاسیں دورے ء حد ء سیمسر ان انت اے درگت ء لیبر جنز لس
مہلوک ء راجد پتر نہ انت (۱۴)۔

ہما مردماں ٹامپسن ء ہوبس باؤم ء نبشتانک ونگ انت آفرانسیسی
آشوب ء ہلاسی ء رستگیاں راجد پتر ء بنزہ خیال کن انت چیا کہ اے آشوب ء ساری
ء اے راجد پتر ء وجود نہ بوتگ۔ ہوبس باؤم ء رد ء اے ہڑدہمی کرن ء مہلوک ء
جنزانی برورد انت۔ آ اے ہم گوش ایت کہ جیکو بنزم Jacobinism ء پدسوشلزم ء
فرانسیسی آشوب ء نوکیں زندے بکشات ء رژنا خیالی ء مارکسزم ء وسیلہ ء شاہگانی
رس ات۔ اے ہما حد ء سیمسر ان ایشانی تھا جہلیں ٹک ء چہ ردوم زرتگیاں
راجد پتر نویسگ بوت ء رستگیاں راجد پتر پمیشکا فرانسیسی آشوب ء پدبندات بوت
آدور ء لس مہلوک ء جنز کسب ء کا گدانی تھا جاہ دنیگ بوت ء نی اے سرجمیں
ریکارڈ راجد پتر نویسانی دسترس ء انت۔ ہمیشانی وسیلہ ء آپہ ارزانی مہلوک ء عمل

۽ جنزراں وتی نبشتا موادی تہا شمری ۽ اڑدات کن اُنت (۱۵)۔

چونائی ۽ رُستگیاں راجد پتر ۽ انگلستان ۽ مارکسی راجد پتر نویسانی ہما جہدانی
برورد ۽ دیروی کتگ و ہدے آہاں برطانوی لیبر راجد پتر نویس اُتگ اُت۔ بلئے
اے بنگپ عہد ۽ بابت ۽ ہما پٹ ۽ پول اُنت کہ فرانسسی راجد پتر نویس ایمانوئل
لی روئے لادوری Emmanuel Le Roy Ladurie ۽ پائیرنین Pyrenean ۽
نبشتا موادی زند ۽ بابت ۽ نویس اُتگ اُت۔ و ہدے ایمانوئل ۽ اے نبشتا نک
کتاب ۽ دروشم ۱۹۷۵ء ۽ شگ بوت اُنت، چہ ایشی ۽ راجد پتر ۽ تہا نوکیں لیکہ یے
ظاہر بوت ۽ راجد پتر شاہگان بوت۔ اے کتاب چونائی ۽ لس مہلوک ۽ گورا ہم
سک نامدار بوت (۱۶)۔ چونائی ۽ پولکار ۽ نگد کاراں اے کتاب وتی دنان ۽
کت ۽ ایشی ۽ سراسک بازنگد گپت۔ اے کتاب ۽ بنزہ (۱۷) گوٹشہ ایشانی
ایراد ۽ بنجاہ جوڑ بوت۔ بلئے رُستگیاں راجد پتر ۽ پلہ مرزاں ہم پہ پٹ ۽ پول ہما وزم
کارمرزکنگی اُنت کہ دگہ راجد پتر نویساں کارمرزکتگ اُنت ۽ اے گپ یک محکمیں
راستی یے۔ بلئے اے درگت ۽ نبشتہ کار دہقانانی ٹکانی بابت ۽ راجد پتری مواد ۽
مُچی ۽ گپ ۽ کن اُنت۔ بلئے دہقانانی زند ۽ بابت ۽ راجد پتری مواد نیستی ۽ ہم درور
اُنت (۱۸)۔ لادوری ۽ اے جیڑہ ۽ واستا انکوئیزیشن ۽ کسب ۽ کاگداں چہ کمک
زرتگ۔ انکوئیزیشن ۽ اے مواد ہما و ہد ۽ اڑداتگ اُنت و ہدے دہقان کفر ۽
بہتام ۽ مقدمہانی زد ۽ بوتگ اُنت۔ چہ ایشی ۽ اے رویہ پدربوت، اگاں راجد پتر
نویس بہ لوٹ ایت آسراکاری کسب ۽ کاگداں چہ گوٹگیاں پدربتچ ۽ لیکہ ۽ مادی زند

۱۔ انکوئیزیشن چرچ ۽ یک محکمہ یے بوتگ، ایشی ۽ کارہر ہما مردم ۽ سزا دیگ بوتگ کہ چرچ ۽ رہبندانی
ہلاپ ۽ زند اش گوازیٹنگ۔

ء بابت ء بنزہ ء مواد یکجاہ کت کنت۔

مروچاں راجمانی ء معاشی راجد پتر نویس ہے کسب ء کا گداں کارمرز
کنگ ء انت کہ سرکاری عہد ہداراں یا ادارہاں وتی مول ء مراد ء واستا کارمرز
کتگ انت۔ اگاں کسب ء کا گد یکجاہ کنوک اے گپ ء سہی بہ بنت آحیران
بیت کہ چے پیم آمید گس ء بیان، چرچ ء ریکارڈ، زمین گزگ ء بہا کنگ ء کا گد
راجد پتر نویسانی واستا راجد پتری سرمایہ ء ارزشت ء دار انت۔ اے راجد پتری
مواد گزشت ء راجمان، مردمانی لیکہ، آبانی عادت ء زند ء وڑ ء پیم ء زانگ ء واستا
قیمتی گوہر ء ارزشت ء دار انت۔ اے نیمگا گپ ء شاہگان کنگ ء واستا ایڈورڈ
ٹامپسن نویس ایت

”مردماں سُنک Tax داتگ۔ سَنگ دیوکانی ریکارڈ
ہست بلتے سُنکاں چہ سیرلاپ بوتگینانی راجد پتر نیست
بلکیں آ راجد پتر نویس انت کہ آبادی ء بابت ء پٹ ء پول
کن انت کہ مردماں چرچ ء سُنک داتگ۔ چہ ایشی ء
راجد پتر نویس آدور ء آبادی ء کساس ء ہم کت کنت بزاں
سُنک ء ریکارڈانی وسیلہ ء آبادی ء کچ ء کساس ہم کنگ
بوتگ۔ مردماں کشت کشاری ہم معاہدہ ء رد ء کتگ۔
اے معاہدہ ابانی شرط ء کسب ء کا گد زمیندارانی گوراہست
انت۔ اے وڑیں بنزہاں راجد پتر نویس یکشلہ ء کارمرز
کنگ ء انت۔ اے کسب ء کا گداں چہ آہاں شاید ہم
رسان انت ء نوکیں جُست ہم جہہ جنگ ء انت“ (۱۹)۔

اے گپ ء چہ ہے آسردر کیت کہ اے وڑیں مواد بازیں پیکران اُنت
 ء اے وڑیں مواد راجد پتر نویس ء مہلوک ء نژیک ء بارت ء سمر کنت۔ انچوکہ
 مروچاں ٹیپ ریکارڈر ء گپانی گوشدارگ ء چہ زبانی راجد پتر اڑ دیگ بونگ ء
 اُنت۔ مروچاں راجد پتر نویس زبانی راجد پتر ء لس مہلوک ء تجربہ ء مشاہدہ ء بُن پد
 ء نویسگ ء اُنت بلتے الٰہی نہ اُنت اے زبانی راجد پتر تہناپہ لس مہلوک ء بہ بیت
 (۲۰)۔ بلتے زبانی راجد پتر ء اے کمی چہ ہماریکارڈاں سرجم بوت کنت کہ
 نبشاہیں شکلے ء لس مہلوک ء زند ء بابت ء اُنت۔ اے لادوری ء کارمرز کتگ ات
 اُنت ء 1976 ء ہے ریکارڈ یک اطالوی راجد پتر نویس گنزگ برگ ملر ء وتی
 کتاب ”کرم ء پنیر“ ء تھا کارمرز کتگ (۲۱)۔ گنزگ برگ Ginzburg ء اے
 کتاب ء تہاد ہقان ء آہانی زند ء جاروانی دیما آرگ ء جہد کتگ۔ اے درگت ء
 آئی ء یک کشارکارے گچین کتگ ء ایشی ء کردار ء وسیلہ ء گزشت ء سسا
 ء اروائی زند ء سرپد بونگ ء جہد کتگ۔ اے دہقان آرت دژشوکیں کمپنی یے ء
 کار ء بیت۔ ایشی ء نام ڈومنیکو اسکین ڈیللا Domenico Scandella ء ایشی ء عرف
 مینوچیو Minocchio بیت۔ اے 1532 ء رودراتکی اٹلی ء کوچگ فریولی Friuli ء
 ودی بیت ء ہے دمگ ء جاہ منند بیت۔ اے وتی حیال ء لیکہانی سبب ء
 انکوئیزیشن ء محکمہ ء چمانی زد ء کیت۔ 1600 ء اے پاہو دیگ بیت۔ اے
 مقدمہانی نیام ء آمیدگس آہانی دینی حیالانی بابت ء کسب ء کاگد تیار کنت ء ہے
 بنز ہانی برورد ء گینز برگ ء آدور ء ستک ء دینی لیکہ ٹہنتگ اُنت۔ چونائی ء اے
 مزینیں کارے۔ نبشتہ کارے کتاب ء پیش گال ء نویس ایت

”اگاں گندگ ء یک واقعہ یے بیکار سما بیت بلئے آمیرگ ء
 بیکار گوشگ نہ بیت چونائی ء راجد پتر عام ء ڈالچاریں
 واقعہاں چہ اڑدیگ بیت“ (۲۲)۔

اگاں یک انسانے ء زندا لکاپیں وڑے ء وانگ ء پھمگ بہ بیت گڑا
 ہے یکیں مردم ء چہ آئی ء دور ء راجمانی نفسیات زانگ بیت بلئے آ شخص ء شوہاز
 ارزان نہ انت۔ اگاں جہد کنگ بہ بیت گڑا اے وڑیں کیس اسٹڈی ء چہ راجد پتر
 ء پہنات کیش پراہ ء شاہگان بیت۔

رستگیں راجد پتر ء بنگپ ء سرا کارکنوکیں راجد پتر نویس سرکاری ء نیم
 سرکاری کسب ء کاگداں چہ وتی کار ء جزینت کنت۔ اے عمل ء درورے باربر
 اے ہناوالٹ Barbara A Hanawalt انت۔ ایشی ء انگلستان ء راجمانی راجد پتر ء
 ڈالچار کتگیں بنزہ بزاں جیوری ء آمیدگسی پٹ ء پولی کسب ء کاگداں چہ میانیں
 زمانگ ء دہقانانی زند ء جوڑشت داتگ بزاں ٹھینتگ (۲۳)۔ ہناوالٹ ء
 اے بنزہ ء سراگپ ء تزان کنان ء گوشتگ، اے کسب ء کاگد تعصبی نہ انت ء ہے
 سبب ء اے ارزشت دار انت۔ اے دربار یا چرچ ء کسب ء کاگدانی وڑا پسند ء ناپسند
 ء پلہ مرز نہ انت چیا کہ مقدمہ پھ سُدھ ء سما نویسگ بنت ء نویسوک ء حیاں ء اے
 گپ نہ بوتگ کہ اے کاروائی راجمانی راجد پتر ء بنزہ ء دروشم ء کار مرز بنت ء من ہم
 جہد کتگ کہ گپ ء ہما وڑا بہ لگاں۔ اے بنزہ ء گوں دگہ بنزہاں کار مرز کنان ء ہنا
 والٹ ء لوگی معیشت، چاگرد، کسانی، جوانی، پیری ء زند، چکانی رودینگ ء وڑپیم ء
 میانیں زمانگ ء دہقانانی مدامی ایں زند ء بابت ء ہم نویس اتگ۔

اے کارے درگت ء لادوری ء گنز برگ ء پٹ ء پول ء تپاوت ہست۔
 لادوری ء گنز برگ ء کارے کیس اسٹڈی ء بِن پد یک ہاسیں بنزہ یے۔ وہد یکہ
 ہناوالٹ ء سرکاری ء بے سرکاری کسب ء کاگد بنزہ ء حساب ء کارمرز کتنگ
 آنت۔ چہ ایشی ء آئی ء اے پھمتگ کہ سرکاری کسب ء کاگد جہلیں ٹک ء
 راجد پتر ء جوڑشت ء واستا کارمرز بوت کن آنت۔ اے گپاں چہ رستگیں راجد پتر ء
 پٹ ء پول ء شاہگانی ء گمان گیشتر محکم بوت۔ مروچاں اے راجد پتر مہلوک ء سیاسی
 جنزاں گوں محدود نہ انت بلکیں پہ ایشی ء نوکیں راہ شوہازگ بوتگ ء انت ء ہما
 راہ آنت کہ مارکسی راجد پتر نویسی ء لیبر جنز ء وتی اندر ء پہ وتی ء بند کتنگ آنت۔
 چونائی ء مارکسی ربیت ء ہست بوتگ المی انت بلتے اے ہم حیاں کنگ بہ بیت
 مارکس ء بنداتی ٹکی سماصنعتی دور ء چہ ساری عمل رنگ ء پیامد بوتگ اگاں نا!۔
 بد بہتی ء چہ یک متبادل ماڈلے انگتہ سوب مند نہ بوتگ۔ چونائی ء باز
 راجد پتر نویسی فرانس ء مکتب بزاں آنالز Annals ء نیمگاد لگوش ء ایشی ء رند گیر آنت
 (۲۲)۔ چونائی ء اے مکتب ء راجد پتر نویساں عہد ء بابت ء شمر ء الکا پیں سر پدی
 شاہگان کتنگ ء جاورانی زانگ، پھمگ ء واقعہانی ریس پریس کنگ ء نوکیں
 وڑ پیم پچارین اتگ۔ ایشاں کسب ء کاگد نوکیں رنگے ء کارمرز کتنگ ء نوکیں
 جستانی پُرسگ ء سکین داٹگ۔ وہدے اے مکتب ء ”ذہنیت“ ء ریس ء پریس
 کت گڑ ایشاں اے درگت ء جہلیں ٹک ء سسانی دنیا ء جوڑ کنگ ء ہم موہ
 رس ات۔ پہ جہلیں ٹک ء راجد پتر ء بیان کنگ ء یک فریمور کے ہم گیشینت ء
 دیما آورت۔

لہتے راجد پتر نویساں نوکیں ماڈل راجمان شناسی Sociology ء بشر شناسی Anthropology ء تہا شوہاز ات ء اے جہد ء چہ راجد پتر ء پھنات گیشتر پڑاہ ء شاہگان بوت انت بلتے لہتے جاہاں اے جہد ء چہ راجد پتر تاوان بارہم بوتگ۔
 سوسیولوجی ء صنعتی پوریاگرانی راجد پتر ء نویسگ ء نیام ء جو انیس کردے پیلو
 کت بلتے وہدے اے جہلیں ٹک ء راجد پتر ء ہاسیں بنگے ء پٹ ء پول ء واستا
 کارمرز بوت گڑا اے علم ء کردستانش ء حقدار نہ ات (۲۵)۔ وہدے راجد پتر
 نویساں میانیں زمانگ ء نوکیں دؤر ء لہتے ہاسیں بنگپانی سراکار کت، اے
 درگت ء انتھراپولوجی ء کردارزشت ء واہندآت بلتے اے علم ء کارمرزی ء ہم لہتے
 جیڑہ مک کت انت (۲۶)۔ ایشاں چہ لہتے جیڑہ ایلن میکفارلین Alan
 Macfarlane ء کاراں چہ نشان کنگ بوتگ انت۔ آئی ء ٹیوڈر ء اسٹوراٹ
 (ایسکس Essex) دؤر ء اے دوینانی سراجادوگری ء بہتام جنگ بوتگ) ء راجد پتر
 نویس اتگ (۲۷)۔ میکفارلین ء کارجادو ء رستگیں راجد پتر ء نام ء ہم زانگ
 بنت۔ بُرز ء چہ جادو ء راجد پتر ء کماہگ ء کار، ہیوج ٹریورر پر Hugh Trevor
 Reoper ء پیلو کتگ انت۔ آنتھراپولوجی ء بابت ء گوش ایت انتھروپولوجسٹ
 کوچگ ء مردمانی وہیم ء بیم ء ہرجاہ ء ہمک عمید ء یک وڑا حیال کن انت
 (۲۸)۔ میکفارلین ء جادوگری ء بابت ء سٹک ء سٹکانی بُن پد ء پٹ ء پول بنا
 کتگ چہ ایشی ء مئے فکر شاہگان بوتگ ء مئے سرپدی ء شاہگانیں رنگے زرتگ۔
 میکفارلین ء جہدانی برکت انت مروچاں انتھراپولوجی راجد پتر ء پڑ ء کارمرز
 بوتگ ء انت۔ چہ ایشی ء مارا ہلک (گاؤں) ء جادوگری ء اثرانی کساس بیت
 ء جادوگری ء بہتامانی باپشت ء تہنایک پیٹرن یے ظاہر بیت بزاں مہلوک ء

میان ء ذاتی ناراضی یا دل رنجی بوتگ۔ 1563ء پارلیمنٹ ء جادوگرانی خلاف ء
 پرچہ مقدمہ دارگ ء قانون پاس کتگ؟ ء چیا 1736ء قانونے ء رد ء جادوگری ء
 مقدمہ بلاس کنگ بوتگ انت؟ چونائی ء اے وڑیں سوال ء جہہ جنگ ء گوں
 انتھر اپولوجی گو شے گنگ بیت۔ و ہدے انتھر اپولوجی ء رد ء راجد پتر تنکیں گرد شے
 ء تہا ظاہر بیت گڑالس جیڑہ چونائی ء ڈالچا رکنگ بنت ء زور ء ہاٹیک ء حد اوند ء
 شو ہازگ ء جہد بیت۔ اے حد اوند کئے انت؟ ء چے پیم ء کار کنت؟
 مئے اے دزاج کشیں باوست لہتے سوال مئے دامن ء چگل دنت ء
 روت۔ چونائی ء رستگیں راجد پتر راجد پتر نویسی ء رانویں نکتہ ء نگاہ یے دنت ء
 اے ہاسیں راجد پتر ء ارز شتے دنت۔ اگاں اے راجد پتر ہے نگاہ ء گوں
 کارمرز کنگ بہ بیت گڑا اے دوٹو ہیں کارانی کما کار حیاں بیت۔ اول، اے
 بڑزیں ٹک ء راجد پتر ء ردیاں پہک کنت ء واٹر لو جنگ ء عام فوجی ء ارزشت ء
 برجم دارایت ء اے گپ ء ہم کشینیت کہ برطانوی صنعتی آشوب ء لس مہلوک ء
 ہذمت ء کردے ہست بیدے ایشانی ہذمت ء اے آشوب ء سوب مندی
 دز وگے ات (۲۹)۔

دومی، ہمیشی ء برکت ء اے راجد پتر ء بنیاد ء لس مہلوک ء مدامی ایں
 زندگی daily life ہم رنگ کنگ بوت۔ چونائی ء رستگیں راجد پتر ء راجد پتر نویسیاں
 وتی سیاسی پلہ مرزی ء کسب کا گدانی کارمرزی ء چہ راجد پتر نویسی ء نوکیں رنگے
 بکشا تگ۔ چونائی ء اے راجد پتر ء بہر گیری ارزانیں عملے نہ انت چیا کہ
 راجد پتر معاشی بیت یا سیاسی، فوجی بیت یا فکری اے دارگ ء بند کنگ نہ بیت۔
 چونائی ء راجد پتر ء ہر دزوشمے بہ بیت آپہ کارمرزی ء شاہگانی ء جہدے حیاں بیت۔

رُستگیاں راجد پتر ۽ پلگاری الکا پین وڑے ۽ کارمرزی ۽ چم دار انت۔
ہسٹری ورکشاپ جنرل ۽ شونگل ۽ نبشتہ انت ”مئے سوشلزم ۽ پیوستی، عہد ۽ مہلوک
۽ گوں ہم گزینچ انت کہ آگزشت ۽ کجام حال ۽ جاوراں بوتگ، ایشانی مدامی
ایں زند چون گوستگ، کجام سببانی رد ۽ ایشانی فکر یک ہاسیں دروشمے ۽ بوتگ
۽ آہانی زند ۽ یکتائی (انفرادیت) ۽ ارزشت چے بوتگ؟ ۽ کجام سبب ات انت
کہ ایشانی فکر کنگ ۽ عمل اش تعین کت؟“۔ آہاں ایشی ۽ تہا اے کیشی ہم کت کہ
”ماسرما یہ دارانہ نظام ۽ سراہم الکا پ ۽ حیال ۽ گورکنیں“ (۳۰)۔ چہ اے
گپاں پد سما بیت رُستگیاں راجد پتر ۽ بزر ۽ ہم راجد پتر ۽ ہست ۽ ایشی ۽ گوں
سیادی ہم دارگی انت۔ وہدے لس مہلوک ۽ راجد پتر نویسگ بیت گڑاپہ راجمان
۽ جوڑشت ۽ چوت واہمی بزاں اقتدار ۽ پاور Power ۽ سیاسی راجمانی سان بزاں
اثران ڈالچارکت نہ کنیں ۽ اے دُزراہ راجمان ۽ بزرزی بہر ۽ گوں سیادی دار انت
پمیشکا رُستگیاں راجد پتر ۽ شاہگانیں تناظر ۽ گوں چارگ ۽ جیڑہ انگت گواہ نہ کنت
اگاں اے جیڑہ توجیل نہ بوت ۽ ڈالچارکنگ بوت گڑا راجد پتر پارہ پارہ ۽ درگان
درگان بیت۔ اے گزانیں غم ۽ پابارشانی 1797 ۽ ٹونی جوڈٹ Tony Judt ۽
کتگ۔ بلتے بیرگ ۽ ایشی ۽ حیالانی پلہ مرزی کنگ نہ بیت۔ آگوش ایت:

”پہ سیاسی لیکہ ۽ استیں راجمانی راجد پتر ۽ ہیچ وڑیں جاہ نیست
چیا کہ راجمانی راجد پتر ۽ کلچرل انتھراپولوجی ۽ چہ گام بُراتگ
۽ ردوم زرتگ“ (۳۱)۔

رُستگیاں راجد پتر ۽ برکت ۽ راجد پتر نویسی ۽ کسبی راجد پتر نویسی ودی
کتگ۔ اے راجد پتر نویساں اکیڈمک راجد پتر نویسی ۽ کل مسٹری پزوش

داتگ ۽ نوک ۽ کسبی ایس دروشمے ٲہینتگ۔ 1966ء ٲامپسن ۽ وتی نبشتانکے ۽ نویس اتگ ”ٲوٲی ۽ اے وٲریں راجدپتر نویساں گوں وانوکاں گؤشے شتریں وٲرے ۽ وانگ ۽ سیادی داشتگ ۽ محکم کتگ اے نیام ۽ یونیورسٲی ۽ راجدپتر نویس وتی گل ۽ حد ۽ سیمسر اں بوتگ انت (۳۲)۔ اے جیٲہ ۽ کوٲہن بوتگ ۽ ساری دگہ قلم کارے ۽ وتی قلم روادات۔ جنگ ۽ ٲد برطانیہ ۽ یونیورسٲیانی نامداری ۽ درگت ۽ ڈیوڈ کناڈن David Cannadine ۽ قلم، کار بست ۽ نویس ات ”مروچاں اکیڈمک راجدپتر نویس اکیڈمک بنگپانی سرا قلم ۽ کاراں گیش کنان انت بلتے ایشانی وانوک کم بوہان انت“

(۳۳)۔

اے درگت ۽ رستگیاں راجدپتر ۽ ٲلہ مرزاں لس مہلوک ۽ نگاہ ۽ چہ راجدپتر ۽ سینگارگ ۽ جہد بنا کت ۽ نوکیں رنگے ۽ راجدپتر ۽ نویسگ ۽ دلکشیاں وزمے ۽ شوہازگ ۽ درکٲت انت کہ مہلوک اے نوکیں رنگ ۽ ٲہ حب ۽ شوقے راجدپتر ۽ بہ ٲہم ایت ۽ بہ وان ایت۔ بلتے بد بہتی ۽ چہ مردم انگتہ برزیاں ٲک ۽ واقعہانی وانگ ۽ دلاٲ انت۔ لس مہلوک ۽ برزیاں ٲک ۽ سیاسی شخصیتانی بابت ۽ وانگ ۽ شوق ۽ ہو بس باؤم ہم غمیگ کتگ۔ بلتے رستگیاں راجدپتر ۽ ٲلہ مرزا انگتہ انچیاں نگاہ یے ۽ گوں گزشت ۽ چار ۽ ٲاسگ ۽ جہد ۽ انت کہ آٲہ مہلوک ۽ سما ۽ آگہی ۽ ردوم ۽ وسیلہ بہ بیت۔ اے راجدپتر نویس ٲکی بہر گیری ۽ عمل ۽ ایر جن انت ۽ ایشی ۽ ایراد ۽ گر انت بلکیاں اے ٲکی بہر گیری ۽ عمل ۽ راجدپتر ۽ ٲزشت ۽ ٲز ویشیاں زوال حیاں کن انت۔ فلوڈ رک فلاڈو ۽ مہلوک ۽ راجدپتر ۽ ایشی ۽ ارزشت ۽ سرانگد گران ۽ گؤشتگ کہ ہسٲری ورکشاپ ۽ ایشی ۽ تہا ورکنگ کلاس ۽ بنگٲ ۽ گوں ہم گزنجیاں

قلم کار میزماں میزماں کوہن پسندی ء نزیک ء سر بوتگ انت (۳۵)۔

پیشکا گوش انت و ہدے راجد پتر ء بُن پد محکم نہ بیت داں ہما و ہدے
 اے یک ہوار رنگیں راجد پترے ودی کت نہ کنت - ایشی ء ہمرائی ء آ
 انتھر اپولوجی ء گوں وتی سیادی ء رہوتاں ہم محکم بہ کنت ء اے کار پہ ایشی ء المی انت
 (۳۶)۔ چہ اے عمل ء واقعہ ربیدگی فریم ورک ء تہا بنت ء ایشانی کچ ء کیل
 شریں وڑے ء بیت۔ چونائی اے درگت ء درستاں پیش مواد سر جم کنگ بہ بنت
 ء ایشی ء پداے راجمان ء راجمانی یا ٹوئیں مردمانی نیمگا حیال گور کنگ بہ بیت
 کہ ایشانی راجد پتری وانشت ء چہ منے علم ء آگہی ء پہنات گیشتر پڑاہ
 ء شاہگان بنت۔ اے درگت ء کلیفو رڈ گیر ٹز Cliford Geertz گوش ایت ”
 باسد انت ما راجد پتر ء تہا ہما دروشم ء وزم ء کار مرز بہ کنیں چہ آہانی وسیلہ ء ماوتی
 ربیدگی مچی ء ارزانی ء زانت ء پہم ات کنیں ء ایشی ء پدما آ راجمانی راستیاں وتی
 کتاب، نبشتا نک ء لکچرانی تہا جاہ دات بہ کنیں۔ رستگیں راجد پتر نویسی ء پلہ مرزی
 ء واستاے ٹیکنیک ء پہمگ المی انت۔

اے گپانی وانگ ء پد وانوک الما رستگیں راجد پتر ء راجد پتر نویسی ء
 شاہگانی ء سامان حیال کنت۔ اے بنگپ ء چونائی ء ہما راجد پتر نویسی وتی نیمگا
 دلگوش کنگ انت کہ آسینز۔ دہمی 13th کرن ء بگرداں بیستہمی کرن ء راجمانانی
 بابت ء پٹ ء پول کنگ ء بوتگ انت۔ اے راجد پتر نویسی دنیا ء جتا جتا نیں
 ملکاں گوں سیادی دار انت ء جتا نیں فکر ء حیال ء واہند انت۔ ایشاں چہ ہر یکے ء
 راجد پتر وتی وڑا کچ ء کیل کنگ ء جہلمیں ٹک ء راجد پتر ٹہینتگ۔ چونائی ء ہما

راجد پتر نویساں اے بنگلپ کارمرز کتگ آہاں سوب مندیں وڑے ء اے واقعہ دست گپتگ انت۔ ایشاں چہ ایڈورڈ ٹامپسن، کارلوگنز برگ، لادوری ء دگہ لہتے راجد پتر نویساں اے کار پہ شریں وڑے ء سرجم کتگ ء ایشاں راجد پتر ء نوکیں رنگ ء پیکرے بکشا تگ ء شاہگان کتگ ہم۔ اے راجد پتر نویساں ساچشت ء کمک ء چہ راجد پتر ء فکری رنگ ء دزوشم پد رکتگ انت۔ اے راجد پتر نویساں جتا جتائیں بنز ہاں چہ راجد پتر ء سیگارگ ء سکین داتگ کہ گزشت ء مجانی تہا گار ء بیگوواہ بوتگ انت۔

اگاں شر بہ چارے سما بیت کہ جہلیں بہر ء راجد پتر بازیں رنگ ء دا نکاں گوں الما ہست بہ بیت چیا کہ ایشی ء وزم ء تہا ساچشت ہم گواہ کنت ء نوکی ہم ہست انت۔ گزشت ء مجاں گار بوتگیں ہر آدم ء اے وزم ء عزت بکشا تگ۔ ایشی ء مثال فرانس ء آشوب ء نیام ء مچی ء راجد پتر ء برطانیہ ء لیبر جنر ء راجد پتر انت۔

چونائی ء راجد پتر جتائیں سیت ء جتائیں مول ء مراد ہم دار ایت بلتے راجد پتر ء ہاسیں کرد مردم ء آئی ء آشنائی ء مارشت دنیگ انت ء آئی ء درجہ ء مقام ء بابت ء آسر پد کنگ انت۔ جہلیں ٹک ء راجد پتر مہلوک ء اے سماء بکشیت کہ ساری ء راج ء پجار گوں حاکم، جنزل ء بزرزیں ٹک ء نام ء دام ء گوں ہم گرنج ات بلتے مروچاں جاو رال بدل بوتگ انت ء پجار ء دامن پڑاہ بوہان انت ء شاہگان انت۔ انچو کہ امریکی راجد پتر نویس یونیڈی گینو وے Eugene D Genovee ء امریکہ ء سیاہ فامانی راجد پتر انچیں وڑے ء نویستگ کہ آہاں وتی پجار ء مارشت ہمارا راجد پتر ء چہ بوت کہ آئی ء سفر ء پدمروچی اے جاہ ء سر بوتگ انت

(۳۷)۔ ہے وڈاٹامپسن ء کتاب ء انگلستان ء ورکنگ کلاس ء ٹہشت ء آہانی باطن ء وت پجاری ء مارشت ودی کت۔ گینووے ء وتی کتاب ء اے گپ شری ء گشینت کہ سیاہ فارم چونائی ء غلام بوتگ انت ء راجمانی بستار ء نزورہم، بلئے آہانی گوراجتائیں جہانے ء اڈرئیگ ء بودچہ اصل ء بوتگ پمیشکار اجد پتر ء آے تواریں نفرے agent گوشگ نہ بنت۔ آہانی گور راجد پتر ء ساچک ء ہم بود بوتگ ء ہست۔

اگان جہلیں ٹک ء راجد پتر نویسانی کار چارگ ء ٹپاسگ بہ بنت گرا راجد پتری عمل ء جہلیں ٹک ء کرد ہم پدر بنت بلکیں ہما چا گرد ء راجمان ء اے راجد پتر نویس جاہ منند بوتگ انت آچا گرد ء راجمان ایشانی کار ء کردانی برورد انت ء اے وڈا آہاں راجد پتری عمل ء شری بہر زرتگ۔ بلئے گوشگیں دود ہکاں چہ آشنا بوتگیں اے راجد پتری ماڈل ء انگتہ راجد پتر نویسی بیرگ ء وتی نیمگا دلگوش نہ کتگ ء انگتہ اے مین اسٹریم ء راجد پتر نویسانی فکر ء لیکہ ء پزوش دئیگ ء سوب مند نہ بوتگ۔ انگتہ مہلوک ء حُب پہ ہمارا راجد پتر ء انت کہ ایشی ء بابت ء ای ایچ کار E H Carr ء کتاب ”راجد پتر چی انت؟“ باوست کنت۔ چونائی ء ای ایچ کار ء راجد پتر ء سرپدی ء بابت ء بہیلی (بخل) کتگ نے ایشی ء گور ابروڈل ء آنالز مکتب ء وڈریں شاہگانی ہست نے شاہگانیں ساچے ہست دارایت۔ انچو کہ کار ء اے بیان ء بہ چارات ”سیزر ء روبیکون ء وڈریں گوٹڈ ء کسانیں چمگ ء گوازینگ یک راجد پتری ہستی یے دارایت ء ایشی ء ساری ہر مردم ء اے چمگ گوازینگ آچ وڈریں راجد پتری ارزشت نہ دارانت“۔ کار ء اے گپ آئی ء راجد پتری فکر ء عکس انت کہ مردمانی لڈ باری ء آہانی سُر پُر ء داستا

ٹرانسپورٹ ۽ ارزشت ۽ گمسار کنت۔ ہے وڑا آئی ۽ گورا 1850ء اسٹیلے برج ویکس Stalybridge Wakes ۽ خوانچہ فروشے (ہما سودا گر کہ مزنیں تالے ۽ چیز مان کنت ۽ ترایت بہا کنت) مُشت ۽ لگتاں گوں مرگ ۽ امبازاں دات بلنے اے واقعہ ۽ پچ وڑیں راجد پتری ارزشت نیست۔ چہ اے گپ ۽ ہے خیال ۽ گمان بیت راجد پتر ۽ جرم ۽ کردچی بوتگ؟ ۽ آ اے گپ ۽ ہم سر پد نہ انت (۳۸)۔ اگاں یک راجد پتر نویسے کار ۽ کتاب ۽ جاہ ۽ دگہ کتابے نویسگ ۽ واگہ دارایت گڑا پہ آئی ۽ الہی انت ۽ رستگیاں راجد پتر ۽ ایشی ۽ جتا جتا نیں دروشماں وتی کتاب ۽ جاہ بہ دنت ۽ راجد پتر نویسی ۽ بوتگیاں شاہگانیاں نشان کنان ۽ گزشت ۽ شاہگانیاں نگاہ یے ۽ گوں کچ ۽ کیل ۽ بہ کنت۔

بلے جہلیں ٹک ۽ راجد پتر لگت مال انت بلنے آوتی پچار ۽ محکم کنگ ۽ استا جہد ۽ برجہ بہ دارایت۔ راجد پتر باند انت شاہگان کنگ بہ بیت ۽ پہ مین اسٹریم ۽ راجد پتر ۽ نگد ۽ چیلنج ۽ کار مرز کنگ بہ بیت چہ ایشی ۽ راجد پتر ۽ نوکیں پچار ۽ معنا یے دیگ بہ بیت۔ جہلیں ٹک ۽ راجد پتر ۽ برکت ۽ گزشت رژنا بوہان انت ۽ آئی ۽ رژنائی ۽ چہ چیز پدر بوہان انت کہ ساری ۽ مئے گمان ۽ ہم نہ بوتگ انت۔ بلنے انگتہ پہ ایشی ۽ سک باز کار درکار انت ۽ لہتے چیز ہم گو شے انجیں ہست کہ گزشت ۽ رژنائی ۽ ودار ۽ انت۔ چونائی ۽ رستگیاں راجد پتر ۽ راجد پتر نویسی ۽ دروشم ۽ بدل کنگ ۽ سکت ہست ۽ آنا لڑ ۽ وڑا کوہن پسند بوتگ ۽ ترس ہم۔

چشیاں راجد پتر نویس مچ انت کہ آہانی نبشتا نکاں چہ لس مہلوک ۽ راجد پتر ۽ ٹہشت مشکلاں کپتگ۔ بلنے مروچاں اے وڑیں راجد پتر نویسانی دلیل روج پہ روج زور بوہان انت۔ رستگیاں راجد پتر چونائی ۽ جہلیں ٹک ۽ میان

ء بیسہ یے (اعتماد) ودی کنت ء اے بیسہ ء ودی کنگ دگہ ماڈلانی دست ء
 بوت نہ کنت۔ اے راجد پتر ء نویسگ ء گوں گزشت ء سیاسی راجد پتر ء راست
 بونگ ء ہم امیت ہست ء آ اے کار ء شریں وڑے پیلو ہم کنت۔ اے راجد پتر
 برطانیہ ء دگہ لہتے ملاں ہستیں بُن پدی راجد پتر ء تصور یا آئیڈیا ء بدل کنگ ء ہم
 سکت دارایت کہ انگتہ آملکاں گواہ کن انت ء شرحیال بنت۔

☆..☆..☆..☆

زبانی راجد پترا

Oral History

انوکیس دؤرء راجد پتر نو لیس صنعتی راجمان ء نندوک انت۔ آ زبانی دودء
ربیدگاں چہ گزشت ء ٹہینگ ء وش نہ انت ء اے عمل ء شکلیں نگاہاں گوں چار
انت۔ انچو کہ اے، جی، ٹیلر ء گوش ایت

”من اے بابت ء شک ء وہمانی آماچاں کہ اے ہما پیر
مردء کسہ ء وڑا انت، جوانی ء لذتاں یات کنت، تام
گریت ء تژن اول جنت۔ پمیشکا منا زبانی راجد پتر
دوست نہ بیت۔“

زبانی راجد پتر ء ارزشت گمسار ء ایشی ء پلہ مرز کم انت۔ اے انچیں
راجد پترے کہ زندگیں مردمانی گپاں گوں ہمگر نچ انت ء کسب، کاگداں چہ
زہر انت۔ بلتے چشیں مردم ہم ہست اے گپانی سرا باور کنت۔ اگاں یک
راجمانے ء کسب ء کاگداں ہوار نبشتائیں مواد ہست اود ء زبانی راجد پتر ء
ارزشت گمسار بیت۔ لہتے گوش انت کہ اسٹڈی ٹریکل Study turikel ء لس
مہلوک ء راجد پتر معاشی زوال ء دنیا دومی جنگ ء رنگ ء نویستگ ات ایشاناں

۱۔ اے نبشتانک گین پرنس بیگ انت کہ اے ہم من ڈاکٹر مبارک علی ء اجازت ء اردو ء چہ بلوچی ء
رجانک کنگ۔

ہاں میں واقعہ ہانی بابت ء نوکیں فکر، لیکہ ء رثر ثانی مان نیست۔

زبانی بنز ہانی بابت ء اے وڑیں شک ء گمان سک باز انت ء ایشانی
 ساڑا ہگ گرانیں کردے۔ ہمیشکا ہما راجمان ء نبشتائیں مواد نیست آہانی واستا
 ربیتی رنگے ء راجد پتر ء ٹہینگ جنجالے۔ بلکیں راجد پتر ء ٹہشت بوت نہ کنت۔
 آرتھر ماروک وتی کتاب ”دی نیچر آف ہسٹری“ ء تہا نویس ایت، ہما راجد پتر
 بیدے کسب ء کا گداں نویسگ بیت گڑا آ، آسودگ نہ انت بلکیں سرظاہری
 انت بلے آنگت ہم راجد پترے۔ ہما مردم بے شاہدیں راجد پتر ء منگ ء راضی
 نہ انت، آیشی ء مخالف انت۔ وہدے رانک ء جوڑ کتگیں رہبند ء وڑا راجد پتر ء
 کاروان جوڑ بوت، ہما انت افریقہ بے راجد پتریں برا عظم گوشتگ بونگ ء انت۔
 1831 ہیگل گوش ایت ”زبانی راجد پتر جہان ء راجد پتر ء بہرے نہ انت“۔
 1965 ء روپر ء اے بابت ء گوشت، افریقہ ء راجد پتر نیست اے تہنا گرونا کیں
 تمٹانی گردوی ء انگتہ یک شل انت (۱)۔ اگاں شرچارگ بہ بیت گڑا اے لیکہ
 تہنا پہ افریقہ ء نہ انت بلکیں ہندوستان ء ہما کلگ کہ تہنا وتی لوٹ ء درکار ء
 حساب ء چیز جوڑ کن انت ء پہ دگر ء ایشانی پیداوار سر نہ بنت، اے میتگ روچ ء
 گرمی ء گوں برف ء آپ بوہان بوت انت، ء سیاست ء بڑیں جمبراں چہ ہم ز بہر
 ات انت۔ مارکس ء خیال ہمیش انت۔ ہما مارکسٹ کہ نوآبادیتی نظام ء حق ء نہ
 انت، آپ وتی لیکہ ء مناک کنگ ء دائما مارکس ء اے دلیل ء بابت ء گوش
 انت کہ مارکس اے درگت ء اگاں اے گپ جنگ، بلے مارکس ء مطلب
 دگرے ات۔

البتہ اے درگت ء پلہ مرز ء مخالف، ہر دو بینانی خیال انت کہ اگاں
 راجد پتر نویس رانگ ء جوڑ کتگیں رہبندانی سراکار کنگ بہ بیت گڑ ایشاں پہ
 راجد پتر نویسی ء سرکاری کسب ء کا گد کار مرز کنگی انت۔ سرکاری کسب ء کا گدانی
 نہ بونگ ء پد، نی دگہ بنز ہانی نیمگا دلگوش گور کنگ بہ بیت۔ بلتے اے بنز ہانی
 بستار دومیگ secondary بیت۔ ایشانی ارزشت چو کسب ء کا گدانیگ ء نہ
 بیت۔ اے بابت ء زبانی راجد پتر ہم دومیگ بنزہ یے بیت۔

ہما راجد پتر نویس زبانی بیتاں چہ راجد پتر ء نبشتہ کن انت، و ہدے آ
 نگدانی دیمپان بنت گڑا چہ ایشاں، لہتے دل پرزوش بنت ء لہتے اے کار ء شری ء
 دیما بر انت۔ پال ٹامپسن زبانی راجد پتر ء ہاسیں پلہ مرزے ء راجمانی راجد پتر ء
 زبانی کردار ء ہم پلہ مرزی ء کنت۔ اے ہما مردمانی راجد پتر ء زبانی بیتاں چہ
 ٹہمینگ ء انت کہ آئی ء تہا ہما دلپروش ء شموشکاریں مردم ہوار انت کہ برزیں
 ٹک ء راجد پتر ء کمار نہ کتگ انت۔ آوتی کتاب ”گزشت ء آواز voice of
 past“ ء تہا چہ زہر ء نویس ایت:

”زبانی راجد پتر ء خلاف ء مردم جذبات ء بنیاد ء گپ کن
 انت۔ کوہنیں پدرتیج ء راجد پتر نویس گلانی مستر انت،
 زردار انت، مالدار انت ء خرچ ہم کت کن انت آاے
 نوکیں وزمے ء خلاف ء شک ء کپتگ انت۔ ہمیشکا آوتی
 ربیتی راجد پتر ء روم دیگ ء آئی ء پرواہ ء داشت نہ کن
 انت، ہمیشکا آجواناں بدنام کنگ ء انت کہ ایشاں ٹیپ

گون دمکال وئیل آنت“ (۲)۔

اے گپء چہ ہے آسردر کیت، ہم سریں راجد پتر نویسانی میانء
 زبانی راجد پترء بنزہء بابتء زہر شانی ہست ء اے عملء درا نگا ز کنگ ء واستا
 ایشان ہما ز بان رُرتگ کہ دوئیں نیمگانی جذبہاں صاف صاف ء ظاہر کنت۔ بلئے
 بے واندا ئیں راجمان ء زبانی راجد پترء ارزشت چے رنگ ء انت؟ ایشی ء
 بابت ء یان واسینا ء وتی مینی فیستو^{۱۱} زبانی ربیت ء راجد پتر

Oral Tradition as

History ء تہا نویستگ:

”ہمودء نبشتا ئیں مواد نیست اودء زبانی ربیتاں چہ راجد پترء
 سرء چہ ٹھین انت۔ راست انت اے کار نبشتا ئیں موادء
 وڑا نہ بیت۔ نبشتہ یک تکنیکی کرامتے۔ زبانی راجد پترء
 اثر نوکی ء و ہدء ہر وڑیں کمی دیما آرگ بہ بنت ء جہدء گوں
 توجیل بہ بنت۔ چونائی ء اے کار سرجم نہ انت بلئے انگت
 آہاں راجد پترء بُن پدے بکشتاگ۔ اے راست انت ہما
 راجد پتر زبانی راجد پتر ء بنپدء نویسگ بوتگ آپمیشکا
 شکون دیم ء نزور حیاں کنگ بیت کہ ایشی ء راستی ء ریس
 ء پریس ء واستا مواد نیست“ (۳)۔

کے ہے داتگیں بنگپ ء سرافکر بہ کن۔ زبانی ربیتانی ارزشت ہمودء
 بیت، اے دگہ وڑیں مواداں چہ ز بہر انت بزاں دگہ مواد گواہ نہ کنت۔ ایشی ء
 ابید آگوش ایت، و ہدے نبشتا ئیں مواد سوب مند نہ بنت گڑا زبانی ربیت ء لوٹ

بیت۔ بلئے چو ہم نہ انت، زبانی بنزہ ء چہ جوڑ کتگیں راجد پتر دگہ بنز ہاں چہ
راست ء گواچن انت۔

گڑا سوال ایش انت، زبانی بنز ہانی بابت ء انچواڑ ء کڑ چیا ہست؟
پال ٹامپسن ء خیال ء کوہنیں پروفیسر ء زانتکار نوکیں وزم ء پھمگ ء راضی نہ انت آ
ہر نوکیں راجد پتر ء رانگ ء رہند ء مخالف خیال کن انت۔ بوت کنت اے
راست انت بلئے ٹامپسن گوش ایت ایشی ء بُن ء دگہ جنجال ہم ہست انت۔
چونائی ء راجد پتر نویس وانند ہیں راجمانے ء نندوک انت ء ایشانی گوارا زبانی
لبزاں ہاسیں ارزشت نیست۔ نبشتائیں لبزانی سراناز ء نبشتائیں لبزانی عزت ایشی
ء آسر انت، ء چیا مہ بیت۔ انچوکہ واسینا ء گوشگ، نشان (علامت) ء نبشتائیں
زبان ء چہ انسان وتی گیاں دگہ بازیں گوشاں بارت ء سر کنت ء ہے انسان ء
ٹوئیں کرد انت، آں! اگاں وانند ہاں ایشی ء مارشت مہ بیت۔ اگاں آنیوزی لینڈ
ء ماوریائی مثال ء بچار انت گڑا اے دمانا سر پد بنت کہ آہاں یورپ ء ڈمونیشن ء
شاہگانی ء جاورانی سر امشاہدہ کتگ ء پھمگ۔ بلئے آہاں نبشتائیں زانت وتی
کنٹرول ء نہ کتگ ات انت۔ اے وڑی ء آہاں یورپیوں چہ پڑوش وارت۔

انچوکہ 1833 ء پنسد 500 ماوری آل وانگ ء نبشتہ کنگ ء بود
داشتگ۔ سالے ء تھا اے دہ ہزار 10,000 بوت انت۔ 1840 ء ویٹانگی Waitangi
ء معاہدہ بوت۔ ہے معاہدہ ء رد ء ماوری سردارانہ زمین پچ گرگ بوت انت۔
گڑا آدور ء یک جہان گولے ء ایشانی جان سلامتی ء بابت ء نہ وشیں حالے سر
کت، کہ نی آتچ ء تا کی نہ انت بلکیں یکجاہ نندوک انت آہانی سُر ء پُر گمسار
انت اے حال ء تھا اے مردم تہنا وانگ ء نبشتہ کت کن انت۔ 1848 ء ولیم کولن

سوۂ ماوری زبان ۽ تہا رجانک کت ۽ ماوری مردمانی تہا بہر کت۔ 1844ء گورنر جنرل جارج گرے ۽ گوشت، ماوری مروچاں علم ۽ بابت ۽ یورپیانی وڑا انت۔ چونائی ۽ نبشتہ کارانی تہا آکجام رنگ ات کہ ماوریاں علم ۽ پہمگ ۽ دیر نہ کت؟ چونائی ۽ ماوریاں باج بری (فاتح) ۽ علم، زانش ۽ جوانیں شوق ۽ نہ بوتگ ۽ سبب ۽ علم ۽ تہنا یک نیمگے دستاں کتگ بزاں پہم اتگ۔ آہاں بنداتی دور ۽ کتاب ٹوٹم حیاں کتگ انت۔ گوں اے حیاں ۽ ایشاں کتاب ۽ تاک وتی سپتگیں گوشانی تہا مان کتگ انت۔ چہ اے وڑا ایشانی ۽ کتابانی میان ۽ بدنی سیا دی یے ہم بنا بوتگ۔

نبشتا نیں مواد ۽ نہ پہمگ ایشانی یک زوری یے بوتگ۔ وہدے ویٹانگی معاہدہ بیت گڑا ماوری دری زبان ۽ سر پد بنت بلئے ایشی ۽ قانونی بہر ۽ سر پد نہ بنت۔ ہے سبب ۽ برطانیہ چہ ایشی ۽ باج بارت (۴)۔ ماوریاں وتی شنکتگیں علم یکجاہ نہ کت انت، اگاں آہاں بہ گتین ات انت گڑا ایشاں جاورانی بدلی پہم اتگ ات انت بلئے چُش نہ بوت۔ چہ ایشی ۽ اے نبشتا نیں علم ۽ بزیر ساہگ ۽ ایمن نہ بوتوں ہمیشکا آرندا علمی رنگ ۽ نہ جنز ات انت۔

کوہنیں رودراتکی میان ۽ ہمودا آہن یا آسن، پہ وڑگ ۽ چیز ہست ات، اود ۽ جناوردارگ بوتگ انت (۵)۔ انسان ۽ وتی اظہار نبشتا نیں مواداں چہ کتگ ات۔ اگاں فکر کنگ بہ بیت زبانی گپ ۽ تزان محکم نہ بیت ۽ نبشتا نیں تزان باندا تیں بستار دار انت۔ نبشتہ ۽ ہما وہد ۽ ارزشت رس ایت وہدے آ لبزاں پیوست کنت کہ زبان چوں نویسگ بہ بیت۔

جیک گوڈی وتی کتاب Domestication of savage mind ء تہا
 گوش ایت، نبشتائیں علم ء زورگ ء پھمگ ء واستالمی انت مارکس ء رسا نکدر
 ء ڈرچی ء واستا ہما گال بند پیوست کنگ انت، آکار مرز بہ بنت۔ رسا نکدر ء چہ
 آہانی سیادی بزاں آئی ء مادی ء راجمانی ربیدگی بہر ہوار کنگ ء چارگ بہ بنت۔
 و ہدے مانوگیں دؤر ء بچار ایں ہمے سما بیت مانچیں راجمانے ء تہا ایں، اود ء ہر
 رنگ ء لبرانک ہست ء پے نبشتہ ء لکھوڑ ہم۔ و ہدے ماگزشت ء بہ چار ایں گڑا
 سے ۳ رنگ ء رسا نکدر ظاہر بنت۔

1- زبانی ربیدگ: ایشی ء تہا زبان نبشتہ ء رنگ ء نہ بوتگ انت۔

2- نبشتائیں ربیدگ: ایشی ء تہا زبانی ربیت ہلاس بیت۔

3- انچیں ربیدگ آہانی زبان ء نبشتہ، ہر دوئیں ہست انت۔

انوگیں دؤر ء دراہیں مزنیں زبان، ہما کہ انگتہ گوشگ بنت، ہواری
 ایں ربیدگ (مخلوط کلچر) ء تہا انت ہمیشکا ایشانی تہا وانندہ ء بے وانندہ دوئینانی
 سرا کتابی اثر ہست انت۔ انچو کہ نوزدہمی کرن ء ماوری زبان نبشتائیں علم ء وسیلہ
 ء چہ کنٹرول کنگ بوتگ ات یا اسلامی ملکاں نبشتائیں ء زبانی ربیت ء چہ ہواری
 ایں ربیدگ ودی کنگ۔ مروچاں نبشتائیں علماں گوں ریڈیو، ٹی وی ء ٹیلی فون ء
 وانندائیں مردم قابو کنگ انت۔ ہواری ایں ربیدگ ء آئی ء سان وتی جاگہ ء
 انگت اوشتاگ۔ بلئے راجد پتر نویس ء وانندہ بوتگ ء چہ نبشتائیں لبران
 ارزشت رس ایت، چہ ایشی ء اے وتی معیار ء پیوست کن انت، ایشانی گوڑا
 زبانی لبران ارزشت بیگواہ انت۔

زبانی ربیت ء ارزشت مسلمانی حدیث ء چہ پہمگ بیت۔ آئی ء تہا
 رویہانی یک درچی یے ہست کہ ہمے حدیث ء جوڑشت انت۔ ارنسٹ گیلز
 ء مراکش ء صوفیانی سراپٹ ء پول کتگ ء اے درگت ء آگوش ایت کہ ولی یا
 صوفی بلے بے وانندہ یے، وہدے آشریعت ء گیشگیواری ء کنت گڑا آئی ء
 گپ پہ دلگوشی ء گوشدارگ بنت۔ ایشی ء آتراپ ء اگاں برکت ہست گڑا اے
 ہما پاکیں کتابی نبشتاہانی آسر انت۔ ایشی ء علم ء بُند قرآن ء حدیث انت ء آرزبانی
 ایشاں وتی مردمانی گوشاں سرکنت۔

ہما ربیتی راجد پتر نویس وتی بنزہ ء سے چیزاں گند ایت ء کسب
 کا گداں الی گوش ایت۔ اے سے ایں چیز زبانی ربیت ء ہوار نہ انت یا نیست
 انت۔ ہمیشکا اے آہاں الی خیال نہ کن انت۔ ایشانی واستا مواد ء جوان بونگ
 چہ درستاں اصلی انت ء ایشی ء پد شاہدانی راست بونگ انت۔ ایشانی خیال ء
 کسب ء کا گد ازم ء رنگے۔ شاہدانی راست بونگ ء واستا آ کتاب ء ہاسیں
 نکتہاں دومی نکتہاں گوں سرشون بند ایت ء ایشی ء ریس پر یس ء کنت۔ اے
 عمل ء پد اسالدر ء راست کنگ الی انت، پرچہ کہ ایشی ء وسیلہ ء واقعہانی وانگ
 ء گیش گیواری بیت۔ راجد پتر نویس واقعہاں آئی ء دور ء آتراپ ء چار انت
 ء ایشی ء کچ ء ماپ، چہ سالدر ء گھڑ یال ء بیت۔ کسب ء کا گدانی ڈراہیں گپاں
 دنت۔ اگاں کسے وانندہ انت گڑا ایشانی واستا نبشتہ گران نہ انت ہمیشکا ما
 مروچاں گوشے نبشتاہانی دریا ء تہا انت۔ یک کتابی نکتہ ء پہمگ ء واستا مادگہ
 بازیں کتابی نکتہاں وان ایں۔ چیا کہ وہدے شاہدیں نکتہ یکے بیت گڑا یکیں
 پتر ء و، گوات بارت ہمیشکا بازیں شاہد درگیجگ بنت۔ اگاں ہمے پٹ ء پول ء

درگت ء یک زبانی شاہدے دزبہ کپ ایت گڑا آئی ء سرابیسہ نہ بیت، اگاں کتابی رسم ء سن مان گیشیتنگ آنت گڑا ایشاں ربیتی راجد پتر نویس نہ زور آنت۔ اے راجد پتر نویسانی حیال انت کہ زبانی راجد پتر ء اے وڑیں نزوری بکشگ مہ بنت۔

زبانی راجد پتر ء بُن پدء اگاں ڈیٹا یکجاہ کنگ بہ بنت گڑا آدیروی یا بدلی ء عمل ء گیشگیو ارکت نہ کنت، اے زبانی راجد پتر ء بابت ء مزنیں زنگے۔ راجد پتر ء تہا بدلی ہما عمل انت کہ راجد پتر نویس وان انت ء پھم انت۔ چونائی ء یک انچیں راجمانے ات کہ اودء یاد راہیں وانندہ یا بے وانندہ آنت، گڑا اے وڑیں چاگرد ء تہا وانگ ء زانگ ء درچی ء عمل سک بازار مند بیت۔ وہدے اے درچی ء تہا بدلی بیت گڑا ایشی ء پھمگ گران بیت۔ چونائی ء زبانی راجد پتر ء زنگ پشت ء یا جہل ء چہ کائنت ء راجد پتر ء چہ اے ترس بیت کہ زبانی ربیت یک مردم ء نگاہاں چہ چارگ مہ بیت ء اے حیال کنگ بیت وہدے راجد پتر اے رنگ ء چارگ بیت گڑا مارا بیگواہ کنت چیا کہ اے درگت ء اے حیال ہم دارگ بیت کہ زبانی راجد پتر ء تہا ٹوئیں مردمانی پچ عزت نیست ء نئے کہ ہاسیں چیز پھ ایشی ء ارزشتے دار آنت۔

زبانی راجد پتر ء سرا بوتگیں اے نگداں بہ چار ایں گڑا ایشی ء پشت ء ربیتی راجد پتر نویسانی ء ایشانی وزم ء نزوری پدر بیت۔ آ بے حال بنت رانک ء دانگیں وزم ء ابید راجد پتر ء جوڑشت ء پھمگ ء دگہ راہ ء رہندہ ہست ء بوت کن انت۔

واسینا ء زبانی راجد پتر ء پجار ء گوشتنگ ”زبانی شاہد ء گواہ پدر پچ داں پدر پچ روان بنت“۔ اے ہما مواد آنت چہ ایشانی وسیلہ ء ما راجمان ء

گزشت ء ر بیدگ ء ٹھہین ایں۔ و ہدے راجمان ء تہاوانندہ گیش بوہان بنت
گڑا زبانی راجد پتر میزماں میزماں نزور بوہان بیت بلئے لہتے زبانی ربیت الما،
راجمان ء سر کابنت۔

یات ء گیر زبانی راجد پتر ء بہر انت ایشی ء سیادی گوں مردم ء ذات ء
انت۔ اے وڑیں یات ء گیر پدرتیج داں پدرتیج جنزان بنت اگاں پدرتیج داں
پدرتیج روان بہ بیت گڑا اے سلامت نہ بیت۔ زبانی ربیت ء یات گیر ء تہا بازیں
تپاوت ہست اگاں زبانی ربیت یک پدرتیج ء چہ دومی پدرتیج ء دیگ بہ بیت
گڑا ء پہ ایشی ء مول ء مرادے ء بونگ المی انت۔ ایما نیل ڈر کائیم ء نزع و ہدے
ربیت پدرتیج ء چہ دومی پدرتیج ء سر بنت، چہ ایشی ء اے مراد زورگ بیت کہ
راجمان ء جوڑشت اصلی رنگ ء بیت، دگہ مردم اے عمل ء شاہگانی ء گند انت ...
ما گوشت کنیں زبانی ربیت چار بہرانی تہا انت (۶)۔

۱۔ گیر کپتگیں (رٹا ہوا)، ۲۔ گیر نہ کپتگیں (نہ رٹا ہوا) ۳۔ اوشتا تگیں ء زگر تگیں
(ٹھہرا ہوا و جما ہوا) ۴۔ آجویں (آزاد)۔ یات کپتگیں چیزماں چہ مراد شاعری،
صوت ء جنگلی (رزمیہ) لچہ انت۔ بتل ء ایدگہ بازیں چیز ربیت ء تہا بند یگ نہ
انت۔ اے راست انت زبانی ربیت دراہیں شاہگانی ء ابیدہم راستیں زانت نہ
دنت چیا کہ انسان ء حافظ ء ہم لہتے نزوری ہست انت۔ و ہدے ر پتار ء گوں انسان
بازیں چیزے بے حال کنت ء بازیں یات ہم کنت۔

بلئے زبانی ربیت ء پلہ مرز گوش انت کہ نبشتا نیں راجد پتر ء راجد پتر ء
گیشی ء کمی ہم راجد پتر نویس ء پسند ء ناپسند ء گوں بندوک انت۔ نبشتا نیں
راجد پتر ء تہا سال ء رمس ء بابت ء زانت راست نہ انت، چونائی ء اے ہم

زہر شانی نبشتا نیں راجد پتر ۽ گوں ہست انت۔ اے گپ ہمیشکا گوشگ بیت
چیا کہ ربیتی راجد پتر نویساں انوگیں سالدر پہم اتگ ۽ ہمیشی ۽ دامن ۽ چہ گزشت
۽ واقعہاں ظاہر کنگ ۽ واہگ دار انت، وہدیکہ وہد ۽ کچ ۽ ماپی موسمانی بدل
بوتگ ۽ چہ کساس بیت ۽ اے کوہنیں وزے۔ ٹامپسن ۽ اے سرحال ۽ سمرانبتہ
کتگ ۽ ایشی ۽ تہا آئی ۽ سما (شعور) ۽ آئی ۽ بدلی ۽ بابت ۽ ہم چیزے گوشگ،
مدغاسکر ۽ برنج ۽ گرادگ ۽ مراد ”نیم کلاک“ بوتگ۔ روبرکتی (مغربی)
نا بیجیریا ۽ تہا ”مکھی ۽ ساہگ“ ۽ مراد ”پانزدہ منٹ ۽ رند“ بوتگ۔ انوگیں راجمان
۽ سمرانصنعتی راجمان ودی کتگیں عملے۔ راجد پتر نویس سال ۽ رس ۽ بابت ۽ خیال ۽
گورکن انت کارکن انت (۷)۔ بلتے آبازیں راجمان ۽ تہا اے وڑیں بہر ۽ حق
۽ نہ انت۔ آراجد پتر ۽ تہا بادشاہاں حساب کن انت کہ آئی ۽ یک پدرتچے سی ۽ سے
سال جزان بیت۔

لہتے راجد پتر نویس اے پہم انت کہ آہانی کار واقعہانی درشانی انت
۽ ایشانی گیشگیواری ہم۔ چونائی ۽ المی انت، بلتے بس اوں نہ انت۔ ایشاں ابید
راجد پتر نویسانی دودگہ ہاسیں فرض ہم ہست۔ اولی، راجد پتری عمل ۽ یکشلی ۽
گیشگیواری۔ راجد پتر ۽ یکشلی زبانی ربیت ۽ ایشی ۽ ربیدگ ۽ بابت ۽ انت آ
بدلی ۽ عمل ۽ چہ کیشتر ہاس ۽ نادر انت، ایشی ۽ ابیدر بیتانی عمل ۽ چارگ المی انت
چیا کہ ربیت داں ہما وہد ۽ زندگ بیت وہدے آہانی پجار یکشلہ بہ بیت۔ دگہ
راجد پتر نویسانی و استا اے المی انت آوانوک ۽ انچش بہ کنت کہ آئی ۽ یقین بہ بیت
کہ راجد پتر نویسی ۽ بون پد ایشی ۽ زانت ۽ گوں بندوک انت۔ راجد پتر نویسی ۽
دومی فرض انت آبرزیں ٹک ۽ ابید اے ہم بہ چارایت راجمان ۽ تہا لس مہلوک،

ہنرمند، دہکان، ڈرائیور، ہلکانی مردم، کارگس (آفس) کارگشادیں پیووال
 چیراسی جی خیال کن آنت۔

زبانی راجد پتر، اے نکتہ، بن گپانی ڈالچا رنگ، گوں اگاں ربیتی،
 صنعتی دور، راجد پتر نویس و تا یک سیمسرے، دارایت گڑا آئی، حال انچش
 بیت گوشے یک عاشقے بلب، رژناتی، سردیں گوات، سردامک، کنڈ، کمبل
 سہرا بہ کنت بہ اوشت ایت پہ وتی کیگد، راجد پتر۔

زبانی راجد پتر نویسیء ارزشت ا

Significance of Oral Historiography

اے گپء دیر نہ انت بلکیں انوگیں گپے کہ مردم نہ تہنا زبانی راجد پتر نویسیء ارزشتء سر پد بوت انت بلکیں نی اے مروچاں پہ راجد پتری بنزہ ءالکاپیں بنزہ یےء حسابء کارمرز کنگ بوتگء انت۔ اے درگتء ایشیء دلبدی ہم رسگء انت۔ البتہ راجد پتری علمء گردانء تہا اے مزنیں مدتےء پد ہوار کنگ بوت کہ ساریء اے راجد پترء علمء تہا جاگہ دیگ نہ بوتگ۔ ایشیء جاگہ نہ دیگء سبب بوت کنت ہمیش ات کہ راجد پتر نویساں اے میراث مہلوکء زبان زدی rumor گوشتء ردگت کہ زبان زدیء افواہء سرا باور کنگ نہ بیت۔ اے عملء ایشیء ارزشت کم کنگ ات۔

اے نبشتا نکء تہا زبانی راجد پتری میراثء درگتء سے گپ پہ باوستء دارگ بیت۔ اول ایش انت کہ زبانی میراثء راجد پترء گوں سیادی۔ دومی: زبانی بنزہء ارزشت۔ سیسی: زبانی ربیتء نبشتہی راجد پتر کنگ۔ پہ گپانی پیامدء متحدہ عرب اماراتء سعودی عربء راجد پتر گچین کنگ

۱۔ اے نبشتا نک ڈاکٹر عبداللہ بن ابراہیم العسکر بیگ انت۔ واجہ کنگ سعودیونیورسٹیء پروفیسرے۔ پاکستان اسٹڈی سینٹر کراچی یونیورسٹیء پی ایچ ڈی اسکالر محمد تقیء عربیء چہ اردوء رجانک کنگ۔ بلوچی رجانک۔ اض

بوٹگ آنت۔

نبشتہ کارء و ہدے زبانی راجد پتری میراث ء درگت ء پٹ ء پول
 بندات کتگ آت۔ گڑاے کار پہ آئی ء یدر ء ارزانیں کارے نہ آت۔ بلکیں آئی ء
 بازیں مشکلے دیما اتگ آت۔ بقول روبرٹ لوی (Robert Lowie) پہ یک
 راجد پتر نویسے ء ممکن نہ انت کہ یک دمگے ء راجد پتر ء نویسگ ء آدمگ ء ہر
 یک مرد مے ء گوں نیاد ء احوال بہ کنت ء ایشانی لیکھاں بہ زانت۔ اے درگت ء
 روبرٹ نویس ات ”منا زبانی ربیت ء سراج وڑا باور نہ کنت“ (Lowie. 1917., p. 163)۔

بلتے اے ڈراہیں گپانی یک کڑ، زبانی ربیت ء تہا الکا پ ء راستی
 ہست کہ چونائی ء نبشتہ ایں راجد پتر ء تہا نہ رس انت۔ چو کہ اے وڑا کجام ہم
 راجد پتر نویسے بیرگ ء رابرٹ ء گپ ء نہ من ایت۔ پمیشکا انسانی راجد پتر ء
 کجام ہم مہلوکی شور یا بتل ء تہا ء رسم ء رواج ء گوں وڑے نہ وڑے ء راستی ہم
 گزنج بیت گوں۔

رابرٹ لوی ء ایشی ء وڑیں ایدگہ راجد پتر نویس زبانی راجد پتری
 میراث ء پمیشکا ڈالچا رکن آنت کہ ایشانی نژ ء راجد پتر تہنا ہما شتر انت کہ نبشتہ
 انت (p. 598)، ہرچی نبشتہ نہ انت بزائ راجد پتر نہ انت۔ بلتے ایدگہ
 راجد پتر نویساں زبانی راجد پتری میراث ء ارزشت منبتگ۔ انچو کہ اے فیڈر
 (A Feder) گوش ایت ”زبانی ربیت چہ ایدگہ ڈراہیں راجد پتری بئز ہاں محکم
 تر انت۔ پمیشکا ایشی ء منگ ہژد ری انت“ (اونج۔ 1994-290)۔ پہ زبانی
 راجد پتر ء گال بند ء معناء بندگ گزانیں کارے۔ پرچہ کہ یکے و ایشی ء بنگل مان

گشیتگ انت ءدومی نیمگازبانی علمی میراث سائنسی علم ءچپ انت۔ بلکیں زبانی
 ربیت یک انچیں علمے کہ راجمانی علماں گوں شریدار انت۔ بلکیں فوک لور
 (Folklore) ءنام ءیک سرجمیں گالبندے ہم پہ ایش ءہست۔ اے بنیاد ءایش
 ءگالبند ءوزم لائخل انت (یان۔ 1981-236)۔ ڈاکٹر نیل سلامتہ ڈکشنری آف
 لاروس ءچہ زبانی راجد پتر ءپجار ءاے وڑ گشین ایت ”زبانی راجد پتری میراث
 چونائی ءکسہ، سرکپت، دینی وجدان، لیکہ ءدگہ لہتے عادتانی گزنج انت“ (سلامتہ۔
 1986-39)۔ البتہ ڈکشنری آف روبر ءتہا زبانی راجد پتر ءپجار ایش انت ”اے
 بے مادیں دینی، اخلاقی میراث ءپشت پہ پشت یک زمانگے ءدومی زمانگ
 ءتہا زبانی رد ءبدل بونگ ءنام انت“ (p. 60)۔ زانتکارانی دا تگیں اے پجارانی
 چار ءٹپاس ءچہ اے گیشتر مان گیش ایت۔ ڈینیل مک کال (Daniel Mc
 Call) ءوڑیں راجد پتر نویس ءوڑیں زانتکارے ءرد ء زبانی میراث ءگالبند ءنہ
 گشیتگ ءدوسبب انت۔ اولی ایش انت کہ اگاں یک علمے ءگالبند ءشاخ
 باز بہ بنت۔ گزانہ تہنا آمان گیش ایت بلکیں آئی ءوڑوڑیں مکتبیں فکر ہم دیما
 کابنت۔ دومی ایش انت کہ پہ راجد پتر ءعلم ءنسبت ءایدگہ گالبندانی زبانی
 راجد پتری میراث ءگالبند شرتیر انت۔ مثال ءگپ ءمہلوک ءمیراث، مہلوکی
 بتل یا فوک لور ءایدگہ۔ ہے وڑا زبانی راجد پتر ءزانتکار وطر جے اونگ (J.
 Ong) ءرد ء”اے گالبند داں ہما وہد ءنہ گیش انت داں کہ یک ءپچ کنگ
 ءشری ءٹپاسگ مہ بنت“ (p. 59)۔ نی ماے چاریں کہ زبانی علمی میراث ء
 راجد پتر ءگوں سیادی چی انت؟

زبانی علمی میراث ء راجد پتر ء گوں سیادی

ہمارا راجد پتر نویس کہ زبانی علمی میراث ء بنزہ ء حساب ء مان نیار انت
 چہ ایشی ء فوک لور ء انتھر و پولو جی ء ایدگہ چیزانی سبب ء زبانی راجد پتر ء سیمسر
 بندگ نہ بنت ء دومی نیمگا راجد پتری بنزہ ء چہ مردم گیشتر گستا بیت۔ داں پنجاہ ء
 دہک ء اے کار ء زانتکاراں راجد پتر ء ارزشت ء درگت ء زبانی علمی میراث جاگہ
 نہ داتگ ات۔ البتہ فوک لور ء زانتکار زبانی بنزہ ء مگیم ء واجہ ات انت۔ پمیشکا
 راجد پتر نویساں اے مصدر کسہ، ڈائیکٹیوکل لیجنڈز (Dialectical Legends) ء
 ایدگہ ہے وڑیں چیزاں گوں نام بست انت ء ردگت انت۔ بلکیں راجد پتری
 بنزہ ء چہ گامے دیماشت انت ء گوشت اش کہ زبانی بنزہ بانی راجد پتر راستیاں
 گوں پچ سیادی نیست (یان۔ 1981-35)۔ ہے گیانی سبب ء داں دیراں پد
 زبانی علمی میراث ء چہ کارگرگ بوت ء اے پہ راجد پتری بنزہ ء محکمیں چیزے
 زانگ بوت۔ مناسما بیت کہ ”زبانی علمی میراث الکا پیں وڑے ء راجد پتر ء علم ء
 گوں پیوست انت۔ پمیشکا زبانی علمی میراث یک دودمانے پیش دار انت کہ
 اودے مردم زندے گوازین انت ء ہے ایشانی فکر ء لیکہانی آدینک انت ء اے
 معاشی، راجمانی، سیاسی ء ربیدگی نظام ء شکل ء صورت بخش ایت۔ بلکیں ہتے
 پولکاراں باور انت کہ نبشتہ ایں راجد پتر چونائی ء زبانی راجد پتر ء چہ دراتلگ
 ء اجزا انت۔ مثال ء گپ ء کسہ، مہلوکی رسم ء رواج، بتل ء چاچ، عہدی پر بند،
 شعر۔ اے چیزاں یک راجد پتر نویسے ہم ڈالچارگت نہ کنت۔ بلکیں بازیں

راجدپتری بیان ۽ نگاہ اے زبانی آثاراں چہ بے حاجت نہ بیت۔ البتہ بازیں
ایدگہ زانتکار دومی نیمگا راست سر پد بیت۔ گڑا اے لازم انت کہ نبشتہ ایں
راجدپتر، دمب شناسی یا لبر۔ بلدانی تہا زبانی علمی میراث شوہازگ بہ بنت (p. ?)۔
زبانی راجدپتر ۽ بازیں زانتکارانی اے ہم خیال انت کہ پہ زبانی راجدپتر ۽ ہژدری
انت کہ اے ایدگہ علماں گوں سیادی بہ دارایت۔ ڈبلیو بایور (W. Bauer) ۽ رد ۽
زبانی راجدپتری آثار ۽ نبشتہ ایں راجدپتر دو جاگہ بہر انت۔ زبانی راجدپتری
آثار ۽ تہا ڈراہ ہست انت، آدگہ گپے کہ اے راست انت یا رد انت، بنزہ انت
کہ نہ انت۔ بلتے ایشی ۽ تہا ہوار انت۔ البتہ نبشتہ ایں راجدپتر ۽ تہا ہما چیزاں
جاگہ ہست کہ معروف یا بے نامیں وڑے ۽ شنگ بوتگ انت۔ انچو کہ مہلوکی
کسہ، جنگ، رسم ۽ رواج، شذر ۽ نودرات، بتل ۽ عہدی پر بند (Feder., p. 66)۔
ایشی ۽ تہا اشتہار ہم ہوار انت گوں۔ پرچہ کہ پولکارانی رد ۽ اے یکیں و ہد ۽
راجدپتر ۽ تہا ہوار انت گوں۔ بلتے جنگ، رسم ۽ رواج ۽ قول ہما و ہد ۽ پہ بنزہ ۽
کارمرز مہ بنت کہ چہ ایشانی زورگ ۽ گپ مان گیٹشان انت۔ اگاں مہلوک ۽
اکثریت ۽ لیکہ ۽ رد ۽ یک سوتے پہ راجدپتری بنزہ ۽ کارمرز بوت گڑا اے عمل
تاوان دنت۔ زبانی راجدپتر ۽ زانتکار انچو کہ ڈی گیگ (D. Gage) ۽ آر۔ اولیور
(R. Oliver) ۽ خیال انت کہ اگاں زبانی چیز پہ راجدپتری بنزہ ۽ الکا پ ۽ ہم
کارمرز کنگ بہ بنت۔ پدا ہم اے دو پینانی بابت ۽ اے گو شگ بیت کہ ایشاں ہم
وسینا (J. Vansina) ۽ وڑا راجدپتری پڑ ۽ نہ زبانی میراث دیما برت ۽ نہ پہ ایشی ۽
وزم ۽ مہنا جے گشینت۔ وسینا ۽ وتی کتاب ۽ تہا زبانی علمی میراث ۽ سک باز

ارزشت داتگ۔ زبانی راجد پتر ۽ سراسی ۽ کتاب اولی رند ۱۹۶۱ء فرانسسی
 زبان ۱۹۶۵ء انگریزی ۽ شنگ بوتگ۔ اے کتاب ۽ ارزشت برجاہ انت کہ
 داں مدتے ۽ زبانی راجد پتر نویس ۽ زانتکاراں بنزہ ۽ رد ۽ کارمزگتگ (Bauer.
 - 1928., p. passim/)

زبانی بنزہ ۽ ارزشت

مزن ۽ نبشته ایں دودمان ۽ راجد پتر بن اصل ۽ زبانی انت۔ انچو کہ
 ایلید ۽ اوڈیسی ہم زبانی راجد پتر انت۔ اے درگت ۽ ہومراولی زبانی راجد پتر
 زانت انت کہ ایشی ۽ کارمے گورامروچی نبشته ایں سورت ۽ ہست انت۔ ایشی
 ۽ پدہیروڈوٹس ۽ تھوسیڈیڈس انت کہ ایشانی زبانی ۽ نبشته ایں ربیت یکجاہ کتگ
 انت۔ ایشاں اولی رند ۽ ایشیائے کوچک (Asia Minor) ۽ رودراتک ۽ نیمگا
 سفر کتگ ۽ ہما کسہ یکجاہ کتگ ات انت (یان ۴۵)۔ کلیساء حاکمی ۽ بنداتی دور ۽
 زبانی ربیت ۽ مزنیں ارزشتے ہست ات، پرچہ کہ بازیں عیسائیاں وانگ نہ
 زانتگ۔ انجیل ۽ ہفتاد ۽ پنج سالی تدوینی دور ۽ زبانی ربیت ۽ شرف برجاہ ات۔
 انچو کہ اپوکریفا Apocrypha۔ (ہینج ۱۹۹۱-۲۴) ۽ یورپ ۽ میانیں دور ۽ نبشته
 ایں ربیت ۽ نام ۽ نشان نیست ات۔ پمیشکا ایشانی راجد پتری بنزہ تہنا زبانی
 بوتگ انت۔ اے وڑا آہاں مردمانی یات ۽ گپاں ہوارشاہدانی گپانی سراہم باور
 کتگ ات۔

اے درگت ۽ اولی کتاب کہ انگریزانی معاشی ۽ راجمانی راجد پتر ۽ سرا
 ات۔ اے کتاب نورماندی دور ۽ ماں ۱۰۸۶ء نبشته کنگ بوتگ ۽ ایشی ۽ نام
 Doomsday Book ات۔ اے کتاب ۽ زبانی بنزہ ڈالچار نہ کتگ ات انت۔

بلکیں ایساں شرفے حاصل ات (p. 26)۔ اے وڑا عہدی پربند (لوک گیت) کوہنیں انگریزی شاعری، رونلڈ ۽ سوت اے دُراہ زبانی لبزانک ۽ تہا ہوار ات ات۔ چونائی ۽ عرب ۽ مسلم راجد پتر نو یساں ہم زبانی راجد پتری بنزہ الکاپ ۽ کار گپتگ ات۔ بلکیں علمی دنیا ۽ عربی نبشتا موادی بنزہ گیشتر زبانی ات ات۔ بنداتی دُور ۽ گیشتر محدثین، راجد پتر نویس، اخبار پین، لبر ات ۽ شاعران زبانی بنزہ ۽ چہ وتی کار ملمہ کنگ ات۔ انچو کہ چوٹی ۽ مسلم راجد پتر نویس بلا درزی (298ھ)، طبری (310ھ)، مسعودی (346ھ) ۽ خلدون (805ھ)۔ ایساں ابید عرب غنائی دُور ۽ دُراہیں شاعر زبانی بنزہ ۽ کار مرز کنگ ۽ چہ دیما جنزراتگ ات (Hanige., p. 08)۔ اے ہم چارگ لوٹ ایت کہ بازیں مسلمان زانکاراں پہ زبانی ربیتانی الکاپ ۽ کار مرز کنگ ۽ راہ ۽ رہند ہم گیشترنگ ات۔ پداہے رہندانی الکاپیں علمی شکلے گپتگ ات۔ انچو کہ اسناد ۽ علم، رجال ۽ علم، جرح ۽ تعدیل ۽ علم، گالبند ۽ احادیث ۽ بازیں ایدگہ علم (موزو۔ 1407ھ۔ 14)۔ بلتے چشیں راجد پتر پداہم ہست کہ زبانی بنزہ ۽ کار مرز کنگ ۽ حق ۽ نہ انت۔ مسعود ضاہر ۽ رد ۽ اے گپ پماں ظاہر انت کہ نوکیں راجد پتر نویسی ۽ نیام ۽ ہر دیں کہ مردمانی میان ۽ نند ۽ نیادی تزانے بیت (رتم۔ 1984-01) اود ۽ راجد پتر نویس زبانی علمی میراث ۽ زانکاراں مان نیار ات۔ اے وڑاہے دُور ۽ کہ ماگپ ۽ ایں اے دُور ۽ سر جمیں زبانی لبزانک انچیں نگاہ یے چارگ بیت گوشے ہچ کار ۽ نیت۔ یورپ ۽ تہا ششمی کرن ۽ بہ گرداں دواز دہمی کرن ۽ زبانی ربیت بنزہ ۽ حساب ۽ پہ نوکیں راجد پتری دُور ۽ زورگ بوتگ ات۔ چہ اے وڑی ۽ بازیں راجد پتری کتاب انچو کہ کیلنڈر ۽ نظام، شہرانی راجد پتر ۽ شاہی خاندان ۽ راجد پتر

پیدا ک بوت انت۔ نوزد ہی کرن ء زبانی بنز بانی جُننر پدا نزور بوہان بوت
 انت۔ بلئے امریکہ ء تہا زبانی ربیت ء ارزشت انگت ہم برجہ ات۔ پمیشکا اودء
 زبانی بنز بانی تہا میتگ ء مردماں ہوار ء لڈ ء بار کتگیں مردم ہم ربیت ء تہا یک
 حساب ء چارگ بوت انت۔ اے وڑا پیستمی کرن ء آہگ ء گوں زبانی راجد پتر
 ء پدا عزتے رست۔ وسینا ء ایدگہ فوک لور ء بشر شناسی ء زانتکاراں زبانی چیزانی
 سرا یقین کتگ ء اے راجد پتری بنزہ ء تہا ہوار کتگ انت (مضاهر۔ 185-1982)۔
 ہما گمان کن انت کہ زبانی ربیت راجد پتری علم ء سامان نہ بنت، گڑا آہاں اے
 گپ زانگی انت کہ نبشتہ ایں راجد پتر ء باز بنداتی بنزہ ہن اصل ء زبانی انت کہ
 پشت در پشت ء زبان پہ زبان انت۔ اے بنیاد ء نبشتہ ایں راجد پتر ء بونگ ء
 چہ زبانی راجد پتر ء ارزشت کم نہ بیت۔ اے وڑا نبشتہ ایں راجد پتر ء چہ زبانی
 راجد پتر محکم ترزانگ بیت۔ البتہ زبانی ربیت بازیں جاہاں چار ء ٹپاس ء ابید
 چنگ ء مان چنگ لوٹ ایت۔ چہ ایشی ء ڈروگ ء پندل سازی ہلاس بہ بیت۔
 اے کار انچو گزان نہ انت کہ کجام ہم نند ء نیادی دیوانے ء ریکارڈ کنگ ء ساری
 انچیں فارمولہ یے اڑ کنگ بہ بیت کہ ایشی ء سرا مردم یقین کت بہ کن انت۔
 اے وڑ کنگ ء چہ راجد پتر شمیں وڑے ء کشیت ء محکم بیت (حریز۔ 04-1992)
 بلکیں مردم ء گوں نند ء نیادی تزان ء آئی ء زند ء سرا نبشتگیں چیز بابت ء کار
 کنگ چونائی ء زبانی ربیت ء ریکارڈ کنگ ء نام انت۔ ایشی ء تہا ڈراہیں انسانی
 واہش انچو گیوار بوہان بنت کہ نبشتہ ایں راجد پتر ء تہا ایشانی جاگہ دنیگ ممکن نہ
 انت۔ پمیشکا یکیں وہد ء راجد پتر نویس راجد پتری واقعہاں گوں سفر کنگ ء
 انت ء ایشی ء تہاوت ہم ہوار انت گوں۔ اے چیز ء مشاہدہ ء ہم کنان انت ء

ہے وڑا آوت اے واقعہانی تہا مردماں گول دیم پہ دیم نیاد ء تزان ہم کنت۔
 اے وڑی ء آگزشت ء بازیں چیزانی بابت ء سرپد بونگ لوٹ ایت کہ چو چیا
 بوتگ؟ اے وڑا آ (ہما واقعہ ء تہا کسے کہ وت شریدار ات۔ یا آئی ء وت سرجمیں
 عمل دیستگ ات۔ یا ایدگراں چہ ایشی ء اے گپ اش کتگ ات انت کہ آہاں
 مشاہدہ کتگ انت) چہ دُرستاں کارگپت کنت۔ چونائی ء اے ہما علمی راستی انت
 کہ ایشاں یک پولکارے زانگ لوٹ ایت ء اے واقعہ ء تہا ہر ہما مردم کہ
 شریدار انت، اے دُر اپینانی راستی ء زانگ لوٹ ایت (ضاہر۔ 185)۔

چونائی ء نبشتہ راجد پتر ء بنزہ گوستگیں انساناں گول گپ ء تزان ء ابید
 پچے نہ انت۔ پمیشکا مارا کجام ہم مردے ء کردار ء بابت ء دروگ بندگی نہ انت۔
 بلے آیتگ ء واجہ انت۔ ہے وڑا الی نہ انت کہ پہ یک نادریں آسرے ء لہتے
 نادریں مردمانی لیکہاں ارزشت دنیگ بہ بیت۔ پمیشکا یک راجمانی بستارے ء
 گول منگمیں انسانے راجد پتری واقعہاں اڑکت نہ کنت۔ بلے آ واقعہ ء تہا
 وت گون بوتگ (المقر جی۔ 1989-119)۔ اے وڑا ہما چیز جتا جتا ہیں زبانی ربیت
 مہلوک ء رسمانی پارست ء بیان کنگ بوتگ انت ء و ہد ء ہمراہی ء آئی ء تہا
 اختلاف، بدلی ء کیشی بنا بوتگ، اے درگت ء آ چیز راجد پتری راستی ء رد ء
 پہمگ مہ بنت۔ اے گپ چونائی ء ہما سبب انت کہ ایشانی راجد پتری راستی
 گوشتگ ء چہ باز راجد پتر نویس زبانی راجد پتر ء راجد پتری بنزہ ء حساب ء شریں
 بنزہ یے سرپد نہ بنت؛ ء راجد پتری بنزہ ء تہنا نبشتہ ایں راجد پتر ء سرپد بنت۔
 البتہ راستی اے نہ انت پمیشکا بیستمی کرن ء بندات ء چہ برطانیہ ء امریکہ ء ہوار
 بازیں دیروی کتگیں ملکاں زبانی ربیت راجد پتر ء بنزہ ء حساب ء کارمرز بوہان

آت۔ ایشی ءِ سمر ایک حسابے ءِ گیشی ایش انت کہ یکیں و ہد ءِ نبشتہ ایں راجد پتر
 زبانی ربیت ءِ وسیلہ ءِ سرجم بیت۔ چو ہم بیت لہتے آنچیں زبانی نند ءِ نیادی دیوان
 بنت کہ آنچیں راستی یے ظاہر کن انت کہ چد ءِ پیش اے وڑیں راستی ءِ کس سر پد
 نہ بوتگ۔ گڑا راجد پتری راستیانی زانگ ءِ واستہ زبانی بنزہ المی انت۔ ہمیشکا
 راجد پتری راستی ءِ نوکیں پجار ایش انت:

” ایشی ءِ تہا گو سنگیں مردمانی کار، دست نبشت، قول ءِ
 پیمان، یات ءِ گیر، رسم ءِ رواج، دینی میڈا، کسب، مہلوکی
 کسہ، میراث ءِ ہستیں چیزاں ہوار ءِ بازیں چیزے ہوار
 انت“۔

اے وڑا زانگ زبانی راجد پتر ءِ ارزشت ءِ گشینگ ءِ گوں پنچ نکتہ ءِ لیکہ دیما کار
 انت۔

۱۔ زبانی راجد پتر بازو ہد ءِ مزینں راستی ءِ گوا چنے دار ایت۔

۲۔ زبانی راجد پتر ءِ تہا ہستیں راستیانی ارزشت ءِ گیوار کنگ ارزان نہ انت۔

۳۔ راجد پتر نویسی ءِ تہا زبانی علمی میراثانی سرا باور کنگ نہ بیت۔

۴۔ پے زبانی راجد پتر ءِ راستی ءِ ٹپاسگ ءِ ڈراہ کار آمدیں عمل کار مرز کنگ بنت۔

۵۔ نادریں راجد پتری وزم ءِ وسیلہ ءِ زبانی راجد پتر رد کنگ بیت (ضاہر۔ 186)۔

زبانی ربیت چون نبشتہ ایں راجد پتر کنگ بیت

آنچو کہ ماگپ جنگ زبانی ربیت بدل بوت کن انت۔ ہمیشکا انسان

وت بازیں چیزاں فراموش کنت۔ بازو ہد ءِ انسان بازیں چیزاں بے حال

کنت یا انسان ءِ یات واقعہانی تہا ہو توروبنت۔ یا انسان یک نگاہ یے ءِ چیزاں

چار ایت البتہ راستی بوت کنت اے وڑ نہ انت۔ ہمیشکا گوش انت کہ ہما مردم
 راجد پتر ء زبانی پیش کنگ ء انت آئی ء جند ہم چارگ بہ بیت کہ راجد پتر نویس
 راستی ء گور ارزانی ء سر بہ بیت (یان۔ 186)۔ اگاں زبانی ربیت حق ء دل راست
 انت کہ بیان بونگ ء انت، ء راجد پتر نویس اے ربیتاں پہ دلیلے پیش کنگ ء
 انت گڑا اے درگت ء ہر وڑا اے ربیت چار ء ٹپاسگ لوٹ انت (زریق۔
 1963۔ 94)۔ اے درگت ء ڈاکٹر میلاد مقرجی گوش ایت کہ و ہدے یک زبانی
 ربیتے نبشتہ ایں راجد پتر ء تہا بدل بہ بیت گڑا اے سے چیزانی حیاں دارگی انت:
 ۱۔ راجد پتر نویس ہمنچو زبانی ربیتاں چہ پوہ بیت، آہمنچو راستی ء بابت ء سر پد
 بوت کنت۔

۲۔ اگاں راجد پتر نویس یک زبانی ربیتے پہ راجد پتر نویسگ ء زورگ ء انت،
 گڑا آ راجد پتری باوستان ہوار لہتے چیزاں الکا پ ء سر پد بہ بیت۔ اے وڑ ہما و ہد
 ء ممکن بیت و ہدے ربیت ساپ مہ بنت، ایشانی بابت ء شکے ہست بہ بیت۔

۳۔ ہما ربیت یکجاہ کنگ بہ بنت کہ راجد پتر نویسانی نژ ء راست انت۔ اے وڑا
 چہ ایشی ء بازیں کارے ء شتر بونگ ء کمک رس ایت۔ یا ہما ربیت کہ باز
 راجد پتر نویسانی نگاہ ء الکا پیں وڑے ء شتر نہ انت؛ یا ایشانی ارزشت نیست۔ گڑا
 المی انت اے وڑ بونگ ء سبب گشینگ بہ بنت کہ پہ نبشتہ ایں راجد پتر ء محکمیں
 بنزہ یے جوڑ بوت بہ کن انت (Gardinet. 1968., p. 56)۔

چہ اے گپاں ہمے زانگ بیت کہ پہ راجد پتر نویسی ء باند انت کہ
 راجد پتر نویس زبانی ربیت ء نچین ء بہ کنت۔ اے درگت ء زبانی ربیت ء رد
 کنگ ء منگ ء سبب زانگ بہ بنت۔ ہمیشکا راجد پتر نویس ربیت ء چہ چیزے

۽ زورگ ۽ ھنر ۽ سمر پد بہ بنت۔ بوت کنت چہ اے وڑی ۽ پٹ ۽ پول ۽ نوکیں راہ
یے کشک بہ بیت کہ ساری ۽ کاراں چہ محکم تر بہ بیت۔ انچو کہ پٹ ۽ پول ۽ مراد، آئی
۽ تب ۽ نوعیت، راجد پتر گوش ۽ زند ۽ حال۔ پہ راجد پتر نویس ۽ اے ہم المی انت
کہ آزابانی ربیت ۽ تہی ۽ ڈنی نگاہانی چار ۽ ٹپاس ۽ نامداریں راجد پتر نویسانی
گشینتگیں وزمانی بنیاد ۽ بہ کنت۔ اے ڈراہیں کارانی یک پہ یک ۽ سمر جم کنگ
۽ پزبانی ربیت ۽ رد ۽ بند دنیگ الکا پ ۽ ممکن بیت۔ اے وڑا زبانی ربیت ایدگہ
نامداریں راستیانی وڑا یک راجد پتری راستی یے جوڑ بیت۔

زبانی ربیت ۽ نبشتہ ایں راجد پتر ۽ تہا بدل کنگ ۽ بابت ۽ بازیں
راجد پتر نویساں بازیں شرطے گشینتگ۔ اے وڑا نبشتہ ایں راجد پتر ۽ دیم پہ دیمی
۽ زبانی علمی میراث ۽ تہا یک چیزے ۽ سمر اٹپاک نہ بونگ ۽ باز رنگ ظاہر
بنت۔ پمیشکا زبانی ربیت ۽ تہا سے نادریں ربیدگی معنا ہست کہ ایش انت:

۱۔ ایشی ۽ تہا اگاں دوزمانگ ہست گڑا اے یک رنگ نہ انت

۲۔ ایشی ۽ تہا راجد پتری فکر نہ گشیت۔

۳۔ زبانی ربیت دائما گوستگیں زند ۽ ستا ۽ کنت۔

چہ اے چیزاں زبانی راجد پتر ۽ پھمگ گزان بوہان انت۔

بازیں راجد پتر نویساں ہوار لہتے راجمان شناسی ۽ زانتکاراں ہم چہ زبانی
علمی میراث ۽ وتی باز کار شر کنگ۔ اے درگت ۽ وسینا ہما ولی انسان گمان کنگ
بیت کہ ایشی ۽ زبانی راجد پتر ۽ راجد پتر نویسانی وزم یکجاہ کنگ انت ۽ یک شر میں
پٹ ۽ پولے دیما آورتگ۔ آئی ۽ منے حیال Typology ۽ وڑیں شر میں چیزے ۽
نیمگا گور کنگ۔ البتہ اے رد ۽ یک الکا پیں وزم ۽ اڑ کنگ ۽ سوب مند نہ

بوت۔ ڈیفینڈ ہینگ وتی کتاب ”زبانی راجد پتر“ ء تہا نو لیس ات کہ ”وسینا ء کاراں چہ چُشیں وزمے دیمانیت کہ ہمیشی ء رد ء زبانی علمی میراثانی کچ ء کیل بہ بیت“ (المقرجی۔ 45)۔ اے وڑی ء پہ راجد پتر نویساں الہی انت کہ آیدگہ بازیرں وزماں چہ وتی کار ء شر بہ کن انت کہ پہ ایشاں انجیں کارے کہ بازیرں جُست ء پُرس ء پہ ایشی ء ودہ ہم لگ ایت۔

وسینا ء افریقی ربیت ء ہما رہی ء پنج ٹکتہ گشیننگ ء کارمرز کنگ۔

۱۔ عہدہ: پہ لقب ء چیدگ (علامت)۔ زانشتی ء دینی عہدہ

۲۔ شعر: سرکاری شعر، مہلوکی شعر، راجد پتری شعر، حُب ء شوکی شعر

۳۔ لڑ: جاگہانی نام ء نامداریں سپاہ ء شخصیت

۴۔ کسہ: انچائیں کسہ، گلگانی کسہ، خاندانی کسہ، گمانی کسہ، شخصیتانی یات کنگیں کسہ

۵۔ تبصرہ: مثال ء گپ ء، ربیت ء تہا لیکہ ء جاگہ دنیگ ء آیا ایشی ء جاگہ دنیگ ء ساری کسے ء اے وڑیں کارے کنگ؟ اے ربیت گش اتگ انت یا انچا ہیں چیزے ء گوں بندوک انت؟

اے وڑا وسینا ء راجد پتری گوہانی یکجاہ کنگ ء یک بے سوہیں جُہدے کنگ۔ اے گیاں پدہم آئی ء گو شک انت کہ ”مننا یقین انت زبانی ربیت یکجاہ ء ایشانی سراچمشانکے دنیگ بیت ء تبصرہ کنگ بیت“۔ ہے وڑا بازیرں سو جے راجد پتری شاہد ء حساب ء کارمرز کنگ بیت۔ البتہ اے یک سرجمیں رہندے نہ انت۔ نامداریں راجد پتر نو لیس سٹیش نومسان ء فوک لور ء بابت ء وتی پٹ ء پول Motif Index of Folk Literature ء تہا سرجمیں لڑے

داتگ کہ ایشانی بنیادۂ زبانی علمی میراث ٹپاسگ بنت۔ پدا مسلم زانتکاراں وتی
پٹ ۽ پول ۽ تہا اے وزم ۽ سراج کارنہ کتگ (ہینج۔ 55)۔ اے پٹ ۽ پول سے
مرحلہ ۽ تہا یک پہ یک ۽ بہر کتگ کہ ایش انت:

۱۔ زبانی راجد پتر ۽ تہا مواد ۽ یکجاہ کنگ
۲۔ یکجاہ کتگیں موادانی نچین، رد ۽ بند ۽ پد بایگان کنگ [بزاں آرکائیو ۽ ایر
کنگ]۔

۳۔ بایگانی ۽ پد موادانی پٹ ۽ پول کنگ۔
زبانی راجد پتری مواد سے رنگ ۽ یکجاہ بنت
۱۔ ربیت ۽ مشاہدہ کنگ

۲۔ ایشانی راجمانی بہر کنگ

۳۔ مردماں گوں نند ۽ نیادی ثران کنگ

اے نکتہبانی نزور ۽ محکم، ہر دو ہیں دروشم ہست آنت۔ البتہ ایشاں یکجاہ
کنگ شریں کارے۔ انچو کہ دو امریکی اسکالرز مسمین پیری ۽ البرٹ لارڈ ۽ The
Oral Formulaic Theory ۽ لیکہ دیما آورتگ کہ زبانی راجد پتر ۽ پٹ ۽ پول ۽
بابت ۽ نوک تریں لیکہ زانگ بیت (یان۔ 55-33)۔

اے رد ۽ لہتے اسکالرانی حیاں انت کہ فی المی انت زبانی ربیت زبانی
راجد پتر ۽ تہا بدل کنگ بہ بیت۔ بلنے منی نژ ۽ زبانی راجد پتر نویسی ۽ دورنگ
آنت۔ یکے زبانی راجد پتر ۽ دومی زبانی ربیت۔ زبانی راجد پتر چونائی ۽ راجد پتر ۽
بہرے۔ ایشی ۽ تہا زبانی ربیدگ ۽ رسم ۽ رواج ہوا آنت کہ یک نسلے ۽ چہ دومی ۽
ربیت ۽ وسیلہ ۽ سر بوہان بنت۔ البتہ ایشی ۽ تہا نبشتہ این لبزانک ۽ چیز گون نہ

آنت۔ مہلوکی میراث یک ربیدگی المانے (عنصر)۔ بلتے ایشی ء تہا ڈ راہیں
 مہلوکی میراث داں ہما و ہد ء شمار کنگ ممکن نہ انت، انچو کہ گزشت ء یات ہما و ہد ء
 زبانی راجد پتر ء تہا ہوا ربنت و ہدے آ زبانی ربنت ء تہا یکشلہ جا کہ کنان بہ بنت
 ء نبشتہ ایں راجد پتر ہم ایشی ء تائید ء بہ کنت۔

اداے گپ ہم راست بیت کہ کولو Cullo، ڈیوس Davis، کھترین
 بیک Kathryn Back، کے مکلیں Kay Maclean ء ایشی ء ہما ہاں Oral
 History from Type to Type ء نام ء بنگپے ء سرااے و ڈ نبشتگ آنت۔ ایشی ء
 چار ۴ ڈر آنت:

۱۔ زبانی راجد پتر ء ایشی

۲۔ زبانی ربنت ء نبشتہ ایں راجد پتر ء تہا بدل بونگ

۳۔ انچائیں چٹی ء زبانی راجد پتر ء جار

۴۔ زبانی راجد پتر ء پہمگ (Cullom et all. 1977., p.?)

اے عمل ء کسانیں بدلی یے ء گوں خلیجی ملکانی سر پد بونگ ء درگت ء
 پیامد کنگ ء جہدے کنیں (الصویان۔ 1985۔ 29-79)۔ نی ما خلیجی دمگانی زبانی
 راجد پتر ء تہا بدل کنگ ء دیروی ء چار ء ٹپاس ء کنیں۔ اے درگت ء سعودی
 عرب ء متحدہ عرب امارات پہ ڈرور ء زورگ بنت۔ اے اولی جہد بیت کہ زبانی
 راجد پتر یک بنزہ یے ء حساب ء پہاے دوہیں ملکانی پہمگ ء کار مرز بیت کہ چد
 ء پیش تہنا نبشتہ ایں راجد پتر ء چہ کار شمر کنگ ء جہد بونگ۔ ایشانی مثال ایدگہ
 عرب دنیا ء لیکہانی وڈانہ انت۔ اے دمگانی زبانی راجد پتر ء ارزشتیں نگاہ یے
 گوں عبد اللہ صالح المطوع، وفاح حنظل، عبد العثیمین، ولوریم، ومایلز ء وکیلی ء

چار اتگ۔ ادا عہدہ پیمانہ تہا دُرستاں پیش لہتے ردہ بند داتگیں ہندی عہدہ پیمانہ سمبالگہ دگی راجد پترہ ارزشت بیان کنگ بیت۔ اے درگتہ ڈاکٹر سید حامد حریزہ چار راجد پتری دست نبشت گچین کنگ انتہ آئیہ ردہ اے دست نبشت عمانہ عرب اماراتہ زبانی راجد پترہ حاصیل پیمانہ انتہ کہ جتا جتا ہیں دُوراں ردہ بند دنیگ بوتگ انتہ۔

۱۔ ”کشف الغمۃ الجامع لآخبار الامۃ“ سرحان بن سعید الازکوی

۲۔ ”الفتح المبین فی سیرۃ السادۃ البوسعیدین“

۳۔ ”الشعاع الشائع بالعنان فی ذکر ائمتہ عمان وما لہم من العدل والشان“

اے دو ہیں کتاب حمید بن محمد بن زریقہ نبشتہ کنگ انتہ۔

۴۔ ”الجواہر والذالی فی تاریخ عمان الشمالی“: عبداللہ بن صالح المطوع

سید حریزہ گچین جوان انتہ، پرچہ کہ راجد پتری پیمانہاں دیر نہ انتہ ایشانی تہا خلیجی ملکانی راجد پترہ ہوار ایشیہ گیشگیواری ہم مان انتہ۔ بلتے سعودی عربہ بابتہ من لہتے کتابانی نامہ دیاں۔

۱۔ ”تاریخ ملوک آل سعود“۔ از امیر سعود بن ہذلول آل سعود۔ ایشیہ تہا نبشتہ کارہ وتی گڈی زمانگ جاہ داتگ (حریزہ۔ 79)۔

۲۔ ”نبذۃ تاریخیۃ عن نجد“۔ از۔ ضاری بن فہید الرشید (سعود۔ 1982۔؟)۔

۳۔ ”الامیر عبداللہ بن عبدالرحمن بن فیصل 1311.1396ھ“۔ از۔ صلاح الدین المنجد (الرشید۔ 1386ھ۔؟)۔

ایشیہ تہا ہما زبانی پیمانہ ہوار انتہ کہ انوگہ نچین کنگ بوتگ انتہ۔ ایشیہ ابید گوستگیں دست نبشتاں ہوار نجدہ نوکیں راجد پترہ سعودی عربہ

راجد پتر ہم ہوا رانت۔ ہم نچو کہ زبانی شعرانی بنیادء راجد پتری بنزہ یے اڑ کنگ ء جہد بوت۔ گڑاے درگت ء عبد العیشین ء کاراں ارزشتے ہست کہ ایشی ء سعودی عرب ء راجد پتر ء لہتے شعر یکجاہ کنگ ء رانت (المنجد۔ 1977۔؟)۔ ”تفسیر دعوتہ مسیلمہ بن حبیب الحنفی“ چونائی ء ”المشهور بمسیلمہ الکذاب من منظور آسطوری“ ء نام ء نامدار رانت۔ نی مسیلمہ ء گوں ہوا ریں لہتے قولانی نوکیں تفسیر دیما تک ء رانت۔ ایشی ء رد ء گمانی کسہاں چہ راجد پتر ء ہیچ کار شرنہ بیت (عبد العیشین۔ 1397ھ۔ 377)۔ چونائی ء گمانی کسہانی بابت ء دُرستاں پیش میک کال ء نبشتہ کنگ۔ ایشی ء پدسر لانس گام (Sir Lawrance Gomme) ء وتی کتاب Folklore as an Historical Source ء تہا اے گپ جنگ کہ گمانی کسہ راجد پتری وانشت ء تہا بے ارزشت نہ ء رانت بلکیں ایشانی سر اما یقین کت کنیں (عبد اللہ العسکر۔ 1992۔؟)۔

آسراں

زبانی راجد پتر نویسی ء پہ راجد پتری بنزہ یے ء درگت ء کار مرز کنگ ء دو ٹو ہیں چیز دیما کیت کہ ایشانی ارزشت ڈالچا رکنگ نہ بنت۔ اے درگت ء خلیجی ملکاں قومی ادارہ جوڑ بوتگ ء رانت اُنچو کہ ”مرکز التراث الشعبي لدول الخلیج العربیة، دوحہ قطر۔“ ”مرکز زاید التراث والتاریخ“، ”شعر العین“۔ مرکز بحوث التراث والتاریخ الشعبي“۔ ال إمارات العربیة المتحدة یونیورسٹی۔ ء وحدة التراث الشعبي، ملک عبدالعزیز یونیورسٹی ریاض۔

منایقین رانت کہ سعودی عرب ء تہا زبانی راجد پتر ء سرائکا پ ء کار بوتگ ء رانت۔ اُد ء دہ ہزار ء چہ گیش انٹرویو ریکارڈ کنگ بوتگ۔ من ہے

امیت داراں کہ وہدے علمی میراثانی نبشتہ کنگ ء وہد کیت گڑا بازیں چیزے
 ظاہر بوہان بیت، ایشانی سرائکا پ ء کار بیت۔ ہر جاہ کہ ایشانی تہا جیڑہ یے
 ہست آشر کنگ بیت۔ چونائی ء راستی ہم ہمیش انت کہ زبانی علمی میراثانی
 پھریزگ ء سمبالگ ء چہ ریدگ گشیت کہ مہلو کی زند ء حاصلیں بہر انت
 (یان-55)۔ اے یک آنچیں عملے پہ ایشی ء یونیسکو ء 1984 ء چہ یک مراسا
 (منصوبہ) بندات کنگ کہ اے پہ ہر یک ملکہ ء آنچیں سرمایہ یے کہ چہ ایشی ء
 ارزشت ء ما انکار کت یکنیں (سلامتہ-82)۔

☆..☆..☆..☆□

زبانی ربیت ۽ ارزشت: ہندی راجد پتر نویسی^۱

اے پولکاری دو چیزانی ارزشت ۽ گش اینگ ۽ داستا کنگ بوتگ۔
 اول: راجد پتر نویسی ۽ تہا زبانی ربیت ۽ ارزشت ۽ درجنگ؛ ۽ آرکائیوانی تہا
 موجودیں راجد پتری واقعہ ۽ راستیانی بیان کنگ۔ دومی: یک ہنچیس علمی
 معیارے ۽ پدجنگ کہ ہمیشی ۽ وزم ۽ بنیاد ۽ زبانی راجد پتر نبشتگیں راجد پتر ۽ رد ۽
 آرگ ۽ محکم کنگ بہ بیت۔ اے دوہیں کاراں ہواراے پولکاری ۽ رد ۽ ڈراہیں
 پولکاریاں اے درگت ۽ فکر کنگ ۽ سکین دہیگ کہ ہندی راجد پتر نویسی ۽ زبانی
 راجد پتر ۽ ڈالچار کنگ محکمیں پولکاری یے ۽ مانزمان نہ بیت۔ پمیشا اے
 نبشتا نک راجی ۽ ہندی راجد پتر نویسی ۽ رد ۽ مزنیں ارزشتے ۽ واہند بیت۔ اے
 پولکاری ۽ الجزائر ۽ دو خاصیں نگوردیمیں د مگ ورقہ ۽ ربیع ۽ حوالہ ۽ زبانی ربیت ۽
 چار ۽ ٹپاس بیت۔

سرنامگ

زبانی ربیت ۽ ارزشت ۽ ایشی ۽ سرامتے بیسہ ہما و ہد ۽ محکم بیت، و ہدے
 یک واقعہ یے ۽ بابت ۽ نبشتگیں کسب ۽ کاگد یا رپورٹ مارا دست مہ

۱۔ اے نبشتا نک ڈاکٹر رضوان شافونیک انت۔ ڈاکٹر ماں الجزائر ۽ الوادی یونیورسٹی ۽ استادے۔ اے
 نبشتا نک محمد تقی ۽ اردو راجا نک کنگ۔

کپیت۔ چہ ایشی ء زبانی ربیت ء ماہر وڑ امان کاریں۔ باز و ہد ء اے وڑ ہم بیت کہ
 پہ ما تہنا زبانی ربیت پشت کپ انت کہ ما وتی کار ء ہمیشانی بنیاد ء دیما پہ بر
 ایں۔ اے نوبت ہما و ہد ء کیت، و ہدے یک واقعے یے چورازے ء وڑ ادارگ
 بیت؛ ء پہ ایشی ء ہج وڑیں کپ ء گالے نبشتہ کنگ نہ بیت۔ یا چو ہم بیت، کسب
 ء گالگد ہمیشا گار ء گمسار کنگ بنت کہ دژ منے ء دست ء مہ کپ انت۔ و ہدے
 ہے واقعہانی نبشتہ کنگ ء نوبت کیت، گڑا پولکار ء کڑا تہنا ہے یکیں چیز بیت کہ
 ہما مردم واقعہ ء گوں ہمگر نچ بوتگ انت، ایشانی سر زبانی گپاں گوں وتی کار ء پہ
 کش ایت۔ ہمیشا بازیں پولکاراں زبانی ربیت ء ارزشت ء بسات ء سرا
 سر جمیں وڑے ء الکا پ ء گپ جتگ۔ اے درگت ء زبانی ربیت پہ
 راجد پتر نویسی ء یک بنیادی ء المی بُن زہ ء حساب ء انت۔ چو ہم بیت کہ بازیں
 راجد پتر نویسی زبانی ربیتاں ارزشت نہ دینت ء زبانی ربیتانی سرا باور ہم نہ کن
 انت۔ بلکیں آ ایشاں گمان بستگیں کسہ ء وت گڑیں داستان گوش انت۔ باز
 پولکار و تچک ء تچک ہے گوش ایت کہ زبانی ربیت ہج وڑا راجد پتری بُن زہ
 بوت نہ کن انت۔ ہے پولکارانی تہارا برٹ لومی ہم ہوار انت۔ آ گوش ایت
 کہ ”من راجد پتری راستیاں زبانی ربیتاں گوں ہمگر نچ کنگ ء ہج پیم ء حق ء نہ
 انت نی فی لا البتہ باز پولکاراے گپانی رد ء زبانی ربیت ء ارزشت ء چہ انکار
 کنت کہ

۱۔ زبانی ربیت فکری بنیاداً ہنچو جھل نہ آنت کہ ایشانی نگدی نگاہ یے ۽ گوں
ٹپاسگ ۽ پدہم ایشانی سر انسان ۽ بیسہ بہ کنت۔

۲۔ بازو ہد ۽ عمر ۽ حساب ۽ عاجزی ۽ چہ انسان ہوش ۽ روت۔

۳۔ بازو ہد ۽ چوہم بیت کہ ہما مردم واقعہ ۽ کسہ ۽ کاریت، آوتی جند ۽ بزر بارت۔
اے درگت ۽ آراستی ۽ دیمنیاریت۔

۴۔ چُش ہم بازو ہد ۽ بیت کہ کسہ کنوک لہتیں گپاں پمیشاد دیمنیاریت کہ اے
گپانی دیما آیک ۽ چہ آئی ۽ جند جخال ۽ گچالے ۽ کپ ایت۔ چہ ایشی ۽
راجد پتری بیان راست نہ بیت، بلکیں وت گڑیں گپانی حساب ۽ بیت۔

البتہ من ہے سر پد ہاں کہ اولی نکتہ راست انت۔ پمیشا، دیر نہ انت
انوک ۽، من پہ ہندی راجد پتر نویس ۽ زانگ ۽ نگور دیمیں ورقہ ۽ دمب
چار اتگاں ۽ بتر خادم ۽ د مہاں ہم شتگاں۔ اے درگت ۽ من فرانس ۽ باکس اون
پروفانس نی نی ۽ دمبانی ہم پد جتگ۔ اے دمبانی جائزہ ۽ تاود ۽ پد من اے گپ
زانگ کہ اود ۽ ہمنچو کسب ۽ کاگد است، چہ ایشاں گیشتر، مردمانی سرزبانی
گشتگیں ربیت انت؛ ۽ اے ہما مردمانی نیگ انت کہ ایشاں ماں الجزائر ۽ بیستمی
گرن ۽ میان ۽ گڈ سرا کالونیلمزم ۽ دور دیستگ۔ اے وڑا اے پولکاری پہ ہما ہاں
شون داتگیں راہ یے بیت کہ آزبانی ربیت ۽ راجد پتری ۽ راجمانی پولکاری ۽ ہوار
پہ ایدگہ کارانی زانگ ۽ کارمرز کنگ ۽ انت۔ اے درگت ۽ پولکاری ۽ وزے
گش اینگ بوتگ، چو اے وڑا انت۔

پولکاریء گمان

الکاپیں وڑے ء پے اے بنگلے ء گش اینگ ء ماہتیں سوال دیما کاریں
 - زبانی ربیت جی یے؟ ایشی ء راجد پتری ردء اے چچو ارزشت داریت؟ ء ء گجام
 بنیادی وزمانی کارمرزی ء چیزبانی راجد پتر نبشتگیں راجد پترے بیت؟

پولکاریء وزم

پے اے پولکاریء دو، وزم کارمرز کنگ بیت۔

۱۔ راجد پتری لیکہ

ایشی ء تہا ما زبانی راجد پترے پدء جن ایں ء ٹپاس ایں کہ اے راجمانی
 پولکاریء، چچو سند داریت۔ پد ایشی ء معنائے راجد پتری ارزشت ء درگت ء جتا
 جتا ہیں لیکہ دیما کاریں کہ راجد پتری ء ہندی راجد پتر نویسی ء سر پد بہ بنیں۔

۲۔ ٹپاسی لیکہ

اے پولکاریء راجد پترے کوہنیں کسب ء کاگد، ء زبانی ربیت ء میان ء
 سنگ ء پار سنگے بیت کہ راجد پتری واقعہ چون اے دو ہیں صورتاں گوں ء گجام وڑا
 کنگ بوتگ۔

پولکاریء بُن زہ ء محکمیں کسب ء کاگد

پے اے سوال ء جواب ء یک نیمگے ما بنگلے ء ردء چندیں بُن زہ گچین
 کُتگ کہ اے جتا جتا ہیں لیکہ ہانی ردء بنگلے ء گوں ہمگر نچ بنت؛ ء ء دومی نیمگا

لہتیں کسب و کا گد ہم یکجاہ کُتگ۔ البتہ اے پولکاری، زبانی ربیت و درگت و،
 نہ اولی کار انت کہ نہ پہ پولکاراں یک نوکیں کارے۔ چونائی و زبانی ربیت یا
 راجد پتر و سراہمنچو کار بوتگ کہ استیں و ہد و زبانی راجد پتر نویسی یک جوانیں
 علمے و حساب و مانگ و انت، بلکیں پہ ایشی و راہ و رہند جوڑ کنگ بوتگ کہ زبانی
 ربیت نبشتگیں راجد پترے چون جوڑ بوت کنت۔ اے درگت و اولی پولکاری
 پال تھا مسن و وتی کتاب ”گوستگیں دور و زبانی راجد پتر و توار نی نی و تھا کُتگ۔ ایشی
 و تھا آئی و زبانی راجد پتر و گال بند و ہوار آئی و پجار گش اینتگ، و اے شون ہم
 الکا پ و داتگ کہ زبانی راجد پتر چون پھریزگ بیت۔ پمیشا اے گپ بیرگ و
 جنگ بیت کہ زبانی ربیت راجد پتر و ہما بں زبانی تھا ہوار بیت کہ جوانیں ارزشتے
 دار انت، و اے بنگپ و سراہما پولکار کار کنگ و انت، آچہ ایشی و ارزشت و
 چک و پد نہ بیت (۲)۔ ایشی و ابید رابرٹ لوی و کتاب ”زبانی ربیت و
 راجد پتر نی نی یک ہنچیں کتابے کہ زبانی راجد پتر و راجد پتری بں زہ لے و حساب و
 مان نیار بیت۔ بلتے زبانی راجد پتر و پولکار ایشی و ارزشت و ردگت نہ کنت،
 پرچا کہ ایشی و تھا ہر ہما راجد پتری جیڑہ بیان کنگ بوتگ انت کہ ایشی و گوں
 ہمگر پنچانت۔

اگاں ما علمی پولکاری و گپ و پہ جن ایس، گڑازانگ بیت کہ اے
 بنگپ و سراہ معیاری و کساس و رد و باز کار بوتگ۔ بلتے ما ادا تہناد و پولکاریانی
 بابت و گپ جن ایس۔ یکے ڈاکٹر امینہ عامر و پولکاری ”زبانی راجد پتر دائما

راجد پتر ء ڈالچا رُتگ نی نی۔ اے پولکاری یک لائبریری تا کبندے ء شنگ بوتگ۔ ایشی ء تہا پولکار ء جوانیں وڑے ء اے گپ گش اینتگ کہ ماں یورپ ء باز جتا جتا ہیں د مگ ء ہنداں زبانی راجد پتر نویسی ء چون رُدوم رُرتگ ء ایشی ء بسات چچی انت۔ اے درگت ء آئی ء اے ہم گش اینتگ کہ زبانی راجد پتر نویسی ء جیڑہ چچی انت۔ اے نیام ء دومی پولکاری ڈاکٹر عبداللہ بن ابراہیم العسکر نیگ انت کہ آئی ء سرحال ”زبانی راجد پتر نویسی ء ارزشت“ انت، کہ الدرعة تا کبندے ماں 2009 ء تا کبند نمبر 39 ء 40 ء شنگ بوتگ۔ العسکر ء ایشی ء تہا اول سرازبانی راجد پتر ء معنا گش اینتگ، اے درگت ء آئی ء اے ہم بیان کُتگ کہ کُجام بنیاد ء عرب ء یورپی پولکاریانی میان ء دگری ء اختلا فے آست۔ دومی نیمگا آئی ء زبانی راجد پتر ء اے بنیاد ء پلہ مرزی کُتگ کہ چون زبانی ربیت راجد پتر ء بُن زہ یے ء درگت ء ارزشت دار انت۔ اے رد ء آئی ء اے ہم گپ الکا پ ء گش اینتگ کہ زبانی ربیت نبشتگیں راجد پتر ء چون بوت کنت، ایشی ء معیار چچی بیت۔ اے گپ آئی ء بازیں پولکاریانی شون داتگیں نکتہاں چہ گش اینتگ۔

من وتی اے پولکاری ء رد ء آرکائیوانی تہا آستیں لہتیں ماہ نامہ ایں رپورٹاں چہ گمک رُرتگ۔ اے ہما رپورٹ انت کہ الجزائر ء زرباری صوبہ ابواجات ء تقرت ء سرمچاراں پہ فرانس ء سرکار ء دیم داتگ ات انت۔ منا اے رپورٹ ماں فرانس ء بوکس آون پروفانس نی نی ء اید کہ ہندی آرکائیواں چہ دست کپتگ انت۔

پولکاریء وزم

من وتی اے پولکاری پنچ بنیادی عنصرانی تہا بہر گتگ۔ ایشی ء تہا اے
 گپ گش اینگ بنت کہ ۱۔ زبانی ربیت ء معنا چی انت۔ ۲۔ ایشی ء راجد پتری
 ارزشت چی انت۔ ۳۔ زبانی راجد پتر چون ء کجام رہندانی رد ء نبشتگیں
 راجد پترے بیت۔ پداپہ زبانی راجد پتر ء نمونگ ء الجزائر ء دود مگ، ورقہ ء ربغ ء
 حاصل بوتگیں زبانی ربیت ء آرکائیواں چہ دست کپتگیں رپورٹانی چار ء ٹپاس
 کنگ ء چہ چیزے دیما آرگ بیت۔

۱۔ زبانی راجد پتر ء معنا

زبانی راجد پتر ء معنا ہمیشا مان گش اتگ کہ ایشی ء یک تچکیں معنا ء
 پجارے ء سرا پولکاری میان ء تپاکی یے نیست۔ لہتیں پولکاریاں اے زبانی
 ربیتے گشتگ ء بازیماں زبانی راجد پترے۔ البتہ چیزے پولکاری ایشی ء زبانی علم ء
 میراث ہم گوش انت۔ پہ ماے ارزان نہ انت کہ ما یک معنایے ء رد ء ایشی ء
 بیان بکن ایں۔ ہنچو کہ ڈاکٹر امینہ عامر زبانی راجد پتر ء پجارے اے وڑا گش
 اینیت۔ ”اے چونائی ء سک کوہنیں دور ء یات انت، کہ یک ربیدگے ء تہا
 رُستگ ء نامدار بوتگ انت۔ اے یات یک پدر پچے ء چہ دومی ء، یکشلہ ء
 رسان بوتگ انت نی (۳)۔ ڈاکٹر العسکر ء ایشی ء ”زبانی علم ء میراث نی نی ء نام
 دا تگ۔ پرچا کہ اے مہلوک ء علمی میراث، مہلوک ء دمب ء ربیدگ ء وڑیں
 چیزاں گوں ہمگر پنچ انت (۴)۔ ہے وڑیں گے رابرٹ لوی ء ہم جتگ (۵)۔

البتہ پال تھا مسن؎ نرؤء؎ زبانی راجد پترنی نی؎ گل بند جوان ترانت۔ پرچا کہ اے ہما
مردمانی آوازاں پہریزگ ؎ انت کہ آواقہانی شاہد انت (۶)۔ منا اے موہ
رستگ کہ چیزے زبانی ریتاں ہداراں ؎ بہ پہریزاں۔ منی دل ؎ اے رد ؎
ڈاکٹر امنیہ عامر ؎ گش؎ اینتگیں گل بند شتر ترانت۔

زبانی راجد پتر ؎ ارزشت

زبانی راجد پتر ؎ جتا جتا ہیں معنا ؎ لیکہانی گش؎ اینگ ؎ پد؎ نی ما ایشی ؎
راجد پتری ارزشت ؎ چار ایں کہ اے راجی د پتر نویسی ؎ تہا چون ہوار بوت
کنت۔

چو کہ گوستگیں چیزے سالان چہ زبانی راجد پتر نویسی ؎ ارزشت
ود اتگ۔ ہمیشی ؎ سبب ؎ اے پہ راجد پتری بُن زہ لے ؎ کار مرز بوہان انت۔
مروچاں ایشی ؎ علمی سندے گپتگ ؎ اے راجد پتر ؎ یک بُنی بہرے۔ البتہ ایشی ؎
مدتے ؎ پد راجد پتری بساتے رستگ۔ چہ اے بسات ؎ پیش راجد پتر نویسیاں
زبانی ربیت پہ راجد پتری بُن زہ ؎ چچے ہم نہ چار اتگ انت۔ پرچا کہ آہانی نرؤء ؎
اے پہ مہلوک ؎ شوق ؎ مزاء سامان ات انت؎ کہ ایشانی محکمی ؎ سرا آہاں باور نہ
ات۔ بلتے وہدے ما زبانی راجد پتر ؎ بنداتی روچاں چار ایں وہدے ایشی ؎
راجد پتر نویسی ؎ رد ؎ ارزشتے حاصل بوہان ات؎ گڑا ما زانت کہ اے کہ دو دمانانی
نہشتگیں راجد پتر انت؎ اے بُن اصل ؎ زبانی ربیت بوتگ انت۔ ہنچو کہ ایلید ؎
اوڈیسی ؎ بُن زہ ہم زبانی راجد پتر انت۔ اے وڑا بازیں راجد پتر نویسی ہے

سر پد بیت کہ ہومرؑ ہیروڈوٹس ہما اولی راجد پتر نویسانی تہا شمار بنت کہ ایشاں وتی
دورؑ زبانی ربیت یکجاہ کُتگ اُنت۔ پدا ہمیشاں اے یکجاہ کُتگیں کار نبشتگیں
صورت ء مارا سر بوتگ اُنت۔ اے درگت ء ہیروڈوٹس ء تھوسیڈیڈس ہما
زائیکاراں کہ ایشاں زبانی ء نبشتگیں ربیت یکجاہ کُتگ اُنت۔ پدا وہد ء گوزگ ء
گوں انسانی راجمان ء دیمروی ء گوں، راجد پتر نویساں پہ وتی گزران ء گہاچی ء
ہے واقعہ زُرت اُنت، شعری صورت ء کمات اُنت ء یکجاہ کُت اُنت۔ اے ہم
بوت کہ دینی زائیکاراں ہم زبانی ربیت ء ارزشت زانت۔ ہنچو کہ ڈاکٹر العسکر ء
رد ء ”گیشتر عیسائی زائیکاراں نبشتگیں چیزے ء وانگ ء حُب الکاپیں وڑے ء
نیست ات، پرچا کہ آہانی دینی عمل ہے زبانی ربیتانی رد ء محکم ات
اُنت نی نی ۴۰۔ پدا یک زمانگے اتک کہ عرب ء مسلمان راجد پتر نویساں ہم زبانی
ربیت ء چہ باز کار گپت۔ بلکیں علمی رد ء عربی نبشتگیں چیزانی مزنیں بہرے زبانی
ربیت ء بنیاد ء دیما اتلگ ات اُنت۔ چونائی بندات ء و گیشتر محدث،
راجد پتر نویس، روتاک نویس، لبرازکار ء شاعراں وتی کاراں چہ ہے زبانی
ربیتاں شر کُتگ اُنت ء اے پہ بُن زہ یے ء وڑا کار گپتگ ات اُنت۔ ہنچو کہ
مسلمان راجد پتر نویس بلاذری (ت 298)، طبری (ت 310)، مسعودی (ت
346) ء خلدون (ت 808)۔ ایشاں وتی کتابانی نبشتہ کنگ ء دوران ء زبانی
ربیتاں چہ کار گپتگ۔ اے رد ء ما اے ہم گوشت کن ایں کہ مسلمان
راجد پتر نویساں راجد پتر نویسی ء جہت ء ایدگراں چہ گیشتر کار کُتگ۔ ہمیشا

آہانی گوراء علم اسناد، علم رجال، علم جرح و تعدیل، حدیثانی گالبندء و ڈریں محکمیں علم
 آست کہ ایشاں زبانی ربیتء چہ کارگرگء راہ رعبندگش اینتگ ات آنت۔
 چونائیء رینے سنس ء کالونیلزم ء دورء یورپ ء کزازبانی ربیتء منگ ء ابیددگ
 بچ راہ نیست ات۔ پرچا کہ کالونیل ء باسکاں پہ لازم ات کہ پہ ہندی مردمانی رسم
 ء رواج، ء عادت ء نردمان ء زانگ ء ایشاں گوں گپ ء حال بہ کنت، کہ اودء بند
 ء بست ء ارزانیں وڑے ء گیگ کت بکن آنت۔ اے وڑا آہانی گوراء ربیت ء
 مزنیں گنجے آست ات۔ پداراجد پترنولسی ء جہت ء ہے زبانی ربیتاں چہ کار
 گرگ بوتگ۔ اے وڑا زبانی ربیت پہ راجد پترنولسی ء یک بنیادی بُن زہ یے
 ء جہت ء مان ات۔ بیستمی کرن ء آگ ء گوں راجد پترنولسیاں نر ء زبانی ربیت ء
 ارزشت گیش بوہان بوت۔ اے ردء ہمسریں دورء زبانی راجد پتر ء دیمادوکار پہ
 کنگ ء ساڑی انت۔ اول ایش انت کہ زبانی راجد پتر چون برجاہ ء محکم بہ
 بیت۔ بزاں یک راجد پتری واقعہ یے ء ریکارڈ کنگ ء نیام ء جاگہ، وہد، نام ء
 ایدگہ چیز ہوار کنگ بہ بنت۔ پداراے آرکائیواں ایر کنگ بہ بنت۔ دومی ایش
 انت کہ ریکارڈء دوران ء انسان ء مارشت ء دردانی ہم لحاظ کنگ بہ بیت۔ ہنچو کہ
 فرانسی کالونیل ء الجزائر ء مہلوک بڑگ کنگ ات۔ اے درگت ء ڈاکٹر حسین
 العماری ء گوٹگ انت کہ ٹی ٹی ہے زبانی ربیت چونائی بنداتی آکر ء آرکیا لوجیکل
 کسب ء کاگدانی مستریں بہر انت، کہ شک ء شکاک ء نوبت میبت۔ اے وڑا
 یک راجے ء گوٹگیں داستان پہ آہاں یک راجد پتری بُن زہ یے جوڑ بنت۔ ہنچو

کہ افریقہء مردم کہ اشارہء سراگپ جن آنت۔ اے وتی راجد پترء زبانی یاتاں
 گوں پہریز ات کن آنت، پرچا کہ ایشانی گورا نبشتہ کنگ ء رواج
 نیست نی فیلا مروچاں و بازیں لبزانگی گدار، زہگانی راجد پتری کسہ، مردمانی
 وتی یات داشت، بلکیں تا مرانی بُن زہ ہم ہے زبانی راجد پتر انت۔

۳۔ زبانی راجد پترء نبشتگیں راجد پترے ء بوہگ

نامداریں راجد پتر نویس ابن خلدون ء ردء

”راجد پتر ء ازم جتا جتا ہیں علماں گوں و ہد ء حساب ء
 سنگارگ لوٹیت، کہ راستی ء پد بہ جنت، ء شگ ء ردی دُور بہ
 بنت۔ اگاں کجام ہم گپے ء زورگ ء و ہد ء اگاں سیاسی ء
 راجمانی راہ ء رہند ڈالچا رکنگ بہ بنت، ء زاہر ء اندیم ء
 میان ء چار ء ٹپا سے مہ بیت، گڑ راستی ء پد جنگ ارزانی ء
 ممکن نہ بیت۔ پمیشا بازیں ربالکار، کسہ گوش ء
 راجد پتر نویس واقعہ ء بیان کنگ ء ردء رد کپ آنت۔ گڑا
 آتہنا ردیں جبرانی سرا باور کن آنت۔ پرچا کہ اے جبراں آ
 ہچ وڑا چار ء ٹپاس نہ کن آنت، نہ کہ آہانی سرا فکر کن
 آنت۔ بلکیں ایشانی اوست تہنا گوشاں کپتگیں ہما جبرانی
 سرا بیت کہ اے جبر بازار ء مشہور آنت۔ اے وڑا آ راستی ء
 چہ دُور بنت۔ ہے وڑیں ردی، جنگ ء پڑ ء سپاہیگ ء

مالانی کساس جنگ ۽ رِدهٔ بنت۔ پمیشا راجد پتر نويس کجام
 هم گپے ۽ زورگ ۽ ودهٔ آگپ ۽ شری ۽ به ٹپاس ایت، گڑا
 آئی ۽ زورگ ۽ دکنگ ۽ فیصلہ ۽ بکنت نی نی (9)۔

ابن خلدون ۽ اے گپ ۽ چه زاهر انت کہ آزبانی ربیت ۽ چه کارگرگ
 ۽ درگت ۽ اے راه ۽ رہنداں گش اینیت۔

۱۔ اگاں یک ربیت زورگ بیت، گڑا ۽ منچو بوت کنت ایشی ۽ جھلا نکی ۽ گوں چار ۽
 ٹپاس کنگ به بیت۔ اے وڑانه کنگ ۽ چه آر بیت ۽ ارزشت ہلاس بیت، بلکیں
 ہے دمان ۽ بازیں ایدگہ جنجال ہم دیما کانت۔ پمیشا اے ردیں ربیت پدا
 آوکیں پد رتج ۽ تہا یکشلہ جاگہ کنان بنت۔

۲۔ اے ودهٔ زبانی ربیت یک ہنچیں پولکاری ۽ بُن زہ یے جوڑ بوتگ کہ ایشی ۽
 سر انسان باورگت کنت۔ بلتے اے چه ہامردمانی گپاں زورگ به بیت کہ یا و
 واقعہ یے چم وت دیستگ، یا آہما دور ۽ مردم انت۔

۴۔ ہندی راجد پتر، زبانی ربیت ۽ راجد پتری کسب ۽ کاگد

وہدے مافرانس ۽ کالونیلزم ۽ دیما رستگیں گہگیری ۽ راجد پتر نويسي ۽ چار
 ایں، گڑا اے گپ پہ ماگش ایت کہ پرچا آ راجد پتر نويس ۽ پولکاراں پہ تہمبلے آ
 واقعہ نبشتگ انت؛ ۽ چون مے راجی ۽ سیاسی گلاں گوں جوان مردی ۽ کالونیلزم ۽
 دیم داشتگ۔ اے دگہ گپے کہ آوکیں راجد پتر نويساں گیش تر پولکاری کت۔ چه
 ایشی ۽ آہاں ہما واقعہانی درگت ۽ کوچگی میتگانی راجد پتر ہم بیان کت۔ گیشتر ہما

دَمگ کہ دشت ءُ گیا بان ات اَنت ءُ واقعہ ہمودا بوتگ ات اَنت۔ بیتگ ءُ
 مردمانی گپ پہ آہانی راجد پتر نویسی ءُ یک راجد پتری نمونگے ءُ حساب ءُ ارزشت
 دار اَنت۔ چُشیش دَمگ انگت ہم اَسْت کہ اُود ءُ راجد پتر ہمود ءُ جہہ منندانی دل ءُ
 اَنت۔

نی ادا اے پہ آوار جستگس دمگانی پولکاری ءُ چند سوال اَسْت اَنت۔

۱۔ دَمگی راجد پتر ءُ پھم ءُ سر پدی ءُ درگت ءُ چُشیش گش اتگس وزمے اَسْت کہ پہ
 پولکار ءُ راجد پتر نویسی، ہر دو پیناں گش اتگ؟
 ۲۔ راجی راجد پتر نویسی ءُ چونائی ءُ راجد پتر نویسی ءُ رد ءُ وتی کار جوانیں وڑے ءُ پیلو
 کُتگ؟

۳۔ ہے راجد پتر نویسی ءُ نیام ءُ و ہد ءُ جاگہ ءُ حساب ءُ کسان کسانیں چیزانی ہم
 جیوگرانی ءُ رد ءُ بستگس حد ءُ سیمسر نگدی نگاہ یے گوں ٹپاسگ بوتگ اَنت؟ یا تہنا
 چند کسانیں چیزانی چارگ ءُ پدمزنیں گے کنگ بوتگ؟ پر چا کہ اے وڑیں
 دَمگی پولکاری چونائی ءُ راجد پتر ءُ نبشتہ کنگ ءُ اولی چیز اَنت کہ لازم اَنت۔ چہ
 ہمیشاں راجمانی راجد پتر ءُ پھمگ ءُ راہ یے انسان ءُ رسیت۔

باز و ہد ءُ دَمگی راجد پتر ءُ پھمگ ءُ ہم لہتیں ہنچیں شک دیما کیت کہ
 ایشانی سرا کساس دُراہ تپاک کن اَنت۔ اے درگت ءُ اولی شک دَمگ ءُ سرا
 بیت کہ آیا اے کوچکے، شہرے یا صوبہ یے؟ ہمیشا باز و ہد ءُ راجد پتر یک صوبہ یا
 دَمگے زمینی حد ءُ سیمسر اں گش اینیت۔ پدا آئی ءُ حد اں و ہد ءُ جاگہ ءُ حساب ءُ گش

اینیت۔ نی اے گپ پہ مارا ساپ بیت کہ فرانس ء کالونیلزم ء میان ء پولکاراں
دگی راجد پتر نویسی ء اے گپانی ردء کارگتگ:

۱۔ آرکانیو ء ہما کسب ء کاگدانی کارمرز کنگ کہ دمگ ء راجد پتر ء گش این
آنت۔ اے ہم چارگ کہ اے ربیت کوچک ء مردمانی گورا آست بہ بنت،
کساس ہر یکے اے کسہاں بہ زانت۔ چہ ایشی ء زبانی ربیت ء سمرانسان گیشتر
باورگت کنت۔

۲۔ اے درگت ء چارگ لوٹیت کہ کجام سیاسی ء راجمانی گپانی سمرامہلوک باور
کنت۔ اودء مزنیں مردمانی گوشنگلیں ربیتاں چہ اید کہ جاہ یے ء مزنیں مردماں چہ
گیشتر منگ ء دیما آرگ۔

۳۔ وہدے میان استمانی بنیاد ء راجد پتر دیروی کنت، گڑا اے درگت ء ہندی
راجد پتر ء ہم ارزشت گیشتر بوہان بیت۔ چہ ایشی ء راجد پتر نویسی ء پمیشا ارزشت
رسیت کہ راجی بنیاد ء مونوگرانی نبشتہ بیت، وہد ء جاہ ء حدگش اینگ بنت، واقعہ
یے ء سمرالکاپ ء فکر کنگ بیت، دمگ ء مہلوک پہ روزگار چون وتی گزران
ء دیروی ء گوں کنگ ء انت، ء راجمانی دیروی ء تب چی انت، زانگ بنت۔

۴۔ باز وہد ء چش ہم بیت کہ لہتیں ہنچیں ہم کسب ء کاگد بنت کہ آہانی ارزشت و
باز نہ بیت، بلتے پولکار ایشانی دست گرگ ء جنجالاں کپ ایت۔ اے وڑیں
چیز چوٹائی ء مان نیارگی آنت کہ ایشانی ارزشت نیست۔

۵۔ آؤ کیس راجد پتر نو یساں یقین بیت کہ راجد پتر بے راہ غُر بہنداں نہ بیت؛ غُر راجد پتر ۽ رہبندانی رد ۽ برجہ دارگ ۽ بنداتی چیز مونو گرانی انت۔ پمیشا یک دمگے ۽ بنگپانی گوں تاود ۽ یکجاہ کنگ ۽ وسیلہ ہمیش انت کہ ہندی کسب غُر کا گدانی چار غُر پجارو ہد غُر جاگہ ۽ گش اینگ ۽ چہ بہ بیت، کہ جوانیں پولکاری دیما بیا انت۔ اے کارو ہد ۽ سراسر جم بنت۔ اے درگت ۽ اول سرا آملک ۽ دُر اہیں دمگ گش اینگ بہ بنت کہ گجا کار کنگی انت۔ پدا آدمگ ۽ راجد پتری دؤر گجام انت، ایشاں وتی پولکاری ۽ تہا ہوار کنگ (10)۔

۶۔ ہنچو کہ عبداللہ العروی ۽ رد ۽ اگاں کسے ۽ پولکاری ۽ پہم نیست، اے پہم ۽ ابید نہ راجد پتر عقلی بنیاد ۽ راست بیت غُر عملی نی نی (11)۔

۷۔ ہما کہ واقعہ ۽ نبشتہ کنگ انت، آئی ۽ راجد پتری سما برابر بہ بیت غُر آ راجد پتر نویسی ۽ ہم سر پد بہ بیت۔ پر چا کہ راجد پتری کسب غُر کا گد کسی جند ۽ نہ بنت، بلکیں اے راج ۽ ملکیت بنت۔

۸۔ گجام ہم زبانی ربیتے ۽ پھر یزگ ۽ و ہد ۽ چومہ بیت کہ پولکار ۽ حس سلامت نہ انت۔

۵۔ ماں ورقہ غُر یغ ۽ گہگیری، آرکا نیو غُر زبانی ربیت

اے درگت ۽ ماں ورقہ غُر یغ ۽ مہلوک ۽ گہگیری ۽ میان ۽ اد ۽ آرکا نیو ۽ چہ دست کپتگیں زبانی ربیت ۽ رد ۽ پکہ کتگیں لہتیں مثالانی سرا گپ بیت۔ مقارین ۽ شہر ۽ جنگ (12) ۽ دوران ۽ اود ۽ جہہ منندانی میان ۽ یک گے مشہور

انت کہ ”وہدے فرانس ء فوج ء اے نبیت ء تیر گواری کُت کہ شہر ء جند ء ہلاس کنت، گڑ اسید علی بن کافون ء ادیرہ ء چہ دژ منانی سرا بمباں گوں اُرش بوت، اے ادیرہ شہر ء بُرزیں جاہ یے ء انت نی نی۔ مروچاں اے وڑیں گپانی سرا یقین نہ بیت ء نہ اے وڑیں زبانی ربیت مَنگ بنت۔ وہدے ما آر کا نیو ء اے واقعہ ء بابت ء پٹ ء پول کُت، گڑ اما زانت کہ اے واقعہ دروگے نہ انت، یکدم راست انت۔ آزمانگ ء فرانس ء جنگی کماندار، کہ آئی ء نام ”مارمی نی نی ات، آئی ء وتی رپورٹ ء تہا اے واقعہ ء بابت ء نبشتگ ات کہ ”وہدے ما وتی پلاٹون ء اے حکم دات کہ پے اے شہر ء سرا قبضہ کنگ ء دینی سرکماش سید علی ء ادیرہ ء سرا تیر گواری بہ کن ات، گڑ اجواب ء مئے سرا بمب ء میز اتلاں گوں اُرش بوت نی نی (13)۔ ایشی ء ابیداے واقعہ چونائی ء المبشر اخبار ء ہم 31 دسمبر 1854 ء ہم شنگ کُتگ۔ المبشر کالونیلزم ء چیر دستی ء چھاپ بوتگ۔

۶۔ گہگیری نہ مانگ ء

بازیں سر مچار، ہنچو کہ مولدی بن حمید اور علی کافی ء رد ء ربغ ء سیاست کمیونسٹانی دست ء ات۔ ایشی ء فرانس ء کالونیلزم ء خلاف ء مزنیں کردے پیلو کُتگ۔ اے ہنچو محکم ات کہ فرانس ء کالونیلزم چہ ایشی ء نام ء لپہز اتگ۔ یک رندے ماں تقرت ء 1958 ء کالونیلزم ء الفلاح اسکول ء بند کنگ ء حکم داتگ۔ استادانی گوشگ ات کہ آے حکم ء خلاف ء در اتگ انت، بلئے بے سوب بوتگ انت۔ ہے ساعتاں اسکول ء بند ء بستی باسکے ء تقرت ء گورنر ء نام ء بیہاری

نمدی یے نبشتہ کُت کہ ”اگاں شُما گوں مانا حق کُت ءُ مئے لوٹ پورا نہ کُت اُنت
گڑاما کمیونسٹ پارٹی ءُ ہوار بنیں؛ ءُ روج رحمانی گوں زور ءُ طاقت ءُ اسکول ءُ پیچ
اکھنی نی نی (14)۔ اے ربیت ہم آرکائیو ءُ چیزانی چارگ ءُ چہ راست سما بیت کہ
حق ءُ دل کمیونسٹ پارٹی پہ مہلوکی ءُ پلہ مرزی ءُ کالونیلزم ءُ خلاف ءُ دَر اُتنگ اُت،
ءُ پہ مہلوک ءُ حقانی رکینگ ءُ مزینیں کردے ءُ واہند اُت۔ ہنچو کہ یک فرانس
رپورٹے ءُ رِدءُ“²⁹ اپریل ءُ ماں بسکرہ ءُ دنگ ءُ کمیونسٹ پارٹی ءُ مزینیں مجلسے جم
دارگ بوت کہ ایشی ءُ رہشونی ءُ عمراوزقان کنگ ءُ اُت۔ اے مجلس ءُ الجزائر ءُ
حکومت، عرب شیخ، اسلامی کارانی سرکماش ءُ قسطنطنیہ ءُ گورنر ءُ ہوار تقرت ءُ سلاہ
بندانی سرا الکا پ ءُ نگد کنگ بوت (15)۔ ہے وڑادگہ یک رپورٹے ءُ رِدءُ
”کمیونسٹ پارٹی اُود ءُ باز محکم اُت، ءُ آئی ءُ دست ہم دُود سک اُت۔ آئی ءُ
مسلمانانی تیوگیں آزاتی ءُ پلہ مرزی ءُ فرانس ءُ سرکار ءُ ہر وڑیں نابکاری ءُ دیم
داشتنگ نی نی Q1۔ راست اُنت کہ کمیونسٹ پارٹی الجزائر ءُ مہلوک ءُ ہر وہد ءُ
ہمکو پگ بوتگ، بلتے چہ اے گپ ءُ ہم کس انکار نہ کنت کہ آہاں فرانس ءُ
سیاست ءُ پلہ مرزی پہ وتی عالمی مشن ءُ نبیت ءُ گتنگ اُت۔ چُش اُنت کہ اے
دنگ ءُ کمیونسٹ پارٹی ءُ بنیاد دینی نہ اُت، بلتے پدا ہم آئی ءُ مول ءُ مراد ہمیش اُت
کہ اُود ءُ مسلمان، کالونیلزم ءُ زورگ ءُ جبر ءُ چہ آزات کنگ بہ بنت ءُ اُود ءُ پہ
پارٹی ءُ سیاسی ءُ اجمانی فائدہ یے حاصل کنگ بہ بیت۔

ماں 1945ء 8 مئی ء الجزائر ء مہلوک گرائیں غذا بے ء چہ گوستگ۔ اے
گپ ء گواہ ہمارا جی ورنہ اُنت کہ آچونائی ء گور بچانی دمگانی مردم بوتگ اُنت،
بلئے کالونیلزم ء خلاف ء دَر اُتلگیں مردمانی تہا ہوار ات اُنت۔ ایشانی تہا لہتیں و
شہید بوتگ ات ء آدِ گراں وت ماوتابازیں سلاہ بندیں گل جوڑ کُتگ۔ آہاں چم
وت دیستگیں 8 مئی ء واقعہ کہ ورقہ ء تقرت ء بوتگ اُنت، نبشتہ کُتگ اُنت۔
اے واقعہانی بابت ء ہماروچ ء فرانسى اخبارانى رپورٹ ہم شاہدی دینت۔ فرانسى
اخبار ء رد ء ”مئی 1945ء جماعت احباب البیان ء نیمگا چہ انا گہ ملک ء تہا مزنیں
کسائے ء مردم دَر اُتلگ ات اُنت، اے وڑا آشوبیانی کسائے گیش بوہان
ات۔ پرچا کہ چیزے و ہد ساری یک خون واریں واقعہ یے ماں قسطنطنیہ ء
بوتگ ات۔ ایشی ء رند یک پہ یک ء مزنیں واقعہ بوہان بوت اُنت:
۱۔ کالونیلزم ء خلاف ء دَر اُتلگیں مردم داں سطیف ء نگرودیم ء سرات اُنت۔
۲۔ 11 مئی ء آدینگ ء روچ ء، احباب البیان ء نیمگا چہ ماں تقرت ء یک مچی یے
سر بوتگ ات۔ ہندی مردم ماں اے شریں وڑے ء وش اُتک کُت اُنت۔
۳۔ 13 مئی ء امکان ات کہ ہندی مردم ء یور پیانی میان ء جنگے بوتگ ات، بلئے
ساری ء چہ لہتیں ہنچیں کارکنگ بوتگ کہ جنگ مہ بیت۔
۴۔ 14 مئی ء و ہدے سلاہ بند ہم جاہ ء سر بوت اُنت، گڑا اے کش ء چیل کے کم تر
بوت نی فی Q1۔

حُد اُمّری مجاہدالمشری غزال ء ردء کالونیلزم احباب البیان ء سرا
 غضب ات۔ البیان ء ورنہ دزگیر ء آہانی آفس بند کنگ بوتگ ات۔ اے گپ
 ء شاہدی جون 1945ء رپورٹ ات کہ ایشی ء نبشتہ ات ”ماں تقرت ء اے
 واقعہانی سبب ء البیان ء ڈراہیں آفس بند کنگ بوت ات۔ اے میان ء البیان
 ء چند خاصیں باسک دراں ڈیہہ کنگ بوت ات ء ماں برج فلائرس ء چہ کنگ
 بوت ات۔ ہمیشی ء سبب ء ملک آشکام بوت نی نی (18)۔ 4 اپریل 1948ء
 ”تحریک جمہوری انتصار آزادی نی نی ء پپہ پارلیمانی الیکشن ء ماں ورقہ ء تقرت ء بہر
 زرتگ ات (19)۔ انتصار آزادی ء نیمگا چہ سید میلودی احمد ء ماں ورقہ ء الیکشن ء
 بہر زرتگ ات (20)۔ البتہ ایشی ء دیما فرانس ء سرکار ء وتی نیمگا چہ ماں ورقہ ء
 ابراہیم غریب، تقرت ء تجانی احمد، جامعہ ء سنوسی علی، ء بسکرہ ء بن قانہ نامزد کنگ
 ات۔ بلتے فرانس ء سرکار ء نیمگا چہ السید کسی ء الیکشن ء بہر زرتگ ات، ایشی ء
 دیما کس نہ اوشتاگ ات (21)۔ ورقہ ء وہدے کالونیلزم ء نیمگا چہ اوشتاگیں
 مردم سو بومند نہ بوت، گڑا آہاں دھاندلی ء الزام جت ء اے درگت ء ہندی گلانی
 باسک الحاج طواہیر، عمر، قریشی احمد ناجی، شنین قدرو، محمد الصید برحال، علی
 الصدیق ء ہوار دگہ بازیں مردم دزگیر کت ات۔ کالونیلزم ء 11 اکتوبر ء دو بر
 الیکشن ء کنگ ء جار جت۔ بلتے اے رندی السید کسی ء جاگہ ء سید احمد التجانی
 اوشتارینگ بوت (22)۔ اے بیت ء بابت ء عمر بن طواہیر گوشیت کہ ٹی ٹی ماپمیشا
 دزگیر کنگ بوت ایں کہ مئے مردم ء کالونیلزم ء اوشتاگیں مردم پرش داتگ

ات انت۔ بلخیر ء ووثانی جارء ساری احمد میلودی ء سو بمندی ء جار شنگ بوتگ
 ات۔ ہے دمان ء کالونیلم ء الیکشن ء دو برکنگ ء جار تریننگ ات، ءوتی مردم
 سو بین گتگ ات انت۔ مئے سرا ہے الزام اش مُشتگ ات کہ ما الحاج محظور ء
 گوں یکجا بوتگ میں نی نی (23)۔ بلکیں کالونیلم ء نیمگا چہ اے گپ ہم کنگ بوت
 کہ احمد میلودی ء سو بمندی ء پشت ء جوانیں الیکشن کمپین ء کمال ات (24)۔

ے۔ آزاتی ء آشوب ء زمانگ

ورقلہ چوں کہ یک ہنچیں دمگے ات کہ ملک ء سیمسر ء ات۔ چم گندیں
 مردمانی رد ء اچ تیونس، لیبیاء مصر ء نیمگا چہ اُشتر ء حرانی سرا سلاہ ورقلہ ء آرگ
 بوت انت۔ ریلوے کاردار تحقر بن موسی ء عقبہ العقسی ء رد ء پدا ہے سلاہ ریل ء
 سرا مشنوش ء ارواوس ء دمگاں سرکنگ بوت انت نی نی (25)۔ اے گپ ء گواہی
 ”اتحا ء مل انقلابی کمیٹی نی نی (26) ء باسک بو مادہ محمد بن محمد ء داتگ۔ آگوشیت
 ”من، شنین قدر ء الحاج خیر ء سر مچارانی پوشاک ء بسکرہ ء کوچگی بیتگ الحوش ء
 سلاہ سید ہلالی ء گورا سر کتگ انت، بلئے اے کار ہنچو کتگ کہ کس سہی مہ
 بیت نی نی (27)۔ ایشی ء ابیدگہ ہم بازیں شاہد است انت کہ اے گپ ء جن انت
 ، ماں ورقلہ ء آجوتی پسنداں اود ء جہہ منندانی میان ء زر، سلاہ، پوشاک ء دگہ
 بازیں چیزے سر کتگ (28)۔ ہنچو کہ شہید احمد ء وتی سنگتانی ہواری ء دمگ ء
 تاجراں چہ زکوٰۃ گپتگ، ءوزراں چہ ماں لیبا ء غذا مس ء فزان، پدا تیونس ء سلاہ
 گپتگ ء اے سلاہ ورقلہ ء البیض ء سر کتگ انت۔ اے گپ ء گواہی 19 مئی

1960ء ماں الجزائر ۽ گوریچانی عسکری آمید گس ۽ تہا دزگیر کتگیں سر مچار مدانی الطیب، مخرش معمر، مخرش محمد، الشطی عبدالقادر، دغموش علی ۽ الداوی علی ۽ پیشی ۽ دوران ۽ بیت۔ آہانی سرا اے الزام ہمیش ات کہ ایشاں 1958ء ۽ 1959ء میان ۽ کالونیلزم ۽ سرا اُرش کتگ، ٹلک ۽ آشکام حراب کتگ۔ پناشر کاری ۽ سلاہ ۽ نر یکجاہ کتگ انت، چہ ایشی ۽ الجزائر ۽ قانونی شق 80، 83 پروشتگ انت۔ پمیشا اے دفعہ نمبر 755503 ۽ رد ۽ اپریل 1959ء دزگیر کتگ بوتگ ات انت (29)۔

۸۔ المغیر ۽ البعاج ۽ دمگانی جدل

1957ء ورقہ ۽ ربیع ۽ سر مچار ۽ فرانس ۽ فوج ۽ میان ۽ مزنیں جنگے بنا بوتگ۔ اے درگت ۽ سر مچارانی میان ۽ بازیں گپے است۔ اے واقعہ ۽ رد ۽ بازیں سر مچار شہید بوتگ۔ اے درگت ۽ دگہ ہم بازیں گپے است، بلئے اے واقعہ یے ۽ گواہی فرانس ۽ فوجی رپورٹے ۽ چہ زاہر بیت۔ فرانس ۽ فوج ۽ آوہدی یک کسانیں زندانے اڑ کتگ بوتگ ۽ آئی ۽ اے رپورٹ 12 فروری 1959ء شنگ بوتگ۔ اے رپورٹ ۽ رد ۽ 30 نومبر 1957ء المغیر ۽ دمگ ۽ بوتگیں جنگ ۽ چہ یک مردے مرتگ، چہ ہے مرد ۽ کرا یک بستہ یے دست کپتگ، آئی ۽ تہا عربی زبان ۽ تہا نبشتگیں چیزے کا گد دست کپتگ کہ الشقة تقدیدین، زاویۃ ریاب، تندلہ لہارند المازر نامیں دمگے، ایشی ۽ تہا آجوتی پسندیں گل ۽ لہتیں باسکانی نام نبشتہ ات انت۔ اے یک رندے تقرت ۽ آمید گسے ۽ ہم پیش بوتگ انت۔ بلئے چشیں بازیں گپے دیما اتگ کہ ایشاں اے گل ۽ ہچ وڑیں مکک نہ

کُتنگ۔ پداہم اے فرانسء قانونء شق 80؄ 83ء رِودء سزادنیگ بوتگ اُنت۔
 اے گپانی گواہی العقید جون بیارء کتاب ”من پشومان نیاں نی نی ءتہا
 رسیت۔ اے کتاب ءتہا ڈری فوج ء کسانیں راجد پترے بیان کنگ بوتگ۔
 اے کتاب بیارء یا تداشت اُنت، آنبشتہ کنت کہ 7؄ دسمبر 1957ء ماں المغیر ءہما
 وہدء الکاپ ء تیرگواری کُت، وہدے ایشانی سرا اُرش بوتگ اُت۔ بلئے داں
 بیارء جماعت اے دمگ ءتہا دست مانجنی بکنت، داں آوہدء ورقلہ ء بازیں
 دمگاں چہ بیست یاسی مردم دزگیر کنگ بوتگ اُت۔ البتہ سے مردم چہ بازیں
 لٹ ء تڑاپ ء مُرتگ اُت۔ دومی نیمگا البیضاء، البرج الاحمر، تقرت، بوسیوۃ،
 سیدی بلعباس، سیدی الشحمی ء دمگاں ہم بازیں مردے دزگیر کنگ
 بوتگ نی فی 31۔ اے واقعہ ء گواہی الجزائر ء زربار ء درملکی فوجی گلے ء کُتنگ
 اُت (31)۔

آسراں

راست اُنت کہ زبانی ربیت ء یکجاہ کنگ ء ایشاں پکھ کنگ ء پد،
 حاصل کنگ گرانیں کارے۔ پرچا کہ چہ زبانی ربیت ء گمانی کسہ چو جوانیں
 آزمودگ ء یک مردے ء چہ دومی ء، یک پدرتچے چہ دومی پدرتچے ء سر بوہان
 بنت۔ اگاں زبانی ربیت شریں وڑے ء چارگ بہ بنت ء اے شریں وڑے ء
 کارگرگ بہ بیت گڑا اے راجد پترنویسی ء یک جوان ء محکمیں بُن زہ یے جوڑ
 بیت۔ اے وڑی ء ایشی ء ارزشت چہ نبشتگیں راجد پتر ء چچ وڑا کم نہ بیت۔ اگاں

اے شریں وڑے ء ٹپاسگ مہ بیت ء جوانیں رنگے ء چہ ایشی ء کارگرگ مہ
 بیت، گڑابازو ہدء اے راجد پتر نویسی ء پڑ ء بازیں جخالے ودی کنت۔ بلئے ایشی
 ء پد ہم بازیں چیزے ایشی ء تھا اندیم انت کہ ہمیشانی بنیادء ماہتیں ہنچیں راستیانی
 بابت ء سر پد بنیں کہ اے راستی نبشتگیں راجد پتر ء تھا مارا دست نہ کپ
 انت۔ ہمیشا راجد پتر نویسیانی یک مزنیں کسا سے اے گپ ء سراتپاک کنت
 کہ زبانی ربیت استیں و ہدء ہمیشا پہ راجد پتر نویسی ء لازم انت کہ چہ ایشی ء
 گوستگیں دؤر ء چیز یکجاہ کنگ بنت، ء چہ ایشی ء دگی، راجی ء میان استمانی
 راجد پتر نویسی ء تب زانگ بیت۔ اے درگت ء علمی ء راجی بومیانی تھا زبانی
 ربیت ء سرا پولکاری بوگ ء انت۔ ہنچو کہ اول نومبر ء آشوب ء زرمیش ء
 راجد پتری پٹ ء پولی بجاہ نی، المجاہد میوزیم۔ خاصیں وڑے ء ماں بسکرہ ء
 المجاہد میوزیم ورقلہ، ء ماں تقرت ء المجاہد میوزیم، کہ ادا سے سدء چہ گیش شہیدانی
 عکس، کا گد ء ربیت است انت۔ لہتیں دانش گاہاں ہم کسانیں میوزیم است۔
 ہنچو کہ الوادی دانش گاہ ء فرانسسی یونیورسٹی ء میان ء یک پولکاری پیمانے بوتگ
 کہ ایشی ء بنگلپ ”زبانی ربیت ء ردء الجزائر ء چہ فرانس ء مردمانی لڈ ء باری ء کسہ نی نی
 انت۔

☆..☆..☆..☆

گزشت ۽ سما

Awareness of Past

چونائيءَ اے راست انت مردم وتي عمر ۽ حساب ۽ چه گيش ديواني تهها
 ننگ ۽ پادا آهگ ۽ گزشت ۽ بابت ۽ پهم ايت، دربارت ۽ سما دار ايت، پدا حال
 ۽ گزشت ۽ ميان ۽ تپاوتے هم دار ايت ۽ پهم ايت - راجد پتر نويساني جهد په
 گزشت ۽ زانگ ۽ انت - گزشت ۽ روتگ هر راجمان ۽ بن ۽ پيهها هاست انت
 - هر مردم گول ايشي ۽ وتي سيادي ۽ پدر کنگ ۽ جهد ۽ انت ۽ وتي پچار ۽ پيوست
 کنان انت هم - راجمان ۽ مردم گزشت ۽ خلاف ۽ زهرشاني کنت بلتے دوئیں
 دروشم ۽ گزشت ۽ گول آئي ۽ سيادي جهلانگي ۽ اوژناگ ۽ انت - بزاں گزشت
 انسان ۽ سما ۽ قدرال ۽ همين ايت ۽ ايشاني ۽ بن ۽ گل ۽ دوداں هم ۽ همين ايت - ني
 پشکپتگ راجد پتر نويس، راجد پتر نويس ۽ کار گزشت ۽ مارشت ۽ ريس پر ريس
 ۽ راجد پتر بدلياني نشان کنگ انت -

راجمان ۽ حال گزشت ۽ بن ۽ پداني منت وار انت، مار راجد پتر ۽ تهها
 راجمان ۽ ريس پر ريس ۽ کن ايس که چونائي ۽ نوکيس پدريچ وتي گوستگيس پدريچ ۽
 الکاپي ۽ رندگيري ۽ جهد ۽ تمامه ۽ کنت اگاں اے رندگيري ۽ سوب مند مه بيت بزاں

۱- اے نبشتا نک ايرک هابس باؤم هيگ انت که ڈاکٹر مبارک علي ۽ اردوز بان ۽ رجانک گنگ ۽ من اے
 نبشتا نک چه ڈاکٹر ۽ رتگ -

آگوں و تاجیڑایت ء و تانا لائق حیا ل کنت۔ بلتے کسہ ء رنگ ادا پلکیں بیت
و ہدے گزشت سساء ء وتی چنکاں بہ زورایت چہ ایشی ء مردم بدلی، دیروی
ء ایجاد ء الکا پیں ڈر منے بیت، بلتے چشیں راجمان ء بوتگ مشکل انت کہ بدلی ء
لذت ء تام ء مہ زانت۔

بدلی ء عمل ء کچ ء کیل بدلی ء دو (2) دروشمانی تہا بہر کنت۔ یکے:
گزشت گوں سرکاری حیا ل ء ندرگ ء، اے ندرگ ء سبب ء گزشت ء واقعہ
در چنگ بنت؛ بز ال راجمان ء ٹہشت ء تہنا ہما بدلی در چنگ ء زورگ بنت کہ
محکمیں رہندے برجم بہ دار انت ء بے تاوان بہ بنت۔ برے برے چش ہم بیت
اے در چنگیں واقعہ رہندے ٹہشت ء گوں و ہدے رپتار ء رجان بنت بز ال ایشانی
برجمی ساتے ء محتاج انت، ایشی ء ابید ہتے حیا ل کنت کہ بدلی ء چہ راجمان ء زند
برجم بیت ء درکارے ء حساب ء نوکیں ٹیکنالوجی ء ایجاد ال کارمرز کنت۔ دومی: ہما
راجمان چہ بدلی ء لیکہ ء گوں دل گزان انت، چہ راجمان ء کوہنیں ء گیدی جوڑشت ء
سلامتی ء درگت ء ہر نوکیں ایجاد ء گہگیر ی ء دارگ ء سرگر انت۔

گوستگیں ربیتی دور تعصب پسند بیت چیا کہ اے گزشت ء وسیلہ ء چہ
حال ء ٹہشت ء کنت۔ ایشی ء درور چو کورٹ آف اپیل ء انت کہ چہ ایشی ء
ہستیں زمانگ وتی شر ء فیصلہ ء لوٹ ایت ء ایشی ء تہا قانون ء ارزشت چودود
ء ربیدگ ء انت۔ ہما راجمان زانش ء ز بہر انت اود ء عمر زانت ء زانش ء دلیل
جوڑ بیت۔ اے وڈیں راجماناں سرکاری کسب ء کاگد راجد پتر ء ہنرہ جوڑ بنت
ء اے بُن پدے رستگیں راجد پتر واک (اتھارٹی) ء درجہ ء سر بیت انچو کہ امریکہ ء
ہندی مردماں زمینانی قانونی حق چُش پد رکت کہ اے زمین کرناں چہ منے گورا

انت۔ ایشانی حق ہمایاتانی منت وار انت کہ پدرتچ داں پدرتچ زبانی دنیگ
 بوتگ انت۔ کولونیل سرکارء دا تگیں کسب ء کا گد اے جیڑہ ء دومی دلیل ء گواہ
 انت کہ اے کسب ء کا گد آہاں شریں وڑے ء سمبال ات انت۔ یات ء
 نبشتائیں کسب ء کا گد ہر دوئیں گزشت ء ریکارڈ انت ء ہستیں دور ء ہم آہانی
 حقانی ضامن انت۔

راجمان وتی تعصب پسندی ء چہ نوکیں ایجاد ء حیالانی دارگ ء سوب مند
 نہ بیت ء گواچن ہم ہمیش انت۔ اے وڑیں راجماناں گوشتے نوکیں شراب
 کوہنیں بوتلاں ٹلاہگ بنت ء ظاہر ء کوہنیں جوڑشت برجم انت۔ اگاں کسے
 ہندوستان ء نوکیں راجد پتر ء سر پد انت بزاں آزانہ، چون رہیتی راجمان پہ
 بدلی سمائی ء بے سمائی رنگ ء لاچار انت۔

اے وڑیں راجمان ء پہ سمائی آشوبی بدلی منگ بنت بلتے پہ ایشی ء
 اخلاق شناسی رنگ ء دروشم ء پدربوتگ ء واستا سبب درکار نہ بیت۔ برے برے
 اے گوشگ بیت اے گزشت ء گار ء بیگوائیں ربیت انت پداشوہازگ بوتگ
 انت یا برے برے دینی بشارت ء رنگ ء منگ بنت۔ اے وڑیں بدلی چونائی ء
 ہماوہد ء منگ ء زورگ بنت و ہدے راجمان گچالانی زد ء بیت ء گزشت ء دروشم
 ء چہ وتی حال ء برجم داشت نہ کنت گڑا اے و ہد ء ایشی ء ڈنی ء اندری بدلی پہ وتا
 زورگ لوٹ انت، چونائی ء ایشی ء واستا پھمگ ء چکاس ء درپچ بنت کہ آبدلی ء
 اے عمل ء رد بہ کنت یا بہ دارایت بلتے اے راہ پہ گونڈیں مدتے ء ہم سوب مند
 نہ بیت۔

حال ۽ کار ہمیشہ انت اے گزشت ۽ چہ سرء بہ ٹہین ایت۔ گڑا اے وڑا
بدلی ۽ عمل سک آستو ۽ سست بیت اگاں اے چا گرد ۽ راجمان ۽ بدلی ۽ جہد بہ بیت
بزاں ایشی ۽ گرانیں قیمتے دینگی انت۔ ہما جماعت بدلی ۽ وش نہ انت، بیت کنت
آیک کر بہ بنت ۽ اے عمل یک قیمتے گو شگ بیت، اے راجمان ۽ چہ جتا کنگ
بنت یا کلیں رنگ ۽ پہ بدلی ۽ آرگ ۽ جنزے درکار بہ بیت۔ اے آبادی ۽ گیشی ۽
سبب ۽ بوت کنت ۽ ٹکنا لوجی ۽ ایجاد ۽ آسرء ہم۔ وہدے اے وڑیں بدلی سلگ
بنت، یار بیت پہ ہاموشی ایشی ۽ وتی تہا جاگہ دنت یار اجمان ۽ جوڑشت (ساخت)
شلہ کنگ بیت۔ اے وڑا چش ہم بیت کہ گران ۽ نادوستیں بدلی ہم جاگہ دینگ
بنت۔ ایشی ۽ درور ہسپانوی فوج انت۔ ہسپانوی باج ۽ پد، زر باری (جنوبی)
امریکہ ۽ انڈیناں کیتھولک دین پہ وت ۽ زرت۔ اگاں چش مہ بیت گڑا یک
رہیتی راجمانے ۽ واستا بدلی ۽ عمل ۽ منگ سک گران بیت چیا کہ رہیتی راجمان ہر
وڑا وتی بنداتی جوڑشت ۽ برجہ دارگ ۽ جہد ۽ کنت۔ ہے وڑا آوتی رہیتاں برجم
ہم دار ایت ۽ بدلی ۽ اے فریم ورک یا وزم ۽ قبول ہم کنت۔ لہتے گوش انت
رہیتی راجمان وتی جاہ ۽ ہما وڑا انت بزاں اے بے نہیں گپے۔ بلتے اے راست
انت بدلی ۽ عمل ۽ راجمان داں حدے ۽ وتی رہیتاں برجم دار ایت ۽ گزشت ۽
دروشم ۽ آئی ۽ حال ۽ میزماں ایر کپان بیت یا اے حیاں کنگ بیت کہ
گزشت آئی ۽ حال ۽ گوں ہوار گج انت۔

ہلک ۽ کلگاں بدلی ۽ رپتار سک نزور انت، اے پہ ہلک ۽ کلگانی
بابت ۽ انچائیں حیا لے۔ بلتے گواچن ایش انت کشار کار (کسان) ہم اے
راجمان ۽ بہرے ۽ کشار کار کلگ ۽ بوت کنت ۽ شہر ۽ ہم۔ اے ہر دوئیں معاشی

سیاسی رہندانی درگت ءوت ماوت مڑ آنت پمیشکا اے بدلی ءعمل ءچہ یک کر بوت نہ کن آنت۔ اگاں گزشت راجمان ءبدلی ءیا بدلی ءسبب ءپیشی ءسوب مند نہ بیت گڑا اے و ہد ءہندی رنگ ءبدلی ءعمل آئی ءجاہ ءسربیت، اے بدلی ربیتی فریم ورک ءگول ہوار بیت۔ اے و ہد ءکشار کار شہر ءمردمانی بابت ءگوش آنت ”اے دائما نوکیں چیزانی پٹ ءپول ءزرگٹ آنت“۔

گزشت ءبابت ءاے حیا ل بے نپ آنت کہ ایشی ءسبب ءراجمان نہ جنز ایت چیا کہ گزشت ءچہ ”راجد پتر دو برکیت یا و اتر آنت“ ءلیکہ ءگوشے ساہ مان بیت، بود کنت ءاے بربادی ءچیدگ آنت بلتے بدلی ءعمل جاک کنت ءگوش ایت راجد پتر دیم جنزان آنت ءدیروی کنان آنت۔

و ہدے راجمانی بدلی راجمان ءیک ہاسیں وڑے ءجنز ایت بزاں ایشی ءپد آئی ءحال گزشت ءچنگلاں چہ آجو بیت ءحال وت یک وزم ءماڈلے model جوڑ بیت۔ ماوتی پشت ءواجہانی ربیت (اگاں گزشت ءبہرے) ءآہانی زند ءوڑ ءپیمانی رند گیری کنیں۔ ما پمیشکا چش کنیں چیا کہ ما اے مارایں مئے زند ءجیر پانی ایمنی ءگیش گیواری ہما عملانی تہا آنت بلتے چش ہم بوت کنت تو ہما وڑا گزشت ءچارگ ءپہمگ لوٹے چش مہ بیت ءچش ہم بوت کنت گزشت ءعمل نوکیں سبب ءجاوراں بہ شننگین ایت، پہ ہمیشی ءنام ءنوکیں فکر زورگ ءمنگ بہ بنت۔ باز براں گزشت ءبنداتی دروشم دیگ ءہم جہد بیت انچو کہ زپاٹا Zapata ءرہشونی ءچہ مکسیکو ءکشارکاراں چل 40 سال گوستگس جاورانی پدا آرگ ءجہد کتگ۔ بلتے اے درگت ءراجد پتر گزشت ءپیشی دروشم ءواتری ءچ وڑا نہ من ایت چیا کہ و ہدے گزشت ءنوک کنگ ءبنگپ جہہ جنت

گڑا اے حیاں بیت کہ گزشتہ گل، ربیت، یات ۽ گیر انچو بہ بنت کہ ساری ۽
بوتگ آنت بلئے اے عمل سک گران انت۔

بدلی ۽ عمل ۽ دگہ یک گران جانیں بہرے ایش انت، راجد پتری عمل
۽ وہد ۽ بازیں نوکیں چیز، حیاں ۽ ربیتاں راجمان ۽ تہارنگ زرتگ ۽ ہوار انت
اے چے پیم درکنگ یا کورکنگ بنت؟ چونائی ایشانی درکنگ یا کورکنگ ۽ عمل
۽ بوت کنت بلئے اے ہم وتی رنگاں راجمان ۽ بدن ۽ یل کن انت ۽ روا انت۔

ایشی ۽ ابید ہر وہد ۽ احیاء کاروان جنزیت ۽ اے راجمان ۽ دگہ بازیں
الماناں اوں لرزین انت انچو کہ مکسیکو ۽ زپاٹا ۽ رہشونی ۽ کشارکار آشوبی یا یاگی جوڑ
بوت انت۔ اے وڑا احیا برے برے آشوب ۽ دراں اوں ٹک ایت۔ اگاں
مکسیکو ۽ راجد پترہے بنگپ ۽ درگت ۽ وانگ بہ بیت گڑا زانگ بیت چہ اے
عمل ۽ پد مکسیکو ۽ نوکیں دڑوشمے یارنگ ۽ دا بے رستگ ات۔

گزشتہ پدا واتر نہ بیت آئی ۽ احیا دڑوگے۔۔۔۔۔ اے گواچن
انت۔ ہاں، اے بوت کنت گزشتہ ۽ لہتے بہر ۽ المان گونڈیں رنگے ۽ ٹہینگ
بنت بلئے احیاء جہد گجانہ گجا، وڑے نہ وڑے ۽ بوہان انت۔۔۔۔۔ نی اے گپ ۽
سرافکرالمی انت اگاں ما گزشتہ ۽ احیاء گپ ۽ کنیں گڑا آگجام ہاسیں المان انت
پدا زندگ بنت؟ راجد پتر نویس اے درگت ۽ کوہنیں رہند ۽ حیراں نشان کن
انت بلئے چہ ایشی ۽ مرتگیں یا سکر اتیں معاشی رہندانی ہم پدا آرگ ۽ جہد بیت۔
احیاء اے جنزانی سراہر وڑیں اثرے ہست آہانی کچ ۽ کیل المی انت ۽ ایشانی
میان ۽ تپاوت درگجگی انت ہم، اگاں دینی ۽ اخلاقی قدرانی احیاء گپ انت گڑا
جنزسوب مند بیت ۽ ایشی ۽ اثر الما بنت۔ نی زابلول ۽ آروس ۽ ساری وپت وابی ۽

موکل ڈرو گے۔

احیاءِ دو بہر آنت، یکے ہما آنت راجمان ءِ دلگوش کنت ءِ راجمان چہ ایشی
 ءِ سان زور ایت۔ دومی بہر تہنا چیدگی رنگ ءِ آنت انچو کہ زابلول ءِ آروس ءِ
 ساری درآمدیں وپت ءِ وانی ءِ جیڑہ۔ احیاءِ اثر مندی جنز ءِ ہواری عملی گپے انچو کہ
 چرچل برطانیہ ءِ پارلیمنٹ ءِ بابت ءِ گوش ایت کہ برطانوی پارلیمنٹ ءِ پارلیمانی
 سیاست، باوست ءِ چاگرد ہر دوئیں راہ برجم داشتگ آنت، یک نیمگے ءِ اے
 چیدگی دروشم ءِ آنت ءِ دومی نیمگا اے دلگوش کرزیں جنزے، گڑا اے دوئینانی
 ہواری ءِ واستا ملی آنت کہ اے چہ تاواناں سلامت دارگ بہ بنت۔

وہدے گزشت ءِ واتری ءِ گپ جہہ جنت گڑا لہتے انچیں موڑ ءِ بستار ہم
 کیت ءِ بیت کہ اود ءِ چہ گزشت ءِ آرگ ڈرو گے بیت۔ اے اسٹیج ءِ گزشت انچو
 ڈور روت کہ حال ءِ واستا پکائیں درآمدے بیت۔ پمیشکا انچیں گزشت چہ حال ءِ
 سک دور آنت ءِ گوں حال ءِ سیادی ءِ راضی نہ آنت، اے وڑیں گزشتانی آرگ
 پچیں چمانی واب ءِ وڑا آنت انچو کہ افریقہ ءِ ملکہ ءِ گھانا ءِ نام بستگ ءِ اے ملک ءِ
 راجد پتر ءِ جغرافیہ حال ءِ جا رواں چہ سستگ ءِ برتگ ما گزشت ءِ ایر کتگ۔

اگاں ما راجد پتر ءِ وتی حُب ءِ شوق ءِ حساب ءِ بہ ٹہین ایں گڑا ایشی ءِ دو
 بہر بنت۔ یکے پہ ایشی ءِ وسیلہ ءِ راجمان ءِ ریس پر لسی وڑے ءِ وتی حق ءِ بہ کنیں یا
 ہے عمل ءِ شمیں وڑے ءِ گزشت ءِ نوک کنگ ءِ واستا کار مرز بہ کنیں۔ اگاں گپ
 آنت گزشت ءِ واتری ءِ بیت گڑا برے برے اے عمل ءِ چہ انکار ہم بیت۔ انچو کہ
 ہبہ ہی تاں نوزد ہی کرن ءِ انگلستان ءِ آشوبیانی حال بوتگ۔ ایشاں نارمن عہد ءِ
 گوستگیں راجمان ءِ پدا آرگ یا احیاءِ جہد کتگ ءِ دومی نیمگانوکیں راجی جنز آنت

کہ راجد پتر ۽ مکم ۽ نوک آبادیں colonial گزشت ۽ چہ ساری ۽ راجمان ۽ آرگ یا وتری ۽ اوگام ۽ جکسینگ ۽ انت۔

گزشت ہم رد کنگ بیت و ہدے راجمان نوکیں حیاں، فکر ۽ نوکیں ایجاداں بہ زور ایت یا بہ پھم ایت ۽ اے ایجاد راجمان ۽ بہرے جوڑ کنگ بہ بنت۔ اے عمل پدر کنت کہ راجمان اوشت ۽ دپار نہ انت بلکیں دیروی کنان انت۔ ادا، دو جست دیما کیت: یکے، نوکیں فکر ۽ ایجاد چے پیم راست گوشگ بہ بنت؟ اے گپانی دلیل دینگ بہ بیت کہ راجمان ۽ ہمیشانی سبب ۽ چہ ہر بدلی یے اتلگ آچون منگ بہ بنت؟

مئے زانت ۽ زانش اے بابت ۽ پدمان ایت کہ ”نوکیں ۽ آشوبی“ لہز چیا ۽ پھ کئے ”شر ۽ لمی“ ۽ کار مرز بنت۔ اے بنگپانی زانگ ۽ واستاپٹ ۽ پول المی انت بلتے چونائی ۽ نوک پسندی یا ایجاد ہما و ہدے پھ دل وشی پھمگ بنت و ہدے ایشی ۽ مول ۽ مراد ابرمی بنز ہانی کنٹرول کنگ بیت۔ انچو کہ سائنس ۽ ٹیکنالوجی کوہن پسندی راجمان ۽ ہم زوت پھم ات انت بلتے راجمان ۽ تہا سیاسی بدلی پھ لہتے مردماں المی انت کہ و ہدے اے عمل زورگ بنت گڑاریتی راجماناں ایشانی سک گہگیری (مزاحمت) بیت۔ سائنس ۽ ٹیکنالوجی ۽ سبب ۽ بدلی تیزیں رپتارے ۽ گوں سفر کنت، ایشانی پھمگ ۽ گوں لہتے مردم راجمانی ۽ سیاسی بدلیانی ۽ اے عملانی آسرے جوڑ بوتگیں راجمانی سیادی ۽ ہوار یانی خلاف ۽ در کپ انت۔ اگاں لہتے جا گہاں ٹیکنالوجی ۽ ایجاد رد کنگ بہ بیت چہ ایشی ۽ اے ترس ہم بیت ایشانی راجمانی زندا ایجاد ۽ گوں دلگوش مہ بیت۔

ہر فائدہ مندیں چیز راجمانی رنگ ء غیر جانبدار نہ انت نوکیں چیز
 بیدے ہیل ء علت ء زورگ بیت، ٹیکنالوجی ء سرپدیں مردمانی میان ء اے چیز
 ء ارزشت چونائی ء گیشتر بیت۔ اے دروشم ء نوکیں بدلی سبب ء اے پیش ء چہ آجو
 بنت ء دینی ربیت پسندی اول ایثانی زورگ ء دل چل نہ بیت۔ ماسرپدیں
 اگاں شریں چیز ء تہا بدلی بہ ات بزاں ایشی ء پد کرد ترند بیت بلئے شریں ء پاکیں
 شبین و ہدے ٹیکنالوجی ء وسیلہ ء بدل کنگ بنت نے ایشی ء پد کرد ربیت ء نے
 زہر شانی بیت۔

برے برے نوکیں چیز یکجائیں رنگ ء ظاہر بنت ء منفی زورانی خلاف
 ء انچو ظاہر کنگ بنت گوشے اے پہ راجمان ء اصلاح ء عملے ء اے عمل الی
 انت۔ اے جاہلی ء خلاف ء عقل ء وت سر بوتگ ء خلاف ء ابرمی یا شر evil ء
 خلاف ء حیر good ء گامکجیے۔

یک لذت بکشیں نکتہ یے پُش انت کہ و ہدے بدلی ء عمل بنگج بیت
 گڑا گزشت ایشی ء شریں وڑے ء پہمگ ء کمک کنت۔ پہ عمل ء ردوم ء کسہ ء
 پاشک کنگ ء مردم بدلی ء بابت ء زانگ ء ریس پریس ء واستاراجد پتر ء تاکاں
 چارایت۔ ادا، اے سوال دیما کیت کہ اگاں کسے باندا ت ء بابت ء گزشت ء بہ
 شوہارایت، چش ہم بوت کنت؟ چونائی ء کوہنیں راجمانانی primitive society
 بابت ء اے خیال بیت، اے گزشت انت حال ء تہا انت۔ ہمیشکا نوزدہمی
 بیستمی کرن century ء راجمان شناسی ء زانکاراں کوہنیں کمیونزم پہ یک ریس ء
 پریسی ازبا بے خیال کنگ ء انوگیں جیڑہانی گیشگیواری ء جہدے کنگ۔ لیکھی
 رنگ ء گزشت باندا ت ء بابت ء ہاموش انت بلئے مردم باندا ت ء بابت ء

زانگہ، انچو خوب، انت کہ آگپ، منگ، تیار نہ انت بلتے یوٹوپائی راجماناں
 راجد پتر نویس، واستا باندات، بابت، گپ کنگ المی انت۔ آبان دات، واستا ہما
 راجد پتری واقعہانی سرفکر کن انت کہ ایشانی گورا آچیز ریکارڈ، ہست انت
 ایشاں اجازت انت اے وتی گوشتن، بنیاد، ہما گلاں بہ کنت چہ ساری، راجمان
 ساڑی انت۔ چونائی، راجد پتر، وتی سیمسرے ہست چشیں باز جاہ ہست
 درکار، لوٹ، در حساب راجد پتر مئے مک کت کنت۔

راجد پتر گزشت، ریتانی مال، مڈی انت، ما اے ریتانی مکک،
 جاورانی بروبری، ریس پریس کت کنیں۔ ”چونائی، چے بوگ؟“ اے بنگپ
 راجد پتری پٹ، پول، بنیاد انت۔ اے ریس پریس، چہ حال، باندات، بازیں
 جستانی پسو درگیجک بنت۔ انچو کہ آغریب، کسہ، پہ ریلوے لائن، آئی، لوگ
 جاگہ پروشگ بوت انت۔۔۔ آغریب، دل، چچی گوست؟

گزشت، بابت، ہر حیال، اظہار، ایشی، راجمانی کارمرزی، بیان
 سرجم نہ انت، جہد ہمیش ات گزشت، ہاسیں بہرے بیان بہ بیت بلتے لوٹاں
 ایشی، دو ہاسیں بہراں پدر بہ کناں۔ ایشاں چے یکے جنیا لوجی Genealogy، دومی
 رس شناسی Chronology انت۔ گزشت، سما نوکیں فکر، واہگ داراں بیت
 اے سرپداں نوکیں چیز، مطلب بزاں دیروی انت۔ اے نکتہ چش پدر بیت:
 ہر نوکیں زانشی گلاں راجد پتر، ارزشتے ہست، ہر نوڈر بریک مردے، راجد پتر،
 گول گلائش انت، رہشونی، طلبگار انت انچو کہ اسپارٹاکس، مور، نوکیں آشوبیانی
 بامرد، ہیر و انت اگاں کسے مارکسی فلسفہ، شیدائی انت بزاں اے بامرداں آئی،
 گورا ارزشت نیست۔ گپ ہمے دیما کیت مارکسی فلسفہ، رند گیر گزشت، اے

بہرے چے پیم پہم انت؟ گزشتہ روم و بادشاہانی خلاف و سرکشی (بغاوت) بوت و آشوبے اتک، اگاں ماہ گوش ایں آجنز و کمیونسٹ یک و ژین انت گڑا ایشانی ریس پریس و حساب و آ، سرکشی یا آشوب و سوب مند بونگی نہ ات یا چہ ایشی و چشیں آسرد نہ اتک کہ نوکیں راجد پتر و استافاندہ یے بہ شہار ایت بلئے ایشی و چہ یک گپے پدر بوت، سرکشی و کوہنیں ریتاں گوں مردماں مارشتی سیادی ہست۔ نی اے سوال بیت، ”چیا، زاناں گزشتہ و اے سماپہ راجد پتر و درچی و المی نہ انت؟ و الم انت نو در بر نوکیں مردمانی بابت وتی مکتبی کتابانی پارست و بہ زانت؟ چونائی و گزشتہ و ریت اے وڑا چارگ بنت کہ ایشی و سیادی منے پشت و پیر و کان انت و ما اے درچی و بہرے جوڑ بوتگ ایں۔

راجد پتر و بہرے ایش انت ہم: و ہدے بورژواوتی ہست و نیست و راجد پتر و تہاشوہاز انت و وتی راجمانی بستار و ارزشت دینت۔ نوکیں امیر و ازگار ہے جہد و کنت کہ آفیوڈل لارڈز و حاکمی رنگیں راجمان و وتی بستار و پے داد بہ زوریت بلئے دومی نیمگا بورژواہانی بستگیں بان و ماڑی کوہنیں تعمیرانی تہاشمار کنگ نہ بنت و حاکمانی گزشتہ و چہ انکار و معمارانی جتائیں زند و اظہار بیت۔ یورپ و نوکیں راجمان و تہا ہر دورنگ ظاہر انت و اے گزشتہ و راجد پتر و کسے پہمگ لوٹ ایت پے آئی و دوئیں رنگانی ریس پریس المی انت۔

ایشی و پدنی رمس شناسی و جیڑہ دیما کیت۔ اے ظاہر انت کہ راجمان و واقعہ سالوار و رمس و رد و بند و گون بنت۔ اگاں ما راجد پتر و دو بہرے بہ کنیں یکے سال و رسانی رد و بند ان انت و دومی نہ انت۔ بلئے ہستیں دور و پے گزشتہ و سما و رمس و سال و بونگ المی انت۔ چونائی و رمس و سال و ارزشت ہمانبشتا موادی

تہا نیست آپہ پنت، سرء سوج، دانشیں دانک ء کسہانی بنگپ ء زدء آماج ء انت
 کہ ایشی ء لوٹ ء درکار آوہد ء اول نہ بیت وہدے راجمان متھالوجیکل گپ جنت۔
 وہدے معاشی، سیاسی، قانونی ء بست ء بندی اڑ ء کڑ بیان بنت گڑ اے رنگ ء وہد
 ء جاگہ ء ارزشت محکم بیت ء پہ بیان ء سال ء رس نویسگ المی انت۔
 ماگزشت ء انچواوژناگ ء انت گو شے مانیکے ماں زرء۔ چہ گزشت ء
 دُور بوتگ انسان ء وس ء ڈن انت بلتے مارا باوست ء دامن یل کنگی نہ انت
 چونائی ء مول ء مراد ہمیش انت اے گپ سساء حیات بات انت ء ما ایشانی
 سرا عمل ہم بہ کنیں۔

زالبولانی راجد پتر ا

Women's History

اگاں کسے زالبولانی راجد پتر ء نویسگ ء واہگ دار ایت
 گڑا آاے گپ الما بہ زانت کہ زالبولانی راجد پتر ء سیادی
 گوں جنزے ء انت۔ اے لبرانی پشت ء دیچی لیبے نہ
 انت بلکیں اے کوہن پسندی ء یا ایشی ء بدل ء پڑوش ء
 اظہار انت۔ زالبولانی راجد پتر الما جاندار بیت چیا کہ
 اے راجد پتر یک مرادے ء گوں سرجم کنگی انت۔ (۱)

ژاک ڈریڈ Jacques Derrida

زالبولانی راجد پتر گوستگیں دو دہکاں چہ یک ساپ ء گیشگیواریں
 شکلے ء ظاہر انت۔ زالبولانی راجد پتر ء نویسگ ء واستاچی کنگ لوٹ ایت؟
 کجام بنزہ اے جنزے دیمابر انت؟ بکچہ وانانی (نصاب) تھا اے چوں جاگہ
 دنیگ بہ بیت؟ دانش گاہ ء پٹ پولی گلاں اے چے پیم ظاہر کنگ بہ بیت؟
 زالبولانی راجد پتر ء دامن ء انگت اے جیڑہ ہست انت۔ اے دراہیں جیڑہانی
 بونگ ء گوں مارا اے ہم منگی ایں کہ زالبول ء راجد پتر راجمان ء المی بہرے۔

۱۔ اے نبشتا نک ء نبشتہ کار جوہن اسکوت انت۔ اے اردو ء تھا ڈاکٹر مبارک علی ء رجانک کنگ ء من چہ ہما
 واجہ ء زرتگ ء رجانک کنگ۔

اے درچی ء امریکہ ہما سر پدیں ملک انت، اودے زالبولان راجد پتری شرپ ہست۔ ایشی ء اظہارے اودے جرنل، ماہتاک، رسا نکدر ء کتاب کن انت۔ مروچاں میان استمانی کانفرنس ء زائنکارانی میان ء زالبولانی راجد پترے آہانی جنزے بابت ء شریں رنگے ء تزان ء باوست بونگ ء انت۔

ایشاں ساری زالبولانی راجد پترے بابت ء لہتے مردماں کار کتگ بلے مروچاں اے راجد پتریک مردے دست ء دراتلگ ء جنزے ء رنگ ء انت۔ اے جنزے ء تہا تہنا راجد پتری واقعہانی بابت ء تزان نہ بیت بلکیں مروچاں راجمانی علماں گوں ایشی ء سنگتی ہست۔ زالبولانی راجد پتر سیاست ء چہ ودی بوتگ پمیشکا ایشی ء سیاست ء گوں جھیلیں سیادی یے ہست بلکیں ایشی ء بنداتی راجد پتر گوں سیاست ء انت۔ 1960 ء دہک ء زالبولان چہ راجد پترے تہاریں تاکاں درکنگ ء جہد بوت۔ چہ ایشی ء اے سما بوت کہ راجد پتری عمل ء زالبولانی ہم دست مان انت بلکیں اے نادریں کردارے ء واہند انت۔ زالبولانی اے کردے چہ آہانی جنز (تحریک نسواں) ء شرپ ء بستار رسگ ء امیت حیات بوت۔ سیاست ء فریم ورک ء زالبولان وتی پٹ ء پول ء راہ تاب دات ء ہے وڑا سیاست ء پٹ پول ء میان ء سیادی یے بنا بوت۔ 1970 ء دہک ء پد زالبولانی راجد پتر سیاست ء چہ دُور بوت۔ مروچاں آئی ء سر حال شاہگان بوہان انت۔ آزالبولانی زندے ہر بہر ء بابت ء مواد یکجاہ کنگا انت۔ آوتا سر جمیں عکسے ء پیشدارگ ء جہد ء انت۔ اے پٹ ء پول ء سبب ء کتاب نویسگ بوتگ، آہانی سرا باوست ہم بوتگ کہ ہے جتائیں بنگپاں چہ زالبولانی راجد پترے ایشی ء سر حال منگ ء مناک ء تب ء رستگ انت۔ 1980 ء دہک ء زالبولانی واستا جنڈر gender لہزے کار مرز بونگ ء

گوں زالبولانی راجد پتر ۽ سیادی چه سیاست ۽ نزور بوبان بوت۔ چیا کہ جنڈر ۽ لبز غیر جانبدار انت ۽ نئے اے لیکہ یے ۽ گوں سیادی نہ کنت۔ اے وڑیں نبشتا موادی تہا ہے گو شگ بوت کہ چون ”زالبول“ ۽ ”جنڈر“ ۽ نیمگا ایشانی راجد پتر ۽ ردوم زرتگ ۽ ایشی ۽ آسر ہے بوت کہ اے چه سیاست ۽ دُور بوبان بوت انت ۽ ایشی ۽ جاگہ ۽ راجد پتر ۽ آٹو ہیں بہرانی سراریس ۽ پریس ۽ حیال کیشتر بوت چه سیاست ۽ آجوانت۔

زالبولانی راجد پتر ۽ وانگ ۽ گوں اے گپ الما چارگی انت، ایشی ۽ نبشتہ کار کئے انت؟ کجام بنگپاں شنگ کنگ ۽ انت؟ زالبولانی راجد پتر سیاسی بنگپ ۽ گوں ظاہر کنگ بہ بیت یا مہ بیت؟ اے دراہیں گپ باوست ۽ زد ۽ اتک انت۔ لہتے مردماں گوشت زالبولانی راجد پتر سیاست ۽ در کنگ ۽ دگہ بنگپانی سرا آرگ بہ بیت چه ایشی ۽ راجد پتر ۽ دامن پراہ بیت۔ چه ایشی ۽ اے چیلنج آڑاؤر بوت کہ تہنا زالبول چیا دیما آرگ بہ بنت ۽ راجمان ۽ دگہ گروپ پر چه ڈالچار کنگ بہ بنت؟ چونائی ۽ ایشی ۽ بابت ۽ اے حیال ۽ ہم ارزشت رست کہ بیدے سیاست ۽ زالبولانی راجد پتر ۽ ارزشت گمسار انت۔ ایلین شووالٹر Elain Showaltez ۽ اے سوال دیما آؤرت ”وہدے زالبولانی جنزمر ایت گٹرافین ازم ۽ پچی بیت آکجارتوت؟ آسر اے بیت کہ اے ہم زالبولانی بابت ۽ تہنا پہ وانگ ۽ پشت کپ ایت انچو کہ دگہ چیز وانگ بونگ ۽ انت“۔ (۲)

چونائی ۽ اے راست انت زالبولانی راجد پتر ایشانی جنز ۽ برورد انت۔ راجد پتر نویسی ۽ بدلی اتلگ یا نہ اتلگ بلتے زالبولانی جنز انگت زندگ انت۔ ہما راجد پتر نویس جینڈر ۽ گالبند ۽ کارمرز کن انت آوتا فیمنسٹ

راجد پتر نويس گوش انت۔ چه ايشي ء آهاني سياسي سما پدر نه بيت بلكيس ليكيهي
(نظرياتي) رنگ ء آسياست ء سرء اثر کن انت۔ ايشاں چه بازير راجد پتر نويس
زالبولاني راجد پتر ء سراکار کنگ ء انت آ ايشي ء سبب ء دانش گاه (يونيورسٹی)
ء پٹ پولی گلاني (تحقیقی ادارے) سياست ء بهر زورگ ء انت کہ ايشاني بستار
ء راجد پتر نويسي دوئیں منگ به بيت۔

چونائي ء ايشي ء سرا باوست شريں وڑے ء بوت کنت ء اے دليل هم
ديگ بيت کہ زالبولاني راجد پتر ء ايشي ء روم ء ديروي ء زالبولاني جنر سياسي جنر
ء مزنيں بهرے۔ (۳)۔ وهدء رپتارء گوں سياست ء اکادمي پٹ ء پول ء ميان ء
دوري بنا بوت۔ اگاں شري ء چارگ ء ٹپاسگ به بيت گڑاے دوئیں يک دومي ء
گوں هو ارگندگ ء کانت بلتے ايشاں جتا جتا چارگ بيگواهي انت چيا کہ
زالبولاني جنر ء ايشاني راجد پتر ء طاقت بکشاتگ ء ايشي ء سرء سياست ء تها هم
نوکیں سر حالے اتلگ۔

سياست ء گالبند مروچاں بازير معناهاں گوں کارمرز بونگ ء انت۔
اولي رنگ ء اے چوپه همگ بيت، سرکار ء وتواجه ايس ٹکاني کرد ء عمل، هما کردار يا عمل
کہ يکجا هيں پچارے ء ظاهر کنت۔ استان ء بنزه چوں کارمرز کنگ به بنت، سياست
ء مک ء چه جاورالاں پهم انت ء ريس ء پريس کن انت۔ دومي رنگ ء سياست ء
سيادي گوں وت واجهي (اقتدار) ء انت کہ اے چون حاصل بيت ء چون محکم
دارگ بيت؟۔ ليکه چون وجود ء کيت؟ ايشي ء چون چه استاني زور ء عمل ء کار انت
ء راجمان ء تها چوں چيلنج دينت؟ (۴)۔ اے سياست ء سيمي معناهاں گوں کارمرزي
انت۔ ليکه، سټک (عقيدہ) ء حيال هما يکجائي ء نام انت کہ مردم ء راجمان ء ميان ء

سیادیاں پدر کنت، برے برے اے ابرمی ہم گو شگ بیت، برے برے ایشی ء
 سمائی ٹہشت بیت۔ (۵)۔ سیاست ء اے پجاراں چہ اے ریس ء پریس بیت،
 راجمانی کر سیاست ء یک نہ یک بہرے ء گوں سیادی دار آنت۔

کسب گری (پروفیشن) ء سیاست

گو تنگیں لہتے دہکاں چہ فینن ازم یک میان استمانی جنزے منگ
 بونگ ء انت بلتے ایشی ء تہا ہندی local ء راجی national دروشم ہم ہست آنت۔
 اے درگت ء امریکہ زالبولانی جنزے ایشانی راجد پتر ء کسہ ء ریس پریسی ء سامان
 بوت کنت۔

1960 ء امریکہ ء تہا زالبولانی جنزہ دیماتنگ، چونائی ء ایشی ء سراشہری
 حق (سول رائٹس) ء جنزے ہم اثر ہست آنت ء استان ء ہمار بہنداں ہم ایشی ء سرا
 اثر کنگ کہ زالبولاں معاشی رنگ ء بازیں کسبانی تہا کار کنگ ء حق رستگ
 آت، اے جنزے مول ء مرادانی گشینگ ء ”بروبری“ ء اوگام (نعرہ) ء ارزشتے
 ہست۔ اے عمل ء تہا زالبولانی جنزے آہانی تہا یکجا ہیں پجارے ودی کت ء اے
 مارشت ودی کت کہ آوتی بستار ء دومی رنگ ء چہ بلاس بہ کن آنت۔ اے جنزے
 ایشاں اے سادات کہ ودے ایشاں راجمان ء تہا بروبری بہ رس ایت گڑاے وتی
 بازیں جیڑہانی دیمپان بوت کن آنت۔

1961 ء استھر پیٹرسن ء منت ء چہ امریکی صدر کنیدی ء زالبولانی حق ء
 داستا یک کمیشنے جوڑ کت۔ 1963 ء کمیشن ء وتی رپورٹاں چہ اے گپ آشکار
 کت کہ نے زالبولاں مردین آدمانی وڈا بروبری ہست نے موہ (موقع)۔
 اے جیڑہانی گشینگ ء داستادگہ کمیشنے commission جوڑ کنگ بوت۔ 1964 ء

دگہ کمیشن نے جوڑ دنیگ بوت ایشی ء مول ء مراد روزگار ء حاصلی ء بروبریں کچ
 ء کیل (جائزہ) کنگ ات بلئے ایشی ء تہا جینڈر ء تپاوت دارگ بوت۔ 1966ء
 نیشنل کانفرنس آف اسٹیٹ کمیشنز ء زالبولانی راجمانی بستار ء بابت ء ایشانی لوٹ
 ردکت انت ء گوشت ءے کہ زالبولان جنسی تپاوت ء ابیدہم روزگار ء شریں حق
 رستگ چیا کہ جنسی تپاوت حق ء آگہی ء گمساری انت چو پدرتچ پسندی ء (نسل
 پرستی) وڑا۔ ایشی ء تہا زالبولان باج نہ برت بلئے ایشی ء پدزالبولان وتی حق ء
 واستا ”نیشنل آرگنائزیشن آف وومن“ جوڑکت۔ (۶)۔ ہے دوراں نو دربرانی
 تہا زالبولانی گروپ وتی حق ء واستا درکپت انت۔ (۷)۔ ایشی ء آسر ء امریکہ ء
 راجی سیاست ء تہا زالبولانی گل ء پجار بوت۔

1960ء دہک ء شاہ دربرجاہ (کالج)، مکتب (اسکول) ء بازیں پٹ پولی
 گلاں زالبول پہ پی ایچ ڈی ء کمک کت انت۔ اے بابت ء نبشتہ کارے گوش
 ایت ”ایشی ء مطلب ایش انت کہ آگلاں آہانی ارزشت ء بستار مار اتگ ات“۔
 (۸)۔ چونائی ء بازیں زالبولان اے گلانی تہا کسبی فرض سرجم کتگ بلئے آہاں اے
 زنگ ہم جنگ کہ اے علمی ء ستا کزریں کسبانی تہا زالبولان گوں تعصبیں میل
 دارگ بوتگ ء انت۔ ایشاں اے ہم اقرار کتگ اگاں زالبول شریں وڑے ء
 زانش بدار انت گڑا ایشانی بازیں مشکل آسودگ بنت۔ (۹)۔ بلئے اے کسبانی تہا
 آہگ ء سبب ء آہانی راجمانی بستار برز بوت چیا کہ ساری ء اے کسبانی تہا مردین
 آدمانی آماج بوتگ اگاں زالبول انا کہ ظاہر بوتگ بزوں یکے یادو۔

وہدے اے راہ پتچ بوت گڑا زالبولانی جنز ء زالبولانی واستا گیشتر حق ء
 لوٹکت ء راجمان ء ناگیگیں جماعت بندی ء سرانگدکاری کت، ہما زالبول زانشی

کارگاہانی (تعلیمی شعبہ) تہا بوتگ انت آہاں گیشتر آواز پردات کہ ایشانی خلاف ء
 تعصب دارگ بوتگ ء انت، ایشاں ہم مردین آدمانی وڑا ڈگری گون بلئے
 بروبری انگت نہ گواہ ایت، باند انت اے گپ منگ بہ بنت۔ راجمان ء تہا
 زالبولانی ہما پجار کہ آہاں رستگ ات ایشی ء تہا زالبول راجد پتر نویس ہم ہوار بوتگ
 انت ء کسی رنگ ء ایشانی خیال ء لیکہ انچائیں راجد پتر نویساں چہ جتات انت چیا
 کہ جنس ء ایشانی سرا اثر کتگ ات۔ ایشانی سرا اے بہتام جنگ بوتگ کہ آہاں
 اے انجمن سیاسی رنگ ء کتگ انت چو کہ ساری ء نہ بوتگ انت۔ (۱۰)۔

1969 ء زالبولان امریکن ہسٹاریکل ایسوسی ایشن ء چہ زالبولانی ارزشت
 ء برجی ء لوٹ راجد پتر ء کارگل department ء وسیلہ ء چہ کتگ۔ کسب گری
 ء سیاست ء میان ء کش ء چیل ابری انت بلکیں اے کسب گری ء باطن ء
 میراث ء وڑا ہست چیا کہ پہ یک کسب گری ء اے خیال کنگ بوتگ کہ آئی ء
 در برتگیں زانت ء بود (صلاحیت) ء ایشی ء بُن پد مردین آدم ء زانش ء محنت
 انت بزاں مردین آدم ء زانش ء سبب ء جنین ء بود رودینتگ۔ بیستمی کرن ء
 راجد پتر نویسے ء واستا راجد پتر بے تعصب ء غیر جانبداری ء علم انت (کسی الما
 یک نیمگا چہ جانبدار بیت) ایشی ء ہر ہما مردم حاصل کت کنت کہ سائنسی رہندانی
 پہمگ ء ہوش دار ایت (۱۱)۔ ء اے سائنٹیفک رہند زانش ء چہ حاصل
 بنت۔ بزاں راجد پتر نویسانی ہر باسک راجد پتر ء علم ء پرواہ بہ کنت ء ایشی ء عزت
 ء ہم۔ بزاں ”کسبیانی“ واستا علم ء پہمگ ء ایشی ء پرواہ ہما شری انت کہ ایشی ء
 بستار ء گشٹین ایت۔ چہ ہمے بُن پد ء اے فیصلہ بیت علم یا کسی زانت چی انت
 ء کئے ایشی ء لوٹوک انت؟ اے فریم ورک ء کسی انجمن اے اجازت رستگ

ات آفیصلہ بہ کن انت کئے ایشانی معیار قدر و ڈرانٹ؟ کئے باسک بوتگ ء
بودہست؟ ء کئے باسک کنگ مہ بیت؟ (۱۲)۔

اے بنیاد ء امریکن ہسٹاریکل ایسوسی ایشن ء تہا سیاہ، یہودی، کیتھولک
ء ہما مردم کہ اشرفیہاں گوں سیادی ندرانت یا باسک کنگ نہ بوتگ انت، یا
آہانی دیمپانی شریں وڑے ء نہ بوتگ۔ چونائی ء اے میل ء خلاف ء زہر شانی ہم
بوتگ بلئے ایشی ء سورت 1969 ء ساری دگہ دزوشمے ء بوتگ۔ وہدے ہسٹاریکل
ایسوسی ایشن ء دیوان بوتگ انت گڑ ازہر شانی کنوکیں راجد پتر نویساں لوٹ اتگ
دیوان ء تہا پد رتیج، جنس ء فرقہ ء بُنپد ء دراہیں مردماں ننگ ء اجازت بہ بیت۔
آہاں اے دلیل داتگ ات کہ ماوتی حق ء کسبی راجد پتر نویس ء بستار ء لوٹگ ء
ایں ء مارا گوں سیاست ء سیادی نیست بلئے 1969 ء پد آہاں اے دلیل ردکت
ء سیاسی بنیاد ء چہ وتی حق ء جہد ء دلگوش بوت انت۔ 1970 ء دہک ء زالبول
راجد پتر نویساں وتی جہد امریکہ ء راجی جنز، زالبولانی جنز ء گوں ہوارکت اے
پہم ات کہ زالبول وتی جنز ء لوٹاں راجی رنگ ء بیار انت ء ایشاں گوں راجی
ججالاں ہوار بہ کن انت ء جہد گیشتر بہ کن انت۔

مردین آدمے بیت یا زالبولے راجد پتر نویسی ء کسب جنس ء سیادی ء
آجو انت بلکیں ایشی ء سیادی گوں بود ء انت۔ اے دلیل ہم راجد پتر نویساں
داتگ ء آکسب ء حراب کنگ ء حق ء نہ انت چیا کہ آزانش ء قدر دینانی پلہ مرز
انت۔ زالبولانی نبشتا موادی تہا آہانی مول ء مراد ظاہر بنت ء اے راست انت۔
چونائی مول ء مراد دگہ ہم بازیں راجد پتر نویسانی گؤرا گنگ ء کیت بلئے
راجد پتر ء تہا مول ء مرادی ء اے تہنا نہ انت ء ایشانی مول ء مراد ء پلہ مرزی

راجد پترء حراب نہ کنت ءُ پہ مرادے آواقعہاں اندیم کن انت، (۱۳)۔ زالبول
 راضی نہ انت پہ علم ءُ بنگپ ءُ ہنر مندی ءُ ڈالچاری ءُ چیا کہ اے دوئیں پہ
 راجد پتر نویس ءُ کسب ءُ المی انت۔ آاکادمی گل ءُ ایشی ءُ رہنداں سرجمی ءُ من انت،
 عمل اوں کن انت۔ آوتی نبشتا موادی تہا زبانی ءُ نبشتائیں واقعہانی شاہداں
 ءُ پٹ پول ءُ لوٹ ءُ سرجم کن انت چیا کہ آزاناں ایشاں ابید نبشتا نک پچ وڑیں
 ارزشت نہ دار انت (۱۴)۔ پمیشکا آوتی بستار ءُ کسی راجد پتر نویس ءُ رنگ ءُ پدر
 کنگ لوٹ انت بلتے اے ڈراجیں عمل ءُ تہا آادب ءُ رہنداں چیلنج کن انت ءُ ہما
 راجد پتری عمل اے بنز ہاں چہ بیت آئی ءُ بابت ءُ سوال پرس انت۔ (۱۵)۔ آ
 راجد پتر نویسانی پدر پچ، جنس، یا، دین ءُ تپاوت ءُ چہ وش نہ انت ءُ امیت کن انت
 اے وڑیں تنک دلی ءُ تعصب ہلاں بنت۔

چونائی ءُ زالبول راجد پتر نویس کسب گرمی ءُ سیاست ءُ میان ءُ جتائی نہ
 بونگ ءُ پلہ مرز انت۔ آسوال کن انت کہ اگاں راجد پتر نویسانی میان ءُ معیار یا
 کیلو ءُ کسب گرمی ءُ گپ جہ بہ جنت گڑا اے چون ءُ چے پی میں چیزاں گوں
 ٹپاسگ کچ ءُ ماپ بنت؟ چیا کہ اے دراہیں چیز کارمرزی ءُ حد ءُ چہ کیش انت
 بزاں اضافی انت۔ آہانی سسا آہاں کئی دیپانی ءُ سوال ءُ ہم پرس ایت؟ کجام
 فکر ڈالچار ءُ کجام ایراد ءُ ضد ءُ کنگ بہ بنت؟ ءُ کئے انت فیصلہ بہ کنت شریں
 راجد پتر کجام انت؟

لیکہ ءُ راجد پتر

راجد پتر ءُ بنگپ ءُ تہا ”زالبولانی راجد پتر“ ءُ آہگ ءُ سبب ءُ زالبولانی
 جنز چہ ایشی ءُ مک ءُ وتی حقانی جہد ءُ بہ کنت، آراجد پتر تہا نوک آوکیں چیزانی،

ایشی ء شاہگانی ء فکراں چہ وتا سیر کنگ ء جہد ء بہ کنت بلتے اے آسان نہ انت چیا کہ زالبولانی راجد پتر ء راجد پتر نویسی ء تہا ہوار کنگ یک آشوبی کارے ء چہ ریتاں چیلنجے ہم۔ 1970 ء جاوراں چہ اے کرد ء اظہار ء گیشتر گام کش ات بلتے اے درگت ء الکاپیں اظہار ورجینا وولف ء کتاب A Room of Ones Own ء رنگ ء آڑاؤ روت۔ اے ہما وہدات وہدے برطانیہ ء زالبولاں ووٹ دیگ ء حق رستگ ات۔ (۱۶)۔ آئی ء زالبولانی بابت ء وتی باتنی مارشٹانی اظہار کت۔ آئی ء اے مارتگ، ہستیں نبشتائیں راجد پتر ء تہا وڑ وڑیں عیب ہست ء المی انت اے دو برنشتہ بہ بنت۔ اے جاندار، ڈروگ ء چپ چوٹیں راجد پترے، اے وڑا اے ناسرجم ء ہورک انت۔ ایشی ء جیڑہ ء دیمپانی ء بابت ء یک گیشیں راجد پترے ء بندات بہ بیت۔ آچہ کجام ہم نام ء بہ بیت بلتے آئی ء تہا زالبول ڈالچار کنگ مہ بیت۔ وولف ء شور ء گیشیں راجد پتر additional history دیما آورت ء ایشی ء گوں راجد پتر نویسی ء سودا بازی کنگ ء جہد کت بلتے سوب مند نہ بوت۔ (۱۷)۔ ہستیں راجد پتر ء تہا گیشی آرگ بہ بیت ء ہمودادو برنشتہ ء راجد پتر ء نوک کنگ ء ڈک کیت گڑا کار شریں رنگے ء بہ بنت راجد پتر نویسی ء زالبولاں یک جہدے اے ہم کتگ چہ ایشی ء راجد پتر ء ہورکیں جاگہ اوں پُربنت۔ ہے وڑا آدور ء بازیں زالبولے دیما جزات ء بازیں وتی وجود کرد پر مات۔

وولف ء گیشیں ء لیکہ ء چہ ژاک ڈریڈا ء ریس ء پریس سساء درپش ایت ء چہ ایشی ء زالبولانی راجد پتر ء راجد پتر ء میان ء سیادی ء گیشینگ ء موہ رستگ۔ ڈریڈا ء روبرکت (مغرب) ء مابعد الطبیعات ء پڑوشان ء ہما لہتے سببانی نیمگا اشارہ کتگ کہ سبب ء از باباں روبرکت ء محکمی ء اظہار ہم کتگ

ء ایشی ء پڑ و شگ ء بہر ہم زرتگ۔ ہما سبب اے عمل ء راہ ء بند کنگ ء انت آپہ
 وتی مراد ء یک آسرے ء نہ رست انت چیا کہ آہانی رویہ شرنہ بو تگ انت۔
 چونائی ء زالبولانی راجد پتر ء گیشیں راجد پتر ء تصور یا آئیڈیا ہم شریں فیصلہ یے ء
 وڑا ظاہر نہ انت۔ ایشی ء مطلب ایش انت ہرچی چہ ساری ہست انت آئی ء تہا
 گیشی آرگ بہ بیت ء ہالیگیں ٹکر سرجم کنگ بہ بنت۔ بزاں گیشی ء تصور یا آئیڈیا
 نئے منفی، نئے مثبت، نئے اندری المان ء بستارے دار ایت، نئے اندری کمی ء
 سرجم ء ظاہر کنت ء نئے اے قضا (حادثہ) گو شگ بیت نے کہ یک چیزے ء
 جوہر۔ (۱۸)۔ باربرا جونسن Barbra Johnson گوش ایت اے ہاس ء ناس،
 گروناک ء چیزے ء چہ آجوتی ء وڑا انت۔ (۱۹)۔

گیشیں راجد پتر گو شے ضدیں لیکہانی زد ء انت و ہدے زالبولانی
 راجد پتر ء بابت ء ریس ء پریس بیت گڑا سما بیت اے چہ یک نیمگے ء گول ء چوٹ
 انت ء دومی نیمگا چہ یک سیاسی زور ء طاقتے۔ ایشی ء تہا نگدانک ء چیلنج ء جوش
 ہست کہ محکمیں راجد پتر نویسی ء بہ چندین ایت بلئے اے ہم راست انت کہ اے
 نے راجد پتر ء سرحالاں گوں ہمگر پنج انت ء نے جیڑہانی گیشگیواری ء راہ یے
 دنت۔ آسر ایش انت کہ اے پڑ و شگیں عمل ء اوشت ء اوست ء ربیتی راجد پتر
 نویس زہر شانی کن انت ء زالبول راجد پتر نویس ایشی ء گیشگیواری ء لوٹوک
 انت بلئے ہر رند ء ہنزہانی مواد نوکیں معناہاں گوں ظاہر بنت ء ایشی ء نوکیں بیان
 ہم آشکار بنت اے ہماریس پریسی فریم ورک انت ایشی ء تہا علم ء زور ء میان ء
 مقابلہ ء ہمسری ارزانی ء پھمگ بیت۔

زالبولانی راجد پتر ء نویسگ ء داستا ہما سر حال زورگ بنت کہ آہانی تہا
 زالبولانی کردار ظاہر بہ بیت ء راجد پتری عمل آہانی چپ ء چا گرد ء چکر ایت۔
 دراہیں انسانی زانتانی تہا زالبولاں ارزشتے ہست ء ماراے گپ منگی انت،
 گڑا گزشت ء ٹہشت ء زالبول ء نام ء ایشی ء عمل ہم ہوار بہ بیت۔ اگاں ما
 روبرکت ء راجد پتر نویسی ء سراچمشانکے بہ دینیں آہانی گور راجد پتر ء بنجائی
 کردار ”اسپتیں مردم“ انت۔ اے وڑیں جاورانی تہا زالبولانی راجد پتر ء ہم
 چشیں مشکلانی دیمپانی کنگی انت۔ (۲۰)۔ راجد پتر ء اے وڑیں مشکل تپاوتانی
 ودی کنگ ء چہ بنت۔ بقول مارٹھا منو Martha Minow ”اے تپاوت مئے
 زبان ء جوڑشت ء چہ ودی بیت ء چہ ایشی ء زالبول ء مردین آدم ء میان ء تپاوت
 محکم کنگ بنت ء اے یک ابری عملے گوٹگ ء منگ بیت“۔ (۲۱)۔

مردین ء زالبول ء میان ء تپاوت جماعت بندی ء رنگ ء پیش کنگ
 بیت چہ ایشی ء اے راجمانی سیادی ء رنگ ء چارگ نہ بیت ہمیشکا ودے
 راجد پتری عمل ء زالبولانی ارزشت ء برجادارگ ء جہد بوتگ گڑاے راجد پتر ء
 محکمیں معنابانی نفی ء سفر کنت ء ہما راجد پتری عملاں گوں ڈک وارت کہ ربیتی
 راجد پتر نویساں جوڑ کنگ انت۔ اے وڑی ء ساری ء چہ راست منگیں
 راجد پتری بیان ء مفروضہاں گوں آسرمان گیشینت۔ (۲۲)۔ ہمیشکا
 زالبولانی راجد پتر ء ربیتی راجد پتر ء جوڑشت ء ابید بلکیں سرجمیں راجد پتری عمل ء
 ریس پریس کنگی انت ء راجد پتر ء سراچہ مردین آدمانی جاگیری ہم پڑوش دینگی
 انت۔ ایشاں اے چیلنج ہم دینگی انت کہ انگتہ راجد پتر سرجم نہ انت بلکیں بازیں
 ہالیگیں جاگہ سرجم کنگی انت۔

چونائی ء درابیں زالبول راجد پتر نویس اے سولاں سرجمی ء دیمانیار
 انت بلتے اے سوالانی پسوایشانی پٹ ء پول ء تھا انت انچو کہ اے سوال: آکجام
 سبب بوتگ انت چہ ایشی ء مردین آدم ء کردار راجد پتر ء درپشان انت ء زالبول
 پرچہ پشت ء دارگ بوتگ ء انت؟ آکئے انت چہ وتی بنگپ ء مردین آدم ء را،
 راجد پتر ء بنجاہ یے کتگ ء؟ زالبولانی لیکہ ء چہ راجد پتر چونیں رنگے زور
 ایت؟ اگاں مردین آدم ء زالبول ہر دوئیں راجد پتر نویساں گڑا ایشانی گوں سر
 حال ء چونیں سیادی بنت یا سر حال ء گوں چے وڑیں سیادی دار انت؟
 مثل دی سرٹو Michel de Certeau ء اے جنجال، اے رنگ ء

چار اتگ:

”راجد پتر نویسی پمیشکا دگہ علماں چہ جتا انت کہ ایشی ء تھا
 سر حال ء سر حال ء ٹہینوک ہر دوئیں مردین آدمانی دیما
 جوابی انت یا اے منگ بیت نبشتہ کار ء گوں سر حال ء
 معروضیں سیادی ہست یا نبشتہ کار اے گپ ء اکرار ء کنت
 کہ آئی ء سر حال ء گوں شریں سیادی یے ہست ء آئی ء گوں
 ہوار انت، بلتے اے باوست ء تھا اے الما چارگ بہ بیت
 یک سر حال ء گوں دومی ء چونیں سیادی ہست۔ اے
 سر حالانی ریس پریس ء نبشتہ کار حق ء حقیقت ء دامن ء دار
 ایت ء سائنسی تکنیکاں کار مرکز کنت؟ انچو کہ جنس ء تپاوت ء
 رد ء زاناں اے گوشگ بیت کہ زالبول مردین آدم ء ہمسری ء
 چٹ یک جتا ئیں راجد پترے ٹہن ایت؟ من وت اے

جستانی پسواں نہ گشیناں بلئے اگاں ایشانی پسو درگیجگ بہ
بنت گڑا بازیں راستی چپ بنت۔ (۲۳)۔

مثل دی سرٹو ۽ گپ ۽ مطلب اے نہ انت زالبولانی راجد پتر ۽
نویسگ ۽ حق تہنا زالبولاں گون انت بلکیں آئی ۽ گپ ۽ مطلب انت زالبولانی
راجد پتر ۽ اے دراہیں سوال ۽ چیلنج یکجاہ کتگ انت چہ ایشانی بُنپد ۽ راجد پتر
ٹھسیت۔ راجد پتر ۽ چونائی ۽ زالبول ۽ کردار شری ۽ پدر نہ کتگ چہ اے بابت ۽
راجد پتر ناسرجم انت بلکیں راجد پتر ۽ تہا بروبری ہم نیست۔ (۲۴)۔

ہے وڑا دگہ لہتے سوال پہ سساء ٹوئیں جیڑہ انت آدگہ ہم بازیں
رنگاں گوں چارگ ۽ ٹپاسگ بنت۔ ربیتی راجد پتر نویس دائما ہے جہد ۽ کنت کہ
آہانی کاربنگپ ۽ پرواہ ۽ بود ۽ کارمرزی انت اے وڑا آ ”راجد پتر لیکہ“ ۽ میان ۽
جخال ودی کن انت۔ آہانی نڑ ۽ لیکہ ۽ معنا انچیں علمے کہ فاندہانی واستا راجد پتر ۽
زوال یا حراب کنت ہمیشکا لیکہ ۽ واستا بنگپ بڑناک کنگ بنت چہ ایشی ۽ آئی ۽
زانت ۽ ارواہ میران بیت ہمیشکا و ہدے اے لیکہ ۽ گپ ۽ کنت ایشانی مطلب
انت ہرنوکیں ۽ مخالفیں لیکہ محکمیں ربیتاں چیلنج دنت بزاں آیک محکمیں راستی ۽ رد
کنگ ۽ جہد ۽ پیڑ اتگ۔ (۲۵)۔

وہدے زالبولاں راجد پتر نویسی ۽ تہا جنس ۽ کردار جاگہ دات ہمائیں
مردین راجد پتر نویساں وتی نگد برجم داشتگ کہ زالبول راجد پتری بنز ہاں شر
کارمرز نہ کنگ ۽ انت بلکیں راجد پتر ۽ حراب تراب کنگ ۽ انت۔ (۲۶)۔
وہدے آمردینانی زالانی wife بابت ۽ تعصب ۽ راجد پتر ۽ تہا مردینانی لیکہاں
دیما کار انت گڑا مردین آہاں گوں کلاگاں مان بند انت کہ آیک لیکہ ۽ رد ۽ زد ۽

عمل بندگ ء آنت۔ (۲۷)۔

راجد پتر ء بنگپ ء تہا مردین آدم ء زالبولانی میان ء جنسی تپاوت ہست۔ ایشی ء تہا زالبولانی لیکہ ء سرا بھتام جنگ، آہاں ملامت کنگ، آہانی راجد پتر نویسی بود ء چیلنج دنیگ ء راجد پتر نویسانی بستار ء چہ آہاں کم تر کنگ ء گوشگ ء جہد انت۔ ہمہ سبب ء زالبول باسد انت ایشانی دیمپانی بہ کن انت بلکیں آچہ ایشاں گیشتر دور بنت ء ہمہ خیال کنت زالبول ء بابت ء سر حال دگیشین“ ء بستار ء گوں پیش کنگ بہ بنت ء راجد پتر ء تہا ایشانی خلاف ء ہممنچو مفروضہ ہست انت آچیلنج دنیگ مہ بنت۔ زالبولانی راجد پتر ء سر حال نوک ء تازگیں سر حالے۔ اے بابت ء 1975 یک یونیورسٹی یے ء نصابانی تہا اے سر حالانی دارگ ء جہد بوتگ کہ زالبولانی راجد پتر زالبولانی جنز ء چہ جتا کنگ ء جتا نیں رنگے ء درس دنیگ بہ بیت۔ (۲۸)۔ آہاں اے ہم مارا ت کہ اگاں زالبولانی راجد پتر ء بازیں زانت ء نالج یکجاہ کت گڑا اے انگت شریں رنگے ء وانینگ بہ بیت۔ بلئے ہستیں جاورانی دیمپانی چون بہ بیت، ایشی ء گیشیں زور ہما و ہد ء رست و ہدے راجمانی راجد پتر ودی بوت۔ ایشی ء تہا دراہیں راجمانی کردانی سرا چمشانک دنیگ بوت ء زالبول ہم راجمان ء آنت؛ زالبول ء سرا ہم چمشانکے دنیگ بوت۔

نوکیں راجمانی راجد پتر ء بندات ء ردوم ء زالبولانی جنز ء یک ہاسیں وسیلہ یے بخش ات ء ہمہ بنگپ ء چہ آہاں گزشت ء وتی کردانی ٹہشت بندات کت۔ اے نوکیں سر حال ء سیادی، نوکیں بیاناں ایشانی ارزشت ء جوڑ گنگ ء کمک کت ء زالبولانی بابت ء وانگ عملی رنگے ء من آنت۔ اے نوکیں کارگل ء تہا

نئے تہنا زربول بلکیں دہکان، مولد، استاد گروپے ۽ رنگ ۽ کمات ۽ انت ۽ ایشانی با
بت ۽ کار بندات کت، ایشی ۽ ابیدا ۽ راجد پتر ۽ بہرے ہم جوڑ کت انت۔ اے
سیادی ۽ زربولائ گزشت ۽ مشاہدہ ۽ تجربہ ۽ چہ وتی واستا بستارے جوڑ کت۔ آہاں
زربولانی کردار ۽ کار فیکٹری، کہول ۽ لوگانی تہا شوہازات انت۔ لہتے راجد پتر
نویساں چارات کہ گجام کار زربولانی ۽ مردین آدمانی میان ۽ یک انت ۽ لہتیناں
زربول جتا تیں رنگے ۽ چارات انت۔ اے دو تیں ہنگپاں چہ زربول یک
جتا تیں ذات ۽ شخصیت ۽ دروشم ۽ ظاہر بوت۔ (۲۹)۔ راجمانی راجد پتر نویساں
زربولانی زند ۽ سرا صنعتی دیروی ۽ اثرانی بابت ۽ پٹ ۽ پول کت۔ (آزمانگ ۽
”زربول“ ۽ لہز ۽ کارمرزی ۽ چہ بوتگیں بدلانی سرا باوست نہ کنیں کہ گجام و ہد ۽ عہد ۽
ایشانی سرا چونیں بدلی اتنگ۔ انچو کہ صنعتی عہد ۽ بنداتی بہرے پوریا گریں زربول
دگہ پوریا گراں چہ جتا حیاں کنگ بوتگ انت)۔ (۳۰)۔

زربولانی راجمانی کردار ۽ راجد پتری عمل ۽ آسر ۽ یک ہنگپے ودی
بوتگ۔ چہ اے ہنگپ ۽ زربولانی ربیدگ ۽ سرازوردنیگ بوت کہ ایشی ۽ تہا زربول
یک رنگے ۽ چارگ بوت انت (۳۱)۔ چہ ایشی ۽ سبب ۽ زربولانی اے تصور یا
آئیڈیا ودی بوت، آیک جتا تیں راجمانی بہرے ات ۽ راجد پتر ۽ دامن ۽ سیمسر ان
ات بلتے مردین آدمانی گل ۽ گوں ہمگرنچ نہ ات۔ (۳۲)۔ زربول راجد پتر
نویساں اے ہنگپ ۽ سرا حیاں الکا پ ۽ گور نہ کت ۽ راجد پتر ۽ تہا زربولائ گوں
بوتگیں نابکاری حساب ۽ نہ آورت انت بزاں ایشانی سرا الکا پ ۽ نہ جیڑات بلکیں آ
ہاں زربولانی ربیدگ ۽ سر ۽ حیاں گور کت ۽ گوں ایشی ۽ دلگوش بوت انت کہ ایشانی
ربیدگ یک جتا تیں ربیدگے۔ اے گپ ۽ راجد پتر ۽ تہا شور کت کہ زربول

راجد پتر ۽ نفر بونگ ۽ ڇه گيشتر راجد پتر جوڙ کنگ ۽ بوددار انت۔ (۳۳)۔

زالبولانی راجد پتر نويسگ ۽ ڇه آهانی پجار منگ بوت۔ 1970 زالبولانی

جنز ۽ گون راجد پتری شاداں وتی حق ۽ جهد ۽ داستا هم کو پگ رست۔ راجد پتر ۽ اے کردار ۽ ڇه زالبولان اے سما بوت ایشانی جیڑه ۽ تجر به یک رنگ ۽ انت بلن ۽ ایشانی تهرا اجمانی چست ۽ ایر هم هست، اے سما ڇه زالبولانی پجار راستیں رنگ ۽ درپش ات ۽ بازیں ریتاں چے وتا آجواش کت ۽ بازیں مفروضه اول رد کنگ بوت انت۔ زالبولانی جنز ۽ مراد انت آهاں جتا نیں شخصیت ۽ هست پمیشکا المی انت آاے بنپد ۽ سر پُر به کنت ۽ اے عمل ۽ ارزشت به دنت۔ زالبولانی راجد پتر ۽ ایشانی جنز دلبدی دات ۽ زالبولان جتا نیں پجارے بکشات۔ آهاں اے راجد پتر ۽ جڙ ڇه گزشت ۽ شوہاز ات ۽ محکم کت ۽ پدا ظاهر ۽ آورت انت۔

چونائی ۽ زالبولانی راجد پتر ۽ سیادی ایشانی هما ذات انت کہ ایشاں

سیاسی پجارے بخشات ۽ ایشی ۽ کردار اش ظاهر کت انت۔ ساری ۽ زالبول راجد پتر ۽ تهها چیر دینگ بوتگ ۽ آئی ۽ کردار ڈالچار کنگ بوتگ۔ ایشی ۽ یک بنگی ۽ رد ۽ زالبول ۽ وڙا ”مردین آدم“ هم یک انچیں لکے حیاں کنگ بوتگ په وتی زور ۽ وت واجهی ۽ محکم کنگ ۽ زالبولانی حق ۽ خلاف ۽ بیت ۽ آهانی حقانی دینگ ۽ واهش نه دار ایت۔ چونائی ۽ اے گپ ۽ سرا هم آهاں وتی دلگوش گور کنگ ات کہ لک، پدر تیچ ۽ ریدگ ۽ سبب ۽ ڇه پدرانہ نظام ۽ بازیں سورت هست انت ۽ ایشی ۽ پٹ ۽ پول ۽ تهها زالبول ۽ مردین آدم یک دومی ۽ خلاف انت۔ اے لیکه ۽ تهها لهتے زوری ۽ کمی هست انت آایش انت: پدرانہ نظام ۽ ایشی ۽ اثر ۽ بابت ۽ الکاپ ۽ باوست نه بوتگ ۽ همے کہ زالبول ۽ مردین آدم ۽ میان ۽ تپاوت ودی

بوتگ گڑا ایشی ء تہا ر بیدگ ء قدرانی داں گجادست مان؟ مردین آدم ء پڑوری ء
 زالبولانی سرا چونیں اثر مُشتگ ء زالبولاں چون اے زورانی زہر شانی کتگ؟،
 اے سوال ء سرا گوٹھے حیال الکاپ ء آہاں گور کتگ ات۔ زالبول ء مردین آدم
 ء میان ء اے جنگ راجد پتر ء ابید سیاست ء ہم ہست انت ء چہ ہمیشی ء سبب ء
 چہ زالبول سیاسی رنگ ء اتک ء جزت انت۔ چہ اے سبب ء ایشانی راجد پتر
 گیشگیوار بوتگ ء ایشانی جز ء تچکیں راہ یے رست۔ اے راہ ء تہا مردین آدم
 ء زالبول دو مخالف گل انت ء ایشانی سیت ہم جتا ء نپ ہم جتا انت۔

چونائی ء اے وڑیں جنگ ء ضد ہمائی ء گران ء کپتگ انت کہ کسبی
 بوتگ انت یا ہماہاں کہ کسبی بوتگ ء سبب ء وتا ٹک اش حیال کتگ ء، بلتے
 اے پدر انت کہ زالبولانی راجد پتر ء آہاں بستار ء آہانی ہستی ء گواہی دات۔
 مروچاں زالبولانی جز ء بوتگ ء سبب ء آہانی راجد پتر ہم مٹگ بوتگ ء آہاں وتی
 ارزشت ء حساب ء راجد پتر نویسی ء ہم بہرگون انت۔

لیکہ ء سیاست

زالبولانی راجد پتر ء جتا نیں بستار شری ء سرجم نہ بوتگ۔ 1960 ء دہک
 ء اے لہتے اندری ء ڈنی سبباں چہ پڑوشنگ انت۔ آہاں چیلنج داتگ کہ مردین
 آدم ء زالبول ء میان ء تپاوت ریس ء پریس بہ بیت۔ اے تپاوت ء پدرالبول
 ء مردین آدم ء ہما چیز ظاہر بوت انت کہ ساری ء گمسار بوتگ انت ء دو نیں
 جنسانی میان ء سیادی یے پدر بوت۔ چہ ایشی ء ”نالچ ء پاور and knowledge
 power“ ء میان ء سیادی بوت ء سیاست ء لیکہ ء سیادی ہم جہان ء آشکار بوت۔

ہمارا جڈ پتر نویساں زالبولانی راجڈ پتر ء سراسر کاراش کنگ آہاں زالبولانی کردار راجڈ پتر ء بہرے جوڑ کنگ ء جہد کنگ بلتے زالبولانی اے ہواری گرانیں کارے ات ء ایشی ء خلاف ء زہر شانی ہم باز بوتگ۔ (۳۴)۔

وہدے راجڈ پتر ء تہاد و جنسانی تپاوت ظاہر بوت گڑ ایشی ء واستا جنڈر gender ء گال بند کار مرز بوت۔ زالبولانی جنز ء پلہ مرزاں جنڈر پے راجمانی رنگ ء ء سیکس sex پے بدن ء کار مرز کت۔ (۳۵)۔ آہاں جنڈر ء سیادی تپاوت ء رنگ ء پھم ات کہ اے لہز مردین ء چہ زالبول ء ء زالبول ء چہ مردین آدم ء جتا کنت، چیا کہ جنڈر ء پچار راجمانی ء ربیدگی رنگ ء کنگ بوت کہ چہ جنڈر ء نگاہ ء بازیں چیز چارگ بہ بنت۔ ایشانی دگہ ٹک، پدربچ ء ربیدگی گروپانی میان ء سیادی، ایشانی ریس ء پریس ء ایشانی بدلی ء کچ ء کیل زورگ ء ٹپاسگ بہ بنت۔

جنڈر ء کیٹگری ء رنگ ء اول دوئیں جنسانی میان ء تپاوت ہست، ایشانی ریس ء پریس بوت بلتے رند ء ایشی ء پھمگ ء عمل شاہگان بوت۔ چہ شاہگانی ء ایشانی میان ء تپاوت پدربک کنگ بوت انت۔ 1980 ء دہک ء زالبول ء کیٹگری ء بازیں رنگانی سراسر ان بوت ء اے پھم گمسار کنگ بوت کہ زالبولانی پچار تہنا انت ء اے پچار جنڈر یا جنس انت بلکیں اے گپ دیما تک کہ زالبولانی پچار دگہ ہم بازیں رنگ ء ہست۔ (۳۶)۔

وہدے زالبولانی میان ء بہر ء بانگی چارگ بوت گڑ ایشی ء سیاسی ء راجمانی جیڑ بانی سراسر ایشانی بنگپ ء سراسر ہم تپاوت ظاہر بوت۔ (۳۷)۔ بلتے اے جیڑہ ء سبب ء زالبولانی راجڈ پتر نویسی ء تہا بازیں سر حالان جاہ رست۔ ایشانی بابت ء تصور یا آئیڈیا تپاک نہ بوتان ء اے تپاوت ایشانی جہد ء راجڈ پتر ء واستا

کممکے بوت بلئے ایشی ء لہتے سوال ہم آؤرت گوں، اگاں پدرتچ، دین ء ذات ء تپاوت ء سبب ء زلبولانی پجار بہر ء بانگ بہ بیت گڑا کجام وڑ پیم ء کجام رہبندانی سرا زالبول یکجاہ کنگ بہ بنت؟ زالبولانی یکجاہیں پجار بوت کنت؟ اگاں نویسگ بہ بیت!

زالبولانی جنز ء لہتے باسکاں لبزانک ء فلسفہ philosophy ء دامن ء چہ ایشانی پسوانی درگیجگ ء جہدکت۔ آہاں بائیولوجی ء نگاہ ء چارگ ء جاگہ ء زالبول ء مردین آدم ء کردار راجمانی بدلانی تہا شوہاز ات (۳۸)۔ ء وتی گپ ء منگ ء واستا پوسٹ اسٹرکچرل ازم post structuralism کارمرزکت ء زبان ء بابت ء ہستیں لیکہاں چہ فائدہ دزگپت۔ انچو کہ لبزانی معنا جاورانی حساب ء بدل بوہان بنت ء معناہانی اے آسر ضد ء جدل ء آسر ظاہر بیت۔ اگاں مردین آدم ء نز ء زالبول ء درجہ نزور انت گڑاپہ زالبول ء المی انت آراجمان ء تہا مردین آدم ء درجہ ء پیوست بہ کنت۔ ہے حال زالبولانی راجد پترینگ انت آوتی راجد پتر نویسگ ء ساری مردین ء راجد پتر ء تہا وتی گاری ء بیگواہی ء بہ چارایت ء پدار راجد پتر نویسی ء ربیتی رنگ ء چیلنج بہ کنت۔

راجمانی علمانی نکتہ ء ابید زالبولانی پجار ء تجربہ منگ بنت پوسٹ اسٹرکچرل ازم ء تہا پجار گیشیں وڑے ء جوڑ کنگ بوتگ ء تجربہ شاہگان ء یک کیٹگری یے ء تہا جاگہ داگ انت چہ ایشی ء ایشانی سیادی تہناپہ زالبول ء نہ انت چیا کہ ربیدگ ء تجربہ ہمالمان انت کہ سیاست ء کردار پرمانیت۔ اگاں زالبولانی پجار ء تجربہ محکم کنگ مہ بنت گڑا سیاسی رنگ ء سُرپُر کنگ ء واستا ایشانی گؤرا، جی پشت کپ ایت؟ ایشی ء سبب ء زالبولانی جنز ء ہما باسک کہ پوسٹ

اسٹرکچرل ازم ء چہوش نہ آنت آیشی ء برزیں ٹک ء فکرے خیال کن انت۔ ایشی ء خلاف ء آوتی بستار ء سیاسی ء زالبولانی جنز ء رنگ ء راست خیال کن انت چیا کہ اے آہانی تجربہ ء پد کرد انت۔ (۳۹)۔

سما بیت کہ لیکہ ء سیاست ء میان ء تپاوت کنگ ردی انت اگاں لہتے مردم سیاست ء شریں لیکہ یا لیکہ ء شریں سیاستے من آنت گڑا اے یک شریں لیکہ یے (۴۰) کہ ایشی ء مطلب انت چہ ایشی ء زالبولانی ء ایشانی تجربہ ء بنیاد ء یکجائیں پچارے ٹہینگ بہ بیت ء پدا چہ ایشی ء عملی کردار سازگ بہ بیت۔

ہما زالبول راجد پتر نویس لیکہ ء رد کن انت ء سیاست ء ارزشتے بکش انت آیدے فکر ء خیال ہماہانی تہا شمار بنت کہ پوسٹ اسٹرکچرل ازم ء زالبولانی راجد پتر ء وتی بنگپ ء ضد گوش انت (۴۱)۔ بلتے دوئیں تجربہ ء تصور یا آئیڈیا ء راست گوش انت ء بلتے ایشی ء بنید ء آبازیں جیڑہانی گدینگ ء حق ء نہ آنت۔ وہدے لیکہ ء سیاست یک دومی ء خلاف ء بنت گڑا ایشی ء مطلب انت تجربہ ء نگد ء جاگہ ء اے بنیاد جوڑ کنگ بہ بیت ء چہ ایشی ء سیاست ء راجد پتر ء گیش گیواری کنگ بہ بیت (۴۲)۔

اگاں سوال تجربہ ء تصور یا آئیڈیا نیگ انت گڑا المی انت راجد پتری رنگ ء ایشی ء شرگداری بہ بیت۔ منی خیال ء 1980 ء دہک ء زالبولانی جنز ء بازیں رنگاں چہ اے گوشگ بیت کہ نئے تجربہ ء نئے کیشگیواری ہر دوئیں قید ء بند یک بوت نہ کن انت۔ چیا کہ ایشی ء بازیں رنگ ہست ء ایشانی پھمگ ء ریس ء پریس المی انت۔ گڑا اے سوال پرسگ بیت کہ چشیں تجربہ ٹک ء پد رتیج ء چہ برز تر بہ بیت؟ پد رتیج ء ذات ء بابت ء ایشانی تجربہ جی آنت؟ زالبولانی

لوٹ ۽ فائدہ چون گوشتگ بنت؟ ماچے پیم گوشت کنیں ہستیں دور ۽ تجربہ کجام
 ۽ گوستگیں دور ۽ کجام انت یاچی بوتگ انت؟ ایشانی پسو مارا لیکہ ۽ مکک ۽
 زالبولانی راجد پتر ۽ ربتی راجد پتر ۽ سیادی جی انت ۽ چہ کنٹرول بنت پمیشکا لیکہ
 ۽ سیاست ۽ میان ۽ سیادی کنگ المی انت۔ اے ہم المی انت آزانتکارانی علمی
 باوست ۽ بہر جوڑ بہ بنت۔ (۴۳)۔ زالبول ۽ راجد پتر بیدے سیاست ۽ چارگ
 ۽ ٹپاسگ نہ بیت پمیشکاوت واجہی ۽ ایشی ۽ جوڑیں گل، سٹک، دود ۽ ریدگ انجو
 پہمگ بہ بنت کہ راجمان ۽ تہا ایشاں ودی کنت۔ منی حیال ۽ زالبولانی راجد پتر
 الماسی انت ۽ اے سیاسی عمل ۽ پہمگ ۽ واستا مارا لیکہ ہم درکار انت۔

راجد پتری سما

Historical Awareness

وہدے علمے راجمان ء لوٹاں پیلو کنت بزاں آ علم قیمتے دار ایت ء نامدار بیت۔ علم وتی لوٹاں پہ راجمان ء درکارانی رنگ ء جوڑ کنت۔ چونائی ء راجمان ء پکار بدل بوہان بنت، آئی ء لوٹانی تہا ہم بدلی کیت ء ایشی ء جیڑہ وڑ وڑیں رنگاں وتی دامن ء زور انت۔ چہ ایشی ء علم اوں ایشی ء رند گیری ء رنگ رنگ ء بدل بوہان بہ بیت کہ نوکیں جیڑہانی گیشگیواری ء راہ یے بہ شوہاز ایت۔ ہے درگت ء وہدے مارا راجد پتری سما ء گپ ء کنیں بزاں اندر ء ما بدلی ء سما ء گپ ء کنگ ء ایں۔ اے بدلی ء سما انت کہ راجد پتر ء بنگپ ء سینگار کنت۔

مئے راجمان ء راجد پتر ء وانگ بزاں پہ سیل ء رنگ ء گزشت (ماضی) ء زانگ انت، راجد پتری واقعہانی ریس پر لسی مئے گورا گواہ نہ کنت۔ ہمیشکا راجد پتر ء مئے راجمان ء ہاسیں ارزشتے نیست، نئے مئے زند ء عملی لوٹ ء درکارے حیاں بیت ء نئے پہ راجمان ء جوڑشت ء ٹہینگ ء کارمرز بیت۔ پدااے وڑیں جست ہم دیما کابنت کہ راجد پتر مئے راجمان ء لوٹاں پیلو کنت۔ اگاں لائق انت گڑا پر چہ اے رنگ ء کارمرز نہ بوتگ۔

۱۔ اے نبشتا نک ڈاکٹر مبارک علی ء لہتے نبشتا نکانی تہا چہ کشید کنگ ء ردء بند داتگ۔

مئے زانشی گلاں (تعلیمی ادارہ) راجد پتر ء دڑس ہم ایشی ء
 ارزشتے، بلئے اے ارزشت دردنہ وارت چیا کہ نصابی رنگ ء راجد پتر پہ سیاسی
 مول ء مرادانی و استا کارمرز بونگ ء انت۔ اے تنک نگاہی ء مردم دل پڑوش
 کتگ انت کہ راجد پتر پہ راجمان ء فاندہ مندیں علمے نہ انت۔ راجد پتر ء لیلای
 ء دومی رنگ ایشی ء واز ء رنگ ء کارمرزی انت، اے دینی گالواراں راجد پتر ء تہا
 پہ ہے امیت ء کارمرز کن انت کہ راجمان ء اخلاقی تب بدل بنت۔ چونائی ء
 راجد پتر ء اے وڑا کارمرزی ایشی ء ارزشت ء گمساری انت۔

راجد پتر ء مول ء مراد چے بہ بیت؟ چونائی ء اے وڑ بہ بیت کہ راجمان
 چہ راجد پتر ء وسیلہ ء وتی ہوار رنگیں بستار ء گوں پجار ء بہ کنت ء اے ہما و ہد ء بوت
 کنت و ہدے راجمان ء مردم یک ء دومی ء شترئی ء بہ زان انت۔ انچو کہ ما،
 سرانوبانی (خانہ بدوش) بابت ء باز نہ زان ایں، چونائی ء ما آہاں شہر ء دُور جنگلانی
 در پہ دری ء گند ایں ء و ہدے کسے ایشانی بابت ء چیزے اش کنت بزاں ہما دمانہ
 وتی لیکہ یے بند ایت۔ سرانوبانی زند ء وڑ ء عادت مئے و استا وڑیں بدیں گمان
 کار انت، ہے حال دینی فرقہ ء ذاتانی بابت ء انت ہم۔ ہمیشکا مئے میان ء
 نزکی روانہ کنت۔

ادار راجد پتر ء کارمرزی، گستانیں راجماناں نز یک کت کنت ء ایشی ء
 وسیلہ ء دگہ راج ء راجمانانی میان ء نڑکی ہم برجاہ بوت کنت۔ انسانی راجمان ء
 مسترین نزوری ہمیش انت کہ آدگرانی اخلاق شناسی، دینی ء راجمان ء جوڑشت ء
 وتی بستار ء شان ء گوں چار ایت۔ و ہدے آیشانی تہا امپسگ collapse گند
 ایت، بیدے فکر ء خیال ء آئی ء راجد پتر ء رد گوش ایت یا رد کنت۔ انچو کہ

مسلمانی نزع ہندوہانی دود و ریدگ سل انت۔ اگاں کوہنیں ہندوستان ۽ راجد پتر وانگ ۽ چارگ بہ بیت پدا ہمیشی ۽ پشدر ۽ آہانی دود چارگ بہ بنت، اے دود کجام جاورانی تہاودی بوتگ انت، راجد پتری رنگ ۽ آہاں راجمان ۽ چنچو لوٹ پیلوکتگ اش گڑا ما آئی ۽ ارزشت ۽ پجا کاریں ۽ ہے رنگ ۽ مئے تعصب دُور بوت کناں۔

راجد پتر ۽ کار فیصلہ کنگ نہ انت کہ کجام دین راست انت ۽ کجام رد انت بلکیں ایشی ۽ کار راجد پتری عمل ۽ بنیاد ۽ ہر دین ۽ لیکہ ۽ کچ ۽ کیل، ایشی ۽ راجد پتری ارزشت ۽ پجار کنگ انت کہ راجد پتری کردانی سر پدی ارزان بہ بیت۔

راجد پتر راجمان ۽ یات ۽ گیراں یکجاہ کنت ۽ اے عمل ایشی ۽ ارزشت ۽ گیش کنت۔ مردم ۽ یات نزور انت ۽ راجمان ۽ گیر ہم، واقعہانی بے حالی ۽ ایشاں کمو ہدر کار انت۔ اگاں اے واقعہ راجد پتر ۽ رنگ ۽ یکجاہ کنگ مہ بنت بزاں راجمان ایشاں دمانہ پر اموش کنت کہ آشر بہ بنت یا حراب۔

چونانی ۽ راجد پتر انت مارا حال دنت کہ راجمان کجام سببانی درگت ۽ دیروی کنت ۽ کجام سبب دیروی ۽ راہاں بند انت ہمیشہ کا گوش انت گزشت ۽ تجربہ ایشی ۽ نوکیں آدینک ۽ وڑا انت کہ ایشی ۽ تہا راجد پتر وتی رپتار ۽ گند ایت۔ وت آگہی ۽ مارشت راجمان ۽ دیروی ۽ ضامن انت۔

مدتے ۽ مردمانی بلکیں راجد پتر نویسانی گمان ات کہ شخصیت راجد پتر ۽ ٹہین ایت ۽ راجمانی بدلی ایشانی برورد انت۔ ہے خیال ۽ راجد پتر ۽ تہا بامرد (ہیرو) ۽ لیکہ جاگہ داگ ۽ راجد پتر نویسگ ۽ وہد ۽ اے بامرد ساڑا ہگ بوتگ

آنت۔ وہدے راجد پترے سرفلسفہ ایں وڑے ء کار بوت، گڑا ایشی ء آسمرے راجد پترے تھریں وڑے ء وانگ بوت ء کچ کیل ہم۔ پمیشکا راجد پترے تہا بنداتی بدلیاں جاگہ کت ء ہما المان راجد پترے ٹہشت ء کار مرز بنت آنتشاں کنگ بوت آنت کہ راجد پترے تہا بنداتی بدلی کار آنت ء راجد پترے عمل ء دلگوش کن آنت۔ نی اے سوال دیما تک، بامرد راجد پترے ٹہن ایت یا راجد پترے آنت مرد ء بامرد کنت؟ لہتے دلیل اے نیمگا چہ اتک کہ بامرد گوات ء سفر نہ کنت، نے استالانی استان ء ودی بیت ء نے لیکہ ء گپ اجکہ سساء کابنت بلکیں اے جاورانی ودی کنتگین آنت۔ بامرد ء وجود لہتے ہاسیں جاورانی منت وار آنت ء چاگرد ء برانز وہدے ایشانی سرا کپ آنت گڑا ایشانی فکر ء لیکہ ٹہین آنت پمیشکا گوش آنت چاگرد بامرد ء ودی کنت ء پدا بامرد وتی کمال ء پیش دار ایت۔

ہمیشی ء پشدر ء ماگان دھی ء عدم تشدد ء رہنداں پہ درورے چارات کنیں۔ آعہداں برطانیہ حاکم ات۔ 1857 ء جنگ ء پد وہدے برطانیہ ء خلاف ء زرمبش جزرات آنت اے گوں بے دردی ء نیست ء نابود کنگ بوت آنت ء چش پمیشکا بوت کہ ہندوستانی اے سرکشی ء واستا شریں وڑے ء تیار نہ بوتگ آنت ء نئے سد ء سماپہ سرکشی ء گینگ بوتگ آنت۔

اے جاورانی تہا پہ مہلوک ء رند گیری ء تہنا ہمے رہند ہست کہ کس کس ء جت نہ کنت کہ جنگ شریں کارے نہ آنت۔ ایشی ء رند گیری وہدے جاورانی پکار ات، پمیشکا مزنیں ٹکاں ہم ایشی ء رند گیری کت۔ آوہدے ہندوستان معاشی ء سیاسی دیروی ء چہ زبہرات ء مزنیں ٹک ء فائدہ ہمے رند گیری ء اندر ء ات آنت۔

روس ء آشوب (1917) ہم و ہدء جاورانی وڑا ات۔ آشوب ء رند لینن
 راجمان ء بدلی ء دلما نگ ات بلئے اے کار بیدئے تشدد ء سرجم نہ ات چیا کہ
 کوہنیں رہبندانی رند گیر، وتی فائدہ بانی حیال ء ات انت ہمیشکا تشدد ء وسیلہ ء
 اے مردم لٹ گپت ء راجمان ء بدلی ء لیکہ دیما آورت۔ بامرد راجد پتر ء تہا ہر
 شریں کارے ٹہمین انت پہ و ہدء لوٹ ء وڑا، بامرداے راجد پتری عمل ء بہرے
 جوڑ بوت بلئے وت عملے نہ انت۔ و ہدے راجد پتری عمل جنز ایت، جاورال
 ء چاگرد (ماحول) بدل بوہان بنت ء بامردانی فکر، حیال ء لیکہ پشت کپ انت
 پدار راجد پتر ء بہرے جوڑ بنت۔ نوکیں جاورد رکار ء حساب ء نوکیں لیکہ ء بامردانی
 ودی بوتگ ء سبب بنت۔

راجد پتری عمل و ہدے جنز ایت آ بامرد ء محتاج نہ بیت چیا کہ راجد پتر ء
 جاور ء تزند ی انچیں رنگے ء بیت کہ کارے الم ء پیلو بیت۔ پانزدہمی کرن ء و ہدے
 یورپی راجمانانی تہا بدلی ء المان ء عمل بندات بوت گڑا ہے جاورانی تہا آہاں پہ
 پیپار ء (تجارت) نوکیں دریائی راہ ء شوہازگ بنگیج کت۔ ہے وڑا واسکوڈ گاما
 ء کولمبس ء وڑ وڑیں ملک شوہاز ات۔ اگاں اے (کولمبس) مہ بوت انت پدا
 ہم اے راہانی شوہاز المادگہ دستے ء گوں بوتگ ات انت چیا کہ اے جاورال
 ء و ہدء لوٹ ات۔

اخلاق شناسی قدر، دودر بیدگ، معاشی ء سیاسی گل اول راجد پتر ء بدلی
 ء عمل ء گوں بدل بوہان بنت۔ غلامی ء گل ء پکار مردماں ہما و ہدء بوت و ہدے
 راجمان کشاری (زرعی) رنگ ء ات بلئے انچو کہ راجمان کشاری چہ صنعتی بوت
 گڑا غلامی ء گل ء ارزشت ہم ہلاس بوہان بوت انت۔ صنعتی دور ء ساری اے گل

ء ہلاسیء واستاجنزہم دراتلگ ات بلتے اے پمیشکا ڈالچا ربوت انت چیا کہ اے گل پہ کشاری ایس راجمان ء المی ات بلتے جاورانی بدلی ء صنعتی لوٹاں اے گل چہ بن ء ہنڈالاں گو تک۔

ایجاد راجمان ء تہا بنداتی بدلیانی برورد انت۔ وہدے ہندوستان ء پرگ Wheel کارمرز بوت گڑا بازیں تمن (قبیلہ) سرانویں (خانہ بدوشانہ) زندے گوازیںگ ء ات ات، آیشی ء کارمرزی ء پدشہر ء بازاراں آباد بوت انت۔ یکجاہ نندگ ء سبب ء ایشانی راجمانیں زندے گو شے آشوبے اتک۔ سرانو بوتگ ء سبب ء آجو بوتگ انت۔ آہاں بادشاہ، سرکار ء قانون ء پرواہ نہ کتگ ات۔ جنگ ء دوزی ء بلد بوتگ انت بلتے یکیں جاہ ء نندگ ء پد ایشانی جاورال بدل بوہان بوت انت۔ میزاں میزاں آسرکار ء وفادار ء قانون ء رند گیری ء در کپت انت۔ معاشی جاورانی شری ء آربیدگی ء دودمانی دیروی ء مسافر کت انت۔ عزت مندیں راجمان ء بہر جوڑ بوتگ ء گوں لبز انکی ء زانش ء رنگ ء ہم ایشاں دیروی کت۔

چونائی ء ایجاد راجمان ء پیداواری وڑ ء پیماں بدل کنت پمیشکا ایشی ء بدلی ء گوں راجمان ء فکر، قدر ء دودہم بدل بنت ء پد ایشانی برورد ء انچیں جاورال ودی بنت ایشانی آسر ء بامرد دیما کابنت ء اے بامرد پہ لوٹ راجد پتری عمل ء رپتار ء گیش کن انت ء ہمے وڑا راجد پتر جوڑ بیت۔

☆..☆..☆..☆

پلانی ریدگ

The Culture of Flowers

ہے کہ پلانی بابت ء تزان چہ جنت گوشے و شبو ء مارشت انسر ایت ہم، ء سما بیت چا گرد (ماحول) گوں بوہاں آتار انت۔ اے درگت ء و شبو مردم ء دلوشی ء یکیں سامان نہ انت، بلکیں ایشانی نازرک ء شرنگیں جوڑشت ء راجد پتر ہم ہوار انت۔ ہے سبب ء لس مہلوک ء ابید شاعر، پولکار ء عکس کار (مصور) ہم پلانی شیدائی انت ء پلانی وسیلہ ء وتی ساچستی زانش ء اظہار ء کن انت۔ چونائی ء پل نہ تہنا عبادت ء واستا کار مرز بنت بلکیں وتی اجگی ء ماں لوگاں آتارین انت ہم۔ اے زندگ تا مردگ ہر دو میناں مہر ء چیدگی رنگ ء کار مرز بنت۔

راجد پتر ء تہا پلانی ریدگ ء چون ردوم زرتگ؟ کجام ملکانی تہا اے ریدگ نامدار بوتگ؟ ء چے پیم اے ریدگانی اظہار بوتگ؟ اے بنگپ جیک گوڈمی Jack Goody ء وتی کتاب ”پلانی ریدگ The Culture Of Flowers“ ء گیشگیواری کتگ انت۔ آ کتاب ء پجاری نکتہانی تہا پل ء کار مرزی ء کوہنیں کردے گوش ایت۔ پل پہ بدن ء سینگارگ، پہ مہماناں سوگات،

۱۔ اے نبشتانک ڈاکٹر مبارک علی نیگ انت کہ من واجہ ء رضاء چہ رجانک کتگ۔

پہ دیوتاہاں نذر طبعی مول ۽ مراداں ہم کارمرز بوتگ انت ۽ بنت۔

باگ ۽ بیگیچہ پلانی اظہار ۽ ٹوہیں چیدگ بوتگ انت۔ وڑوڑیں پل
 ۽ ڈرچک اود ۽ کشگ بوتگ انت۔ راجد پتر ۽ تہا ایشیا ۽ یورپ ۽ کوہنیں
 باگ ۽ بیگیچہانی کسہ حیات انت۔ انچو کہ میسو پوٹامیہ ۽ بخت نصر ۽ وتی زال ۽ وش
 ۽ مہر ۽ اظہار ۽ واستا انچیں باگ ۽ بیگیچہ اڑ داگ انت کہ زمین ۽ لد ۽ بگر، داں
 کلات (محل) ۽ سر بوتگ انت۔ اے راجد پتر ۽ تہا ڈر نجتگیں بیگیچہ Hanging
 Garden حیال کنگ بنت۔ چونائی ۽ باگ ۽ بیگیچہانی اڑ دیگ، ایشانی چارگ ۽
 حیال دارگ ۽ واستا باز کار کنگ بوتگ ۽ نوکیں ایجاد ایشانی بابت ۽ دیما آرگ
 بوتگ انت ہمیشکا اے باگ ۽ بیگیچہ کوہنیں راجد پتر ۽ عجو بہانی لڑ ۽ ہوار کنگ
 بوتگ انت۔

پلانی ربیدگ کوہنیں مصر ۽ ہم الکاپ ۽ ہست ات۔ اود ۽ پٹری lotus
 وش رنگ ۽ پاک حیال کنگ بوتگ۔ دینی شاکامیاں religion festival پٹری
 ۽ روانک کشگ بوتگ۔ مصریانی (مصر ۽ egypt ۽ جاہ منند) حیال انت ایشانی
 مستر ۽ کرامت داریں دیوتا ”را“ پٹری ۽ نازر کیں تاکانی شم ۽ انت و ہدے اے
 پل سز پ ایت گڑا ”را“ ہے پل ۽ چہ در کیت، ہمیشکا اے درگت ۽ پٹری ۽ پل ۽
 ہاسیں ارزشتے ہست۔ مصریانی کتاب ”مرگ ۽ کتاب“ ۽ نبشتہ انت، ”انسان
 مرگ ۽ پد پٹری ۽ پل ۽ چہ ودی بیت“ ۽ اے ستک ۽ چہ پٹری ۽ ارزشت مصریانی
 میان ۽ ماں آزمان ۽ سر بوتگ۔ دین ۽ ابید ہم اے پل مصر ۽ سک باز کارمرز
 بوتگ انچو کہ زالبولاں پٹری ۽ تاج اڑ داگ ۽ سرا کنگ یا پے سینگار ۽ پیشانینگ ۽

بستگ۔ دعوتانی تہا مہماناں پہ شرپ ۽ پیڑی ۽ پل دنیگ بوتگ، پہ لوگ ۽
 سینگارگ ۽ درگت ۽ پل پلدا ان ۽ کنگ بوتگ ۽ ورگ ۽ ٹیل سینگارگ ہم
 بوتگ۔ اے پل نہ تہنا پہ ستگ ۽ ظاہر کنگ ۽ وسیلہ ات انت، بلکیں بگیچہاں ابید
 اے پل کلات ۽ مزارانی دیوالانی سرانکش کنگ بوتگ انت ۽ سنگ تراشاں
 گوشے اے پل ۽ راجد پتری زندے بکشات۔

سامی زبان ۽ باگ ۽ واستا ”جان یا جنہ“ لبز کار مرز بوتگ ۽ عرباں
 اے لبز چنگ ۽ جنت کنگ۔ ایشی ۽ معنا انت سلامت دارگ یا چیر دنیگ چیا
 کہ باگ دیوار یادڑ چکانی میان ۽ چیر ۽ چماں اندیم انت پمیشکا اے گال پہ ایشی
 ۽ کار مرز بوتگ انت۔ سامی ریتانی تہا باگ ۽ تران ۽ پشد رمیسو پوٹامیہ ۽ باگ
 انت۔ بائبل ۽ تہا نبشتہ انت:

”حداء رودراتک ۽ نیمگاہ باگے اڑداتگ ۽ انسان جوڑاش
 کنگ پدا ہمودا ایر اش کنگ۔ ہر ہما ڈرچک چارگ ۽
 زیب دار ۽ ورگ ۽ وش تام انت، زمین ۽ کشتگ انت
 اش۔ باگ ۽ میان ۽ زند ۽ ڈرچک ۽ نیک بد ۽ پجار ۽
 ڈرچک ہم کشتگ پدا بہشت ۽ چہ دریایے پہ اے باگانی
 سیر آپی ۽ کشتک داتگ۔“

اے ہما بہشت انت واجہ آدم ۽ بی بی حوا چہ ادا در کنگ بوتگ انت
 ۽ اود ۽ روگ ۽ واستا ایشانی زہگ روچ مرچیک ۽ جہد ۽ انت۔ بلتے اے باگ ۽
 تہا پلانی کسہ ۽ دامن کسان انت، توریت ۽ بائبل ۽ تہا ہم پلانی کسہ ۽ پہنات

تنگ انت۔ ایشی ء سبب ء گوڈی گوش ایت کہ مصر ء ایشی ء آتراپ ء ملکاں، مہلوک ء پل پہ دیوتاہاں نذر کتگ انت پمیشکا یہودیاں پلانی کارمرزی ربیتی رنگ ء نذر تگ ات۔ آہانی حیال بوتگ پہ دیوتاہاں پل ء نذر کنگ بے دین ایں مردمانی ربیت انت۔ آہاں عبادت جاہاں، لوگ ء قبرستاناں پلانی کارمرزی ء پرہیز کتگ، آہانی قبر ء نشان سنگ بوتگ انت۔

کوہنیں ایران ء باگانی ربیت برجم ات۔ اے باگ برزیں دیوالاں چہ لونجان بوتگ انت۔ عبرانی زبان ء پارڈس یا پارڈیس ء لہز باگ ء واستا کارمرز بوتگ ء ہے لہز ء چہ پیراڈائز لہز ء روم زرت ء ایشی ء معنا انت ”داشتگیں چیز“۔ ایرانیانی اے ربیت یونانیاں امب چت ء ہر بادشاہ یے ء وتی باگے جوڑکت۔ باگ ء ارزشت ء انچور روم زرت اے ماں مندر اں، مکتباں ء اکادمیانی جوہر جوڑ بوت انت۔ رومیاں (روم ء جاہ منند) اے ربیت یونانیاں چہ دزگت۔ روم ء تہا برزیں تبک ء مردم باگ ء گیچہ اڑ دیان بوت انت۔ اے باگ آہانی امیری، پروری ء وت واجہی ء چیدگ ات انت۔ باگانی نامداری ء سبب ء پل ء دز چکانی بابت ء سرپدی یکجاہ کنگ بوت انت ء اے درگت ء نباتیات ء علم بندات بوت۔

یونان ء روم ء پلانی کارمرزی سیکولر دروشم ء ات بلتے پلانی ربیدگ ء زورگ پہ برزیں تبک ء مردمان ات پمیشکا اے بورژوار ربیدگ ء اندام ء مل ات۔ مصر ء پیڑی ء ارزشت ماں آزمان ء ات بلتے روم ء گلاب ء پل ء ارزشت سک محکم ات۔ اے گلاب ء توسیپ لہز انک داں سنگ تراشی ء ڈگار ان ات۔

رومی عہدء شہرانی زیبائی گوں باگاں بوتگ۔ وہدے پلانی مچی بوت
گڑا ایشانی کارمرزی ہم ودان بوت۔ نواے تاج ء ہارء ابید و شبوء درگت ء ہم
کارمرز بوت انت۔ شہرء پلانی نہادی (منڈی) ہم اڑدیگ بوت انت۔ پل ء
بازی ء درگت ء شہرء سڑکانی سراپل ء بیپاری بوت ء اے دینی داں بے دینی ہر
دورنگاں کارمرز بوہان بوت انت برزیں تبک ء اے پھیشنے یاروا بے زُرت
ء ایشانی زالبولاں پل پہ زیبائی ء کارمرزکت۔ دگہ ٹوئیں بدلی یے اے اتک کہ
دیوتاہانی درء انسان ء دولت ء کربانی ء جاگہ پل ء گپت۔ اے نکتہ انسان ء خون ء
نیمگاچہ وش رنگی ء نیمگ ء سفرء ظاہر کنت۔

رومی امپائرء زوال ء گوں پلانی ربیدگ وبال ء کپت، وہدے استان
ء محکمى ء پڑوش وارت ء برزیں تبک دڑگاں دڑگاں بوت۔ اے دڑچی ء پلانی
ربیدگ ء رہشونی نیست ات، نہ تہناپل بلکیں آوہدء دگہ ازم ء کمال ہم زوال ء
کپت انت۔ رومی دودمان ء جاگہ وہدے عیسائیت ء گپت گڑا ایشانی ٹیل ہم
چو یہودیانی ٹیل ء ات کہ آہاں پہ مصریاں داشتگ ات انت۔ عیسائی رہشوناں
پلانی ربیدگ کافرئ دروشم حیال کت، نگد پہ دنناں کت چیا کہ رومیاں پل ء
ہار جوڑ کتگ ء دیوتاہاں ندرکتگ ات۔ ایشانی دلیل ات کہ انگت ایشانی پیغمبر
یادینی رہشوناں پلانی تاج سرا نہ کتگ، نے چرچ ء پاکیں ٹیل گوں پلاں
سینگار اتگ ء نے شاکامانی تہاپل کارمرزکتگ۔ پل ء تاج ء باج ء نگد بوت،
ستک دلیں عیسائیاں اے حال اش سرکت کہ آکبت ء ایشاں لال ء مروردانی
تاج رس ایت، آتاج ء پل نہ مرانت ء زالبولاں گوشگ بوت آہانی تاج آہانی

لوگ واجہ انت۔

بنداتی عیسائیت ء نہ تہنا پل گوں نگداں کت بلکیں و شبو ء کارمرزی ء ہم
 مہ کن کت چیا کہ اے کافرانی دودے۔ و شبو ء بابت ء ایشانی تعصب ء ہلاسی نہمی
 کرن ء بوت و ہدے میزاں میزاں راجمان و شبو ء زورگ ء ات۔ بنداتی عیسائی
 راجمان ء سنگ تراشی ء بت کشی ہم دینی منیلے خیال کنگ نہ بیت۔ مردگ گوں
 ساماناں قبر ء کنگ نہ بوتگ ء نے پہ ایشاں حیرات ء ورگ دیگ ثواب خیال
 کنگ بوتگ بلکیں قبرستان ء ورد ء ورا کی چیزانی برگ گناہ یے خیال کنگ
 بوتگ۔ عیسائی رہشون کلیمنٹ آف الگزنڈریہ ء عیسائی مردین آدم و شبو ء پرہیز
 کنگ ء پرمان داتگ انت، و شبو ء کارمرزی تہنا پہ زالبول ء ات۔ مردین
 آدمانی و استامید ء چنگ، باز، نان ورگ، باز جانشودی ء پلانی تاج ء سر ء کنگ
 اے دزراہ شر evil خیال کنگ بوتگ انت۔ پلانی بابت ء آہانی لیکہ اش ات کہ
 پل ء بچار ء حداء توسیپ ء بہ کن۔ پلانی کارمرزی دینی ء بے دینی ہر دو مرا گہانی
 تہا مہ کن کنگ بوتگ۔ گلاب ء پل ء چہ پہک دور بوتگ ء پرمان داتگ چیا
 کہ اے پل ء سیادی گوں وینس ء انت۔

عرب و ہدے عراق ء ایران ء حاکم بوت انت گڑا آہاں ہم اے پلانی
 بابت ء زانت۔ ایرانینی پل دوستی ء درگت ء، عربانی گؤرا ہم پل ء باگ ء حب ء
 جہہ جت۔ و ہدے عراق ء مرزوم بغداد بوت گڑا ایران دژو شمیں باگ عربانی شہر
 ء ظاہر بوتگ ات۔ ایشانی باگ ء ماڈل چار باگ خیال کنگ بوتگ، ایشانی
 میان ء فوارہ یے ہم بوتگ۔ عربانی گؤرا ہم گلاب ء پلاں باج برت ء شر ترس پل

حیال کنگ بوت۔ دعوتانی تہا مہمانانی سرا گلاب ء آپ دزنزینگ بوت، ورگ ء تہا ہم وشبو کارمرز بوتگ۔ رودراتکی میان ء چہ اے ربیدگ تیونس یا گوریچانی north افریقہ ء جزرات ء عرباں اے ربیدگ اسپین ء برت ء سرکت۔

پلاں گوں دوستی تہنا باگ ء بگچہانی پلان نہ ات بلکیں ایشی ء اظہار کالینانی سراچہ ہم بوت۔ ششمی کرن ء ایرانی بادشاہاں قالینانی سرا باگ ء بگچہ ء عکس کشی ء ارزشت بکشات۔ اے کالینانی سرا در چک، پل، فوارہ ء مرگانی عکس کشی بوتگ۔ وہدے مسلماناں ایران دزگیت (باج ء وسیلہ ء) اے ربیت ہم ایشاں چمو ادُررت ء کالینانی دلکشیں باگاں ایشانی جمال ء وش رنگی ء مارشت ظاہرکت۔ اسپین ء عثمانی ء سیادی ء پلانی ربیدگ یورپ ء سرکت۔

وہد ء بن رود ء عیسائیت ء دل موم کت ء پلانی واستا ایشانی مہر ء جہ جت ء ایشانی عبادت جاہ گوں پلاں سینگارگ بوت انت بلتے آہاں پل کر بانی ء واستا کارمرز نہ کتگ ات بلکیں پلانی کارمرزی پلانی واستا بوتگ۔ عیسائیت ء بنداتی دُور ء ایشانی تہا بُت ء ربیت نیست ات ء نئے ایشاں مہتر عیسیٰ ء بی بی مریم ء شبین اڑداتگ ات چیا کہ ایشانی حیال ء حداء ساچشت ء گیگان گناہ یے ات۔ 787 ایشاں بُت ء شبین ء اڑکنگ ء موکل دنیگ بوت، ایشی ء سبب اش ات کہ وانندہ ایں مردم کتا بے وان ایت مہتر عیسیٰ ء بی بی مریم ء بابت ء سما یے دار ایت بلتے گار انت بے وانندہ۔ اے نہ زانتکار بُت ء شبینانی وسیلہ ء بی بی مریم ء مہتر عیسیٰ ء بابت ء سر پدیں مردمانی لڑ ء شمار بوت انت۔ ایشی ء پد چرچانی تہا مہتر عیسیٰ ء بی بی مریم ء عکس جاگہ دنیگ بوت انت۔

1000ءء، انگریزی زبان ءتہا پیراڈاٹز ءلبر کارمرز بوت ءایشی ءپد
یورپ ءتہا پلاں ارزشتے رست۔ وڑ وڑیں پل وڑ وڑیں چیدگانی رنگ حیاں
کنگ بوت انت، انچو کہ زیتون ءپل امن ءچیدگ۔ پلانی کارمرزی بتل
ءچاچانی رنگ ءہم باز بوت۔ سیاہ سریں کاڑپل ءگون شبن دینگ بوت۔
دُختریں (کنواری) بی بی مریم گلاب ءپل حیاں کنگ بوت، ہماپل چہ کنڈگاں
آزات انت۔ سُہریں گلاب بہار ءچیدگ ات ءشہید ءحون ءرنگ ہم، ہے
درگت ءمہتر عیسیٰ گلاب ءپل انت کہ حوناں جان شود انت۔

رینائے سنس ءدوراں پلانی ربیدگ باز شاہگان ات نی اے باگ
لوگ، کلات ءعبادت جاہاں در اتک ءبت کشی ءتہا آتار بوت۔ کتابانی
حاشیہانی (کتاب ءتاک ءچار ایس نیمگانی ہالیگیں بہر) سراپل ءڈر چک اڑ
کنگ بوت۔ ولیانی عکس پلانی میان ءظاہر کنگ ءکتابانی سراایشانی کارمرزی
انچو ارزشت دار بوت کہ کتابی حاشیہ ہے رنگ ءبوہان بوت انت۔ نی عبادت
پل ءگلانی میان ءات۔

پلانی ربیدگ ءگیشی ءسببے علم ءشاہگانی ات، چہ اے درگت ءبت کشی
ءلبرانک ءتہا پلانی گال الہان بوت انت۔ پلانی نامداری ءارزشت ءسبب ء
نرسری جوڑ کنگ بوت، ایشانی سرا کتاب نویسگ بوت ءپلانی نمائش ءمقابلہ
بوت۔ اے حُب برزیں تبک ءابیدلس مہلوک ءمیان ءہم وڈات۔ نی پل
دکانانی تہا، لوگ ءدریگ ءبردریگانی (بالکنی) سراظاہر بوت انت۔

ہما دؤر ء آسٹریا ء سفیر ء عثمانی ترکانی دربار ء گواڑگ tulip ء پل
 دیست ء آئی ء اے پل انچونوک ء ڈولدار سمابوت کہ 1554 ء اے ویانا بُرت
 اش۔ 1560 ء تاجر ء سفیرانی وسیلہ ء اے پل ہالینڈ، ہیلجیم ء جرمنی ء سربوت۔
 1778 ء ہالینڈ ء گواڑگ ء پل ء کشت ء کشاری انچوباز بوت کہ اے پل ہالینڈ ء
 چیدگ جوڑ بوت۔

انگلستان ء پلانی ربیدگ ہما وہد ء دیم پہ زوالی ء شت وہدے بادشاہ
 ء پارلیمنٹ ء میان ء جنگ بنا بوت۔ وت واجہی پیورٹینانی (دین ء جنونی) دست
 ء اتک۔ آہاں چرچانی تہابت، وشبو ء پلانی کارمرزی ء مہ کن کت۔ 1660 ء ایکٹ
 act ء وسیلہ ء زالبولاں ہے ہگل دنیگ بوت کہ آپل ء وشبو ء کارمرزی ء چہ مردین
 آدمائ شیدا کنگ ء جہد ء ویل بہ کن انت۔ وشبو جادوگری ء سحر حیاں کنگ بوت۔
 پلانی ربیدگ ء احیابادشاہت ء واتری ء گوں بوت، وہدے دین ء سیاست ء جتائی
 بنا بوت ء سیکولرازم شاہگان بوت، چہ ایشی ء پلانی ربیدگ ء گیشتر ارزشت رست۔
 صنعت ء دیمروی ء پل تجارتی رنگ ء دمانا زرت انت، تاجراں وتی نپ ء
 درگت ء پلانی ربیدگ ماں آزمان ء سرکت ء پل شہری زند ء ٹوتیں بہرے جوڑ
 بوت۔ نی پلانی پردہ، پوشاک، وال پیپر، زرانانی سراپل، اے ڈرائیں دروشم
 نوکیں ہب ء چیدگ جوڑ بوت ات۔ نی آجنگ ہم نامدار بوت انت کہ پل
 کچواں کنگ ء بہا کنگ اش۔ وہدے پلانی دکان تچ بوہان بوت انت اے
 کسب گوں عزت ء دیوان ات۔ نی وشی ء مولمانی تہاپل پہ سوگات ء دنیگ ربیتے
 جوڑ بوت۔ اے درگت ء پلانی گلستہ ء ازم ء ساہ مان بوت۔

گوڈی Goody ہندوستان ۽ پلانی ربیڈگ ۽ لہتے رنگاں ظاہر کنت انچو کہ ہندوستان ۽ دیوتابانی نام ۽ انسان ۽ جناور ۽ جاگہ ۽ پل کر بان کنگ بوت۔ میزاں میزاں پل بدھ مت ۽ عبادت جاہانی شان جوڑ بوت۔ اسلام ۽ تہا پل عبادت جاہاں چہ در کنگ بوت آنت بلتے پلانی دگہ چست ۽ ایر ۽ ایشانی کارمرزی وتی جاہ ۽ برجم ات۔ ہندوستان ۽ تہا پلانی دوستی ۽ درورزا البولانی پوشاک آنت۔ رامائن ۽ تہا نبشتہ انت: سیتا ۽ پل ۽ سنگ ۽ چہ گو شے گلے (خوشی) چنگ ۽ آئی ۽ پیڑی ۽ پل وتی ملگوراں جنگ آنت۔ مردین آدماں وشبو ۽ سینگار ۽ واستا ہار گورا کنگ۔ پل سوگات ۽ چیدگے بوتگ، پزربول ۽ پل ۽ شہارگ بزاں مہر ۽ اظہار انت۔ ہندوستان ۽ پل ۽ کارمرزی راجمانی ۽ دینی ہر دورنگان ات۔ ہندو راجمان ۽ پیڑی ۽ پل ۽ حاصیں ارزشتے ہست ات، اے پل وشنو، کرشن ۽ لکشمی ۽ دل پسندیں پل حیاں کنگ بیت۔ بھگتی زر مہیش (تحریک) چونائی ۽ بروبری ۽ جنز حیاں کنگ بیت، اے دوداں چہ پھریزگ ۽ ۽ کر بانی ۽ چہ انکاری ۽ پلہ مرز آنت ہمیشہ کا ایشانی گورا پل ۽ ٹوئیں ارزشتے رست۔ جین مت ۽ تہا مردم پل ۽ سنگ ۽ چہ مہ کن کنگ بوتگ بلتے کپتگیں پلاں یکجاہ کنگ ۽ دینی ندر ۽ واستا کارمرز بوتگ آنت۔ ہندوستان ۽ تہا مسلماناں پلانی کارمرزی ۽ بابت ۽ ہندو واں چہ باز چیز پھم ات۔ چونائی ۽ پل ۽ کارمرزی عبادت جاہانی تہا نہ بیت بلتے پیر ۽ ولیانی ادیرہ ۽ سرا پل چنڈگ ۽ ربیت محکم انت۔ ہژدہمی کرن ۽ دہلی ۽ تہا پلانی سیل ۽ میڈہ سک باز نامدار ات۔

مروچاں پلانی ربیت آزمان ء انت انچو کہ سیاسی مچپانی تہا پل سیاسی
 رہشونانی سرادرشان بیت ، پلانی ہارگور ء دمیگ بنت۔ پلانی اے کارمرزی ء
 درگت ء باگ ء نرسریاں پلانی کشت ء کشاری ہم گیشتر انت۔ برزیں تبک ء
 مردم پلاں پہ لوگ ء سینگارگ ء کارمرزکن انت بلئے غریب اے رنگ ء سوب
 مند نہ بوت پمیشکا کاگد ء پلاسٹک ء نقلی پلانی ربیت ہم جنز ات۔ پلانی اے
 ربیدگ ء چین ء جاپان ء ٹوئیں ارزشت ء گوں دیوان انت ء ایشاں پلانی تہا
 وشرنگی ء درگت ء وتی ازم ء پجاری نامہ انت۔ جاپان ء تہا پلانی سینگارگ ہاسیں
 از مے ء دژوشم ء دژپش ات۔

پلانی ربیدگ نہ تہناراجمان ء تہا جمال ، شررنگی ء ڈولداری ء مارشت ء
 ساہمان کنت بلکیں انسانی سساء ساچشتی ء مزنیں کردے ہم دارایت۔ ازم ،
 لبرانک ، بت تراشی ء زیمیل ء تہا اے ربیدگ الکاپیں رنگے ء دژپش ات۔
 نباتیات ء علم ء بندات ء بن رود ء تہا ایشی ء ٹوئیں بہرے ہست۔ پلانی ربیدگ ء
 انسانی راجمان ء راجد پتر ء ٹوئیں عزتے ہست۔

☆ .. ☆ .. ☆ .. ☆

راجد پتر ۽ ارسا

History and Tears

چه انسان ۽ مارشت ۽ جذبهانی حاکی ۽ درگت ۽ راجد پتر ۽ وتی شاهگانی
سیاست ۽ ریدگ ۽ چه چنگ ۽ پههم اِتگ۔ اے عمل سنج ۽ مارشت بزاں
sensitivity ۽ راجد پتر ۽ نام ۽ زانگ بیت۔ اے وڙیں راجد پتر جذبهی کراں چه
مردم ۽ راجمان ۽ دزگر ایت۔

لہتے وهد ۽ حیا ات کہ جذبه بے نیں چیزے۔ اے راجد پتر ۽
جنزینگ ۽ ویدنگ ۽ کردنه دار ایت۔ بلئے چونائی ۽ راجمان ۽ دروشم ۽ سینگارگ ۽
اے ہم کمار انت ۽ شریدار انت۔ راجد پتر مروچاں نوکیں دور ۽ هما سواد ۽ سیل ۽
انت کہ نی جذبهانی اندیکی ۽ نپے مان نیست۔ انچو کہ غم ۽ وشی ۽ وهداں مردم
بیدے نمائش ارساں شل انت پمیشکا ارسا ہم راجد پتر ۽ تها کردے پیلوکنت
چیا کہ اے گرانیں غم ۽ جوشیں وڙدلی ۽ ظاہر کنگ ۽ نام انت ہے درگت ۽ ارسانی
لڙی گوں مُر وارد ۽ شبین دنیگ بنت۔ رومن عہد ۽ وهدے کسے ۽ دوستیں مردے
ملکموت ۽ امباز اِتگ گڙا آئی ۽ سنگت ۽ سیاداں ارسا گونڈیں کانچ ۽ بوتلے ۽
کتگ انت ۽ اے په سوگات ۽ یات گیری ۽ ایر کنگ بوتگ انت۔

۱۔ اے نبشتا نک ڈاکٹر مبارک علی تیگ انت کہ من واجه ۽ رضاء چه رجانک کنگ۔

اپنے وینسنٹ Anne Vincent ”ارس ء راجد پتر“ ء تہا یورپی راجمان ء
 ارس ء کسہاں آشکار کنت۔ ایشی ء پٹ ء پول ء ہنزہ ناول، رود پتر ء نبشتہ ایں مہر
 نمدی ات انت۔ ارس ترندیں جذبہاں نرم کنت، زہر ء شیرین کنت، پدا
 مردمانی میان ء ہم دردیں نزدیکی لے کارایت۔ پ راجمان ء اے ارس ء فائدہ
 ایں اثر انت۔ چونائی ء اے ارس ء ہاٹیگ انسان ء زانشت ء ناول ایت ء ایشاں
 پ ارس ء گوارگ ء گرن ایت ء یکجائی ء سکین ء دنت۔ ارس ء شلگ انسان ء
 میان ء نزدیکی پنا کنت ء ایشانی درد ء دوراں رشنا کنت۔ ایشاں ابید ارس سگتی ء ہم
 سنگی انت ء ہا سیں مہر ء مہروان ء چندین ایت۔ اے درگت ء اگاں کسے ارس ء
 شلیں راہ ء راہی مہ بیت بزاں آنا بکار ء جابر حیاں کنگ بیت۔

آنچو کہ ہزدہمی کرن ء یک سنیمایے ء تہا تا مہر ء دردناکیں ندارگے
 ء گوں لہتے مردماں ارس شل ات ء دگہ لہتے مردماں ہمیشانی گز یوگ ء سہرا کند
 ات ء ٹھک دات۔ فرانس ء آشوب ء ودہ ء گز یوگ گوشے عام تہ ات آودہ ء
 آہانی درائیں دود ء ربیت انا گہ گوشے کور چاتے ء کپتنگ ات انت ء ہر مردم
 گوشے وتی جوڑ داتگیں دود ء ریتاں گوں سیل ء ات اگاں بہ چارے اے آشوب
 ء انا گہ ایں آسرا انت۔

نوزدہمی کرن ء جذبہ پسندی ء عزت کپت۔ ارس ء شلگ ماں ہر جاہ ء
 سہرا حراب حیاں کنگ بوت ء اے رنگ صنعتی ء سائنسی آشوب ء مہزات کہ ایشی ء
 سبب ء عقل ء کسہ بندات بوت (ادا عقل ء فلسفیانہ درو شم ء گپ نہ بونگ ء
 انت بلکیں گلانی کرد ء کارانی کسہ انت ء نئے ادا ما عقل پسندی ء راجد پتر ء
 ٹوئیں رنگ ء سیل ء انت) ء جذبہانی رند گیری پہ زاہ یے ء پربست۔ آہاں

گوشت جذبہ داریں مردم شریں کارکنوک ء بلدیں مردے بوت نہ کنت۔
 زانت کارء باند انت کارء و ہدء وتی جذبہاں یک کر بہ کنت۔ چارلس ڈارون
 Charles Darwin ارس ء بابت ء نویس ایت

”اگاں جوانیں باریئرن Barbarian یا دو دمان تبیں مردمانی
 میان ء اگاں کسے درادانی ظاہری ء تڑپے ارس بہ شلین
 ایت بزاں اے عمل پہ آئی ء عیے بیت“۔ آپکانی بابت ء
 خیال کنت ء گوش ایت ”گوئڈ ء اولی منت رنگیں ارس ء
 ارزشت اگاں گمسار بہ بیت گڑا اے ارس باندا ت ء
 پرمانے ء حکمے جوڑ بیت اگاں چک ء پہ حیریں طلبے ء
 گڑ یوگ بناکت بزاں آئی ء درد بکشیں چیزمہ کن کنگ
 انت ایشی ء پدچک جبر کنت ء آئی ء گڑ یوگ ء کساس کم تر
 بیت چیا کہ آ، نی وتی لوٹاں گوشت کنت“۔

اگاں حاصیں کارگلے ء تہا کسے ء چیزے زانتنگ ء وتی کر دگشینتگ۔
 اے ہر دوئیں اگاں نزوریں رپتار ء ہم گام بہ بنت بزاں مرگ ء آماج بنت ادا
 زالبول پداوتی ارس ء حق ء اوگام ء جکسین ایت بلتے ایشانی اے جذبہ ایں کر دپہ
 راجمان ء ہاسیں کر دے سرجم نہ کن انت۔ جہان ء دیم ء جذبہانی ظاہر کنگ
 چونائی ء ہم عاجزی ء لوٹ انت ء راز ء رنگ ء ہم ایشاں وتی ارس ء تام زرتگ۔
 ارس زالبول ء مردین آدم ء کر دے راجمان ء تہا بہر ء بانگ کنت لہتے
 و ہداں اے نزوری ء چیدگ خیال کنگ بوت ہمیشکا اے درگت ء زالبول نزور
 خیال کنگ بنت۔ مرد پسندیں راجمان ء چونائی ء ہم زور ء اقرار نیست ات۔ ارس

۽ شلینگ ۽ ابيد آئی ۽ گوارا گه ٻڃ نيسٽ آت ۽ هميشي ۽ وسيله ۽ آئی ۽ وٽي گپ ديما
 آورت آنت۔ اے درگت ۽ ارس ۽ زالبول ۽ سلاه يے آت ۽ آئی ۽ وٽي رکينگ ۽
 واستا کارمرز کتگ آت، چه ايشي ۽ مک ۽ وٽي واہش ۽ برجم داش آنت۔ زالبول ۽
 ارس مردين آدم ۽ گوڙشي ذلتے آت آئی ۽ ارزاني ۽ پهم ات کہ اگاں زالبول ۽
 ارساني ہارمل ات بزاں آئی ۽ لوٽ پيلوکنگي آنت۔ راجماني گال گنج Social
 Dictionary ۽ تہا ارس ۽ پجار چوش نبشته انت ”زالبول ۽ انچين زورے کہ ہم سفر ۽ چه
 وفاء ۽ چير دينگ ۽ واستا کارمرز بيت ۽ آے سلاه ۽ جذبہي رنگ ۽ گوں کارمرز کنت
 ۽ سوب مندبيت“۔ پميشکا گوش انت اگاں زالبول مردين آدم ۽ ديما بازار اس شل
 ايت بزاں اے وٽي بستار ۽ گمسار کنگ ۽ انت۔ ارس ۽ کسہ گوں زالبول ۽ انچو
 ہوار گنج انت اگاں آبيدے جذبہ ۽ ارساں مردين آدم ۽ سہرا بہ کنت گڑا اے عمل
 ازل ۽ نقل حيال کنگ بيت۔ مردين آدم ہر دمان چه زالبول ۽ ارساں ہوشار بوتگ
 ۽ پنت ۽ دنت۔ زالبول ۽ تہا ارس انچين چيزے کہ آئی ۽ نروس سسٽم ۽ گوں ہوار
 انت چه ايشي ۽ آئی ۽ ارس دائما دغا ۽ دز وشم ۽ گواچن ۽ چپ ديم حيال کنگ بوتگ
 آنت۔ اے درائين ليکہ فرانس ۽ پولکارے نيگ آنت۔

ارس ۽ گوارا گ نروري ۽ چيدگ جوڑ بوتگ آت مردين آدم ۽ وٽا ارس ۽
 گوارا گ ۽ پھريز اتگ آت ۽ مچي ۽ تہا ارس ۽ شلینگ ۽ وٽا گيشتر رکينگ ات
 اش۔ مردين آدم ۽ ارس شلینگ ۽ وهد ۽ وٽا زالبول، چک يا غلام حيال کتگ
 آت۔ راجد پتر نويس برہاني نويس ايت کہ وهدے بلتن ۽ وٽي پسگ ۽ مرگ ۽ حال
 رس ايت گڑا آوتی جذبہاں بيرگ ۽ دار ايت ۽ ديوان ۽ تہا گران بہائين ہاموشي
 يے لنٺ ۽ ديما پردار ايت بلتے ايوکی ۽ دل ۽ سير ۽ ارساں شل ايت۔

مردین آدم مرگ ء میّت ء جاورانی تھا ارس ء شلینگ ء لُج نہ کنت
 ء اے آئی ء ارس شلینگ ء گوشے یک ء واحدیں موہ انت۔ چونائی ء ارس
 گو ارگ ء مطلب ات چونین آدم ء وڑا نزور بونگ۔ چک ء اے موکل رس
 ایت آرساں بہ شلین ایت بلئے آمیزاں میزاں جوان بوہان بیت آسا کنت نی
 آئی ء مہلوک ء دیما گز یوگی نہ انت و ہدے آرسانی دارگ ء سوب مند نہ بیت
 گڑا دگہ مردین آدم ایشی ء کلاگ گرا انت۔

اینے وینسنٹ وتی کتاب ”ارس ء راجد پتر“ ء تھا پروفیسر مینٹیگا زہ
 Mantegaza ء دلیلے پیش کنت کہ مردین ء زالبول وتی درد ء غماں جتا جتا نیں
 وڑے ء ظاہر کن انت۔ گو نڈیں دردے اگاں جہہ بہ جنت زالبول بے سمائی ایشی
 ء پد کرد ء ارساں شل ایت ء مردین آدم ہمت ء ساماناں گوں درد ء مڈ ایت
 ء او پار کنت۔

اے آسمر ء سبب ء ارس ء قدر گمسار انت چہ ایشی ء زالبول ء بستار
 پلکان انت ء راجمان ء مردین آدم موکل اتگ آ زالبول ء حاکم بہ بیت ء ایشی ء
 وتی بنداتی ایجادے خیال بہ کنت۔ پروفیسر مینٹیگا زہ ء حساب ء زالبول ء او پار
 ہست آ دعا کنت ء حیر کنت ایشی ء یک کر مردین کفر ء چیلنج ء رنگ ء جنت۔
 زالبول سلگ ء او پار ء واستا ودی کنگ بوتگ ء مردین آدم بہ جنگ جدل ء۔

نوکیں دؤر ء زاننکار گوش انت ارس ء شلینگ چہ ارس ء چیر دنیگ ء
 شر تر انت ارس ء شلینگ نزوری یے نہ انت بلکیں ابرمی عملے Natural
 Phenomena یے چہ ایشی ء انسان وتی وڑ دلی ء غم جتی ء ظاہر کنت۔ اندر ء جذبہ ہانی

دارگ یک وت ساچیں artificial کردے ءچہ اے کرد ء شخصیت پرؤش
 وارت۔ چونائی ء ارس ء شلینگ چشیں چیزے نہ انت چہ ایشی ء مردین آدم
 ءزالبول ء میان ء تپاوت دارگ بہ بیت۔

☆ .. ☆ .. ☆ .. ☆

راجد پتر ۽ بچڪندا

History and Smile

انسان ڪندا ايت، بچڪندا ايت ۽ ٽهڪ هم دنت، چه اے عمل ۽ آوتی باطن ۽ مارشتاں ظاهر ڪنت، بلتے راجد پتر ۽ تها جذبه ۽ اظهار جتانیں وهداں ۽ جتانیں زمانگاں بوتگ، برے ایشی ۽ ظاهر ڪنگ عیب حیاں ڪنگ بوتگ ۽ برے برے حیر ۽ چیدگ۔ هے حال بچڪندا نیگ انت هم، برے وشی ۽ ظاهر ڪنت، برے باتنی درد ۽ پاہار ۽ برے اصل نہ انت۔

وهدے بچڪندا ۽ راجد پتر نویسگ بیت اے درگت ۽ راجد پتر نویس مشکلاتانی دیپمان بیت۔ آہاں چه شعر شاعری ۽ لہزانک ۽ بچڪندا ۽ مارشت یکجاہ ڪنگی انت بزاں لہزانک ۽ پڑ بچڪندا ۽ ہنز ہانی بندر انت۔ پداگزشت ۽ بابت ۽ ایشانی زانت عکس ۽ بتاں چه دز ڪپ انت چه ہمیشانی وسیلہ ۽ ازم زانتاں بچڪندا ۽ دانگی ارزشتے داتگ۔ اے بنگپ ۽ آشکاری ۽ انگس ٽرومبل Angus Trumble ۽ کتاب ”بچڪندا ۽ شونیں راجد پتر The brief history of the Smile“ محکمیں ارزشت ۽ واہند انت۔ آ بچڪندا ۽ کسہ ۽ گوں انسان ۽ بچڪندا ۽ مارشت ۽ بندات ڪنت۔ چه بچڪندا ۽ تہنا انسان ۽ جذ بہانی پاہار شانی نہ بیت بلکیں اے رد ۽ آئی ۽ بدن ۽ ہم ہمگیر بیت۔

۱۔ اے نبشتا ڪ ڈاکٽر مبارڪ علی نیگ انت کہ من واجہ ۽ رضا ۽ چه رجانک کنگ۔

نی گپ ادا جہ جنت کہ وہ دے انسان گوں کسے ء دو چار بیت گڑا الی
 انت آپچکند گے لنتانی میار بہ کنت؟ یا بچکند ء سیادی ہم ٹکانی (طبقہ) میل ء
 گوں ہمہ پ انت؟ نوز دہمی کرن ء یورپ ء لبز انک ء نیاز ء بابت ء گنجیں رنگے ء
 کتاب چھاپ بوتگ ء اے کتاب پہ ملازماں گو شے رہشون بوتگ انت۔ اے
 کتابانی تہا ملازم ء واجہ ء میان ء تپاوت باسد حیال کنگ بوتگ۔ گڑا اے گپ
 دیما تک کہ واجہ گوں ملازماں بچکند میں تے گپ بہ کنت یا مہ کنت؟ اے
 ڈرچی ء لہتے مردم اے حیال دار انت کہ وش تب ء رژن فکریں مردم الما
 بچکند میں تے ء گپ بہ جنت یا زبان ء پہ مہروانیں وڑے ء الہان بہ کنت۔
 وہدے گپ زالبولیں ملازماںی بیت گڑا ایشاں گوں بچکند میں تے ء تزان باسد نہ
 انت ء زالبولیں ملازم ء واستا الی انت آوتی واجہ یا بانک ء توسیپ ء مہ کنت
 چیا کہ اے کرد ء چہ آئی ء بانک ء میان ء سیادی شمر نہ بیت۔

چونائی ء بچکند انسان ء نیل ء پد رکنت اگاں اولی رند ء دو چاری ء گوں
 انسان پہ بچکند میں تے روح ء ظاہر مہ کنت گڑا گمان بیت اے مردم راجمانی
 کردانی تہا بے جان انت ء ایشی ء عمل پہ راجمان ء مج انت بلتے چش ہم بوت
 کنت آمردم ء لچ کنت یا ہر جاہ ء مجلس ء کند ء بچکند گ ء میار کنت۔ نزوریں
 مردم ء سر ء کنگ حراب انت ء بے وڑیں مسکراہانی سرا کنگ اخلاق ء رد ء شمر
 نہ انت۔ میت ء یا عبادت جاہ ء کنگ عیب انت۔ بلتے انسان ہر دمان
 کنگ ء بچکند گ ء لوٹوک انت ایشی ء کساس چہ اے واقعہ ء بیت کہ 1660 ء
 زالبولاں انچیں واجہ ء بانکانی گورا کار ء واہش درشان گنگ کہ واجہ یا بانک
 بچکند تے بہ بیت۔

یونان ءِ بُت بچکند ءِ ٹونیں چیدگانی شاید اُنت اے بتانی تہا زالبول
 ءِ مردین آدمانی بچکند میں دروشم رژنا اُنت ایشانی بچکند انی میان ءِ غم ءِ جذبہ ہم
 زندگ اُنت ءِ کُنت ءِ سورت ہم۔ ہمے بچکند ءِ درگت ءِ مونالیزا ءِ عکس ءِ گوشتے
 گوہرے امب چتگ۔ ٹرومبل گوش ایت بچکند سساءؒ کیمیائی پد کردے
 اے انا گہ لنٹاں جا گہ کنت یا گیگ کنگ ءِ لنٹاں آرگ بیت، درد ءِ راز ءِ پد
 کنت یا مہر ءِ پنت ءِ۔ ہاموشی ءِ دیار ءِ ما بچکند گ ءِ دروشم ءِ گوں گپ ءِ پیامے
 الما شنکین ایں۔ بچکند چونائی ءِ ٹک (طبقة) ءِ تیلان آجونہ اُنت، عام انسانے
 ٹہک دنت ءِ جذبہاں ظاہر کنت، بلتے اے درگت ءِ وانندہ یا برزیں ٹک ءِ ہر
 انسان گوشتے میار کنت بلتے بچکند ءِ وتی لنٹاں ارزانی نیار ایت۔

انگلش لبر انک ءِ نامداریں لبر انٹیکار سیمونل جانسن Samuel Johnson
 وتی انگلش گالنج Dictionary ءِ چیسٹر فلیڈ Chesterfield ءِ نام ءِ نڈر کنت۔ چیسٹر
 فلیڈ ءِ سیمونل ءِ منتوار ہم نہ گوشت، اے درگت ءِ سیمونل ءِ پزنگے ءِ گلگے گوشت
 ”آئی ءِ گوں من بچکند ءِ ہم نہ جت“۔ ایشی ءِ پسو ءِ چیسٹر ءِ گوشت ”کنگ
 انسان ءِ جذبہانی زوالی ءِ نزوری ءِ ظاہر کنت چہ ایشی ءِ دیم ءِ چل ءِ کز چکاں ابید
 کنگ ءِ انچیں آواز در کیت کہ او پار نہ بیت“۔ آئی ءِ نڈ ءِ کنگ ءِ بچکند گ ءِ
 میان ءِ تپاوتے ہست ءِ ٹہک دنیگ دو دمان ءِ سیمسراں ڈن اُنت بلتے
 مروچاں نفسیات ءِ زانٹکاراں ٹہک دنیگ جذبہانی ظاہری ءِ باتنی جیڑمانی تو جیل
 حیاں کتگ ہمیشکا اے دؤر ءِ چشمیں بازیں کلب ءِ متبک ہست اُنت اود ءِ مردم
 یکجاہ بنت ءِ ٹہک دینت چہ ایشی ءِ آوتی سساءؒ سُبک کن اُنت۔

نہشتہ کارے گوش ایت و ہدے بتانی بچکند ء بابت ء حیاں شاہگان
 بوت گڑا بازیں پیر ء ولیانی بتانی دروشم ء بچکند سینگار ات انچو کہ گوتم بدھ ء بتانی
 دروشم عقل ء زانش ء بچکند اں گوں سینگار انت ء بچکند گوشے روحانیت ء جہنگیر
 انت ۔ اے ربیت عیسائیانی گؤرا ہم گواہ کنت اگاں ایشانی ابید ما حاکماں بچار
 ایں گڑا آہاں گوشے مہلوک ء دیم ء کندگ ء بچکندگ ء پھریز کتگ ۔ انچو کہ
 عبادت جاہاں ٹھہک دنیگ عیب انت ہے وڑا بادشاہ ء در ء ہم ٹھہک دنیگ بے
 ادبی حیاں کنگ بوتگ ۔ بادشاہ ء وتی شخصیت ء برجی ء واستا کندگ ء بچکندگ ء
 چہ وتا پھریز اتگ چہ ایشی ء آئی ء مُرک پہ مہلوک ء گران داشتگ انت ۔

ہے راجمان ء تہا بچکند بازیں دروشمانی تب ء سیل ء انت ء ظاہر انت
 اگاں زالبول پہ بچکندیں تے گوں کسے ء گپ بہ کنت گڑا آ بے لُج ء بے مڑا بے
 حیاں بیت اگاں گوں بچکے ء پہ بچکندیں تے ء گپ بہ جنت گڑا گپ ء مطلب
 عشق ء گرتاری ء کسہان بیت ۔

ہے وڑا ٹوہیں آفسروتی مولد یا کستراں گوں بچکندگ ء دا بے نہ
 جنت بلکیں پہ گرانیں مُرکے ء وتی عہدہ ء پھر ء کنت ء و ہدے وتی ہم دپیں ء ہم
 متائیں مردے ء گوں ڈیک وارت بزاں ٹھہکاں پہ دا بے جنت ۔ چونائی ء
 کندگ ء بچکندگ ء جلکش مئے لبرانک ء تہا ہم ساڑی انت ۔

☆ .. ☆ .. ☆ .. ☆

راجد پتر ۽ آرکيا لوجي

History and Archeology

دمب شناسي انگريزي ۽ لبر Archeology ۽ رجانڪ انت۔ جوون آئيٽو ۽ رڊءِ اے لبر يوناني لبر آرڪائين arkhein ۽ چه دراتلگ ۽ ايشي ۽ معنا انت بندات يا چه ڏرستاں پيش۔ اے گالبنڊ چونا ئي ۽ درستاں پيش ڏائينوس آف هيليكارنيسس Dinoysius of Halicarnassus ۽ روم Rome ۽ بنداتي راجد پتر ۽ معنا هاں گون کارمرز کتگ۔ ڏائينوس چونا ئي ۽ يونان ۽ بوتگ بلتے آگسٽس (27BC-AD) ۽ زمانگ ۽ آروم ۽ جاه منند بوت۔

چونا ئي ۽ دممب شناسي ۽ مطلب هما علم انت که راجد پتر ۽ چه ساري ۽ دوراں گيشگيو ارکنت، همدور ۽ سراتلگ ايس مادناں چه آئي ۽ راجد پتر ۽ رڊءِ بند ڊيگ ۽ کردے پيلو کنت۔ چونا ئي ۽ زباني دور ۽ گالبنڊ پيش راجد پتر ۽ لبر ۽ گون بندوک انت بزاں آدور ۽ راجد پتر نيشتا ئين مواداں گون سينگار نه ات۔ زباني ۽

۱۔ اے کتاب ۽ گيشتر مواد اشفاق سليم مرزا ۽ کتاب ۽ زورگ بوتگ انت۔ کتاب ۽ سرشوندات ديم ۽ تاکاں

هست۔

گالبنڈ ءِ دامن ءِ آڈراہ مزینیں دو دمانانی کسہ حدے ءِ حیات بنت کہ ہماہانی
 راجد پتر نبشتائیں مواد نہ دارایت یا نہ دار آنت، بزاں ایشانی گورا ہمسریں
 راجد پتر عدیم انت کہ نہ رسیت۔ گورڈن چائلڈ ءِ ردءِ نبشتائیں راجد پتر
 گو سنگیں پنج ہزار سال ءِ راجد پتر ءِ گرءِ دار ءِ کنت بلتے انسان ءِ آردوم کہ لکاں
 سالان چہ رُردان انت، ایشانی بابت ءِ تہنا یک ناسر جمیں عکسے پیشدارایت۔

عہدی زمانگے ءِ چہ زمین ءِ سراسر انسان ءِ ہستی شش ہزار سال ساری
 نیگ انت۔ بابلی تناظر ءِ ردءِ انسان ءِ راجد پتر چار ہزار چار سال پیش مسیح انت۔
 ہیسبر Haber ءِ ردادینی ستک داراں انسان ءِ بندات وتی تب ءِ سرشوناں گوں
 گشینتگ ءِ آہاں ساچست ءِ راجد پتر یک ہزار پنج سد نو د ءِ نہہ سال پیش مسیح
 گوشنگ البتہ کیتھولک چرچ ہم اے رماں گوں اقرار نیگ انت۔ بلتے اے
 رمس date کلیمنٹائن Clementine ءِ ایڈیشن ولگیٹ Vulgate ءِ کساس ءِ تب ءِ
 انت، البتہ بادشاہ جیمز King James ءِ سد کیں سرشونانی ردءِ انسان ءِ راجد پتر چار
 ہزار چار سال پیش مسیح انت۔

فریر Frere ءِ 1848 ءِ گوشنگ ات کہ تڑاشتگ ءِ تسکیں سنگ ءِ ازباب
 tool ذی حسی جناورانی ہمسریں انساناں جوڑ کتگ انت کہ مروچاں گمسار
 انت۔ چہ ایشی ءِ آئی ءِ دُرستاں پیش کوہن حجری دمب شناسی Paleolithic
 Archaeology ءِ بُن حشت بکشات، اے وڑی ءِ دینی ستکانی لیکہ کوردیم بوہاں
 بوت انت ءِ انسان ءِ ودی بونگ ءِ لیکہ ءِ سائنسی علم ءِ نیمگاحیال گور بوہان بوت۔

نبشتائیں چیز ءِ وزم موضوعی بیت ءِ گالبنڈانی وسیلہ ءِ مکم ءِ وتا محکم کنت
 ہے وڑا دمب شناسی ءِ ہم وتی زبان ءِ ازباب بنت بلتے اے معروضی سائنسی

ۛسَدَک verified بنت۔ اَنچو کہ ہیر وڈوٹس ۛ بابت ۛ حال اِنْت کہ آئی ۛ جا ورا ل
 ۛ واقعہ مشاہدہ ۛ تب ۛ داشتگ اِنْت ، بزاں آ ذراہ الکاپ ۛ راست نہ بوتگ
 اِنْت۔ ہیر وڈوٹس ۛ رِد ۛ ہندوستان ۛ حبشہ ۛ جاہ منندانی منویہ ۛ مادن سیاہ بنت،
 اے یک دزوگیں بیانے۔ اے وڑیں تعصبیں شوندری ۛ دگہ ہم راجد پتر نویسانی
 سساء جاہ کتگ ات۔ بلتے ہما مردم کہ دمب شناسی ۛ سر پد اِنْت، آ اے وڑیں
 موضوعی ۛ زد ۛ نہ کپ اِنْت پرچہ کہ آہانی علم مشاہدہ ۛ تجربہ ۛ جاہ ۛ گوں پیوست
 بیت ۛ اے سائنسی بنید ۛ آسرا ل (نتیجہ) دار اِنْت، البتہ اے وڑیں آسرا ۛ حاصلی
 ۛ ردی ۛ کساس کم بنت۔ حجری از بابانی شوہازگ ۛ پجار ۛ کسہ کوہنن اِنْت۔
 یونان ۛ روم ۛ زانتکاراں اے گپ ۛ سما ات کہ آہاں چہ ساری ۛ لہتے حجری راجاں
 سنگ ۛ از باب اڑ داتگ، بلتے آتہاری ۛ قہریں دور ۛ چہ اے از باباں ہم ز بہر
 بوت اِنْت۔ سنگ ۛ از باب ۛ اول سری جار مرکیٹوس Mercatus ۛ جنگ ات۔
 اے درج ۛ 1656 ۛ ولیم ڈگ ڈیل William Dugdale پیش گام بوت۔ ایشاں پد
 جوون فریر 1790 ۛ برطانیہ ۛ سوفوک ۛ دمگ region ۛ تیر شوہاز ات ۛ اے
 شوہازگ ۛ نیام ۛ ناپیدیں جناورانی لہتے جالی داریں چیز (چو کہ ماہور ۛ وڑا
 چمگ چمگ اِنْت) ہم دست کپتگ اِنْت۔ جان فریر ۛ 22 جلاکان 1797 ۛ
 یورنیڈ جوون برینڈ ۛ نام ۛ نمدی نویس ات ”کہ ہرچی مارا رستگ اے ذراہ جنگی
 سلاہ اِنْت ۛ اے سلاہانی کارمرز کنوکانی بابت ۛ سما بیت کہ آہاں دہات (metal) ۛ
 کارمرز کنگ نہ زانتگ۔ اے چیز زمین ۛ چہ جہل 12 فٹ ۛ جنگ ۛ پد دست
 کپتگ اِنْت، وہدے ما اینٹ ۛ اڑ کنگ ۛ واستاپہ ہاک ۛ زورگ ۛ کند جنان
 ات ایں اے ہمے نیام ۛ دست کپت اِنْت۔ اے سلاہانی چارگ ۛ پد گمان بیت

کہ اے ہے جاہ اڑکنگ بوتگ آنت۔“

دنب شناسی دو چیزانی شوہازگ ۽ پدگوٹھے گیشتر سائنسی بنیاداں محکم
بوت آنت۔ اول ریڈیو کاربن آت۔ ریڈیو کاربن ۽ وزم ۽ رد۽ چیز۽ کوہنگی ۽
پہمگ ۽ سرا، لسی ۽ اینڈرسن Libby and Anderson ۽ وتی نبشتا نک ۽ الکاپیں
باوستے بنادات۔ اے نبشتا نک 4 مولمان 1949 ۽ شنگ بوت۔ لسی ۽ اینڈرسن ۽
گوٹشگ آت کہ زندگی ۽ حصار ۽ ہر مادیں چیزیا نامیاتی حیاتے ہست۔ آالما
گوٹات ۽ تہاشنگیں کاربن ڈائی آکسائیڈ ۽ گوں ہزر ۽ واستایے دار آنت۔ انچو
کہ زر ۽ آپ ۽ تہا آپ بوتگیں کاربونیٹ دائما ریڈیو ایکٹیو تابکاری بنت۔ اے
گپ یا وزم ۽ بابت ۽ آہاں سامانی مور ۽ گٹر ۽ آپ ۽ دراہگ ۽ چہ چشت بوتگیں
مختصین گیس ۽ سراپٹ ۽ پول ۽ چہ بوت۔ اے وزم ۽ رد۽ چیز۽ کوہنگی ۽ کساس
بیت، اے کساس ۽ ٹو دور سدر است بوتگ ۽ گمان ہست۔

دومی شجری حدانی شمار ۽ وزم آنت۔ اے وزم ۽ رد۽ ڈیکولڈونوس
Dicoyledonous ۽ وڑیں ڈر چکانی، وہد ۽ ہمراہی ۽ شہ ۽ کوچلانی میان ۽ دگہ یک
تکے (تہہ) ردایت۔ اگاں اے ڈر چک ۽ کپ یا گڈ اتگیں بٹڈے چارگ بہ
بیت۔ وہدے ہما تک چارگ بہ بیت گڑا آڈر چک ۽ عمر ۽ کساس ۽ دنت۔ اے وزم
۽ کارمرزی ۽ راز اول سرا فلکیات ۽ زانکار اینڈریو ای ڈگس ۽ 1904 ۽ آشکار
کتگ ۽ 1913 ۽ آئی ۽ اے خیال ہوار گجیں رنگے ۽ گوں الکاپ ۽ گشینت آنت۔
اے درگت ۽ آئی ۽ ہر وڑیں ڈیٹا یکجاہ کت آنت پدا 1929 ۽ اے وتی نبشتا نک ۽ تہا
گشینت آنت۔ بلتے ایشی ۽ کار ۽ ساری ہم شجری حدانی علم حیات بوتگ۔ لیونارڈ
ڈاونچی ۽ وتی نوٹ بک ۽ تہا ہم ایشی ۽ بابت ۽ گپ ۽ حال کتگ آت۔

چونائی ء دمب شناسی ء راجد پتر ء میان ء روائی ء ہم بندی یے ہم
ہست - مادمب شناسی، فلشن ء راجد پتر ء میان ء ہم بندی ء ہومر ء ایلید ء ٹرائے
ء تہا شوہاز ایں ء دو دمانانی کسہاں کار ایں - دمب شناسی ء ٹرائے ء بابت ء
اے گپ دیما آؤرتگ کہ بحیرہ اتجین ء روبرکتی تیاب ء ترکی ء پرگنگ (صوبہ)
کیناکلی Cannakkale ء ضلع ہسارلک Hisarlik ء انت ء زر ء سر (سطح سمندر) ء
چہ ایشی ء بڑی کساس 40 میٹر انت - ایلید ء ٹرائے ء یونانی زبان ء ایلین illion
ء ایلوس illose، لاطینی ء ایلیم نوم illum Novum ء ترکی ء توروا Turuaval، ترؤا
Trauva یا ترؤو Troval ء گوش انت -

بھاٹ ء ہومر ایلید ء لہتے جاہاں ٹرائے ء واستا ایلیم illum ء لہز کار مرز ہم
کتگ - ایلیم ء نام آئی ء ربیتی سرکماش illus ایلیس ء نام ء گوں یا تین ات -
چونائی ء ایلید کلاسیکل ربیت ء بُن حشت ء بستار ء دارایت - ہومر ہے بیان
کتگیں چیزانی راستی ء شوہازگ ء زائیکار ہما دمگاں شنگ انت - اے درج ء اولی
روبرکتی شوہاز کار فرانس ء شہری پیری بیلن Pierre Belon ات - ایشی ء پدیک
انگریز جارج سینڈی George Sandy ٹرائے ء شوہازگ ء ہسارلک ء کوہاں
رپنگ ات - اے درگت ء دمب شناسی ء فرانسیسی زائیکار کومٹ دی سوشیول
گوفائیر Comet de Choiseul Gouffier وتی سنگت لیکھ ویلر Leche Vailer ء
ہمرائی ء ٹرائے ء شوہازگ ء درکپت انت، ایشانی خیال ء ہسارلک ء چہ 80
کلومیٹر ڈور بیلیمراگ ء کوہانی دامن ء بونار باسی Bunarbasi ء انت - پدا پروشیاء
جنرل اسٹاف ء کپٹن ہلمٹ وان مولکے Helmuth Wan Moltke ء ہم اے جاگہ
نشان کتگ - 1859 ء ہسارلک ء سوائی ایں بہرے ء حد ابند فرینک کیل ورٹ

Frank Calvert ء اے زمین ء کنڈگ یا کنڈ جنگ ء کار بندات کت۔ بلتے اصل
 کار ایشی ء پد جرمن بیپاری ہنرک شلائی من Heinrich Schliemann ء 1868 ء
 بندات کتگ ات۔ داں 1890 ء آے کار ء گوں وتی حد ء سر ء چیر ات بلتے پدا
 دمب شناسی ء جرمن زانتکار ڈور پفلیڈ Dropfield ایشی ء ہم کو پگ بوت ء اے
 کار ء دیما برت۔ 14 جلاکان 1873 ء وہدے پر یام ء ہزانگ شو ہازگ بنت گڑا
 ٹرائے ء شو ہازگ ء عمل ء تہا سوب مندی ء شین بیت۔ زمین ء شش سر اجنگ ء
 پد پر یام ء کلات ء دمب دست کپتگ انت۔ 1932 بگر داں 1938 اے کنڈ
 جنگ ء کار، روان ات ء اے درگت ء سنسٹائی یونیورسٹی ء چہ سیادی داروکیں
 دمب شناسی ء زانتکار کارل ڈبلیو بلیگن ء شش سر ء بابت ء کلات ء بستگیں گمان
 راست گوشت ء پے آئی ء سند ہم دات۔

چہ اے کار ء سما بیت کہ کساس پنج ہزار سال ساری ہسار لک ء لوگ
 ء بان یک کمپانے ء تہا قطار ء بستگ بوتگ انت۔ بلتے سے ہزار سال پیش مسیح
 کو ہنیں ٹرائے دومی ء چہ شذر، تلاء ء رزان دست کپتگ انت، اے دست
 کپتگیں چیز پر یام ء حزانگ گوشگ بوت ء ایشی ء احتمالیں کو ہنگی دو ہزار چار سد
 سال پیش مسیح گوشگ بوت۔ اے کنڈ جنگ ء نیام ء زانتکاراں سما بوت کہ اے
 شہر آس ء زد ء جلس اتگ۔ داں 1900 یا 1800 پیش مسیح ء ٹرائے ہشتمی ادا آباد
 بوتگ انت۔ چہ ایشی ء اے گمان ہم بیت کہ 1800 پ م ء بگر داں 1300 پ م ء
 اے یک جلاگائیں شہرے ات۔ چونائی ء ٹرائے ء اے ذرائیں گپ کسہانی
 معیار بوتگ انت بلتے دمب شناسی ء نی ایشی ء سرا وتی مہر نشان کتگ ء اے
 سدک کتگ انت۔

اوڈیسی Odysseyء بیستمی کتابء روج گرء بابتء لہتے گپ نشان
 بوتگ۔ اے کسہ ء ردء اوڈیسیس ء وتی لوگ بانک ء مہروان اینٹی نوس
 Antinous ا کُشتگ گڑاروج گر بوتگ۔ فلکیات ء زائیکاراں اے گپ گشینتگ
 کہ ہومر ہماروج گرء گپ ء جنگ ء انت، چوٹائی ء اے روج گر 16 کڑ 1178
 پ م ء بوتگ ء اے یک مان شانتگیں روج گرے ات، اے گپ ہم احتمال ء
 تب ء انت کہ اے روج ء اوڈیسیس ء اینٹینوس کُشتگ، پرچہ کہ ٹرائے ء
 واتری ء آئی ء وہ سال گوزر ایت ء 1188 پ م ء آٹرائے ء سر بیت۔ گوشتگ بیت
 کہ اے ویل دو از دہمی کرن نیگ انت ء ہومر ء اے ویل چار سدسال ء پد بیان
 کتگ۔ اے کار فلکیات ء دو ٹوئیں زائیکار، یکے ارجنٹائن ء کانستینٹنوبیکوزس
 Constantino Baikouszis ء امریکہ ء مارسیلو میگنسکو Marcelo Magnasco ء
 پیلو کتگ۔

مروچاں دمب شناسی ء راجد پتر ر بگیری (نظم و ضبط) ء درگت ء
 آزات انت چہ ایشی ء ہر آرکیالوجیکل عملے راجد پتر ء ٹیکسٹ ء تہا بیان بیت۔
 آرکیالوجی راجد پتر ء واستا کمک ء کار ء کنت ء راجد پتری واقعہانی پلہ مرزی ء
 کنت یا ایشاں رد کنت۔ دمب شناسی راجد پتر ء واستا اول سری زانت چہ
 جیوگرافیکل چیزاں کش ایت، اے وڑی ء انسان ء چاگرد (ماحول) ء میان ء
 سیادی یے ودی بیت۔ اے وڑی ء انسان ء جاہ منندی ء کسہ آرگ بنت، اے
 وڑی ء راجد پتر انسان ء ردیں راستالاں common fact گوں آئی ء سمائی فیصلہ
 دارگ ء پشدر ء باوستے بنا دنت۔ اے عمل ء پد دمب شناسی راجمانی سیادیاں

۱۔ راجد پتر ء ردء اینٹی نوس ء اوڈیسیس ء لوگ بانک آروس شادمان کتگ ء واگ بوتگ۔

ٹپاس ایت، ربیدگی بدلی ہم اے ردء شمار بنت البتہ اے نیامء راجد پترء کار
کنگء رپتار اہستو بیت بلتے آئیء گام کشگ یک ردے برجہ کنت۔

☆..☆..☆..☆

اولی بہرہ آسراں

Conclusion of First Part

”راجد پترہ راجد پترہ بونگ ء سفر چون بُراتگ“؟

پوسٹ ماڈرن فلسفی لیوٹارڈ ء رد ء راستی ء ما یک جہانی شکلے اڑکنگ ء چہ (بزاں راستی ء یونیورسل کنگ ء چہ) آئی ء تہا ء چہ راستی ء نیابت represent نہ بیت۔ ہمے درگت ء ڈریڈا ء گوشتگ کہ زبان جانبدار انت۔ زبان ء جانبداری گنجیں بیان meta-narrative ء پلہ مرزی ء کُت نہ کنت۔ اگاں گنجیں بیان ڈروگے گڑا عالمگیری ہم ڈروگے۔ اگاں عالمگیری ڈروگے گڑا راستی چون زبان ء وسیلہ ء کل ء نیابت کُت کنت۔ اگاں ہمے راستی ء نیابت ء گپ ء بہ دارنئے گڑا بوڈریلارڈ ماراے حال ء دنت کہ مابعد جدیدی کیپیٹلزم ء انسان یک انجیں راجمانے ء واہند کتگ کہ اود ء آتہنا معیشت ء حاکمی ء برجاداری ء یک گرا کے ء بستار ء زندگ انت۔ وہدے کسانیں بیان Micro/little-narrative ء راجد پترہ ہے عالمگیری ء راز پاشک کُت کہ راجد پترہ عالمگیری یک گوازی یے۔ ما گوازی ء سر پد نہ انت بلتے جہد ہمیش انت کہ دگر ء گوازی ء بچاریں ء چہ وتا سر پد بہ بنیں کہ آئی ء رہند چہ انت۔ چونائی ء پہ زند ء گوازی ینگ ء پماں الہی نہ انت کہ گوازی ء بزانیں۔ بلتے پہ مارکیٹ ء برجاہ بونگ ء منی ”زانگ“ الہی انت۔

اگاں من گوازی بہ کناں ء گوازی ء چیز ء از باباں بے زوراں، پمن شتر انت۔
اگاں من اے گوازی ء بہر مہ زوراں ء گوازی ء از باباں بے زوراں، اے عمل ء
من پہ وتا شتر گوشاں۔ بلئے انچو کہ من سر پداں گوازی کنوک ء چہ گوازی نہ
کنوک گیشتر انت۔ اگاں گوازی نہ کنوک گوازی ء از باباں بے زوراں گڑا
معیشت ء چم ہمیشانی سرا سک بنت۔ بلئے اے کار ء کنگ ء معیشت ء راجد پتر ء
لمک پچ وڑادر کار نہ بیت کہ وتا عالمگیر ثابت بہ کنت پر چہ کہ مابعد جدیدی ء گورا
عالمگیری و دزوگے۔ اگاں مئے بستار یک گرا کے نیگ انت گڑا پہ گرا کی ء
معیشت درکار انت۔ بلئے معیشت ء راجد پتر درکار نہ انت۔ گڑا راجد پتر پمن
بے معنا انت۔ چہ اے گپ ء سما بیت کہ راجد پتر بلاس بوتگ End of history۔
چونائی ء اے گپ پہ ہمارا جمانانی بابت ء انت کہ افروزیں عہد ء سفر ء
گوستگ انت۔ بلئے ہمارا جمان کہ افروزیں عہد ء شل ء نہ گوستگ انت گڑا پہ
آہاں راجد پتر چنچو معنادار بیت؟ پہ راجد پتر ء معناداری ء زانگ ء مارا راجد پتر ء
بنداتی لیکہانی وسیلہ ء اید کہ لیکہ پہمگی آں ء افروزیں عہد ء نیمگا سفر کنگی انت۔ پہ
ہے نیٹ ء دومی در (راجد پتر ء فلسفہ) ء کسہ بندات بنت، راجد پتر ء بیرگیں معنا
چارگ بنت۔ راجد پتر ء ارزشت ء زانگ ء جہد بیت، پہ راجد پتری ارزشت ء
لیکہ وانگ ء ٹپاسگ بنت۔ پدامادن ء فکر ء مکتبیا نی گپ گوشدارگ بنت۔
چہ دومی در ء وانگ ء پداے سما بوت کہ راجد پتر ء زانگ ء سفر تیوگ ء علت ء
سان cause and effect ء گوں بندوک انت۔ بلئے اے نیام ء اے گپ ہم
زانگ لوٹ ایت کہ علت ء سان ء کساس ء گپ فلسفی ڈیوڈ ہیوم ء رد کتگ انت

گڑاے و نوکیں راجد پتر نہ انت۔ پہ نوکیں راجد پتر ۽ زانگ ۽ من کتاب ۽ سیمی ۽ چارمی در ۽ سر بوتتاں۔ چارمی در ۽ تھا کانٹ ۽ نو مینا ۽ فینو مینا ۽ لیکہ ۽ نوکیں راجد پتر ۽ پہمگ ۽ سک باز کمک کت۔ نو مینا ہما انت کہ حساں گوں تجربہ نہ بیت۔ فینو مینا نو مینا ۽ چپ انت۔ چہ اے لیکہ ۽ زانگ ۽ برکت ۽ من زانت کہ چو و شبو ۽ ہم دپترے ہست، پر چہ کہ و شبو فینو مینا انت کہ و ہد ۽ پڑا ہگ ۽ تھا تجربہ بیت۔ بلے نوکیں راجد پتر ۽ عالمگیری ۽ شاہ گانی ۽ شو ہاز ۽ راجد پتر تک بند categorised کت بزاں کیٹا گر یہانی تھا بہر بانگ کت۔ اے بہر بانگی ۽ چہ شاہ گانی ۽ کار پیلو بوت انت۔ ردیں سنج ۽ بنید ۽ اے جست بوت کنت کہ ”عالمگیری ۽ جی بوت“؟

جدیدیت ۽ پہ عالمگیری ۽ ربیتی یا کوہنیں راجد پتر ۽ نیمگا دیم تاب دات، گوں ہما کوہنیں ردان ۽ پہمگ ۽ کہ راجد پتر واقعہانی مجموعہ یے۔ پر چہ کہ واقعہ و ہد ۽ پڑا ہگ ۽ تھا رویداد بنت ۽ ہر عملے کہ و ہد ۽ پڑا ہگ ۽ تھا رویداد بیت آفینو مینا (کانٹ ۽ رد ۽) گوشگ بیت ۽ حساں گوں تجربہ ہم بیت۔ بلے اے بیان جدیدیت ۽ ٹراڈیشنل ہسٹری ۽ کمک ۽ اڑداتگ ات انت۔

جیڑہ اش ات کہ راجد پتر چون کیٹا گرا انت؟ پہ اے عمل ۽ زانگ ۽ پنچی در (رستگیں راجد پتر) ۽ سر بوتتاں۔ اے در ۽ تھا جہد ۽ گپ بونگ ۽ ات کہ جہد ۽ نمون ۽ چہ کئے ۽ جی حاصل انت؟ ۽ گپ ہم گوش پہ گوش ات۔ لہتے ۽ اے گپ ۽ شو ہازگ ۽ مہلوک ۽ سوج دات، اول سرا بیات زانیں کہ راجد پتر ۽ چہ جہل ۽ چارگ ۽ اے فکر کنیک انت؟ چونائی ۽ چہ جہل ۽ راجد پتر ۽ وانگ و شر انت بلے جہل ۽ مہلوک انت۔ اگاں ایشاں مہلوک بہ گوشے گڑا راجد پتر ۽ کیٹا گرا تیشن جیڑہ ۽ کپ ایت۔ اگاں ہر یکے ۽ دپتر بہ بیت گڑا تہنا یک

واقعہ یے ء زانگ ء زندگوز ایت۔

توجیل ایش انت کہ اول سرا کیٹا گرا سزیشن ء جہل ء مردمانی زانگ
 ء واستا زبانی راجد پتر وانگ ء ایشی ء تب ء زانگ الی انت۔ اے وڑی ء سوال ء
 امانت دار ء جواب ء ضمانت دار شششی دَر ”زبانی راجد پتر“ ء سر بنت۔ زبانی
 راجد پتر ء مارا اے گپ سر پد کنا نینت کہ واقعہ ء تب بلے زبانی انت، بلے
 اے واقعہ گزشت ء تھا بوتگ ء انچو بوتگ کہ ما اے بوتگ ء تجربہ کت کنیں۔
 انچو کہ من گوشاں منی پیروک ء پیروک چہ کولواہ ء نلور ء اتلگ۔ تو گوشے چی
 ثبوت ہست۔ اگاں منی گورا ثبوت مہ بیت ہم، تو چہ اے واقعہ ء رویداد
 occurrence ء انکار کت نہ کنتے۔ سما بوت اے و شر بلے ہر یکے ء راجد پتر چون
 نویسگ بہ بیت، اگاں مار سٹگیں راجد پتر ء بہ چاریں؟۔

پہ اے سوال ء جواب ء باوست ہفتمی در ء (گزشت ء سما) کپت۔ باؤم
 ء گوشت کہ اگاں کسے ء راجد پتر ء نویسگ لوٹے گڑ اول سرا اے بز ان کہ
 راجد پتر ء تھا حال ء باندا ت ء گپ نہ بنت۔ پر چہ کہ حال ء واقعہ نہ بوتگ انت۔
 اگاں ما حال ء واقعاں سہی نہ ایں گڑ اچتو باندا ت ء چنگ ء ساز کنیں۔ پہ اے
 دُرستانی زانگ ء الی انت ترا گزشت ء سما بہ بیت۔

گزشت ء سما ء گول اے جس ت دامن ء بست انت ”اے جنین آدم و
 گزشت ء تھا د پتر ء دروشم ء گوشے نیست انت، نی چے کن نے“؟ اے
 سوال ء پسو ہشتمی دَر ”زالبولانی راجد پتر“ ء تھا دست کپت انت۔ پہ زالبولانی
 گزشت ء سما ء زانگ ء بابت ء ورجینا وولف ء گیشیں راجد پتر ء لیکہ زانگ لوٹ
 ایت۔ اے لیکہ ء رد ء ہر جاہ کہ زالبول راجد پتر ء تھا ساڑی نہ انت اودا دوبر

ساڑی کنگ بہ بیت۔ بلتے اے گیاں پداے جُست ہم دل ء کیت کہ راجد پتر ء
 کُجام جاہ ء زالبول پدا جاہ دینگی اُنت ء راجد پتر گیش کنگی اُنت؟۔ اے سوال ء
 جواب ء مارا کھمی دَر (راجد پتری سما) ء تہا رست۔ چہ اے دَر ء تہا رُوگ ء پد
 ما زانت کہ ہر ہما جاہ ء کہ زالبول ء بوتگ راجمان ء لوٹے پیلو کنت ہمودا آ جاہ
 دینگی بہ بیت ء آئی ء راجد پتری بستار ء ارزشت دینگی بہ بیت۔ اے گلہیں عمل
 ء راجد پتری سما گوش اُنت۔

بلتے اے حساب ء تہنا انسان ء راجد پتر ء لوٹ پیلو کنگ اُنت؟ بیا!
 پُلاں ہم کردارے ہست، ارساں اول کردے ہست ء بچکند ہم بے کرد نہ
 اُنت۔“۔ اے بنگپانی زانگ ء گوں گپ دہمی، یاز دہمی اور دواز دہمی دَر ء تہا
 باوست بوت۔ بلتے راجد پتر ء تہا اُنچو چیزانی پد ما پد ء پد جنگ ء چہ دُراہیں چیز
 بار کپتگ اُنت۔ نی اے دَمب چون ڈورینگ بہ بنت ء راجد پتر زانگ بہ بیت،
 تہنا جیڑگ ء چہ و کار شرنہ بنت، بلے آ گزشت ء تہا رویداد ء واقع بوتگ اُنت۔
 اے گپ ء پسوسینز دہمی دَر (راجد پتر ء آر کیا لوجی) ء تہا پسو بوت کہ وہدے
 راجد پتر وتی سیمسراں چہ پد کینزگ ء رند ہاموش بیت گُرا راجد پتر ء ہنزہ
 آر کیا لوجی بیت۔

کِسِّہِ یَہِ دُنِیَکَہِ اَسْت

رَاجِدِ پَتْرَہِ اِسْ اِنْتِ؟!

راجد پتر ہلاس انت

End of the History

جدیدیت ءِ ردءِ راجد پتر معروضی انت، غیر جانبدار انت ءِ وتی یکشلی
 ءِ بنیادءِ اے ہژدری ءِ ضروری انت کہ انسان ءِ ”پہمگ ءِ سفر“ یکشلہ بہ بیت۔
 راجد پتر ءِ ہلاس بونگ ءِ لیکہ ءِ یک نگاہ یے ہمیش انت کہ راجد پتر
 دائما یک گنجیں بیانے بندگ ءِ انت، ءِ اے بیان ءِ ردءِ ہر چیز ءِ راجد پتر
 ہست۔ پرچہ کہ راجد پتر یکشلہ بوبان انت ءِ پیداک انت۔ لہتے راجد پتر
 شناساں اے یکشلی گردش ءِ لیکہ ءِ تہا دیستگ، ءِ لہتے زائیکاراں اے یکشلی تیر ءِ
 لیکہ ءِ تہا مار اتگ کہ راجد پتر یکشلہ دیما روان انت۔ اے گیانی بنیادءِ راجد پتر
 گوں غیر جانبداری ءِ یکشلہ دیما گردش ءِ تہا یکشلہ سفر کنگ ءِ انت۔
 اے لیکہ ءِ سرا بنیادی نگد ہمیش بیت کہ انسان ءِ پہمگ ءِ سفر مشاہدہ ءِ چہ
 بندات بیت۔ مشاہدہ وتی حد ءِ تہا وڑے نہ وڑے ءِ جانبدار بیت۔ چوکہ ”پہمگ“
 چہ بُن اصل ءِ جانبداری ءِ گوں پیوست انت۔ اے چون غیر جانبداری ودی
 کنت؟ راجد پتر ہم ہے پہمگ ءِ برجاہ دارگ انت، بلے اے پہمگ ءِ تہا
 معروضیت (objectivity) ءِ شوہازگ ءِ مطلب انت کہ دُراہ ہے یکیں
 راجد پتر شناسی (historicism) ءِ رند گیری ءِ بہ کن انت انسان ءِ یک گڈسری

مقامے ۽ سرکنگ لوٹ اُنت۔

چو کہ پہمگ ۽ اصل شکل موضوعی (subjective) اُنت۔ اے درگت ۽ راجد پتر ہم موضوعی اُنت۔ راجد پتر ۽ موضوعی بونگ ۽ چہ راجد پتر ۽ معرفت چیلنج بوتگ، لہذا اگاں راجد پتر معرفت ۽ نام اُنت گڑا اے ہلاس اُنت۔

ہے گپ ۽ بنیاد ۽ دومی نگد ایش اُنت کہ چیز وتی حد ۽ تہا نیابت (represent) بوت کنت۔ چیز وتی حد ۽ چہ ڈن نیابت نہ بیت۔ راجد پتر ۽ یک چیزے ۽ بنیاد ۽ معرفت ۽ گوں اگاں کسے ہر جاہ نیابت کنگ ۽ اُنت گڑا اے نیابت واقعی نہ اُنت بلکہ اے نیابت ۽ چہ یک ردی یے ودی بونگ ۽ اُنت کہ ما ایشی ۽ تبک بندیں ردی (categorical mistake) گوش ایں۔

وتی حد ۽ سیمسر ۽ بونگ ۽ چہ نیابت معرفتی نہ بیت۔ اگاں نیابت معرفتی نہ بیت گڑا راجد پتر ۽ نیابت چون معرفتی وڑے ۽ بوت کنت۔ اگاں معرفتی راجد پتر ۽ گوں ستر شرط بہ بیت بلئے پدا ہم آئی ۽ نیابت موضوعی بیت۔ اے درگت ۽ راجد پتر وتی نیابت ۽ بنیاد ۽ موضوعی اُنت، اگاں راجد پتر نیابت نہ بیت بزاں راجد پتر نہ بوتگ۔ نیابت ۽ بنیاد ۽ معرفتی نیست، گڑا ما گوشت کنیں کہ راجد پتر ہلاس اُنت۔

سیی گپ ایش اُنت کہ ہستیں دور ۽ انسان ۽ بستار یک گرا کے نیگ اُنت۔ سرمایہ دارانہ نظام ۽ انسان اُنچیں مقامے ۽ سرکنگ کہ انسان دانکہ بہا مہ گرا ایت آئی ۽ عزت ۽ بستار نہ بیت۔ چو کہ یک گرا کے ۽ چیز ۽ گرگ ۽ واستہ تہنا ہما چیز ۽ ضرورت اُنت کہ چہ ایشی ۽ آطلب کتگیں چیز ۽ بہا گپت بہ

کننت۔ ما زانیں پہ بہا گرگ ء انسان ء و راجد پتر ء ضرورت نہ انت، اے درگت ء ما گوشت کنیں کہ یک چیزے کہ مئے زند ء باقی کنگ ء کارنیت، بزاں آ چیز ء وتی زند ء گوں پیوست کنگ ہزدری ء لازم نہ انت۔ ایشی ء بے لازمی ء چہ ایشی ء ہست بونگ ہچ درد نہ وارت، بزاں اے ہلاس انت۔ مئے زند ء متا چیز ء بہا گرگ ء ستابیت ء راجد پتر اے درگت ء مئے زند ء متا ء دوانہ کننت، گڑا ایشی ء بونگ ہم مئے ہچ درد ء دوانہ انت۔ ما گوشت کنیں کہ راجد پتر وتی بے لازمی ء جہت ء ہلاس انت۔

بلئے فوکو کو یاما ء نژ ء ماگاں راجد پتر ء ہلاسی ء بہ چار ایں گڑا راجد پتر ء ہلاسی چشیں نگدیں لیکہانی تہانہ انت بلکیں راجد پتر ء ہلاسی یک سرمایہ دارانہ فکرے ء کمال انت کہ وتی وش پہمی (euphoria) ء آماجی ء چہ وتی پیش دارگ ء وش انت۔

فوکو یاما سرمایہ داریت ء یک پچارے ء بنیاد ء انسان ء گوں پیوست کننت۔ ء پہ پچار ء فلسفہ ء جہد ء ڈراہیں حداں گوازین ایت ۲۔ اے پچار سرمایہ داریت انت کہ ایشی ء بنیاد ء دنیا ء تہا جہانی قدر (universal value)، انسانی حق (human rights) ء ہنکی حق (fundamental rights) برجاہ دارگ بوتگ انت ء بنت۔ اے چیزانی برجاہ داری راجد پتر ء گڈی منزل ء شون ء دنت کہ پرچہ کہ چد

۱۔ اے درگت ء پہ گیشیں زانگ ء پچار ات راجمان ء دومی سیریز ء تاکدیم 39 ء۔

۲۔ عمران شاہد بھنڈر ء وتی کتاب ”فلسفہ اور سامراجی دہشت“ ء تاکدیم 5, 64 ء جوانیں باوستے کنگ۔

ۛ شتر تریر نظام ۛ دیرما آ ہگ ۛ ہیچ امکان نیست ا۔ چوکہ اے راجد پتر ۛ گڈی منزل
 انت گڑا تیر ۛ لیکہ ۛ رد ۛ راجد پتر ۛ اے سفر ہدا اتلگ ۛ سر بوتگ۔ لہذا ہدا
 راجد پتر ہلاس انت۔

☆ .. ☆ .. ☆ .. ☆

راجد پتر ہلاس نہ انت

History does not end

گوستگس درء تہا ماونت کہ چون زانتکار پہ یک رُستگ ء پیاپس
 راجمانے ء نگاہ ء راجد پتر ء درکارے ء حساب ء ہلاس کنگ ء انت ء وتی فکری
 کمال ء بیرگی منزل ء سر بوتگ ء، کہ انسان ء وتی منہ زندگ بوتگ ء معروضی راہ
 یے دنت، راجد پتر ء ہلاس کنگ ء گپ ء جن انت کہ چد ء دیم گپ ہلاس بہ
 بیت۔ بلتے بیا کہ اداراجد پتر ء گزشت ء تہا رویداد بوتگس واقعہ یے وانگ ء
 ٹپاسگ ء علمی سمایے گوش ایس۔

پڑا ہگ ء وہد ء میان ء چیریس سیادی ء پد جنگ ء پد آئن اسٹائن ء
 اے زانت کہ پڑا ہگ ء وہد جتا جتا ء پہمگ نہ بنت بلکیس اے دوہیں یک
 انت بزاں timespace^۲۔ ہے ایمانوئیل کانٹ نیگ انت ہم، انسان ء ہر
 مشاہدہ وہد ء پڑا ہگ ء بیت۔ پرچہ کہ اے ہر دوہیں پیش شرط (pre
 condition) انت۔ اگال اے مہ بوتین انت گڑا انسان ء تجربہ ء تجربہ کنگ ء عمل

۱۔ پے راجد پتر ء علمی سما ء دلیل ء زانگ ء بچارات منی کتاب ”راجد پتر ء ارواہ ء پہم“ ء اولی بہرے۔ راجد پتر ء
 ارواہ ء پہم (۲۰۱۶)۔ مکران: چمگ چاپ ء شنگ۔

۲۔ پے اے درگت ء گیشیں سر پدی ء واستہ بچارات۔ ڈاکومنٹری The Illusion of Time۔

ممکن نہ بوتگ ات ا۔

آن اسٹائن ۽ رد ۽ اگاں کسے گزشت، حال ۽ باندات ۽ جتا جتا ۽ چارگ
۽ انت، اے انسان ۽ پہم ۽ ناسلامتی ۽ ابیدگہ پچے نہ انت۔

ڈیوڈ ہیوم ۽ گوشتگ انسان ہر ساعت ۽ دمان یک نوکیں تجربہ یے
کنگ ۽ انت۔ بلئے انسان دائماتی تجربہانی تہا یکشلی یے گندایت۔ چونائی ۽
یکشلی تجربہ نہ انت بلکیں اے انسان ۽ سسا انت کہ انسان ۽ ہر ساعت ۽
یکشلی ۽ تہا پیش دارایت۔ اے یکشلی ۽ ہیوم سسا ۽ عادت گوشایت۔

ہے وڑا کانٹ گوشایت کہ ہر تجربہ یک عکسے کہ ما ایشانی میان ۽
یکشلی اڑکنان ایشاں یک روانیں شکلے دینگ ۽ انت۔ اے عکس ۽ گرگ
انسان ۽ حسانی کار انت ۽ یکشلی ۽ جوڑ کنگ عقل ۽ کمال انت۔

ہے رد ۽ آن اسٹائن ۽ نژ ۽ چونائی ۽ ما و ہد ۽ یک روانے خیال کنیں۔
بلئے و ہد جتا جتا ہیں ساعتانی یک گز نچے ۽ رنگ ۽ ہم پہمگ بیت۔ اے
درگت ۽ کہ ہر واقعہ یے رویداد بوہان انت، اے جتا نیں ساعتانی گز نچے ۽
رنگ ۽ پہمگ بنت۔ اگاں ما اے عکسانی ساعتان یکجاہ بہ کنیں ۽ دراجیں کشکے
بہ رندیں کہ ایشی ۽ تہا جہان ۽ گوشتگیں ہر ساعت ۽ عکس بہ بیت۔ گڑا اے عکسانی
تہا ما آڈرا ہیں واقعہاں دیست کنیں کہ جہان ۽ تہا رویداد بوتگ انت۔ بلکیں ہما
واقعہاں اوں دیست کنیں کہ آوکیں و ہد ۽ بنت۔ اے کشک جہان ۽ ہر جاہ ۽ ہر
ساعت ۽ عکس بیت۔

۱۔ پکانٹ ۽ فلسفہ ۽ زانگ ۽ بچارات منی کتاب ”فکر ۽ ستا“ ۽ تہا کانٹ ۽ بہر ۽ فکر ۽ ستا۔ (۲۰۱۷)۔ کراچی:
سید ہاشمی ریفرنس لائبریری۔

اے گپانی بنیادؑ گزشت چہ حال ء جتا نہ انت ء حال چہ باندات ء۔
 بلکیں گزشت، حال ء باندات یکیں کشک ء ہست انت۔ راجد پتر اگاں گزشت
 ء واقعہانی وانگ ء علمی سمایے ء اے ہلاس بوتگ بزاں و ہد ہلاس بوتگ۔ اگاں
 و ہد ہلاس بوت انت گڑا پہ اے گپ ء مشاہدہ ء من ء تو پچ وڑا اے گپ جت نہ
 کتگ ات۔ اے لیکہ ء رد ء ما گوشت کنیں کہ راجد پتر ہلاس نہ بیت، البتہ آدگہ
 گپے کسے ایشی ء نام ء بدل بہ کنت۔

کتابِ آسرا

Concluded

اول ایش انت کہ ماہما گپ ء چہ بندات گتگ پدا ہمودا اتلگ ء سر بوتگیں۔ بلتے اے راجد پتر ء گردش کنگ ء عمل ء گوں معنا کنگ مہ بیت۔ پر چہ کہ راجد پتر اگاں گردش کنت گڑا باند انت راجد پتر ء غیر جانبداری راجد پتر ء جوہر بہ بیت انت۔ چہ اے وڑی ء غیر جانبداری ایشی ء بیان ء چہ زاہر مہ بیت۔

اے عمل منی نز ء راجد پتر ء ماورائی بونگ انت کہ ایشی ء تہا راجد پتر نویس ء دست مان نہ انت۔ بلکیں راجد پتر انت کہ راجد پتر نویس ء راجد پتر چون نویسگ بہ بیت ء مواداں دنت۔

راجد پتر ء معروضی بونگ کانٹین فلسفہ ء کمال انت کہ آ عقل ء دائما راجد پتر ء سفر ء چہ جتا کنت۔ عقل یک ڈنی نگرانے [external supervision] کہ آئی ء کسی کار ء کار نیست۔ ہما وڑا چیز بونگ ء انت ، ہے وڑا بیان اش کنت۔ اے درگت ء راجد پتر نویسی عقلی فرضے جوڑ بیت۔

☆..☆..☆..☆

کتاب و سرشون

راجد پتر ۽ راجد پتر

- حسن، سبط (2007)، ماضی کے مزار، کراچی: مکتبہ دانیال۔

- عشرت، ڈاکٹر وحید (2007)، فلسفہ عمرانیات، لاہور: سنگ میل۔

- علی، ڈاکٹر مبارک (1988)، تاریخ کے نظریات۔ لاہور: نگارشات۔

- مارنی یکس اینڈ وارگلٹن/ہما غفار (2011 مئی)، ہیرو ڈوٹس، سہ ماہی تاریخ شماره 42۔ لاہور: تھاپ پبلشرز۔

- کنور محمد اشرف، ڈاکٹر (2002)، تاریخ اور مورخ۔ ترتیب اور تعارف، ڈاکٹر مبارک علی۔ لاہور: فلشن ہاؤس۔

- محمد اقبال آفاقی، ڈاکٹر (2013)، مابعد جدیدیت، فلسفہ تاریخ کے تناظر میں۔ فیصل آباد: مثال پبلشرز۔

- مرزا، اشفاق سلیم (2011)، فلسفہ تاریخ، نوآبادیات اور جمہوریت، چند نامکمل مباحث۔ لاہور: سانچہ۔

Lemon, M. C. (2003). Philosophy of History. London, New York:

Routledge

Malpas, Simon. (2003). Jean Francois Lyotard: London and New

York. Routledge, Taylor and Francis.

راجد پتر ۽ فلسفہ

جلاپوری، علی عباس۔ (2012)، روایات تمدن قدیم۔ لاہور۔ تخلیقات

خلیل الرب، پروفیسر۔ (2012)، تاریخ کا مطالعہ کیسے کیا جائے؟۔ لاہور۔ دارالشعور۔

ڈورانٹ، ول۔ (2001)، نشاط فلسفہ۔ مترجم، محمد اجمل۔ لاہور۔ فلشن ہاؤس۔

علی، ڈاکٹر مبارک۔ (1997)، بدلتی ہوئی تاریخ۔ لاہور۔ فلشن ہاؤس۔

علی، ڈاکٹر مبارک۔ (2005)، تاریخ اور فلسفہ تاریخ۔ لاہور۔ فلشن ہاؤس۔

علی، ڈاکٹر مبارک۔ (1997)، تاریخ کے بدلتے نظریات۔ لاہور۔ نگارشات۔

علی، ڈاکٹر مبارک۔ (2009) تہذیب کی کہانی۔ اسلام آباد۔ نیشنل بک فاؤنڈیشن۔

مرزا، اشفاق سلیم۔ (2009) فلسفہ کیا ہے؟ ایک نئی مادی تعبیر۔ لاہور۔ فلشن ہاؤس۔

- Black, Antony. 2011. The History of Islamic Political Thought: from to The Prophet to the present. 2nd edition. Edinburg: Edinburg University Press.
- Chalmers, A. F. (1978). What is This Thing Called Science?. Philadelphia: Open University Press
- Copi, Irving M. and Carl Cohen, Introduction to Logic, 13th edition.
- Durant, Will and Ariel. (1987). Lesson of History. New York: Simon and Schuster.
- Georg Hegel. The Philosophy of History
- Ibn Khaldun, Abd Ar Rahman Bin Muhammed. The Muqaddimah., trans. Franz Rosenthal
- Mubarik Ali, Dr. (1998). In the Shadow of History. Lahore: Fiction House.
- Mubarik Ali, Dr. (1999). History on Trail. Lahore: Fiction House

نوکیں راجد پتر

1- this essay owes a great deal to discussion with Raphael Samuel over many years; to Gwyn Prins land several generations of students

at Emmanuel College Cambridge; and more recently to Nilo Odalia and the lively audience at my lectures at the University Estadual de Sao Paulo at Araraquara in 1989.

- 2- For a famous (and debatable) example, see R. W. Fogel and S. Engerman, *Times on the Cross* (Boston, there is a judicious assessment of the position of economic history today in D. C. Coleman, *History and the Economical Past*. (Oxford, 1987).
- 3- J. Vincent, *The Formation of the British Liberal Party* (London, 1966).
- 4- Other varieties are surveyed in *What is History Today?* ed. J. Gardiner (London, 1988)
- 5- J. LeGoff, (ed.), *La nouvelle histoire* (Paris, 1978); J. Le Goff and P. Nora (eds), *Faire de l'histoire* (3 vols, Paris, 1974). some of the essay in this collection are available in English: J. LeGoff and P. Nora, (eds), *Constructing the past* (Cambridgr, 1985).
- 6- T. S. Kuhn, *The Structure of Scientific Revolution* (New York, 1961).
- 7- J. B. S. Haldane, *Everything has a History* (London, 1951).
- 8- P. Aries, *Centuries of Childhood*. tr. R. Baldick (London, 1962); P. Aries, *The Hour of Our Death*. tr. H. Weaver (London, 1981); M. Foucault, *Madness and Civilisation*. tr. R. Howard (London, 1967); E. Le Roy Ladurie, *Times of Feast, Times of Faminer*. tr. B. Bray (New York, 1971); A. Corbin, *The Foul and the Fragrant*, translation (Leamington, 1986); G. Vigarello, *Concepts of Cleanliness*,

translation (Cambridge. 1988): J.-C. Schmitt, (ed.), *Gestures*, special issue, *History and Anthropology* 1 (1984); R. Bauman, *Let Your Words be Few* (Cambridge. 1984).

9- F. Braudel, *The Mediteranean and the Mediterranean World in the Age of Philip II*, tr. S. Reynold, 2nd edn (2 vols, London 1972-3)

10- The examiner's name was Lewis Namier. R. Cobb. *The Police and the People*. (OXford. 1970), p. 81.

11- E. Hoornaert et al., *Historia da Igreja no Brasil: ensaio de interpretacao a partir do povo*, Petropolis, 1977.

12- J. G. A. Pocock, 'The Concept of a Language', in *The Language of Political Theory*, (ed.) A. Pagden (Cambridge, 1987). Cf. D.

Kelley, 'Horizons of Intellectual History', *Journal of the History of Ideas* 48 (1987), pp. 143-69, and "What is Happening to the History of Ideas?" *Journal of the Hostory of Ideas?* *Journal of the History of Ideas* 51 (1990), pp. 3-25.

13- R. G. Collingwood, *The Ideas of History*, (Oxford, 1946), pp. 213.

14- Braudal (1949).

15- Quoted in *Varieties of History*, eds. F. Stern (New York, 1956), p.249.

16- I take the term from the famous Russian critic Mikhail Bakhtin, in his *Dialogic Imagination*, tr. C. Emerson and M. Holquist (Austin, 1981), pp. xix, 49, 55, 263, 273. Cf. M de Certeau. *Heterologies: Discourse on the Other*, tr. B. Massumi (Minneapolis, 1986).

- 17- see almost any issue of the History Workshop Journal.
- 18- Cf. P. Burke, *The French Historical Revolution*, (Cambridge, 1990), p. 113.
- 19- J. H. Robinson, *The New History* (New York, 1912); cf. J. R. Pole, 'The New History and the Sense of Social Purpose in American Historical Writing' (1973, reprinted in his *Paths to the American Past* (New York, 1979, pp. 271-98).
- 20- L. Orr, 'The Revenge of Literature', *New Literary History* 18 (1986), pp. 1-22.
- 21- R. Fruin, 'De nieuwe historiographie', reprinted in his *Verspreide Geschriften* 9 (The Hague, 1904), pp. 410 - 18.
- 22- M. Harbsmeier. 'World Histories before Domestication' *Culture and History* 5 (1989), pp. 93 - 131.
- 23- W. Alexander. *The History of Women* (London 1779): C. Meiners *Geschichte des weiblichen Geschlechts* (4 vols, Hanover, 1788- 1800).
- 24- W. Cronon. *Changes in the Land* (New York, 1983); A. W. Crosby, *Ecological Imperialism* (Cambridge. 1986).
- 25- There are some sharp comments on this problem in E. Said, *Orientalism* (London 1978).
- 26- E. de Decca, *1930: o silencio dos vencidos* (Sao Paulo, 1981).
- 27- Cf. R. Porter, 'The Patient's View: Doing Medical History from Below', *Theory and Society* 14 (1985), pp. 175-98.
- 28- on the ordinary soldiers, see J. Keegan, *The Face of Battle*

(London, 1976).

29- J. Ozouf, (ed.), *Nous les maitres d'ecole* (Paris, 1967) examines the experience of elementary school-teachers c. 1914.

30- L. Hunt, (ed.), *The New Cultural History* (Berkeley, 1989).

31- F. Braudel, *Civilisation materielle et capitalisme* (Paris, 1967); revised ed. *Les structures du quotidien* (Paris, 1979), *The Structure of Everyday Life*, tr. M. Kochan (London, 1981). Cf. J. Kuczynski, *Geschichte des Alltags des Deutschen Volkes* (4 vols. Berlin, 1980-2).

32- M. de Certeau, *L'invention du quotidien* (Paris, 1980); E. Goffman, *The Presentation of Self in Everyday Life* (New York, 1959) H. Lefebvre, *Critique de la vie quotidienne* (3 vols, Paris, 1946-81). Cf. F. Mackie, *The Status of Everyday Life* (London, 1985).

33- J. Lotman, "The Poetics of Everyday Behaviour in Russian Eighteenth-Century Culture', in *The Semiotics of Russian Culture*. ed. J. Lotman and B.A. Uspenskii (Ann Arbor. 1984), pp. 231-56. A fuller discussion of the problem of writing the history of cultural rules is in P. Burke, *Historical Anthropology of Early Modern Italy* (Cambridge, 1987), pp. 5ff, 21ff.

34- L. Hunt. ed., *The New Cultural History* (Berkeley, 1989).

35- N. Elias, 'Zum Begriffdes Alltags' in *Materiellan zur Soziologie des Alltags*, ed. K Hammerich and M. Klein (Opladen, 1978), pp. 22-9.

- 36- Cf. P. Burke, *Popular Culture in Early Modern Europe* (London, 1978), chapter 3.
- 37- R. Samuel and P. Thompson, (eds), *The Myths we Live By* (London, 1990).
- 38- P. Thompson, *The Voice of the Past* 1978; revised ed., (Oxford, 1988); J. Vansina, *Oral Tradition*, tr. H.M Wright (London, 1965) and *Oral Tradition as History* (Madison), 1985).
- 39- P. Smith, (ed.), *The Historian and Film* (Cambridge, 1976); A. Trachtenberg, 'Albums of War', *Representations* 9 (1985) pp. 1-32; J. Tagg, *The Burden of Representation: Essay on Photographies and Histories* (Amherst, 1988).
- 40- E. Panofsky, *Essays in Iconology* (New York, 1939); E Wind, *Pagan Mysteries in the Renaissance* (London, 1958). A more scential points of view is expressed by E.H. Gombrich 'Aims and Limits of Iconology' in his *Symbolic Images* (London, 1972), pp. 1 - 22.
- 41- C. Ginzburg. 'Da Aby Warburg a E. H. Gombrich', *Studi medievali* 8 (1966) pp. 1015-65. His criticism was directed against Fritz Saxl in particular. On iconography for historians of mentalities, see, M. Vovelle (ed.) *Iconographies et histoire des mentalities* (Aix, 1979).
- 42- K. Hudson, *The Archaeology of the Consumer Society* (London, 1983).

-
- 43- J. Deetz, *In Small Things Forgotten: the Archaeology of Early American Life* (New York, 1977).
- 44- M. I. Finley, *The Use and Abuse of History* (London, 1975), p. 101.
- 45- A. Appadurai, (ed.), *The Social Life of Things* (Cambridge, 1986).
- 46- W. Aydelotte, *Quantification in History* (reading, mass., 1971); A. Bogue, *Clio and the Bitch Goddess: Quantification in American Political History* (Beverly Hills, 1983).
- 47- P. Chaunu, 'le quantitatif au 3 e niveau' (1973: reprinted in his *Histoire seriella* (Paris 1978).
- 48- G. Le Bras, *Etudes de sociologic religieuse* (2 vols, Paris 1955-6); M. Vovelle, *Piete baroque et dechristianisation* (Paris, 1973).
- 49- G. Henningsen, 'El "Banco de datos' del Santo Oficio', *Boletin de la Real Academia de History* 174 (1977). pp. 547-70.
- 50- J. Mabillon, *De re diplomatica* (Paris, 1681).
- 51- C. Lloyd. *Explanation in Social History* (Oxford, 1986) offers a general survey. More accesible to non-philosophers is S. James, *The Content of Social Explanation* (Cambridge, 1984).
52. E. Erikson, *Young man Luther* (New York, 1958); P. Gay, *Freud for Historians* (New York, 1985); D. Stannard, *Shrinking History* (New York. 1980).
- 53- R. G. L. Waite, *The Psychopathic God: Adolf Hitler* (New York,

1977).

54- I take the distinction between 'intentionalists' and 'functionalists' from T. Mason, 'Intention and Explanation' in *The Fuhrer State, Myth and Reality*, ed. G. Hirschfeld and L. Kettenacker (Stuttgart, 1981), pp. 23-40. My thanks to Ian Kershaw for bringing this article to my attention.

55- P. Lowenberg, 'The Psychohistorical Origins of the Nazi Youth Cohort' *American Historical Review* 76 (1971), pp. 1457-502.

56- J. Delumeau, *La peur en occident* (Paris, 1978); and *Rassurer et proteger* (Paris, 1989); P. N. and C. Z. Stearns, 'Emotionology', *American Historical Review* 90 (1986), pp. 813-36; P. N. and C. Z. Stearns, *Anger* (Chicago, 1986); T. Zeldin, *France 1848-1945* (2 vols, Oxford 1973-7)

57- P. Bourdieu, *Outline of a Theory of Practice*, tr. R. Nice (Cambridge, 1977).

58- The argument is unusually explicit in G. Sider. *Culture and Class in Anthropology and History* (Cambridge and Paris, 1986).

59- A. Gurevich, *Medieval Popular Culture*, tr. J. M. Bak and P. A. Hollingsworth (Cambridge, 1988).

60- Editorial collective. 'Why Gender and History?' *Gender and History* 1 (1989), pp. 1-6.

61- M. Agulhon, *The Republic in the Village*, tr. J. Lloyd (Cambridge, 1982).

62- M. Segalen, *Love and Power in the Peasant Family*, tr. S.

Matthews (Cambridge, 1983); O. Smith, *The Politics of Language 1791- 1815* (Oxford, 1984); D. Cannadine and S. Price, (eds) *Rituals of Royalty* (Cambridge, 1987).

63- M. Kammen, 'Extending the Reach of American Cultural History' *American Studies* 29 (1984), pp. 19-42.

رستگین راجد پتر

1- *The Letters of Private Wheeler 1809-1828*, ed. B. II. Liddel Hart. (London, 1951). pp. 168-72.

2- Bertolt Brecht, *Poems*. ed. John Willet and Ralph Manheim. (London, 1976), pp. 252-3.

3- E. P. Thompson. *History from Below*, *The Times Literary Supplement*, 7th April 1966. pp 279-80. For a discussion of the background to Thompson's thought see Harvey J. Kaye, *The British Marxist Historians: an Introductory Analysis* (Cambridge, 1984).

4- *History from Below: Studies in Popular Protests and Popular Ideology*, ed. Frederick Krantz, (Oxford, 1988). This was the English edition of a collection first published in Montreal in 1985.

5- R. C. Richardson, *The Debate on the English Revolution Revisited*, (London, 1988). Chapter 10. *The Twentieth Century: History from Below*.

6- E. P. Thompson, *History from Below*, pp. 279.

7- E. P. Thompson, *The Making of English Working Class* (London 1965), pp. 12-13.

8- see, for example, the discussion in: Peter Burke, *Popular Culture in Early Modern Europe* (London, 1978). pp. 23-64; and Barry Reay, *Introduction: Popular Culture in Early Modern England*, in *Popular Culture in Seventeenth Century England*, ed. B. Reay (London, 1985).

9- A way round this problem is to examine the experience of different sections of the lower orders, sometimes through the medium of the isolated case study. for two works using this approach, both of them constituting important contributions to history from below, see: Natalie Zemon Davis, *Society and Culture in Early Modern France* (London, 1975). and David Sabeau, *Power in the Blood: Popular Culture and Village Discourse in Early Modern Germany* (Cambridge 1984).

10- Alex Callinicos, *The Revolutionary Ideas of Karl Marx* (London, 1983). pp. 89. conversely. It should be noted that there is no reason why the Marxist approach should not produce very effective history from above: see the comments of Perry Anderson, *Lineages of the Absolutist State*(London, 1979). pp. 11.

11- E. J. Hobsbawm, *History from Below*, in *Some Reflections in History from Below*, ed. Krantz. pp. 15

12- Richard Hogart. *The Uses of Literacy: Aspect of Working Class Life with Special References to Publications and Entertainments* (Harmondsworth 1958), pp. 15.

13- Thompson, *History from Below*, pp. 15

14- Hobsbawm, Some Reflections, pp.15

15- Ibid., pp.16.

16- Despite the skepticism which might be felt about uniqueness of the contribution of historians of the French Revolution, it remains clear that works based on that period have made a substantial contribution to the canon of history from below, ranging from such pioneering studies as Georges Lefebvre. *Les Paysans du Nord* (Paris, 1924), and *The Great Fear of 1789* (Paris 1932; English trans., New York, 1973). to the more recent work of Richard Cobb.

16- Published in English as *Montaillou: Carthars and Catholics in French Village 1294-1324* (London, 1978).

17- see, for example: L.EBoyle, *Montaillou Revisited: Mebtalite and methodology*, in *Pathways to Medieval Peasants*, ed. J. A. Raftis (Toronto, 1981) and R. Rosaldo, *From the Door of his Tent: the Fieldworker and the Iquisitiior*, in *Writing Culture: the Poetics and Politics of Ethnography*, ed. J. Clifford and G. marcus (Berkley, 1986).

18- Le Roy Ladurie, *Montaillou*. pp. 06.

19- E. P. Thompson, *The Poverty of Theory and Other Essays* (London 1978). pp. 219-20. for a broader discussion of the types of record upon which historians of England might base History from Below, see Alan Macfarlane, Sarah Harrison and Charles Jardine, *Reconstructing Historical Communities* (Cambridge, 1977).

20- some impression of the type of subject areas covered by oral

historians can be gained from reading the regular report of work in progress contained in *Oral History: The Journal of the Oral History Society*, which has appeared since 1972.

21- Published in English, translated by Anne and John Tedeschi, as *The Cheese and Worms: The Cosmos of a Sixteenth Century Miller* (London, 1980). another work by Ginzburg, *The Night Battles: Witchcraft and Agrarian Cults in the Sixteenth and Seventeenth Centuries* (London 1983: Italian edition, 1966), also demonstrates how inquisitorial records can be used to throw light on popular beliefs.

22- Ginzburg, *The Cheese and the Worm*. pp. 17.

23- Barbra A Hanawalt, *The Ties that Bound: Peasant Families in Medieval England* (New York and Oxford, 1986), for a briefer statement of Hanawalt's objectives see articles 'Seeking the Flesh and Blood of Manorial Families', *Journal of Medieval History* 14 (1988), pp. 33-45.

24- The best introduction to the work of this school is Traian Stoianavitch, *French Historical Method: The Annals Paradigm*, (Ithaca and London, 1976).

25- For general discussion of the relationship between the two disciplines see: Peter Burke, *Sociology and History* (London 1980), and Philip Abrams, *Historical Sociology* (Shepton Mallet, 1982).

26- Two classic statements of the importance of the possible links between history and anthropology are E. E. Evans-Pritchard,

Anthropology and History Manchester, 1961), and Keith Thomas, History of Anthropology', Past and Present 24 (1963), pp. 3-24. for a more skeptical view see E. P. Thompson, Anthropology and Discipline of Historical Context', Midland History 3 no I (spring 1972), pp. 41-56.

27- Alan Macfarlane, Witchcraft in Tudor and Stuart England: a Regional and Comparative Study (London, 1970), Macfarlane's work should be read in conjunction with Keith Thomas, Religion and the Decline of Magic: Studies in Popular Beliefs in Sixteenth and Seventeenth Century in England (London, 1971), a wider-ranging work which also derives considerable insights from Anthropology.

28- H. R Trevor-Roper, The European Witch-Craze of the Sixteenth and Seventeenth Centuries (Harmondsworth, 1967), pp. 03.

29- Thompson, History form Below, pp. 280.

30- Editorial, History Workshop 1 (1971), pp. 03.

31- Tony Judt. Aclown in Regal Purple: Social History and Historian', History Workshop 7 (1979), pp. 87.

32- Thompson, History form Below, pp. 279.

33- David Cannadine, Birth of History, past present and future, Past and Present 116 (1987), pp. 177. Cannadine's piece promote 'Comments' by P. R. Coss, William Lamont, and Neil Evans, Past and Present 119 (1988), pp. 171-203. Lamont's view, notably those expressed on pages 186-93. imply a history from below approach to a new national history while Evans, pp. 197. States explicitly that

British History needs to be fashioned from below and to work up to an understanding of the state.

34- Hobsbawm, some Selections, pp. 13.

35- Roderick Floud', Quantitative History and People's History', History Workshop 17 (1984), pp. 116.

36- see Clifford Geertz, The Interpretation of Cultures (New York, 1973), chapter 1, Thick Description Toward and Interpretative Theory of Culture.

37- Eugene D. Genovese. Roll. Jordan, Roll: The World the slaves ado (London, 1975), pp. 15.

38- E. H. Carr. What is History? (Harmondsworth, 1961), pp. 11-12.

زبانى راجد پتر

1- Henk Wesseling: What is overseas History. p, 67 - 92.

2- P. Thompson: The Voice of the Past: Oral History. Oxford, 1978. pp. 63

3- J. Vasina: Oral Tradition as History (Madison Wisconsin, 1985). pp. 199.

4- D. F. Mc Kenzie. The Sociology of a text: Oral Culture, Literary and Print in early New Zealand, in P. Burke and R. Porter (eds), The Social History of Language (Cambridge, 1987), pp. 161- 167.

5- آسن تھائی لینڈ ء وٲى وٲراكارمرزكنگ بوتگ۔ بے عمل ميائين افریقہ ء تہا ہم بوتگ۔ روبرکتى ميان ء ايشى ء ہما و ہد ء بستاررست و ہدے آہاں اسپ کارگپت ء وردنى چيرانى کشارکت۔

6- J. Vasina: Once Upon a Time: Oral Traditions and History in

Africa. Daedulus 2 (Spring 1971). pp. 442 - 468.

7- E. E. Evans - Pritchard. The Nuer (Oxford, 1940); E. P.

Thompson: Time Work Discipline and Industrial Capitalism in M. W.

Fenin and T. C. Smoct (eds). Essays in Social History (Oxford,

1974). pp. 40 - 41.

زبانی راجد پترنویسیء ارزشت

- 1- اسد رتم - 1984 - مصطلح التاريخ - بيروت: المكتبة العصرية
- 2- جواد علی - 1978 - المفصل فی تاریخ العرب قبل ال اسلام - بيروت: دار العلم للملايين
- 3- جمیس مونزو - 1407ھ - النظم الشفوی فی الشعر الجاهلی - ترجمة: فضل العماری - ریاض: دار الأصاله
- للثقافة والنشر والاعلام
- 4- ديفيد صينج - 1991 - التاريخ الشفهي - ترجمة: ميلاد المقرجي - طرابلس: مركز دراسة جهاد البسينين - سلسلة الدراسات المترجمة
- 5- سعد الصويان - 1985 - جمع الماثورات الشفهية - الدوحة: مركز التراث الشعبي لدول الخليج العربية
- 6- سعود بن هندول آل سعود - 1982 - تاريخ ملوك آل سعود، الجزء الأول - ریاض: مطابع المدينة
- 7- سيد حامد حرير - 1992 - مناهج التراث والتاريخ الشفهي عند العرب - ابو ظبي: جامعة ال إمارات العربية المتحدة، كلية الآداب
- 8- صلاح الدين المنجد - 1977 - الأمير عبد الله بن عبد الرحمن بن فيصل 1311 - 1396ھ - بيروت
- 9- ضماري بن فهد الرشيد - 1386ھ - نبذة تاريخية عن نجد - ریاض: دار اليمامة للبحث والنشر
- 10- عبد العثيمين - 1397ھ - الشعر النبطي مصدر التاريخ نجد، مصادر تاريخ الجزيرة العربية، الكتاب الأول، جامعة الرياض
- 11- عبد الله العسكر - 1992 - المدلول الأسطوري لدعوة مسيئة بن حبيب الحنفی، العصور الرياض
- 12- فانسينا، يان - 1981 - الماثورات الشفهية، دراسة فی المنهجية التاريخية - ترجمة: احمد علی مرسی - القاهرة: دار الثقافة للطباعة والنشر
- 13 - قسطنطين زريق - 1963 - نحن والتاريخ - بيروت: دار العلم للملايين

- 14- مسعود ظاهر- 1982- التاريخ الأهلئ والتاريخ الرسمي- دراسة في اهمية المصدر الشفوي، مجلة الفكر العربي، السنة 4، العدد 27 مايو- يونيه-
- 15- ميلاد المقرجي- 1989- الرواية الشفهية والمصادر المدنية، الجزء الأول، مجلة قاريونس العلمية، السنة الثانية، العدد الرابع، بنغازي
- 16- نيميل جورج سلامة- 1986- التراث الشفوي في الشرق الأدنى ومنهجية جمالية- دمشق: وزارة الثقافة السورية
- 17- والتر اونج- 1994- الشفهية والكتاب- ترجمة: حسن البنا عز الدين- سلسلة عالم المعرفة 182- الكويت
- 18- المقرجي، الرواية الشفهية والمصادر المدنية، الجزء الثاني، مجلة قاريونس العلمية، السنة الثقافية، العدد الثاني، بنغازي-
- 19- ابراهيم اسحاق- 1989- الرواية الشفهية بين مناهج الترشيد الشفهيين والمورخين المتلقين، مجلة الماثورات الشعبية، العدد الثاني، يناير
- 20- Bauer. W. 1928. Einfuhrung in das stadium der Geschicte, Tubingen.
- 21- Cullom Davis et all. 1977. Oral History form Tape to Type. Chicago: American Library Association
- 22- Feder, A. 1924. Methodik, Gegensburg Lehrbuch der Geschichtlichen
- 23- P. Gardinet. 1968. The Nature of Historical Explanation. London: London University Press.
- 24- Hanige, David. 1983. Oral Historiography. 1st edition. Auston: University of Texas.
- 25- Robert Lowie. 1917. Oral Tradition and History, JAF, 30.
- 26- Robert Perks. 1995. Oral History: talking about the past. London:

The Historical Association in association with the Oral History Society.

- Robert Lowie. 1917. Oral Tradition and History, JAF, 30.

- والتراونج - 1994 - الشفهية والكتاب - ترجمة: حسن البناعز الدين - سلسلة عالم المعرفة 182 -

الكويت

- فانسينا، يان - 1981 - الماثورات الشفهية، دراسة في المنهجية التاريخية - ترجمة: احمد على مرسى - القاهرة: دار الثقافة للطباعة والنشر - نقلًا عن

Feder, A. 1924. Methodik, Gegensburg Lehrbuch der

Geschichtlichen

- الباحث لا يميل إلى الأخذ بشمولية كلمة فولكلور، وانها تعنى: كل التراث الشعبي، ذلك ان هذه الكلمة تختلف معناها من بلد لآخر، فيمكننا يجعلها الفرنسيون شاملة لمعظم قضايا التراث الشعبي، يجعلها الروس تعنى الثقافة الشعبية غير المادية، ويتخذون كلمة إثنوغرافيا Ethnography تعنى التراث الشعبي المادى - انظر عن هذا الاختلاف: نيبيل جورج سلامة - 1986 - التراث الشفوي في الشرق الأدنى ومنهجية جمالية -

دمشق: وزارة الثقافة السورية

- يحمل كتاب والتراونج عنوان: الشفهية والكتابية، مما يعنى اختياره لهذا المصطلح، وانظر ايضاً فانسينا الماثورات -

- Hanige, David. 1983. Oral Historiography. 1st edition. Auston: University of Texas.

- Bauer. W. 1928. Einfuhrung in das stadium der Geschicte, Tubingen.

- احتل فانسينا مكانة مرموقة ميدان التاريخ والتراث الشفهي، وغدت كتبه مرجعاً لعلماء كثيرين في التاريخ والفولكلور والأوبولوجيا والاجتماع، بقول تيرانس رانجر: إن فانسينا كان اساسياً بالنسبة إلينا جميعاً لدرجة انه لوهم يكن موجوداً كان علينا ان نخترعه "فانسينا - الماثورات

- ديفيد هينج - 1991 - التاريخ الشفهي - ترجمة: ميلاد المقرجي - طرابلس: مركز دراسة جهاد البينين -

سلسلة الدراسات المترجمة

- عن نظرية النظم الشفوي في الشعر الجاهلي، انظر: مقالة جيمس مونرو، فقد كتب مونرو ومقالة مطولة عن هذا الموضوع: ترجمة: فضل العماري - رياض: دار الأصاله للثقافة والنشر والاعلام - وانظر: جواد علي -

1978 - المفصل في تاريخ العرب قبل الإسلام - بيروت: دار العلم للملايين

- اسدستم - 1984 - مصطلح التاريخ - بيروت: المكتبة العصرية

- مسعود ضاهر - 1982 - التاريخ الأهلي والتاريخ الرسمي - دراسة في اهمية المصدر الشفوي، مجلة الفكر العربي، السنة 4، العدد 27 مايو - يونيه -

- سيد حامد حريز - 1992 - مناج التراث والتاريخ الشفهي عند العرب - ابو ظهبي: جامعة ال امارات العربية

المتحدة، كلية الآداب - وما بعدها في تلك الفترات ظهرت دراسات كثيرة من اهمها: كتاب الفولكلور

كعلم تاريخي جي ايل قوم، وكتاب الفولكلور والماثورات الشفهية، دراسة في المنهجية التاريخية لدورسون، و

كتاب صوت الماضي: التاريخ الشفهي لتومسون، وكتاب علم الماثورات الشفهية التاريخية للهنجي، وكل هذا

يدل على تزايد اهتمام العلماء بالتراث الشفهي في تلك الفترة -

- ميلاد المقرجي - 1989 - الرواية الشفهية والمصادر المدينة، الجزء الأول، مجلة قاريونس العلمية، السنة

الثانية، العدد الرابع، بنغازي

- قسطنطين زريق - 1963 - سخن والتاريخ - بيروت: دار العلم للملايين

- P. Gardinet. 1968. The Nature of Historical Explanation. London:

London University Press.

- Cullom Davis et all. 1977. Oral History form Tape to Type.

Chicago: American Library Association

- سعد الصويان - 1985 - جمع الماثورات الشفهية - الدوحة: مركز التراث الشعبي لدول الخليج العربية - وانظر

ايضاً: ابراهيم اسحاق، الرواية الشفهية بين مناج التراثين الشفهيين والمورخين التقليديين في مجلة

الماثورات الشعبية، العدد الثاني، نياير 1999 -

- سعود بن هندول آل سعود - 1982 - تاريخ ملوك آل سعود، الجزء الأول - رياض: مطابع المدينة

- ضماري بن فهد الرشيد - 1386 هـ - نبذة تاريخية عن نجد - رياض: دار اليمامة للبحث والنشر

صلاح الدین المنجد - 1977 - الأمير عبداللہ بن عبدالرحمن بن فیصل 1311-1396ھ - بیروت
 عبداللہ العسکر - 1992 - المدلول الأسطوری لدعوة مسیمة بن حبیب الحنفی، العصور الریاض

زبانی رسیت، ارزشت

- 1- Robert Lowie. Oral Tradition and History, JAF, 30, 1917, p. 163
- 2- Paul Thompson, The Voice of the Past: Oral History. England, Oxford University Press. 1978
- 3- امیة عامر - التاريخ الشفهي يغفلة التاريخ - مجلة "Cybrarians Journal" العدد 5 - جون 2005 - ص 01
- 4- عبداللہ بن ابراہیم العسکر - اہمیة تدوین التاريخ الشفهي - مجلة الدرعیة - العدد 40، 39 - 2009 - ص 01
- 5- Robert Lowie, Op. cit.
- 6- Paul Thompson, Op. cit. pp: 21-22
- 7- عبداللہ بن ابراہیم العسکر - سابقہ ماخذ - ص 01
- 8- الحسین عماری - حدود اسهام الروایة الشفویة والارکیولوجیانی فی کتابہ تاریخ جنوب الصحراء - درویة کان التاریخیة - العدد 14 - 2011 - ص 13
- 9- عبد الرحمان محمد ابن خلدون - مقدمة ابن خلدون - تحقیق: درویش جویدی - المكتبة العصرية - بیروت، ط 2 - 2000 - ص 3
- 10- محمد مزین - منہج کتابہ التاريخ القومی اشکالیة تاریخ المغرب العربی - مجلة الوحدة - منشورات المجلس القومی للثقافة العربیة - عدد 42 - سارس 1988 - الرباط - ص 61
- 11- العروی (عبداللہ) - مفهوم التاريخ - الالفاظ والمذهب - المركز الثقافتی العربی - بیروت - ج 1 - ط 1 - 1992 - ص 190
- 12- اے جنگ 29 نومبر 1854ء ماں زرباری ربلغ خطہ المقارین، فرانس فوج، سرمچارانی میان بوتگ - شرل فیور و رد اے جنگ، آسمر و تی کتاب صحراء قسطنطنیہ، تہا نبشتہ کنت کہ "ہے جنگ، سبب، ما

سومند بوتگ ایں۔ اے جنگ داں پنج کلاک ء برجاہ ات۔ بازیں دژمن تقرت ء واٹر کتگ ء آپل ء گوازیںگ ء وہد ء جنگ بوتگ انت نی نی۔ شرل فیرو آزمانگ ء سلاہ بندیں لشکر ء گول ہوار ات۔

13- Rapport sur le Combat de Meggarin, livre le 29 November 1854, aux contingents reunis du Cheikh de Touggort et de Cheikh de Cherif Mohamed ben Abdallah, in R.A.F, n 39, 1895, pp, 155-159

14۔ انٹرویو۔ مجاہد علی کفیل۔ مجاہد میوزیم۔ صوبہ تقرت۔ دسمبر 2004

15- Rapport Mensuel sur la Situation des Territoires Militaire de Touggourt, mois de janvier 1946, A.O.M, OA97

16- Rapport Mensuel sur la Situation des Territoires Militaire de Touggourt, mois de janvier 1946, A.O.M, OA97

17- - Rapport Mensuel sur la Situation des Territoires Militaire de Touggourt, mois de mai 1946, A.O.M, OA97

18- Rapport Mensuel sur la Situation des Territoires Militaire de Touggourt, mois de juin 1946, A.O.M, OA97

19۔ عمار، بوحوش۔ التاريخ السياسي الجزائر من البداية ولغاية۔ 1962 م۔ بیروت۔ دار الغرب الاسلامی۔ ط 2۔ 2005۔ ص ص، 317۔ 315۔

20۔ عمار عوادی۔ محمد کشو۔ مذکرات الحاج الحفوظة۔ الوادی۔ مطبعة مزوار۔ 2008۔ ص، 72۔

21- - Rapport Mensuel, les Territoires du sud 1948, C.D.A.W.O, B22

22۔ شہادۃ شنین الحاج۔ المصدر السابق۔ شہادۃ الحاج عمر طواہیر۔ بتاریخ 17 فیفری 2002۔

23۔ شہادۃ الحاج عمر طواہیر۔ المصدر السابق۔

24- Rapport Mensuel sur la Situation des Territoires Militaire de Touggourt, mois de avril 1946, A.O.M, OA97

25۔ شہید زہاری التونسی ء خضر بن موسی وعقبۃ العقبی یہہار داتگ ات۔ وہدے ایشی ء چوتی سنگلتانی وسیلہ ء اے زانت کہ ایشی ء پے کالونیل فوج ء ماں تقرت ء دوہیں صوبہاں راشن سر کتگ ات۔

- 26- اللجنة الثورية للوحدة والاسل - من منظمة جزائرية تأسست يوم 23 مارس 1954م - من طرف اعضاء المنظمة الخاصة والمركزيين وتولى رئاستها محمد بوضياف -
- 27- شهادة المجاهد بومادة محمد بن محمد مصورة ومجلسة - بتاريخ 2005-09-25 - محتف المجاهد بتقرت -
- 28- شهادة المجاهد كنوش احمد - المصدر السابق -

29- Tribunal Permanent des Forces Armees de la zone nord algeroise, Ordonnance de Renvoi, C.D.A. W.O, B 294

30- دونى بيلي - معالم لتاريخ ورقلة - ترجمة - على ايدر - 1975 - ص، 88 -

31- Operations du 1er Regiment Etranger dr Parachutistes dans le Territories du sud 1957. A.O.M, O.A 18.

راجد پتر ٲر زربول

- 1- "Women in the Beehive: A seminar with Jacques Derrida", transcript of the Pembroke Center for Teaching and Research Seminar with Derrida, in Subjects / Objects (Spring 1984). p. 17
- 2- Cited in Karen Winkler, "Women's Studies after two Decades: Debates over Politics. New Direction for Research", The Chronicle of Higher Education, September 28, 1988. p. A6
- 3- Nancy Fraser and Linda Nicholson, "Social Criticism Without Philosophy" unpublished ms. 1987. p. 29
- 4- Ronald Barthes, Mythologies (Paris 1957). p. 230. see also Michel Foucault, The History of Sexuality Vol. 01. An Introduction (New York, 1980). p. 92-102
- 5- Gayatri Chakravoty Spivak, "The Politics of Interpretation", Chicago, 1983, pp. 347-66; Mary Poovey, Uneven Development:

- The Ideological Work of Gender in mind-Victorian England, (Chicago, 1988). see also "Ideology" in the glossary of Louis Althusser and Etienne Balibar, Reading Capital, tr. Ben Brewster, (London, 1979), p. 134.
- 6- Jo Freeman, "Women on the Move: Roots of Revolt". in Aliees S. Rossi and Ann Calderwood (eds), Academic Women on the Move (New York, 1973), pp. 1-37. see also the essays by Aliees Rossi and Kay Klotzburger in this same volume.
- 7- Sara Evans, Personal Politics (New York, 1979)
- 8- Quotation from Barnaby Keeney, President of Brown University, Pembroke Alumnae 27:4 (October 1962. p. 01.
- 9- Keeney, Ibid. pp. 8-9: Jessie Bernard, Academic Women (Cleveland, 1966); Lucille Addison Pollard, Women on College and University Faculties: A Historical Survey and a Study of their present Academic status, (New York, 1977). see espacially, p. 296.
- 10- Peter Novick, That Noble Dream: The "Objectivity Question" and the American Historical Profession (New York, 1988).
- 11- On the issue of access, see Mary G. Dietz, "Context is All: feminism and Theories of Citizenship", Jill K. Conway, "Politics, Pedagogy, and Gender." and Joan W. Scott. "History and Difference", all in Daedalus (Fall 1987), pp. 1-24, 137-52, 93-118, respectively.
- 12- Howard K. Beale, "The Professional Historian" His Theory and His Practice." Pacific Historical Review 22 (August 1953), p. 235.
- 13- Historians and the Sears Case, Texas Law Review, 66;7 (October

1988), pp. 301-31. On the Sears case also, Ruth Milkman, "Women's History and the Sears Case", *Feminist Studies* 12 (Summer 1986), pp. 375-400; and Joan W. Scott, "The Sears Case", in Scott, *Gender and the Politics of History* (New York, 1988), pp. 167-77.

14- Eleen Somekawa and Elizabeth A. Smith, *Journal of Social History*, Fall 1988, pp. 149-61.

15- Schrome Dev. *The Problems of Women's History*, Urbana 1976.

16- *Womens Worker and Industrial Revolution 1750-1850* (London, 1930) and Mary Beard. *On Understanding Women* (New York, 1931).

17- Virginia Woolf, *A Room of One's Own* (New York, 1929). p.47.

18- Jacques Derrida, *Positions*. (Chicago, 1981), p. 43. see also *Derrida: Of Grammatology*; tr. Gayatari Chakravorty Spivak (Baltimore, 1974), pp. 141-46.

19- Barbara Johnson, Introduction to her translation of Derrida's *Dissemination*, (Chicago, 1981), p. xiii.

20- Martha Minow, "The Supreme Court 1986 Term: Foreword: Justice Engendered", *Harvard Law Review* 101, No. 01 (November 1987), pp. 9-95.

21- *Ibid.* p. 13

22- On the question of history's representation, see Gayatari Chakrvorty Spivak, "Can the Subaltern Speak"?. in Gary Nelson and Lawrence Crossberg, *Marxism and the Interpretation of Culture* (Urbana, 1988), pp. 271-313.

- 23- Michel de Certeau, "History Science and Fiction", in *Heterologies: Discourse on the Other* (Minneapolis, 1986), p. 217-218.
- 24- Mary Hawkesworth, "Knower, Knowing, Known..." *Signs* (Spring 1989), pp. 533-557.
- 25- Martha Minow, "Justice Engendered", *Harvard Law Review* 101 (November 1987), pp. 67.
- 26- Norman Hampson, "The Big Store", *London Review of Books* (21 January-3 February 1982), p. 18; Richard Cobb, "The Discreet Charm of the Bourgeoisie", *New York Review of Books* (April 11, 1985), pp. 21-7; Robert Finlay, "The Refashioning of Martin Guerre", and Natalie Zemon Davis, "On the Lame", both in the *American Historical Review* 93: 3 (June 1988), p. 553-71, and 572-603, respectively.
- 27- Elizabeth Weed, *Introduction to Coming to Terms: Feminism Theory, Politics* (New York, 1988), p. 06 (of typed transcript).
- 28- Testimony of Joan Scott to University of North Carolina-Chapel Hill Curriculum Committee, May 1975, cited in Pamela Dean, *Women on the Hill: A History of Women at the University of North Carolina* (Chapel Hill, 1987), p 23.
- 29- see Joan Scott, "Women's History: The Modern Period", *Past and Present* 101 (1983), pp. 141-157.
- 30- For historians of women's work, see Louise A. Tilly and Joan. W. Scott, *Women, Work and Family* (New York, 1978: 1987); Alice

- Kessler-Harris: *Out to Work: A History of Wage-Earning Women in the United States* (New York 1982); Thomas Dublin, *Women at Work: The Transformation of Work and Community in Lowell, Massachusetts, 1826-60* (New York, 1979); Sally Alexander, "Women's Work in Nineteenth-Century London: A Study of Year 1829-50", in Julier Mitchell and Ann Oakley, (eds), *The Rights and Wrongs of Women* (London, 1976); Patricia A. Cooper, *Once a Cigar Maker: Men, Women and Work Culture in American Cigar Factories, 1900-1919* (Urbana, 1987).
- 31- Linda Kerber, "Seprate Spheres, Female Worlds, Women's Place: The Rhetoric of Women's History", *Journal of American History* 75:1 (June 1988), pp. 9-39.
- 32- Denise Riely, "Am I that name?", *Feminism and the Category of "women" in the History* (London and Minnesapolis, 1988).
- 33- see, for example, the symposium on "Women's Culture" and Politics in *Feminsim Studies* 6 (1980), pp. 26-64.
- 34- Susan Hardy Aiken, et al., *Trying Transformations: Curriculum Integration and the Problem of Resistance*", *signs* 12:2 (Winter 1987), pp. 255-75. see also in the same issue Margaret L. Anderson, "Changing the Curriculum in Higher Education", pp. 222- 254.
- 35- see, Gail Rubin, "The Traffic in Women: Notes on the Political Economy of Sex", in Rayna R. Reiter, (eds), *Toward an Anthropology of Women* (New York 1975), see also Joan W. Scott, "Gender: A Usefull Category of Historical Analysis:", *American*

- Historical Review 91: 5 (December 1986): an Donna Haraway, "Geschlechy, Gender. Genre: Sexualpolitics eines Wortes", in Viele Orte uberall? Feminism in the Bewegung (Festschrift fur Frigga Hauga), ed, Kornelia Hauser (Berlin, 1987), pp. 22-41.
- 36- Teresa de Lauretis, "Feminist Hauser Studies/Critical Studies; Issues Terms and Contexts", Cherrie Moraga, "From a Long Line of Vendidas: Chicanas and Feminism:" Bidy Martin Chandra Talpade Mohanty, "Feminist Politics: What's Home Got to do with it?", all in Teresa de Laureits (eds) , Feminist Studies' Critical Studies (Bloomington, 1986), pp. 1-19, 173-190, 191-212.
- 37- see Mary Frances Berry, Why ERA Failed (Blooming 1986): Jane Mansbridge, Why We Lost the ERA (Chicago 1986): Donald G. Mathews and Jane Sherron de Hart. ERA and the Politics of Cultural Conflict: North Carolina (New York, 1989).
- 38- see Judith Butler, Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity (New York, 1989).
- 39- Judith Newton, "History as Usual?: Feminism and the New Historicism", Cultural Critique, 9 (1988), p. 93.
- 40- Joan Scott, "A Reply to Criticism", International Labour and Working Class History 32 (Fall 1987), pp. 39-45.
- 41- The irony is striking. Historians of Women who have accepted the discipline's notion of university (adding the universal category "women" to the existing one of "men) and mastery (assuming that historians can achieve disinterested or complete knowledge of the

past) nonetheless characterize their position as "political" - a term that indicates their subversive relationship to the discipline. I think is yet another example of the logic of the supplement, women's historians (whatever their epistemological position) are neither fully of not fully out of the profession of history.

42- see John Toews, "Intellectual History after the Linguistic Turn: The Autonomy of Meaning and the Irreducibility of Experience", *American Historical Review* 92, (October 1987), pp. 879-907.

43- David Harlan, "Intellectual History and the Return of Literature", David Hollinger, "The Return of the Prodigal: The Persistence of Historical Knowing", and Alan Megill, "Recounting the Past: Description, Explanation, and Narrative in Historiography", pp. 581-609, 610-21 and 627-53, respectively.

راجد پتر آ آر کیا لوجی

سلیم مرزا، اشفاق ( )، جنوری ( )، 2011 فلسفہ تاریخ، نوآبادیات اور جمہوریت، چند نا مکمل مباحث، لاہور: سانجھ۔

Virtue World Project, History of Archeology.

راجد پتر ہلاس انت

بلوچ، امین ضامن۔ (2016)۔ ماڈرن آزادی و ننگد۔ (نبشتا نک)۔ راجمان سیریز دومی۔ گوادر: سچکان پبلی کیشنز۔

بھنڈر، عمران شاہد۔ (2010)۔ فلسفہ اور سامراجی دہشت۔ کراچی: سٹی بک پوائنٹ۔

جامعی، خالد۔ عمر حمید ہاشمی۔ (2004)۔ تہذیبوں کے تصادم کا نظریہ: تاریخی تجزیہ۔ (آرٹیکل)۔ جریں

۳۰۔ کراچی: شعبہ تصنیف و تالیف و ترجمہ جامعہ کراچی۔

راجد پتر ہلاس نہ بیت

بلوچ، امین ضامن۔ (2016)۔ راجد پتر، ارواہ و پہم۔ مکران: چمگ چاپ و شنگ

بلوچ، امین ضامن۔ (2017)۔ فکر و ستا، معروضی زانت و ایشی و رد۔ کراچی: سید ہاشمی ریفرنس

لائبریری۔

شونکر

Index

آ

124	آرائیج ٹونی
140. 158. 168	آرٹریوروروپر
121. 122	آر جی کولنگ ووڈ
(Hegelian)18. 70	آزاتی
(Kantian)63. 67	
(Modern)104. 139.144	
41. 104 to 108. 115. 117. 122. 123	آنالز
124. 157. 164. 165	
299. 300	آئن اسٹائن
46	آئیڈیوگرام
	الف
39. 56. 57. 86 to 89. 185. 205. 207. 208	ابن خلدون
141	ارادیت
53	ارتمیسیم
174	ارنسٹ گیلز
48	ارواڑ
25. 30. 31. 32. 57. 82. 88. 114.	ازم
124. 132. 148. 174. 207. 270. 277	

236	استھر پیٹرن
167	اسٹڈی ٹریکل
158	اسٹوراٹ
167	اسٹوراٹ پال
54	اسٹوپک
52	اسکیمیڈیا
164	اسٹیل برنج ویکسن
65. 80. 82	اصلی راجد پتر
197. 199. 202. 203. 206. 213. 214.	الجزائر
217. 218. 219	
51	الڈس
179. 195. 202. 203. 205	العسکر، عبد اللہ بن ابراہیم
127	الفرڈ کروزی
212	المبشر
238. 239	امریکن ہسٹاریکل
201. 203	امینہ عامر
91. 95. 99. 103	اناٹول فرانس
51	انجینیا
45	اندر بھگوان
153. 155	انکوئیریشن
277	انگس ٹرومبل
122	انگلش ہسٹاریکل جرنل
55	انگمو ہو
89	اوسولڈ اسپینگلر

140. 167	اے جی پی ٹیلر
164	ای ایچ کار
45	ایپس
41. 148. 162	ایڈورڈ ٹامپسن
140	ایرک ایرکسن
234	ایلن شووالٹر
124	ایمائل ڈرکھائیم
132. 133. 153. 155. 156. 162	ایمانوئل لی روئے لادوری
271. 275	ایسٹونینسٹ

ب

156	باربر اے ہنا والٹ
242	باربرا نونسن
52	بادشاہ کینیڈولس
48. 49	بال
262	بائٹیل
120	بروٹس
89	بروکس ایڈمنسن
41. 147	بریخت برٹالٹ
58. 96. 97. 99	بکل
205	بلاذری
146	بلوشر
274	بلبن
51	بوڈرم
91	بوے

269 بھگتی زرمبش

55 بیان بندیں راجد پتر

47 بیانیں راجد پتر

پ

263 پارڈیس

133. 169. 171. 201. 204 پال تھامسن

52 پاکتیاں

153 پائیرین

17. 275 پروفیسر مینٹنگازہ

55 پریگمہ

34. 35. 39. 53 پلیٹو

53 پلیٹیا

39. 55. 79. 125 پولی بیس

51. 53 پیلو پونیشیائی جنگ

48 پین ٹنگ

268 پیورٹین

ت

202. 212 to 215. 217 to 219. 323 تقرت

53 تھر مو پائلے

39. 53 to 55. 79. 184. 205 تھوسڈیڈس

ط

49 ٹامری

49 ٹکانو

172 ٹوٹم

160 ٹونی جوڈٹ

55 ٹیسنو

158 ٹیوڈر

ج

66. 67 جدلیاتی لوجک

122 جرمن ہسٹاریکل جرنل

45 جمنا

51 جنگرمین

41. 115. 143 جوڈشتی راجدپتر

218 جون بیار

50. 67 جہانیں راجدپتر

117 جے بی ایس بالڈن

144 جی ایم ٹریولن

41. 152 جیکو بنزم

172. 260. 262. 269 جیک گوڈی

234. 237 جینڈر

چ

20. 57. 273 چارلس ڈارون

226 چرچل

279 چیسٹرفیلڈ

ح

206 حسین العماری

د

137 درچی ایس راجد پتر

ڈ

155 ڈومنیو اسکین ڈیلا

55 ڈیڈورس

161 ڈیوڈ کناڈن

ر

261 را

180. 198. 201. 203 رابرٹ لوی

41. 58. 105. 108. 109. 110. 116. 119 رانک

121 to 125. 137. 168. 169. 171. 175

45 رام چندر بھگوان

104. 108. 116. 118. 124. 127. ریتی راجد پتر

133. 142. 169. 174. 243. 253

41. 151 رچرڈ ہوگارٹ

45 رگ وید

125 روبرٹ فروئن

140 روبرٹ ویٹ

50 روچانی کتاب

98. 99 ریٹزل

47. 48. 49 رمیس

197. 203. 211. 212. 217 رینگ

ز

119 زارنگولس

224. 225 زپاٹا

52. 53 زرکيسمز

ژ

125 ژين مابيلون

19. 71. 232. 241. 289 ژاک ڈريڈا

س

52. 53 سائرس

40. 103. 140. 141. 142 سائيلوراچدپتر

23. 79 111. 116 سرجان سيلے

90. 115. 117. 124. 133. 145 سرجمين راجدپتر

140 سگمنڈ فرائڈ

53 سلا مس

50 سُمير يا

12. 152. 159 سوشلزم

103. 106. 113. 122. 126. 129 سياسى راجدپتر

133. 137. 139. 143. 144. 165

269 سيتا

212 سيد على بن كافون

215 سيد ميلودى احمد

120. 164 سيرز

90	سینٹ آگسٹائن	
279	سیوئل جاسن	
		ش
215. 216	شنین قدرو	
216	شہید احمد	
		ص
94. 135. 159	صنعتی آشوب	
		ط
205	طبری	
		ع
76. 82	عکشانیں راجد پتر	
216	عقبہ العقی	
		ف
42. 118. 121. 123. 124. 127. 130. 131. 139. 145. 164	فرنانڈ بروڈل	
161	فلوڈرک فلاڈ	
49	فویئ شین	
234. 236	فین ازم	
		ک
95	کارھیج	
23. 67. 79. 83. 93. 94	کارل مارکس	
116. 125. 133		

48	کاسک
136. 137	کچ مانی ایس راجد پتر
45. 269	کرشن مہاراج
52	کروسس
213	کمیونسٹ پارٹی
258	کولبس
58. 125. 285	کومٹ
223. 239. 282	کیتھولک
52	کیمبائس
گ	
52	گانجس
151	گراس روٹس ہسٹری
81. 82. 83	گمان بندیں راجد پتر
45	گنگا
280	گوتم بدھ
126	گوٹن گن
226	گھانا
132. 135. 155	گینز برگ
42. 241. 242. 292	گیشیں راجد پتر
ل	
121. 122	لارڈ ایکٹن
269	لکشمی
123. 124	لوسین فیبر
123	لیوس نامیر

م

123	مارک بلوکھ
171. 172. 173	ماوری
215	مجاہدالمشری
216	محمد بن محمد
130. 131. 143	مدائیں راجد پتر
177	مدغاسکر
47. 48. 49	مران پٹاک
261	مرگ ء کتاب
205	مسعودی
112. 113. 122. 125	معاشی راجد پتر
96. 97	مونٹسکو
53	میراتھن

ن

24. 146	نیپولین
50	نوح ء توپان
24. 25. 40. 41. 42. 58. 104. 107	نوکیں راجد پتر
108. 109. 112 to 118. 121. 123 to	
129. 132. 138. 149. 171. 222. 230. 291	
237	نیشنل آرگنائزیشن ووٹن

و

146. 148. 159	واٹرلو
258	واسکوڈگاما

105. 110. 118. 124. 143	واقعبہانی راجد پتر
79. 84. 95. 124	والٹیر
79	وڈرووسن
42. 241. 249	ورجینا وولف
203. 211. 214 to 219	ورقلہ
269	وشنو
127	ولیم کرونون
146. 147. 148	ولیم ویلر
171. 172	ویٹاگی
146. 147	ویلنگٹن

ہ

80. 82. 282	ہمسریں راجد پتر
112. 208. 212	ہندی راجد پتر
50. 51. 52. 53. 184. 205. 283	ہیر وڈوٹس

ی

51	یوزائن (اسود)
163	یونیڈی گینو وے